

קובץ גליונות

פרשת מקץ-חנוכה

ממרגן ורבנן גדולי ומאורי הדור

לקראת מעמד העשור לארגון "ארהות יושר"

נכנסו ראשי הארגון למרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
שקיבלם בהביבות מיוחדת והעניק את ברכתו למעמד

תשפ"ב
קרן
השביעית

קרן הקודש של גוילי ישראל שליט"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משבית' ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:00	5:14	5:52
בני ברק	4:14	5:15	5:48
קרית ספר	4:08	5:14	5:50
בית שמש	3:59	5:15	5:51
אופקים	4:09	5:17	5:51
חיפה	4:05	5:13	5:47
ליקוואוד	4:13	5:43	5:57

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים
בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

- ז' טבת ויגש • ט' אדר ב' צו • כו סיון קרח
- י' טבת ויחי • כג אדר ב' שמיני • ג' תמוז חקת
- כ"א טבת שמות • א' ניסן תזריע • י' תמוז בלק
- כ"ח טבת וארא • ח' ניסן מצורע • י"ז תמוז פינחס
- ו' שבט בא • טו ניסן חג הפסח • כד תמוז מטות
- יג שבט בשלח • כב ניסן אחרי • ב' אב מסעי
- כ' שבט יתרו • כט ניסן קדושים • ט' אב דברים
- כז שבט משפטים • ו' אייר אמור • ז' אלול שופטים
- ד' אדר א' תרומה • יג אייר בהר • י' אלול כי תצא
- י"א אדר א' תצוה • כ' אייר בחקותי • כ"א אלול כי תבא
- י"ח אדר א' כי תשא • כז אייר במדבר • כ"ח אלול נצבים
- כ"ה אדר א' ויקהל • ה' סיון נשא • ר"ה
- ב' אדר ב' פקודי • יב' סיון בהעלתך • ו' תשרי וילך יו"כ
- ט' אדר ב' ויקרא • יט' סיון שלח • חג הסוכות

ברוכים הבאים בשם ד'

לידידינו הנגיד הרבני הר"ר
שלום לרנר שליט"א, אנטוורפן בלגיה
מח"ס משמיע שלום
לרגל בואו לארץ הקודש לשמחת נישואי נכדו
הבחור **ישראל שטיינר** נ"י
מבחירי ישיבת דרך חכמה
בן ידידינו הרה"ח ר' שמואל הי"ו
יהי רצון שהזיווג יעלה יפה
ויזכו להקים בית נאמן בישראל

שמות הזוכים בסך 100 דולר כל אחד ששלחו ראשונה את התשובות:

הרב **דוד ינקלביץ**
הרב **שמואל פרידמן** ב"ב
הרב **חיים קפלן** ב"ב
הרב **יצחק גולדברג** ירושלים
הרב **יאיר אליהו פרידמן** מוד"ע

כל השולחים תשובות
(על החידון לחנוכה מגליון פר' וישב)-
עד יום א' ר"ח טבת בערב,
יכנסו להגרלה ע"ס 500 דולר

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בס"ד, בשקט ובלי עין הרע

מעמד סגולה מיוחד
למעוכבי זיווג ומצפי ישועה

תפילה חשאית

תפילה על המצפים לישועה
בלי שיידעו שמתפללים בעדם בתפילה זו,
כנודע מגדולי המקובלים ומארי דרזא

השנה תשובו צלחת!

בעת רצון ליל זאת חנוכה בחצות הלילה

אחר עיון התורה של שעות רצופות ע"י מאות עמלי תורה כסדר סגולת 'רינה של תורה'

על ציון מאור הדורות מרן **החזון איש זי"ע"א**
וציון בעל הפלאות **הסנדלר הקדוש זי"ע"א**

חבורות עשרה עשרה מלומדי 'רינה של תורה'
בסדר הסגולה והבקשה לישועה פרטית

בראשות ליבם של ישראל מרן הגאון הצדיק

רבי **בנימין פינקל שליט"א**

"גם אני הולך שם להתפלל"

רשכבה"ג מרן **שר התורה שליט"א**
על סגולת התפילה שם:

בית מדרש לעמל תורה בארה"ק
במשאיות ושכבה"ג מרן רבים שר התורה שליט"א

0722-600-200

בס"ד השנה,
זו הישועה
שלכם!

בני ברק • ירושלים • חיפה • פתח תקווה • מודיעין עילית • ביתר עילית • ירוחם • אופקים • תל ציון • עפולה • קרית אתא

”ונתתי ברכתי...”

נס מיוחד שארע בשבוע האחרון במושב יסודות
(המעשה הגיע לידי עורך הקובץ גליונות מבן דודו ונשמע מכלי ראשון)

במושב יסודות יש שטחים חקלאים רבים מטעים ופרדסים וגידולי שדה שונים.
חלק מהשטחים של גידולי השדה מופקרים ומושבתיים, וחלקם זרועים בזריעה מוקדמת (בתחילת חודש אלול - סוף השנה השישית) עבור מאכל בהמה לפרות שברפת יסודות, על פי ההיתר ממרן בעל החזו"א זי"ע
החזון איש זצ"ל, התיר בתנאים מסוימים לזרוע בחודש אלול לפני השמיטה לצורך מאכל בהמה ולתת לגשם - כלומר לקב"ה - לבצע את ההשקיה הראשונה בשנת השמיטה... השקיה זו חשובה מאוד מאחר והיא גורמת לזרעים שממתינים בעומק הקרקע לנבוט ולצמוח.
בדרך כלל, גידולים כאלו אסורים באיסור ספיחין;
אבל לצורך מאכל בהמה ובצירוף תנאים נוספים הורה החזון איש לחקלאים שאין בדבר איסור ספיחין.
החקלאים היו במתח גדול:
האם ירד גשם בזמן ובכמות המתאימה שיאפשרו לדגן לגדול?
זה ממש לא מובן מאליו.
אם הגשם יקדים או יאחר, הכל ילך לסמיון.
וכך סיפר לי בן דודי היקר ר' שלומי הרשקוביץ הי"ו, האחראי על גידולי השדה ביסודות:
במוצ"ש האחרון מתקשר אליי המדריך החקלאי שלנו בן 84 מצרעה, קיבוץ חילוני שנמצא במרחק (אווירי) של כ-10 ק"מ מיסודות.
”נו, כמה גשם ירד אצלכם השבת?” שאל.
”62 מילימטר”, עניתי, ”וכמה אצלכם?”
אחרי כמה שניות של שקט נשמעה התשובה:
”10 מילימטר”, ואז הוסיף:
”האמת שאת זה כבר ידעתי.
בשמיטה יש לכם הסדר מיוחד עם בורא עולם?”
שימו לב לפלא הגדול הזה:
שני יישובים סמוכים זה לזה, באחד ירדו 60 מ"מ, ובשני - רק 10; אם היו יורדים ביסודות עשרה מ"מ, הרטיבות המועטה הייתה מכלה את הזרעים בלי שהם היו נובטים בכלל...

יסודות	בס"ד
<u>מד'דת גשם</u>	
יום ראשון י"ז כסלו	שעה 8.00
מדידה אחרונה	59.8
ס"ה גשם השנה	60.4
ס"ה בתקופה המקבילה אשתקד	59.0
ס"ה בתקופה מקבילה ר"ש	62.4
% מהר"ש לתקופה	96.9 %

הפתק שנתלה בכניסה לבית הכנסת במושב יסודות עם נתוני כמויות הגשם בכל פעם לאחר ירידת גשמים. הנתונים נמדדים ביסודות מזה 73 שנה ע"י ר' שמואל לוי ז"ל ובנו שיבדלחט"א ר' משה לוי שממשיך במסורת זו

ה"לחיים" שהביא לבית הכנסת ר' דוב פישר, "בעל העגלה" האגדי מיסודות, לכבוד ירידת הגשם הראשון שירד "בדיוק בזמן", כלשון הפתק שהונח בין הרוגלך לליקר.

מכאב

מאפילה לאור גדול,

לישועה

בזאת השנה!

**סגולת המופת - על ידי מאות לומדי רינה של תורה
בזמן המסוגל - ליל 'זאת חנוכה' בחצות הלילה**

מעמד תחינה וזעקה לישועה וזיווג הגון בזאת השנה
בראשות רשבה"ג מרן שר התורה שליט"א
בבית מדרשו 'חזון איש' - לדרמן

לפני התיבה יעתירו בתחנונים

ראש הכוללים הגאון הצדיק רבי
מרדכי ליבר כהן
שליט"א

בן מרן, הגאון הגדול רבי
יצחק ש. קניבסקי
שליט"א

ראש הישיבה מרן הגאון רבי
שרגא שטינמן
שליט"א

**מופת נורא שהמונים
ראו בעיניהם**

**מאות זכו לישועה פרטית
מאז המעמד אשתקד**

עזרת נשים פתוחה

” בוודאי הוא שעת רצון גדול ביותר
לישועה בזיווג ובזש"ק...”

ונכון שכל הצריכים לישועה
ישתדלו מאוד להזכר בתפילה זו
ובס"ד יצאו מאפילה לאור גדול

”

**אות ומופת נס ופלא שהורה
רשבה"ג שליט"א לפרסם לדבים**

בית מדרש לעמל תורה בארה"ק
בשטאות רשבה"ג מרן רבים שר התורה שליט"א

0722-600-200

להיוושע
בס"ד
בזאת השנה!

בני ברק • ירושלים • חיפה • פתח תקווה • מודיעין עילית • ביתר עילית • ירוחם • אופקים • תל ציון • עפולה • קרית אתא • גני אילון

מסירת שמות לתפילת הרבנים

כל לומדי 'הדף היומי בהלכה' וכל המקבלים על עצמם להתחיל את לימוד 'הדף היומי בהלכה' בל"ד בתחילת המחזור השלישי, יכולים לשלוח שמות לתפילת הרבנים על ציונו של מרגא 'החפץ חיים' זיע"א ולפעול ישועות גדולות עבורם ועבור בני משפחתם. שליחת השמות אינה כרוכה בתשלום.

למסירת השמות לתפילה:

- באימייל - לכתוב בשורת הכותרת - ראדן dirshu@dirshuglobal.org
- בפקס - 077-318-39-69
- בעמדות נדרים פלוס בכל רחבי הארץ - 'דרשו' - סיום 'הדף היומי בהלכה'

מעמדי הסיום

'דרשו' יקיים את מעמדי סיום המחזור השני של 'הדף היומי בהלכה' ופתיחת המחזור השלישי לכבודה של תורה ולשמחתה, בכל קצוות תבל. הלומדים והמצטרפים ללימוד 'הדף היומי בהלכה' יזכו לעדיפות בכניסה למעמדי הסיום בארץ ובחו"ל.

מעמדי הסיום ברחבי העולם

ט"ז אדר א'	מעמד התפילה בראדן
מנשסתר	שבת קונוונשן - וילנא
מוצש"ק י"ח אדר א'	ליל שישי - ט' אדר א'
גייטסהעד	ארנה ירושלים
י"ט אדר א'	ליל שישי - ט' אדר א'-מעמד לנשות 'דרשו'
אנטוורפן	כתר הרימון בני ברק
ט"ז אדר א'	י"א אדר א' - מוצש"ק הצהה
יוהנסבורג	ארנה ירושלים
י"ט אדר א'	י"א אדר א' מוצש"ק תצוה-מעמד לנשות 'דרשו'
תחילת המחזור השלישי	בניני האומה ירושלים
ל' אדר א'	י"ב אדר א'
ארה"ב	פריז
ב' אדר ב'	מוצש"ק י"ח אדר א'
שבת קונוונשן ארה"ב	לונדון סטמפורד היל
ג' ניסן	ט"ז אדר א'
בואנוס איירס	לונדון גולדרס גרין

גם אתה יכול להיות מגיד שיעור

לקראת תחילת מחזור הלימוד השלישי של 'הדף היומי בהלכה/ביום א' י"ט אדר א', גם אתה יכול להיות מגיד שיעור. אנו קוראים לך להצטרף למאות מגידי השיעור ברחבי הארץ ולפתוח שיעור חדש.

'דרשו' יעניק כלים מעשיים והדרכה לכל הפותחים שיעור חדש ב'דף היומי בהלכה', ליווי והדרכה, ספרי 'משנה ברורה' ומילגת פתיחה למגידי שיעור החדשים.

לקבלת פרטים, נא לשלוח אימייל לכתובת: dirshu@dirshuglobal.org ולכתוב בשורת הנושא - שיעור חדש או להתקשר ל- 052-7410206

סיום ה'דף היומי בהלכה' המחזור השני

כל המידע והעדכונים על מעמדי הסיום והמסע המרטיט לראדן בקו המידע 072-380-9292

נא לא להתקשר למשרד בנושאים אלו

המסע המרטיט לתפילה בראדן ובווילנא

בגמרא (ב"מ פה:) ובספרים הקדושים מובא ענין הסגולה הגדולה לעלות על קברו של צדיק שאת תורתו לומדים "מתניא דמר קא מתנינן" והצדיק בעצמו יורד להצילו מכל דבר. וגדולה תהיה התפילה והישועה לכל לומדי תורתו של 'החפץ חיים' והמקבלים על עצמם להצטרף ללימוד 'הדף היומי בהלכה'

לקראת סיום המחזור השני של 'הדף היומי בהלכה' ופתיחת לימוד המחזור השלישי, תעלה משלחת רבנים מכל קצוות תבל לתפילה על ציונם של מרגא הגר"א זי"ע בוילנא והכהן הגדול ה'חפץ חיים' זי"ע בראדן בתפילה אדירה על לומדי 'המשנה ברורה' והמקבלים על עצמם להצטרף ללימוד 'הדף היומי בהלכה'.

משלחת הרבנים לתפילה בראדן ובווילנא

הגה"ג רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון, וחבר מועצת גדולי התורה	הגה"ג רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א דומ"צ ביר"צ זכרון מאיר וביד"צ קרית ויוניץ
הגה"ג רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א ראש ישיבת מיר, וחבר מועצת גדולי התורה	הגה"ג רבי שריאל רוזנברג שליט"א ראב"ד בר"ץ בלז'ק רוב שטות ומת דוד ב"ב ומג"ש ב'דף היומי בהלכה'
הגה"ג רבי אברהם סלים שליט"א ראש ישיבת מאור התורה	הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א רב ביהמ"ס "המרכי" שטות אוסס ב"ב וקהילת 'תניח הישבות' שיסן ה'
הגה"ג רבי חיים פסח הורביץ שליט"א רבקהילת כעל"אשדוד, חבר בר"ץ מחזיקי הדת ומג"ש ב'דף היומי בהלכה'	הגה"ג רבי בנימין פינקל שליט"א משגיח ישיבת מיר
הגה"ג רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"צ קרית צאנז נעניה, בעל שו"ת "שיב יצחק"	הגה"ג רבי מוסעוד בן שמעון שליט"א ראש ישיבת "אור אליעזר", ורב העיר ב"ב
הגה"ג רבי ברוך שטרנבוך שליט"א רב קהילת ויוניץ ברכפלד, ודומ"צ ק"ק קרית ספר	הגה"ג רבי יצחק קולדצקי שליט"א התנא רבי נשיאה דמרגן שר התורה שליט"א
הגה"ג רבי ברך יהודה היימליך שליט"א מו"צ בעדה החרדית, ומרבני קהילת "תולדות אהרן"	הגה"ג רבי ניסן קפלן שליט"א ראש ישיבת דעת אהרן
הגה"ג רבי מאיר מרקוביץ שליט"א דומ"צ סאטמר לונדון	הגה"ג רבי בנימין עקשטיין שליט"א דומ"ץ רחסידי בעלזא לונדון
הגה"ג רבי יצחק אליעזר בריעה שליט"א רב דק"ק "קהל חסידים" לונדון	הגה"ג רבי צבי חייקין שליט"א ראש ישיבת חכמי צרפת אקס לה באן
הגה"ג רבי חיים היימליך שליט"א דומ"צ דק"ק "מחזיקי הדת" מנשסתר	הגה"ג רבי ראובן אוהנה שליט"א רב ק"ק מארסיי
הגה"ג רבי יעקב וורעשנר שליט"א רב ביהמ"ד בית מרדכי מנשסתר	הגה"ג רבי יהודה טולידנו שליט"א ראש ישיבת חזון ברוך וראש מוסדות מרכז התורה צרפת
הגה"ג רבי אברהם ארען שליט"א דומ"צ העיר, ורב דק"ק אברכים גייטסהעד	הגה"ג רבי מיכאל שמעללא שליט"א אב"ד שטרסבורג
הגה"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל ויו"ץ בלגיה	הגה"ג רבי קורקוס שליט"א ר"מ בישיבת יד מרדכי
הגה"ג רבי דוד טווענטהאפט שליט"א רב ביהמ"ד נשמת ישראל לונדון	הגה"ג רבי אריאל גיא שליט"א ראש מוסדות אלה בגילי סור סין פריז
הגה"ג רבי צבי אלימלך פדווא שליט"א דומ"ץ דקהילת אגודת אחים ציריך	הגה"ג רבי יוסף בנן שליט"א מו"צ קהילת חרדים מרסיי

הצטרפות לנסיעה

המעוניינים להצטרף לנסיעה לראדן או לוילנא נא לשלוח אימייל ל:

dirshu@dirshuglobal.org (ברוך בתשלום הוצאות ושהיה בשבת במקום)

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בפתח גליון נוסף מבית 'שיח אמונה', אוצר בלום נוסף משולחנו של הרב שליט"א.

בגליון זה זכינו לקבוע מדור חדש מבית מדרשו של מכון שיח אמונה ובו דברי תורה ערבים מענייני השעה מכתבי תלמידים משיעוריו של בנו של הרב שליט"א, הגאון ר' יצחק שאול שליט"א.

כהוראת הרב שליט"א בכת"ק למערכת 'שיח אמונה' שנדפסה בגליונו הראשון, מעבירה המערכת מעת לעת את כובד המשקל מענייני דיומא הכלליים של שנת השמיטה לענייני דיומא הפרטיים לפי המקום והזמן. בפרט בימי המועדות ולקראת חג החנוכה, ימי שמונה שקבעו לנו בני בינה, להיות נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה.

כפי שמייסד הרב שליט"א במדור 'שיח המועדות' הפותח את הגליון, ישנם שני היבטים לריבוי הנרות בחנוכה: א. הוספת אורה בכל נר ונר. ב. מעשה הדלקה אחד שאותו אנו הולכים ומגדילים. נוכל להציע להתבונן כך על כל לימוד תורה, הלומד הרי הוא מוסיף והולך, לומד עוד גמרא ועוד סברא, אך אין זה מסתכם בכך, אלא כשמוסיף הוא והולך, נעשית כל תורתו תורה אחרת, תורה של תלמיד חכם. ואינה דומה תורתו של השונה פרקו מאה לשונה מאה ואחד.

דומה כי זכות ריבוי והפצת התורה בכל גליון וגליון, הרי היא באותה בחינה: תוספת אורה של תורה בכל גליון בפני עצמו ותוספת איכות כללית לכל מעשה הלימוד המשותף שלנו בגליונות אלו.

ויהי נועם ה' עלינו שנזכה להגות בתורתו הקדושה, ואולי אף לשוח בשיח אמונה.

המערכת

שיח המועדות

שער לענייני המועדות ערוך ממשנת הרב שליט"א - חנוכה

האם מדליקים שמונה נרות או אחד ועוד שבע?

כידוע מצות נר חנוכה מבוססת על חיוב להדליק נר אחד, ואנו נוהגים במנהג המהדרין מן המהדרין להיות מוסיפים והולכים מדי יום נר נוסף. ויש לחקור האם כשמדליק כמה נרות נחשבת כל ההדלקה כיחידה אחת, שזהו 'מעשה המצוה' שמדליק כמה נרות, או שעדיין יש להסתכל על פעולתו כהדלקת הנר האחד המחויב מעיקר הדין, שעליו מוסיפים נרות להידור לפי מספר הימים?

בשולחן ערוך (סימן תרע"ו ס"ה) נפסק שכאשר מדליקים את נרות החנוכה מדי יום, מתחילים מהנר החדש, בצד שמאל, כדי לפנות לימין במהלך ההדלקה. וכך הוא המנהג הרווח בכל תפוצות ישראל (וכל אחד עושה כמנהג אבותיו).

מקשה על כך הגר"א: הרי נאמר שעיקר המצוה היא בנר הסמוך לפתח, ומאחר שכאשר מדליקים כדין בפתח הבית, נמצא שרק הנר הראשון (ולכל היותר עוד אחד) נמצא בתוך הטפח הסמוך לפתח, עולה בלבנו השאלה

הבאה: השיקול של להתחיל להדליק בשמאל כדי לפנות לימין, יפה כוחו כאשר כל ההדלקות שוות, במצב כזה נוכל לבוא ולהעדיף הדלקה משמאל לימין כדין 'כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין', אך כאשר עיקר המצוה נעשית בנר הסמוך לפתח, וכל שאר הנרות הם תוספת להידור מצוה, איך יתכן "להתחיל בטפל ולהניח את העיקר"? לא מדובר כאן במצוות שקולות אלא בנרות הידור מול הנר העיקרי, ובדין הוא שידליקו קודם כל את הנר העיקרי ויפנו ממנו והלאה לשאר הנרות.

על קושייתו זו של הגר"א תמה הרב שליט"א: מדוע לא מצאנו בהלכה שיקפידו להדליק את כל הנרות בתוך הפתח בצורה כזו שכל המנורה תהיה בטפח הסמוך לפתח? התשובה הפשוטה לכך היא, שכאשר הנרות עומדים רצופים אין בכך צורך, ודי בכך שהנר הראשון בשורה עומד בטפח הסמוך לפתח כדי שכל שורת הנרות תיתפס כסמוכה לפתח, שניכר שמדליק ליד הפתח. ומאחר שהגענו להבנה זו - נצטרך להבין מה הקשה הגר"א, הרי כל הנרות נחשבים סמוכים לפתח וממילא אין הדבר נחשב שהנחנו את העיקר והתחלנו בטפל - כי נוכל להחשיב את הנר הראשון שאנו מדליקים ל"נר העיקרי" ואחריו להמשיך ולהדליק את "נרות ההידור".

כדי להבין את דברי הגר"א, אומר הרב שליט"א, נצטרך לדמות בנפשנו מצב כזה: מה קורה אם אחרי שהדלקנו נר אחד, החלטנו מסיבה כלשהי להפסיק את ההדלקה ולהסתפק בעיקר הדין (בשל מקרה חירום וכדומה ל"ע)? כמובן שבמצב כזה נצא ידי חובת עיקר המצוה ותו לא. אך האמנם? אם נעשה כך, יתברר שכלל אין רצף של נרות עד לפתח, יישאר לפנינו נר אחד דולק וממנו ולפתח כמה וכמה טפחים. הדין הוא שגם כך יוצא בדיעבד, אבל ביטל והפסיד את הדין של 'סמוך לפתח'.

כעת נתקדם שלב ונחליט להמשיך להדליק את שאר הנרות (ב"ה מקרה החירום התברר כבהלת שווא) - האם הדלקת שאר הנרות תתקן את המצב? האם היא תועיל להחשיב למפרע את הדלקת הנר הראשון כהדלקה בסמוך לפתח? סביר להניח שלא, כי מאחר שכבר יצא בדיעבד ידי חובתו בעיקר הדין, שוב לא יתקן כלום בהדלקת הנרות הנוספים.

לכן נקט הגר"א שמאחר שעיקר המצוה בנר הסמוך לפתח, לא ייתכן שאנו מחשיבים את הנר הראשון שאנו מדליקים בריחוק מהפתח כנר העיקרי, אלא אנו מתחילים מנרות ההידור ועל כך תמה בצדק, איך יתכן להתחיל בטפל ולהניח את העיקר?

ובדעת השולחן ערוך מבאר הרב שליט"א, שלמד שעלינו להחשיב את כל מעשה ההדלקה כמעשה מצוה אחד, המצוה היא להדליק נרות בחנוכה, וההידור הוא להגדיל את ההדלקה לכדי כמה וכמה נרות, ולכן אנחנו לא מבוודים כל נר לגופו לדון עליו אם הוא העיקר או ההידור, וכשמדליק כמה נרות, מעשה ההדלקה שלו הוא מעשה אחד בשיעור מרובה. ואם ידליק את כל רצף הנרות, נמצא שפעולתו הייתה להדליק שורת נרות סמוך לפתח וכל הנרות הודלקו 'לכתחילה'.

המשך בעמוד 3

א. זמן הדלקת נרות עשרים דקות לאחר שקיעת החמה.

ב. מדליק בפתח הבית החיצון הפונה לרה"ר, ומתחיל בנר הסמוך לפתח וממשיך לשמאל, ולא מתחיל בנר החדש. (ראו מדור 'שיח המועדות' בענין זה)

ג. מדליק בשמן זית ופתילות צמר גפן, ודולקים מעט יותר מחצי שעה.

ד. לא מחליף הפתילות כל יום.

ה. קודם שמדליק הנרות מדליק נר וממנו מדליק את הנר שבו מדליק הנרות, ואחר שגמר להדליק הנרות והשמש שבמנורה מכבה את שני הנרות.

ו. אומר להדליק נר שלחנוכה בתיבה אחת.

ז. אומר שהחנינו והגיענו לזמן הזה, בחיריק תחת ה'.

ח. לאחר שגמר הדלקת כל הנרות, אומר 'הנרות הללו' ו'מעוז צור'. (בזמן הדלקת השמש מתחיל 'הנרות' וכו')

ט. במוצאי שבת חנוכה אין אומרים 'ויתן לך' בבית הכנסת בסיום התפילה, והולך במהירות לביתו ומבדיל, ומיד מדליק. ואח"כ אומר ויתן לך.

י. אומר שבזמננו אין להדליק בפתח החצר, שאין היום תשמישי החצר כבזמן חז"ל, וגם לא בפתח חדר המדרגות.

יא. בחורי ישיבה שאוכלים בחדר אחד וישנים במקום אחד, צריכים להדליק במקום האכילה בברכה (ובחדר ישנים בלא ברכה). ואם אוכלים ב' סעודות בחדר שישנים ידליקו ויברכו שם.

יב. הנוסע לחמיו וכדו' לשבת חנוכה, בערב שבת ידליק בבית חמיו, ובמוצאי שבת ימנה שליח שידליק בביתו מיד בצאת השבת. ובשבת שישגור את התריסן משום חשדא.

יג. נוהג לחלק דמי חנוכה לצאצאיו בנר חמישי של חנוכה, ואומר שליל ה' דחנוכה לא חל בשבת.

תודת המערכת נתונה להרב יעקב חלופסקי על שהעמיד לרשותנו מרשימותיו.

והתחיל תמיד בנר הסמוך לפתח כדעת הגר"א ובמ"ב סי' תרע"ו סק"ט (ועי' שעה"צ סק"ד).

ד. בדירה הקודמת היה מדליק בחלון ששם היה יותר פרסומי ניסא. ושמעתי שהיה מתחיל משמאל לימין (אך אפשר שזה היה בביהכ"ס שלו ששם יש עוד טעם להתחיל מנר הסמוך לארון הקודש עי' מ"ב סי' תרע"א סקמ"ג. ועי' מ"ב סי' תרע"ו סק"ג דבמדליק בחלון ידליק משמאל לימין).

ס"ט ועי' לעיל סי' י"ז אות ד'). (ועי' סי' תרע"ג מ"ב סק"א).

כמבואר כמ"ש בחזו"א סי' ס"ה סקנ"ב וסי' צ' סק"ג, ועי' חזו"א סי' ק"י סק"ט ובי"ד סי' קס"ח סק"ו) וגם מי שדר למעלה לא ידליק למטה בפתח המדרגות, דמדרגות שלנו ג"כ אין להם דין חצר.

ט. בבתים הנהוגים היום דהדלת החיצון הוא של כל השכנים, יש להדליק בפתח או בחלון לחצר אם אין חלון לרה"ר.

סי' תרע"א ס"ב [שמפרש שכל א' מבני הבית מדליק] כן אמרו בשמו.

כו'. דכיון שיש לו שם שיעור סעודת לילה וסעודת יום נראה לכל שיקר דירתו מן העיר ושובת שם במקום סעודה).

יג. בן ישיבה הנוסע לשבת חנוכה לביתו ידליק נ"ח בביתו בליל שבת אף שמגיע שם סמוך לערב. (ומ"מ ישתתף גם בישיבה) ובמ"ש שחוזר לישיבה חייב להדליק בישיבה, ואף אם אוכל מלוה מלכה בביתו. (עי' בה"ל סי' תרע"ז ד"ה במקום. ועי' מש"כ בטעמא דקרא עניני חנוכה פ' מקץ) דבמדליק בחלון לא שייך חשד).

ס"ח ועי' סי' תרע"ז ס"א בבה"ל ד"ה במקום וצע"ק).

תרע"ב ס"ב ומ"ב סק"ו וסי' תרע"ז ס"ד. (וכ"כ בערוך השולחן סי' תרע"ב ס"ט שנהגו לכבות).

יח. במ"ש חנוכה היו מזדרזין בתפילת ערבית ומקדימין קצת (יותר מכל מ"ש שהיה מאחר קצת יותר) גם לא אמרו ויתן לך שלא לאחר זמן הדלקה (וכ"ה במעש"ר סי' רל"ז).

יט. הבדיל (בזמן האחרון) במ"ש לפני הדלקת נ"ח (וכדעת הט"ז במ"ב סי' תרפ"א סק"ג) אבל בבהכ"ס שלו הדליק לפני עלינו (ועי' במ"ב סוף הסימן).

א. להדליק נר שלחנוכה בתיבה אחת (כד' מהרש"ל במ"ב סי' תרע"ו סק"א).

ב. זמן הדלקת נר חנוכה עשרים מינוט אחר השקיעה (ודעת הגר"א עם השקיעה כמ"ש מ"ב סי' תרע"ב סק"א, אך כנראה כדי שלא יהא שרגא בטיהרא איתרו קצת). (ובמעשה רב ותוס' מעש"ר איתא שהדליקו אחר השקיעה קודם צאה"כ)

ג. הדליק במרפסת והניח בצד שמאל של הפתח הפתוח ממרפסת לבית מבחוץ (ולא היה למרפסת פתח לחוץ)

ה. הדליק בשמן זית (וכמ"ש רמ"א סי' תרע"ג ס"א) והעידו שהיה מהבהב הפתילות לפני שהדליק (עי' או"ח סי' רס"ד)

ו. העידו שצוה לעשות פתילות עבות (ועי' תנא דבי אליהו פ"ט שזה כבוד המצוה. ועי' מ"ב סי' תר"י סק"א) ולא היה מחליף לא הפתילות ולא השמן בשאר לילות (עי' סי' תרע"ג ס"ד ובד"מ שם).

ז. העידו שבמנורה שלו לא היה מרוחק אצבע בין נר לנר (עי' מ"ב סי' תרע"א סק"ח. ועמ"ש"כ בשו"ת הלכות שם דין ח').

ח. אין להדליק בזמננו על פתח החצר (דחצרות שבזמננו י. כמדומה שדעתו היה שבנים לא ידליקו בפני עצמם (דכוונת הרמב"ם כמ"ש בתשו' גליא מסכת הל' חנוכה ולא כרמ"א

יא. יכול לזכות חלק בשמן במתנה וא"צ פרוטה (וכ"ה במ"ב סי' תרע"ז סק"ג).

יב. בני הישיבות צריכים להדליק נ"ח בחדר האוכל בברכה ובחדר הישיבה בלא ברכה (עי' סי' תרע"ז ס"א ובמ"ב ועי' סי' ש"ע ס"ה ובשו"ת הלכות שם), אך מוטב שיאכלו בחדרים לפחות ב' פעמים ביום ויברכו שם. (ומ"מ ישתתפו ג"כ בחדר האוכל כיון שאוכלים שם פעם אחת כן הורה לי, ועי' רבנו יונתן ר"פ כיצד משתתפים במתני' ד"ה וכמה שיעורו

יד. נשוי הנוסע לחמיו לשבת חנוכה יבקש מאחר שידליק נ"ח בביתו ג"כ, מפני מראית העין. (עי' סי' תרע"א

טו. אחרי החתונה שהייתי הולך לאכול לבית אאמור"ר ז"ל בשבת וחוזר לביתו לישון כמדומה שהורה לי להדליק בביתו בלי ברכה כי עיקר החיוב במקום שאוכלים (ואצל אאמור"ר ז"ל השתתפתי ושמעתי בברכות).

טז. העידו שאמר הנרות הללו אחר הדלקת כל הנרות. (כמנהג שהביא במ"ב סי' תרע"ו סק"ח בשם פמ"ג).

יז. כשעבר חצי שעה אחר צה"כ היה מכבה הנרות, חוץ מלילה האחרון שהיו דולקים עד הסוף. (ועי' מ"ב סי' תודת המערכת נתונה להרב יעקב חלופסקי על שהעמיד לרשותנו מרשימותיו.

חנוכה

המדליק שש נרות ביום החמישי ומכוין בנר האחרון שלא לשם מצוה

יש לחקור באדם שנתבלבלו לו ימי החנוכה ואינו יודע כמה נרות צריך להדליק ורוצה לקיים המהדרין, ושואל אם ידליק כל יום שמונה נרות ויכוין שהמספר הנרות שצריכים להדליק היום הנני מכונן לשם מצוה והשאר יהיו לשם אורה ולכאורה יש לפשוט הספק ולתלותו במחלוקת הפוסקים [אם באמת פליגין], דהמחבר כתב בתרע"ג ס"א דאת נר השמש יניחנו ברחוק קצת משאר נרות, וכתב המ"ב שם סק"ז משמיה דהלבוש והגר"א דהטעם כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקים באותו היום ולא יחשבוהו עמהם, ובר"י איתא עוד טעם כדי עוד יש להביא ראי' דהנה מבואר בעירובין נ' א' וקידושין נ"א א' ומנחות מ"ח א' וע"כ ב' דאם שחט את התודה על שמונים חלות ואמר שיקדשו ארבעים מתוך שמונים, מהני וקדשי ארבעים, ואע"ג דהשוחט תודה על שמונים חלות לא קדשי כלל, הכא קדשי אע"ג דאין ניכר היכן הם הארבעים הקדושות, [וזהו גם למאן דס"ל בעלמא דאין ברירה, כמ"ש התוס']

ולא לשם מצוה, מי נימא שכל הענין של להוסיף כל יום עוד נר הוא לפרסם הנס שהתחדש היום ואם ידליק יותר מהמספר נמצא שלא הדליק את המספר הראוי, או דלמא כיון דכוונת האיש הלזה הוא רק במספר הראוי לשם מצוה, והשאר לא, נמצא שאליבא דאמת קיים המצוה בהידור,

שאם יבוא להשתמש בהשמש יהיה היכר שמשמש לאורו לבד עכ"ל, והא דר"י לא סגי ליה בטעמא דהגר"א והלבוש, אולי משום דס"ל דלא איכפת לן שיחשבוהו עמהם הואיל ואליבא דאמת כלפי שמיא גליא שאין השמש דולק לשם מצוה,

בעירובין ובמנחות שם], חזין מינה דכיון דהוא כוונתו לקדש רק ארבעים אע"ג דאינו ניכר כלל, כלפי שמיא גליא דיש כאן רק ארבעים ותו לא, וה"נ כלפי שמיא גליא כמה נרות מדליקים היום וכלפי שמיא גליא שהוא מכוין לשם מצוה רק במספר נרות הראויות והשאר לשם אורה בעלמא שפיר דמי וצ"ע.

ב] האם העושה מעקה לגגו, יש ענין לעשותו נאה משום הידור מצוה.
 ת. הבאתי בהל' מעקה בשם שבלי הלקט שלא לדרוס על המעקה
 דהוי ביזוי מצוה, ואם יש ביזוי מצוה יש הידור מצוה.²
 ג] הנה במצות עשיית מעקה איתא בשו"ע חו"מ סי' תכ"ז ס"ה
 דצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול, האם
 יש הידור מצוה לעשות את המעקה חזק יותר משיעור זה.
 ת. כל מה שמחזק המעקה יש בזה הידור.³

אם יש לחוש למש"כ בשבלי הלקט דמעקה חשיב תשמיש מצוה ואסור לדרוס עליו

א] ראיתי בשבלי הלקט ענין חנוכה סי' קפ"ה שכ' דיש ללמוד ממה
 שאסור לבזות נר חנוכה, לשאר מצוות כמו מעקה וציצית וסוכה,
 שאסור להשתמש בהן דרך בזיון לדרוס עליהן, מדוע אין נזהרים
 העולם שלא לנהוג מנהג בזיון במעקה שפירקוהו מן הגג ואף
 משליכים אותו לאשפה.

ת. באמת ראוי להזהר.¹

* מנגי רבנו שליט"א נערך בידי הגאון רבי יואל מקלוב שליט"א מרביני' שיח אמונה' תודת המערכת נתונה לו. בדברים אלו יש קצת השלמה למה שנתבאר בגליון העבר.

1 הנה לענין ציצית הדין מפורש ברמ"א סי' כ"א, וז"ל וי"א דאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזרוקן במקום מגונה, אלא שאין צריכין גניזה, ויש מדקדקין לגנוז, והמחמיר ומדקדק
 במצות תבא עליו ברכה ע"כ, ועי' במ"ב שם סק"ו דכמו כן בסכך הסוכה ולולב ושופר לאחר שנתבטלו מצותן אין לזרוקן לאשפה, וכל כה"ג דבר שאינו כבוד למצוה שעברה, וכל הפמ"ג דנוכח שלא
 לעשות תשמיש מגונה אפילו בדפנות הסוכה עכ"ד. עוד יעויין במ"ב סי' תרל"ח סק"ד וז"ל עוד כתבו דאף אחר סוכות לא יפסע על עצי סוכה, ותשמישי מצוה הם כמו ציצית ולולב, ועי' לעיל סי'
 כ"א במ"ב סק"ו, ועל כן יש למחות באנשים שזורקין אחר סוכות עצי הסכך לחוף במקום שרבים גרילין לפסוע עליהן, ואפילו אינו מקום אשפה עכ"ד, ודעת השבלי הלקט דמעקה נמי לא שנה
 ואסור לנהוג בו מנהג בזיון לדרוס עליו, וכמו"כ י"ל דאין לזרוקו לאשפה, ברם יעויין במנחת יצחק ח"י סי' נ"ב שהביא להשבלי הלקט, וכל דלכא' הוא חידוש גדול שאסור לדרוס על מעקה, ולא
 שמענו נזהרין בזה אף דיש נזהרין בסכך ותשמישי עכ"ד, [והטעם לחלק י"ל דמצות מעקה כל ענינה להציל שלא יפול הנופל ממנו], ודעת רבינו שליט"א דראוי ליזהר, [עי' בחזו"א חו"מ ליקוטים
 סי' י"ח סק"ב שכ' וז"ל ונראה דכל גג אינו בכלל המכשולות, שאין הזיקו מצוי כ"כ, שהעומד על הגג זכור בטבעו להחזק, וגם הוא מנהגו של עולם, וכמו שמותר לעלות באילן, ומותר לעלות לבנות
 הגגין והעליות בלא מעקה סביביו וכו', אלא שבגג בית דירה, חדשה תורה מצות מעקה ולהקפיד על סכנת הנופל עכ"ד, ע"ש עוד בזה, ולזה נמצא דאף שטעם המצוה להסיר מכשול, מ"מ מן הדין
 לא הי' צריך לחוש לזה, אלא שחדשה תורה מצות מעקה, וכיון שכן חשיב שפיר כשאר תשמישי מצוה שאין לבזותן], ושואל אחר שאל לרבינו האם ראוי להזהר שלא להשליך מעקה שהיה בגג
 לאשפה, והשיבו בזה"ל נכון.

2 עי' מוזות בית[הנדרג] סי' תכ"ז סק"ז שכתב רבינו שליט"א וז"ל עיין בשבלי הלקט הלכות חנוכה סי' קפ"ה שכתב שאין להשתמש במעקה דרך בזיון כגון לדרוס עליה דהוי ביזוי מצוה עכ"ל,
 וס"ל לרבינו דמדחזין דיש איסור לבזותה, מזה יש ללמוד דיש הידור מצוה לנאותה.

3 לשואל אחר ששאל ג"כ אם יש הידור מצוה לעשות כמה שיותר חזק, השיב רבינו שליט"א כעין התשו' הקודמת דמאחר שכ' [בשבלי הלקט] דאין לדרוך [על המעקה] משום ביזוי מצוה א"כ
 יש גם הידור עכ"ד, [וזה דלא כמש"כ בס' ועשיית מעקה סי' י"ב ענף ב' משמיה דרבינו שליט"א דמסתבר דלא קיים במצות מעקה הידור מצוה, והנידון שם באופן שהשוכר עשה מעקה חזק אבל
 עשהו מעשה הידוי, ובגמ' השכירות דן אם יש הידור מצוה על המשכיר לעשותו מעשה אומן], והנה מש"כ רבינו שליט"א דכל מה שמחזק המעקה יש בזה הידור, לכא' נראה דאין ההידור בזה
 מדינא דעשה סוכה נאה לולב נאה וכו', וכדאיתא בשבט קל"ג ב', רק הוא משלימות המצוה להדר בעשיית המעקה ולהוסיף בחזקתו, ועי' מנחות כ"א א' דתניא לולב מצוה לאגדו ואם לא אגדו כשר,
 ומקוים לה כרבנן דלולב אי"צ אגד, ומ"מ מצוה לאגדו משום זה קלי ואנוהו, ובאבני נזר א"ר' סי' תל"ג אות ב' ג' כ' דענין ואנוהו בלולב אינו משום נוי במראה כלל, ותדע דהא רש"י כ' דחובה לאגדו
 בקשר גמור משום ואנוהו, וכן דעת הראב"ד בתמים דעים ורא"ם בס' יראים, ומה נוי יש בקשר יותר מבעניניה או כאגודה של ירק, אך הענין דכיון שצריך לאחוה ה' מינים לכתחילה ביד אחד כדי
 שיהיה לקיחה אחת, שוב אמרין דמשום ואנוהו צריך לאגדו כדי שיהיה לקיחה אחת לגמרי, ועל כן ס"ל לרש"י וסייעתו דלא הוי אחד לגמרי רק ע"י קשר גמור, נמצא דהידור זה אינו הידור במראה,
 ומשום כן אין נפק"מ אם נראה או אינו נראה עכ"ד, וראיתי למו"ח הגר"ב קורלנסקי זצ"ל שכ' על גליון האבני נזר בזה"ל ויש לזה סיוע מהמ"א סי' תרמ"ט סק"ח דמי שאינו במצוה פסול לאגדו,
 [עי' ברמ"א שם ס"א דלולב שאגדו עכ"כ] ועשו כשר, וכל ע"ז המ"א דמשמע דלכתחילה לא יאגדו עכ"כ, וכ"כ בהגמ"י פ"א מהל' ציצית בשם רבינו תם, וצ"ע דהא קי"ל לולב אי"צ אגד, וא"כ
 האגד אינו מן המצוה, וצ"ל כיון שהוא נוי למצוה חשוב כמצוה עצמו עכ"ד, ולדברי הגהמ"ח ז"ע מוסברת הסברה דהוי עשיה בחפצא של המצוה עכ"ד, וש"ר שכן כתב בברכת אברהם גיטין מ"ה
 ב' ע"ש שיסד כן עפ"ד הגר"ז, ועי' בס' משאת המלך על הרמב"ם ח"א סי' י"ז דהידור זה לעשות המצות בשלימות הוא מה"ת ודוהה שבת, ומה"ט ציצין שאין מעכבין את המילה דוחין את השבת,
 ומשא"כ הידור בני המצוה י"א דאינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"ש, וע"ע בזה בס' אסיפת שמועות פסח עמ' ע"ט, והעירני לזה ידידי הגר"י פלק שליט"א ועי' מש"כ בזה בספרו ליקוטי
 אורה שבת קל"ג ב', ובריש פ' ערבי פסחים.

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב שליט"א

למה מזכירים את יוחנן כהן גדול בתפילה?

רח"ל, והוא הוא אותו יוחנן כהן גדול שאנו מזכירים בתפילה ובברכת
 המזון, אביו של מתתיהו שקינא לה' בימי החנוכה. כמבואר ברמב"ם
 (בסוף ההקדמה לפירוש המשניות, בפרק השישי) ובתשב"ץ (ח"ג סוף סימן קלה)
 ואין אנו מזכירים את שמו?

"השיב על כך גיסי מרן הגר"ח שליט"א - שהוא להראות לנו שאין
 הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שבשכר שהיה יוחנן כהן גדול כל ימיו, אף
 על פי שבסוף אבד שכרו, אין הקדוש ברוך הוא מקפח מה שעשה כל
 ימיו וזכה ובנו מתתיהו עשה נס חנוכה."

מכאן, הסיק רבי יצחק שליט"א, אפשר אולי ללמוד גם לנידון שלפנינו
 שמותר לבן להזכיר את אביו, שהש"ת לא יקפח שכרו שבתחילתו
 קרא ושנה וגידל את בנו לתלמוד תורה. [ובאופן שהוא בחיים חיותו
 אולי תעמוד לו זכות זו ויערה עליו רוח ממרום].

[מעובד מדברי גאב"ד רמת אלחנן שליט"א]

למה מזכירים בחנוכה את יוחנן כהן גדול שנעשה רשע?

שאלה רגישה התגלגלה אל שולחנו של רבי יצחק זילברשטיין
 שליט"א: תלמיד חכם גדול חיבר ספר חשוב בלימוד, ספר שעתידי
 לפאר את היכלי התורה ולהיות שימושי על שולחן הלומדים. והנה
 נפשו בשאלתו, אביו שנה ופירש ופרק מעצמו עול תורה ומצוות רח"ל,
 ובעוד 'זכר צדיק - לברכה', הרי 'שם רשעים...', האם יוכל אותו ת"ח
 להזכיר את שם אביו בספרו "נתחבר בחסד ה' עלי פלוני בן פלוני"?

והשיב שאולי ניתן ללמוד זאת ממטבע התפילה שתיקנו חז"ל ונהגו
 בו כל ישראל בימי החנוכה, זאת על פי ביאורו של גיסו הרב שליט"א,
 וכדלהלן:

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול..." וזאת לדעת כי כמבואר בגמרא
 (ברכות כט.) שיוחנן כהן גדול שימש כל ימיו בכהונה וסוף שנעשה צדוקי

המשך מעמוד 1

לאור הבנה זו, מעיר הרב שליט"א הערה נפלאה בדין ידוע. כידיע, מחמיר הרמ"א (סימן תרע"ד סעיף א) שלא להדליק את נרות החנוכה מנר
 לנר משום שיצא ידי עיקר המצוה כבר בנר אחד. ולפי ההבנה החדשה שכל מעשה הדלקת הנרות נידון כמעשה אחד, לכאורה כשמדליק כמה
 נרות אין אנו דנים שיצא מצותו בנר אחד אלא מתייחסים לכל ההדלקה כמעשה אחד, ונמצא שאי אפשר לדונו כמשתמש בנר העיקרי לצורך
 הדלקת נר אחר. ולכן מחדש הרב שליט"א שלפי הבנת השו"ע דינו של הרמ"א אינו מעיקר הדין, שהנר הראשון "הוקצה למצוותו", אלא מצד
 'שלא יהו מצוות בזויות עליו', שלמראית העין נראה שמשתמש בנר שכבר דולק למצוה כדי להדליק נר אחר, ולכן החמיר הרמ"א שלא לעשות
 זאת, אך לא מעיקר דין השתמשות במצוה.
 (מעובד מכתבי הרב שליט"א, טעמא דקרא)

לערוך שיח

שו"ת מהרב שליט"א - משולחן המערכת

בית לאחדות ספרים ופוסקים
והנ"ח ק"מ ספר שו"ת

בס"ד כ' בכסלו תשפ"ב

יורנו רבנו שליט"א,

אם יש טעם ומקור למנהג להתאסף יחד כל המשפחה בחנוכה, או לבקר הילדים והנכדים בכיתם?

י
ג
המלך

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב שליט"א בימים אלו

מעמד נעלה התקיים בסיום הש"ס השנתי של מאות אברכי רשת הכוללים 'ש"ס איד'ן' אותו כיבד בהשתתפו הרב שליט"א ועוד מגדולי התורה והחסידות. הרב שליט"א ברך במעמד את מייסד וראש הכוללים הגאון רבי אברהם הלוי אייזען שליט"א גאב"ד פוזנא על עמלם ובקיאותם המופלאה של אברכי הכוללים 'ש"ס איד'ן', כשבמעמד נפתח גם המחזור לללימוד הש"ס בשנת תשפ"ב.

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

הנבחרים. כל הלומדים שקבלו מעל 80% יקבלו שובר לקבלת ספר המפתח ברשת ספרי 'אור החיים', בנוסף לכניסתם להגרלה הגדולה על 10,000 דולר למשתתפי תכנית 'קנין שביעית'.

ב'דרשו' וב'שיח אמונה' קוראים לציבור להצטרף לאלפי הלומדים על ידי לימוד משניות שביעית עם הלכות שמיטה ויובל ברמב"ם וה'דרך אמונה', ובכך לזכות לקיום חובת השעה בלימוד עניני דיומא, ובקירוב הגאולה בס"ד.

לרבים המבקשים להשיג את חוברת הלימוד לחודש כסלו ובה המשניות, הרמב"ם וה'דרך אמונה' הנלמדים, כולל הביאורים של המהדורה החדשה של 'שיח אמונה' ניתן לשלוח בקשה למכון שיח אמונה בדוא"ל se3077700@gmail.com.

במכתב משותף של הרב שליט"א בצוותא עם רבינו הגדול מן ראש הישיבה שליט"א בקשו למחות על פריצת גדר ההלכה להחזיר איש לעלמא שלא כדין רח"ל, והוסיפו שכל מי שבידו לעמוד על משמר קדושת ישראל, צריך לעשות ככל שביכולתו לגדור מחיצת הכרם שנפרצה.

במכתב מיוחד לחברי הועידה המתמדת של 'ועידת רבני אירופה' כתב הרב שליט"א דברי חיזוק ובהם שיבח את 'כח הרבים של הועידה לעמוד איתן על משמר ההלכה ולהנהיג הקהילות על פי התורה'. עוד הוסיף הרב שליט"א במכתבו: "בעת כזו עליכם להרבות תורה בקהילתיכם, באשר עסק התורה משפיע שהרה על כל הלומדים וסביבתם".

לבקשת ארגון 'השרת המשפחה' הכריע הרב שליט"א בתחילת חודש כסלו, כי יש להעביר על עיכוב הגשמים, לאחר שהם נצרכים לאוצרות מקוואות הטהרה. בס"ד כמה ימים לאחר מכן הושפעה ארץ הקודש בגשמי ברכה שמלאו את אוצרות הטהרה ואת שדותיהם של שומרי השמיטה.

בתום מפגש עם בכירי הרופאים, ולאחר ששמע את הנתונים שנבדקו, הכריע הרב שליט"א, כי "צריך לחסן את הילדים". ההוראה יצאה לאחר דיון מיוחד עם ראש צוות המומחים של 'מגן ישראל' פרופ' רן בליצר, פרויקטור הקורונה פרופ' שלמאן זרקא, ורופאו האישי של הרב שליט"א הרב ד"ר משולם הרט. בסיום הביקור ברח הרב שליט"א את המתחשנים ואת הרופאים בברכת בריאות ובברכת הצלחה.

תכונה רבה לקראת המעמד הגדול לרגל שנת העשור ליסוד ארגון 'ארחות יוסף' שיתקיים אי"ה במרכז הארועים והקונגרסים 'אוני' בקרית שדה התעופה, במעמד מרן ורבנן שליט"א.

לקראת המעמד הגדול המתקיים בברכת הרב שליט"א, נכנס נכדו יקירו מייסד הארגון הרב אריה קניבסקי למעונותיהם של גדולי הדור שליט"א ובראשם רבינו הגדול מן ראש הישיבה שליט"א להזמין למעמד הגדול לעידוד וחיוזק לימוד המוסר היומי.

בקול קורא מיוחד עליו חתם הרב שליט"א לבקשתו של ראש ישיבת חברון מן הגר"ד כהן שליט"א, הביע דעתו דעת התורה כנגד ערבי שירה הנערכים ללא פיקוח רוחני, והוא בכלל 'מושב לצים' שהוא המעכב הגדול של דבקות בתורה, במכתבו הורה הרב שליט"א כי ארועים אלו צריכים להתקיים רק במסגרת ארגוני בני הישיבות הפועלים תחת פיקוח רוחני.

המוני בית ישראל התכנסו בער"ח כסלו להעביר לרבון העולמים בתפילת יום כיפור קטן, לאור קריאת הרב שליט"א בצוותא עם רבינו הגדול מן ראש הישיבה שליט"א, אשר כתבו במכתבם המשותף: "אחר שיש בזה חילול השם, הרי מחובתנו לעשות קידוש השם, להתחזק בתורה, במידות טובות ובאמונה, ולזעזע בצעקה לפני רבון כל העולמים, ובפרט בערב ראש חודש הבע"ל, עת רצון היא וראוי הוא שהכלל כולו יתכנסו להעלות שוועתנו בתפילת יום כיפור קטן בכל אתר ואתר, לתפוס אומנות אבותינו".

ברגשי קודש כתקנת הרב שליט"א משתתפים אלפים רבים של עמלי התורה במבחי 'קנין שביעית' מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה', כשביום שישי ערש"ק יושב התקיים המבחן השני, בתום הערכות מיוחדות לתיגבור מוקדי המבחנים.

בימים אלו התקבלו תוצאות המבחנים של המבחן הראשון, כשסיפוק רב הובע ב'דרשו' וב'שיח אמונה' מהצלחת הנבחנים במבחן הראשון, בידיעותיהם המופלגות של אלפי

לעילוי נשמת

החסיד ר' שלמה בן חיים ז"ל
ורעייתו האשה החשובה מרת יטל ז"ל

מכון 'שיח אמונה'

להארות ספרי חזן ושבכ"ר הגדול קניבסקי שליט"א

03-30-777-00

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה
03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון
se3077700@gmail.com

קרן חירום - מוס' 5900
"להחיות אלפי נפשות"
 לבקשת רשכבה"ג שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

שטר הפרנסה
 חתום בחותמו
 של כהן גדול
 אצלכם בבית

לאור המצוקה הנוראה שהגיעו אלפי נפשות עד פת לחם ממש
הקים רשכבה"ג מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
 קרן חירום בועד הרבנים כדי להחיותם - פשוטו כמשמעו!

דס"ר, גזלה ז"ל ה'תשס"ו אצל הרבנים
 החיים אצל נאגה דאריק, וגהא ז"ל
 אטירה ז"ל צרה, וינא ז"ל אטירה
 אמן דייא ז"ל נאגה ז"ל ח"ו, חיים קנזאדי

מאמצים משפחה
 לחם וחלב - 138 ש"ח לחודש
 בבקשת מרן שליט"א להחיות אלפי נפשות
 וזוכים לנס הפרנסה כהבטחתו הברורה:
"ויוכפלו מזונותיכם"

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
 לעוניי צדקה בארה"ק

גיליון מס' 451 פרשת וישלח
תשפ"ב שנה עשירית

גיליון זה יוצא לע"נ
הגאון הצדיק רבי ישי הלוי **מנדל** זצוק"ל
ב"ר יוסף שאול הי"ד
נלב"ע יום א' כ"ד כסלו תשפ"ב
היות והמנוח לא השאיר זש"ק,
נא ללמוד משניות ותהילים לטובת נשמתו
תנצב"ה

דברי ישי"ה

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

מעניני חנוכה

נשאלתי הדר במקום שאין ישראל אם שייך פרסומי ניסא לגוים. והנה רש"י בשבת כ"א ב' מפרש עד דכליא ריגלא דתרמודאי שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבים בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשיכה ומבעירים בבתייהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונים מהן, משמע דשייך פרסומי ניסא לגוים ודוחק לומר דכ"ז שהן הולכים ברחוב גם יהודים באים שם לקנות מהן, אמנם כ"ז לפי רש"י אבל הר"ף פי' מלקטי עצים נקראין תרמודאי ולפ"ז י"ל דישאל הן ואין משם ראיה. ובמדרש תהלים פמ"ד אי' למען תספר באזני בנך ליתן שבח למקום שבניו מספרים כבודו בין הגוים וכח"א שירו לה' שיר חדש ספרו בגוים כבודו [בכל העמים נפלאותיו] כו' כבודו של הקב"ה שמספרים בניו בין הגוים משמע דשייך פרסומי ניסא בין הגוים [מיהו בשה"צ סי' תרע"ב אות י"ז נראה דבגוים אין פרסומי ניסא וצ"ע]. (טעמא דקרא)

מעניני הפרשה

יוסף הציע עצות להראות שהוא בטוח בפתרון החלום

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישתהו על ארץ מצרים" (בראשית מ"א, לג)
כבר העירו המפרשים, מי בקש מיוסף עצות להסתדר עם הרעב שיבוא, והרי קראו לו רק לפתר את החלום.
ויש לומר לפי פשוטו:
יוסף רצה להראות לפרעה שהוא בטוח בפתרון החלום, כי זה נאמר לו ברוח הקדש, והוא לא כמו שעשו החרטמים שנסו פתרונות שאינם נכונים, ולכן הוא כל כך בטוח שכבר מיעץ איך לנהג הלאה. ואכן פרעה השתכנע שהוא בטוח באמתות הפתרון, כמו שאמר מיד הנמצא איש חכם כזה, שבטוח כל כך בפתרון החלום ובעין זה מצינו שנהג בפתרון החלום של שר המשקים (מ' י"ד), שאמר לו בסוף, כי אם זכרתני, והוא אותו הענין, שהראה בזה שהוא בטוח בפתרונו, ולכן 'וירא שר האפים כי טוב פתך', שהוא בטוח בפתרונו וכבר מציע עצות.

ראה זה חדש! לא בא כבושם הזה!

מדור שנים קדמוניות לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת ויחי - על הערכתו הרבה להגאון רבי שלמה סובול זצ"ל מח"ס שלמת חיים ועוד (יו"ד י"ג טבת)
פרשת וארא - על הקשר עם המגיד מישרים הגה"צ רבי שלמה ברעוודא זצ"ל (יו"ד כ"ו טבת)
פרשת בשלח - מדברי רבינו על האי צדיק וקדוש רבי ישראל אבוהצירא 'באבא סאלי' (יו"ד ד' שבט)
נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

וציותי את ברכתי

הלכות שביעית ממרחן הגר"ה קניבסקי שליט"א
דין מאכלים שנפסלו מאכילה ושיירי מאכל (ח"א)

מאכל שאינו ראוי לאדם

א. מאכל שהתיישן וכבר אינו ראוי לאדם, אין שום צורך להתאמץ לאוכלו.
משקין שנתגלו

ב. משקין שהיו מגולין אסור לשותות משום סכנה כמבואר ביו"ד סי' קט"ז, ואפ"י הם קדושים בקדו"ש יש לשפוך אותם, שלא יבוא בטעות אדם לשותות.
ניקוי מכונות משיירי המאכל

ג. מותר לנקות מכונת ריסוק או מסחטה של פירות משיירי הפרי, ואין צורך לשמור את הפסולת.

מתוך ספר שיה השמיטה - אוצר פסקי רבינו הגר"ה קניבסקי

למסירת שמות לתפילת רבן של כל בני הגולה
מרחן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א בהדלקת נר חנוכה
ומעמד הכהנים מול קודש הקדשים ב'זאת חנוכה'

ועד הרבנים לעניני צדקה בארה"ק ☎ 1-800-22-36-36

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת

על גדולי הדורות

בלבביות (מפי הגר"ש, והוסיף: כי בעת אמירת דברי התורה, הצית רבי שלמה את מקטרתו ועישן, לכשיצאו לחש רבינו לחתנו אודות העישון אך אכמ"ל).

כל התורה כולה

פעם אמר הסטייפלר יסוד מחודש בפני בני ביתו, עם כוח ההסברה של ה"קהילות יעקב", עם כל מתיקות התורה של הסטייפלר, וחתנו ר' שלמה רצה להעיר אך לא העיז לענות כנגדו, מה עשה, נטל גמרא עבודה זרה מן הארון, פתח בדף מ"ח והצביע על דברי התוספות שם, לפתע השתררה שתיקה בחדר. הסטייפלר הבין את הכוונה ואת הסתירה לדברים, לאחר רגעים של מחשבה אמר 'אפשר ליישב כך'.

אך ברגע כמימרא שלף ר' שלמה מן הארון את השו"ע בהלכות פסח והראה באצבע על דברי הפרי מגדים, וכך התנהלה מלחמת התורה בין האריות כשתוך כדי הדברים נכנס לחדר גם רבינו שליט"א והוא מיד מצטרף לדיון ודברים. זה פותח רמב"ם וזה מראה לדברי המשנה למלך, הריתא דאורייתא של הסטייפלר נשמעת למרחוק 'את והב בסופה (מוסף שב"ק מקץ תשס"ו).

כל פעם נכנס

בהמשך שנותיו חלה הגרמ"ש ונתנסה הגרמ"ש ז"ל במדה גדושה של יסורים עזים, ולא יכול היה עוד לצאת ולבוא בהיכלי התורה להרבצת התורה. רבינו כאב מאוד את יסוריו, והיה מעתיר בעדו, ומחמת הכאב כמעט שלא דיבר מזה מאומה.

אך בכל פעם שהיה מזדמן לבנין שהתגורר בו גיסו הגאון זצ"ל, כאשר הגיע לבית חתנו הגאון רבי זליג ברוורמן שליט"א שדר בקומה מעליו, היה מקפיד להיכנס תחילה לבקרו, ולדרוש בשלומו ושלומו אחותו הצדקת ע"ה.

גם בשמחות משפחתיות, שהיו בביתו של רמ"ש בהשתתפות רבינו היה נכנס לשאול בשלומו (מפי נאמנו של רבינו, הגר"ד ישעי' אפשטין שליט"א).

מוזכר בספרי החזו"א

(תמוז תשס"ז) יצא הספר החדש של ר' שלמה ברמן על נדרים, רבנו הראה למקורבו הגר"א מן שליט"א שבפתח הספר מובא מה שכתב החזו"א בשמו.

ואמר לו רבנו: ג' פעמים מביא חזו"א מהר"ש, וזה ר' שלמה ברמן.

פרסום ראשון:
הגרמ"ש זצ"ל
לציודו של להבחל"ה
רבינו שליט"א
בשמחה משפחתית,
בשנת תשמ"א

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 ☎ 077-2092005

הגאון הגדול רבי מרדכי שלמה ברמן זצ"ל מראשי ישיבת פונבז'

ולב"ע א' טבת תשס"ה

ידידות אמת שררה בין הני תרי גיסי, הגרמ"ש זצ"ל לבין להבחל"ה רבינו מרן שליט"א. עוד טרם היותו לאיש, בשנות בחרותו עת זכה הגר"ר שלמה זצ"ל להסתופף בצילו של האילן הגדול רבינו מרן החזון איש זצוק"ל, ולאחר מכן כשהגיע לפרקו ונשא את הרבנית אהובה ע"ה, אחותו הצעירה של רבינו שליט"א. מאמר א' לזכרו.

קערת המים שהביאה את השידוך

מרן החזון איש, רבו המדריכו בנתיבות העיון וההלכה, חפץ בו לחתן לבת אחותו הרבנית אהובה ע"ה, לא מפני הכשרונות העילויים בהם ניחן, ולא מפני עומק לימודו בלבד. אלא מפני מעשה שהיה. וכך סיפר רבינו: דודי החזון איש היה רגיל להשכים בבוקר לתפילת 'ותיקין', אבל הורה לבן ביתו ר' שלומק'ה להתפלל בישיבת פונבז', כששב החזון איש מן התפילה, כבר

הגרמ"ש זצ"ל מספיד את חמיו מרן הקה"י בהיכל ישיבת פונבז'

היה ר' שלמה מוכן לקראת היציאה מהבית אל הישיבה. יום אחד כשחזר החזון איש לביתו, מצא את הנער שוכב על מיטתו ואינו קם, מתוך חשש שיאחר את זמן התפילה, ניגש החזון איש להעירו, ונגע בקצה המקל שבידו על כתפו של ר' שלמה, אך "אין קול ואין קשב", התבונן החזון איש סביבו, וגילה

כי קערת המים שרגיל היה ר' שלמה להניח סמוך למיטתו אינה במקומה, וכיון שלא רצה להטריח את החזון איש להביא עבורו את המים, השים עצמו כישן, ולא הגיב לקריאתו של החזון איש. השילוב המיוחד של הקפדה הלכתית וענות חן שלא להטריח, הפליאו את החזון איש והוא סיפר את המעשה לאחותו הרבנית קניבסקי ע"ה, אשת מרן הסטייפלר זי"ע, "הוא כלי יקר, וכדאי לחשוב עליו לשידוך", אמר. וכך הוה. (מאסף תורני 'ישורון', לזכרו, כרך י"ז עמוד רי"ג, וראה עוד בזה בדעת נוטה חלק א' עמוד קפ"א מה שדן שם).

הלך עם החתן החדש

רבינו העריך וכיבד מאוד את גיסו ר' שלמה. כשאירס רבנו שליט"א את בתו הבכורה עם החתן הגאון הגדול ר' שרגא שטינמן שליט"א, הוא נטל עמו את החתן לגדולי התורה שבמשפחה, ביניהם הלך עמו לביתו של גיסו הגרמ"ש והציג בפניו את החתן. ר' שלמה ביקש לשמוע דבר תורה, והחתן אמר בפניו מערכה מחידושי תורתו, לאחר מכן הגיסים בירכו את זה

בעת נישואיו של הגרמ"ש שליט"א (באמצע) משמאל הגרמ"ש ברמן זצ"ל

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

536

שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • חנוכה תשפ"ב

ובאמת כן מבואר בגמרא (מנחות מג, ב) שאמרו על דוד המלך שבשעה שנכנס לבית המרחץ אמר אי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, והיינו שכל הזמן שאדם מהול נמשך קיום המצוה, ויש לו את קדושת המצוה.

מצוות שבת ומילה – חוקי רצונך

ולכן ביקשו היוונים 'להעבירם מחוקי רצונך' ולבטל במיוחד מצוות אלו של שבת ומילה, שהם גם כן חוקים שאין השכל מחייבם, ומצוות מילה בודאי אין השכל מחייבה, ואפילו שבת, שאסור לעשות מלאכה גם אם אין בה שום טרחה וכגון להדליק גפרור, הרי זה נגד השכל, אבל זהו 'חוקי רצונך', וגזירת הכתוב שכך המציאות, שמי שעושה איזו מלאכה בשבת, גם אם אין בה שום טרחה, זה כבר חילול שבת ופגם בקדושת השבת, ומדוע? מפני שכך רצון השם! והרצון עושה את זה למצוה ומקדש את האדם, ועל ידי החוק שהוא רצון השם – האדם מתקדש, ואת זה ביקשו היוונים לבטל.

ובהמשך מזכירים "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", ומבואר שהישועה הייתה רק 'ברחמיך הרבים', במידת הרחמים ולא במידת הדין, והגזירות היו על חטא, כמו שכתב הבי"ח (או"ח סימן תרע) שנתרשלו בעבודה, ולכן במידת הדין באו הגזירות, אבל לישועה היו צריכים רחמים, ובלי רחמים לא היה אפשר, כי מידת הדין חייבה את הגזירות, ורק ברחמיך הרבים, על ידי מידת הרחמים, ולא סתם רחמים אלא רחמים רבים, בזה זכו לישועה.

קביעת ימי החנוכה להודות ולהלל

"ואחר כן באו בניך לדביר ביתך וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", ומי הם אלו שקבעו זאת? בפשטות אלו הם בית דין הגדול שהיו באותה תקופה של הגזירות, הם קבעו ותיקנו לדורות את חיוב ההודאה וההלל בחנוכה.

ומה הם ההודאה וההלל? 'הודאה' זה מה שמזכירים על הניסים בתפילה ובברכת המזון, ו'הלל' זהו הלל השלם, שגומרים את ההלל, וזוהי תקנה שתיקנו בית דין הגדול של אותה תקופה, חיוב ההודאה וגם הלל, ואמנם על עצם ענין ההלל יש שיטות שיש מקרים שיש חיוב הלל גם מדאורייתא, והאריך בזה הרמב"ן בספר המצוות שורש ראשון.

הנס לאבותינו הוא נס שלנו

ויש להתבונן במה שקבעו את ימי החנוכה להודות ולהלל, כי הנה באותו הדור שהיו הגזירות מובן שהיה חיוב להודות ולהלל, כי להם נעשה הנס, אבל אנחנו מה זה מחייב אותנו, ומדוע גם אנחנו חייבים בהודאה ובהלל, הרי לא לנו נעשה הנס.

ברם, הרי הדבר פשוט, כי אם לא היה נעשה הנס לאבותינו, והיו היוונים מצליחים במזימתם רח"ל שלא יעסקו בתורה ולא יקיימו המצוות, והיו מפסיקים לעסוק בתורה ולקיים המצוות ולא היו מקיימים לא שבת ולא מילה, ממילא גם הצאצאים שבדורות הבאים לא היה מי שיחנך אותם, ולא היו מקבלים שום חינוך לתורה ולקיום המצוות, כי החינוך נמשך מדור לדור מאבות לבנים.

ואם כן בגלל הנס שהיה אז, שיכלו לעסוק בתורה ולשמור שבת וכל חוקי רצונך, על ידי זה היה המשך הדורות, ובזכותם גם אנחנו עוסקים בתורה, בזכות המסירות נפש שהייתה והביאה לנס ההוא, ולכן זהו נס גם בשבילנו, וגם אנחנו חייבים להודות ולהלל, על הנס שנעשה לנו בזה! כי בזכות הנס שהיה לאבותינו בימים ההם גם אנחנו בזמן הזה עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות.

גזירות היוונים על תורה ומצוות

אנו עומדים לפני חנוכה, ובחנוכה יש נוסח תפילה שמוסיפים ואומרים 'על הניסים', ושם מבואר גם מהו הענין של חנוכה.

ותחילה מזכירים ואומרים "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", והיינו שגזירות היוונים היו 'להשכיחם תורתך' שלא יעסקו ישראל בתורה, וגם גזרו על מצוות 'להעבירם מחוקי רצונך', וגזרו בעיקר על מצוות שהן 'חוקי', ולא מצוות שכליות שהשכל מחייבן, אלא חוק בלי טעם.

ומה הן המצוות שגזרו עליהן, על איזה מצוות היו הגזירות? ידוע שגזרו בפרט על שמירת שבת ועל מילה, וכן מצינו גם במדרש שאמרו (ויקרא רבה לב, א) מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא לישרף על ששמרתי את השבת.

מצות שמירת שבת וקדושתה

והטעם שגזרו במיוחד על מצוות אלו, מפני ששבת ומילה הן מצוות גדולות וחשובות מאד, שנותנות לאדם מעלה וקדושה מיוחדת, ועל שבת אמרו חז"ל (ירושלמי נדרים ג, ט) ששקולה שבת כנגד כל המצוות שבתורה, והיינו ששמירת השבת מקדשת את השומר שבת, ומתקדש בה קדושה עצומה, ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה!

ובאמת כתוב (בראשית ב, ג) ויברך אלוהים את יום השביעי ויקדש אותו, דהיינו שיום השבת הוא יום קדוש, והיום הזה גם מקדש אותנו, שאנו נמצאים בתוך הקדושה, וכל האוויר מלא קדושה בשבת.

ומסתבר שקדושת יום השבת היא כבר מבריתא העולם, ולא רק ממתי שנצטוו על השבת, שכן מצינו שהיה שמירת שבת כבר קודם הציווי, והאבות קיימו את כל התורה ושמרו שבת, ואם כן כבר אז זה היה נקרא שבת, וכבר נתקדש יום השביעי בקדושה מיוחדת.

מעלת מצות מילה וקדושתה

וכך גם מילה היא מצוה מיוחדת, ומי שאינו מהול הוא 'ערל', ואמנם הוא ישראל והוא גם כשר לעדות (כשמותו אחיו מחמת מילה, עיין הגהות אשר"י ב"ק סימן טו ובשו"ע ח"י"מ סימן לד), אבל אף על פי כן יש בו פגם, והוא אסור באכילת תרומה וקדשים ופסול לעבודה.

ובמעלת מצות מילה אמרו חז"ל (נדרים לא, ב) גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כתב כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, ולכן במצות מילה יש עונש כרת למי שמבטלה.

וכתב בשערי תשובה שם כי אף על פי שבדרך כלל אין כרת על ביטול מצוה בשב ואל תעשה, מכל מקום מצות מילה חמורה יותר, ויש עונש כרת על ביטולה גם בשב ואל תעשה, והטעם בזה מפני גודל המצוה וחשיבותה, וכנ"ל שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות, ולכן גם להיפך אם אין מילה זהו פגם גדול מאד, ואדם ערל יש בו פגם שאינו יכול לאכול אפילו בתרומה, ופסול לעבודה.

ולעומת זה אדם מהול מקיים כל הזמן מצות מילה, ורש"י בב"ק נח, א, ד"ה אינן) כתב שגם קטן כשהוא מהול יש לו קיום של מצוה, ואף על פי שהוא קטן ואינו בר חיובא, וגם אינו עושה שום מעשה בזה שהוא מהול, מכל מקום יש לו בזה המעלה שהוא מקיים מצוה.

ואם כן, אדם גדול שהוא כבר בר חיובא, כשהוא מהול אין זו רק המצוה שהייתה פעם כשמלו אותו בקטנותו, אלא כל הזמן נמשכת המצוה, ויש לו כל הזמן קיום של מצות מילה!

ההודאה – מחייבת גם לקיים

ונמצא כי חובת ההודאה וההלל הוא על מה שאנו עוסקים בתורה ועושים מצוות, ואם אנו מודים ומהללים על זה, פירושו של דבר הוא שאנו מחשיבים את זה, וממילא צריכים גם לקיים! כי אם לא מקיימים זוהי סתירה, ועל מה אדם מודה ומהלל אם אינו מקיים!! ורק אם מקיימים אין כאן סתירה, אבל אם לא מקיימים זה תרתי דסתרי.

ולכן זה מחייב אותנו, לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול, בתורה ומצוות ומעשים טובים, מידות טובות ואהבת חסד, כל אחד לפי מה שהוא יודע ומה שבכוחו לעשות, ואם הוא עוסק כמה שהוא יכול אזי אכן יש לו על מה להודות ולהלל.

ימי החנוכה זמן של חיזוק בתורה

ולכן כבר הרבה שנים ידוע שימי החנוכה אינם ימים של ביטול תורה ואינם ימים של רפיון מתורה, ויכול להיות שיש כאלה שמרגישים שיש בהם פחות חיוב של תורה, אבל זה לא כך אלא ההיפך, חנוכה מחייב יותר לעסוק בתורה!

ולכן בשיבות נהגו כבר הרבה שנים שבחנוכה לא נוסעים הביתה לשבת, ואפשר לנסוע לשבתות שלפני או אחרי חנוכה, אבל בימי החנוכה אין דבר כזה, אלא חנוכה הוא כולו תורה, להודות ולהלל! כי היוונים גזרו להשכיחם תורתך, ובחנוכה היה הנס שיכלו לעסוק בתורה, ולכן זה מחייב יותר, והחיוב גדול יותר לעסוק בתורה.

ובאמת זה מחייב לא רק בחנוכה, אלא גם את כל השנה, זה מחייב לעסוק בתורה ולקיים תרי"ג מצוות שהם חיוב כל השנה, אבל בחנוכה יש סיבה מיוחדת מפני שהוא הזמן שבו נעשה הנס, והנס מחייב יותר, וזהו כבר חיוב שכלי, שהנס מחייב יותר.

השפעת הימים הקדושים בכל שנה

וכן כתב השל"ה הקדוש "תוכחת מוסר לחנוכה, יחשוב שעיקרו נתקן להודות ולהלל להשם יתברך, על כי היוונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר ימים, כי תלמוד תורה כנגד כולם", והזכיר השל"ה בדבריו שימי החנוכה הם 'ימים קדושים', כי יש בהם קדושה והשפעה מן השמים לעסק התורה והמצוות, וכפי שזכו בימי מתתיהו ובניו שהיה השפעה וחסד מן השמים שניצחו את היוונים ויכלו לעסוק בתורה ולקיים המצוות, כך גם בכל שנה חוזרת ההשפעה בימים אלו.

וכמו שכבר כתבו בספרים (דרך השם להרמח"ל ח"ד פ"ז ועוד) שכל זמן מן הזמנים שהייתה בו פעם השפעה של קדושה, ההשפעה חוזרת בכל שנה באותו הזמן, וזהו שאנו אומרים בפסח ותתן לנו וכו' את יום חג המצות הזה 'זמן חירותנו', והיינו שהוא זמן חירות שלנו – חירותנו, שאנו יוצאים בו לחירות בכל שנה, ולכאורה הרי החירות הייתה פעם בזמן יציאת מצרים, שהיו משועבדים במצרים ויצאו מעבדות לחירות, אבל 'זמן חירותנו' פירושו שזה זמן חירות שלנו, ולא רק שפעם הייתה בו חירות, אלא בכל שנה הזמן הזה נותן לנו חירות.

וביאר הענין בזה, כי ביציאת מצרים הייתה לא רק חירות גשמית, אלא חירות רוחנית, ומן השמים נתנו אז השפעה של חירות רוחנית שיצאו ממ"ט שערי טומאה ועסקו בהכנה לקבלת התורה, וכמו שביאר בספר החינוך (מצוה שו) כי מיד ביציאת מצרים לפני קבלת התורה כבר הייתה שאיפה גדולה לתורה, וביאר שזהו ענין ספירת העומר, שמרוב ציפייתם ותשוקתם ליום הגדול שיקבלו תורה, ספרו את הימים, ושמחו בכל יום שעובר שמתקרבים ליום הנספך של קבלת התורה.

וממילא כמו שהיה השתוקקות גדולה לתורה בכלל ישראל כשיצאו ממצרים, כך גם בכל שנה באותו הזמן כשמגיע חג הפסח חוזרת שוב ההשפעה שהנשמה נמשכת לתורה עם סיעתא דשמיא להצלחה בתורה, וזוהי החירות! כמו שאמרו חז"ל (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה שנאמר והמכתב מכתב אלוקים חרות על הלוחות אל תיקרי חרות אלא חירות, ולכן זה נקרא 'זמן חירותנו'.

וכן כל שלושת הרגלים, חג השבועות נקרא 'זמן מתן תורתנו' מפני שהייתה בו השפעה של תורה במעמד הר סיני וממילא כל שנה חוזרת בו ההשפעה של הצלחה בתורה, וחג הסוכות 'זמן שמחתנו' הוא זמן שיש בו השפעה מן השמים לשמחה של מצוה, בכל שנה ושנה.

ולכן גם ימי החנוכה, שבהם זכו לנס שיכלו לעסוק בתורה ולקיים המצוות, זהו זמן שיש בו השפעה לחיזוק עסק התורה והמצוות, ומלבד מה שזה חיוב כללי כל השנה לעסוק בתורה ובמצוות ומעשים טובים מצד העבדות וחיוב עבודת השם, הזמן של חנוכה מחייב זאת יותר!

ואנו צריכים סיעתא דשמיא שנוכה באמת כל אחד מאיתנו לקיים את החיובים בשלמות כמו שצריך, כן יהי רצון שנוכה לזה.

ימי החנוכה / מתוך הספר החדש 'דרכי החיזוק' ענייני ציבור

כידוע ימי החנוכה הם ימים המסוגלים להצלחה בתורה כמו שכתב השל"ה הקדוש, על כן ראוי לכל בני התורה להתחזק ביותר בימים אלו בהתמדה בעסק התורה, וחי' לא לבטל את הזמן היקר באירועים שאין ראוי לבני תורה להשתתף בהם. וכל המתחזקים בעסק התורה בימים אלו, מובטח לו שיזכה להצלחה בתורה, וימלא הש"ת כל משאלות לבו לטובה.

(מתוך מכתב בכת"י, כסלו תשע"ח)

בקרב יהיה חנוכה, וידוע כבר כמה שנים שהרבה מקומות התורה זכו שחנוכה זה זמן של התמדה בתורה, ואינו 'בין הזמנים', אלא זמן של התמדה בתורה, בהרבה מקומות תורה כבר עושים את זה. ובעזרת השם גם השנה אנחנו מקווים וגם מצפים לזה שמוסדות התורה ימשיכו בימי החנוכה לעסוק בתורה כמו שצריך.

(מתוך משא בכינוס מועצה"ת, כסלו תשפ"א)

יש כאלה שחושבים שחנוכה הוא זמן שפטורים בו מלימוד תורה, אבל אין דבר כזה! ואדרבה הרי היוונים ביקשו להשכיחם תורתך, ובחנוכה היה הנס שאפשר ללמוד תורה, אם כן זהו זמן שחייבים בו יותר לעסוק בתורה, ואינו זמן של פטור מתלמוד תורה, אלא חייבים לעסוק בתורה כמה שאפשר אפילו יותר מהרגיל, כל אחד לפי כוחו כמובן, והוא זמן של עסק התורה.

(מתוך משא בכנס ארצי לנציגי דגל התורה, כסלו תש"פ)

בס"ד הופיע ויצא לאור הספר דרכי החיזוק – ענייני ציבור

משאות התקופה, פרקי שו"ת ומכתבים, ממרן רבינו ראש הישיבה שליט"א

בני הישיבות * חינוך ומרביצי תורה * ציבור * סיומי הש"ס * ימי מגיפה

כולל מפתח מקיף ומפורט כאלפיים ערכים ממשנתו החינוכית של רבינו שליט"א

הפצה ראשית קולמוס. להשיג בחנויות הספרים המובחרות. להזמנות מרוכזות 052-7600485

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת **ברכה קרביץ** ע"ה

בת הג"ר **ידידה גרוניסקי** זצוק"ל נלב"ע כ' כסלו תשס"ב – תנצב"ה

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת **איטה באשה זלזניק** ע"ה

בת הג"ר **ישראל שלום לוריא** זצוק"ל נלב"ע כ"ד כסלו תשס"ב – תנצב"ה

פרשת מקץ - חנוכה שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק (שנה ג') * גליון 83 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

ידיהי מקץ שנתיים ימים'

ולא פנה אל רהבים

איתא במדרש רבה (פס, ג) "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים", וצריך ביאור וכי לא צריך לעשות השתדלות, הרי אין סומכים על הנס (עין פסחים סד, ב) ומדוע נענש יוסף על זה, וכן צריך ביאור מהו שאמרו אשר שם ה' מבטחו זה יוסף, ולכאורה להיפך הרי יוסף כן פנה אל רהבים שביקש עזרה משר המשקים המצרי.

ובבית הלוי כתב לבאר בזה "כי שיעור ההשתדלות הנרצה אינו שווה בכל אדם רק כל אחד לפי ערכו, דמי שיכול להגיע לבטוח במעט מלאכה אזי מה שירבה להשתדל יותר מכפי הנצרך לו לזה השיעור כבר ייחשב לו לחטא נגד מידת הביטחון כי הרבה להלון אחרי ההשתדלות ולא בטח", ועל פי זה ביאר "כיון שרואין אנתנו שיוסף נענש גם על זה הא מוכח מזה דכל כך היה בטחונו גדול עד כי גם זה המועט למותר נחשבה לו, ומזה העונש ניכר גודל ביטחונו מה שאין לשער ממש, וזהו שאמרו אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים דלפי גודל ביטחונו לא היה לו לפנות כלל אל רהבים ואפילו בדיבור קל".

והיינו שאצל אדם רגיל באמת זה לא היה נחשב לחטא, מפני שכך היא חובת ההשתדלות עבורו, אבל יוסף הצדיק לפי רוב צדקתו וגודל דרגתו במידת הביטחון, לא היה לו להשתדל אפילו בדבר מועט שכזה, אלא היה צריך לשים מבטחו בה' לגמרי, ונענש מפני שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכא, ב).

ובזה מובן מה שנענש שהוסיפו לו שתי שנים כנגד מה שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי, ולכאורה, בשלמא מה שהוסיפו לו שנה אחת על כך שאמר בפעם השניה 'והזכרתי' מפני שהיתה זו השתדלות מיותרת, אבל מה שביקש בתחילה 'כי אם זכרתי' לכאורה זה בגדר השתדלות הנצרכת, ומדוע נוספה לו עוד שנה על כך? ולפי מה שנתבאר מובן, שכל התביעה בזה היתה לפי גודל מדרגתו של יוסף הצדיק, שהוא לא היה צריך להשתדל ולא לבקש משר המשקים אפילו פעם אחת.

ענייני חנוכה

בבית המקדש נעשו ניסים גם שלא לצורך הצלה

הנה נס פך השמן, היה נס מיוחד שלא היה בו צורך בשביל ההצלה, רק בשביל קיום המצוה, שהיתה חסרה מצות הדלקת הנרות, ונעשה להם נס לצורך קיום המצוה, וזה דבר מיוחד שלא שמענו במקום אחר, ומצינו שהיו ניסים לצורך הצלה, אבל כאן לא היה צורך של הצלה, רק קיום המצוה, שיוכלו להדליק את המנורה בבית המקדש.

ולכאורה הרי הם אנוסים ופטורים, והיו יכולים לחכות עוד שמונה ימים ויעשו שמן זית חדש וידליקו, ומדוע הוצרכו לנס מיוחד כזה, ראשית מה שנשאר פך שמן טהור שלא נטמא, חתום בחותמו של כהן גדול, ועוד נס שמצאו את הפך, וכן מה שדלק שמונה ימים במקום יום אחד, וכל זה אינו לצורך הצלה רק בשביל קיום המצוה.

ואמנם כבר מצינו דוגמת זה, ניסים שנעשו לא צורך של הצלת נפשות, והוא מה ששנינו באבות (ה, ה) עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, וכגון שלא כיבו גשמים אש של עצי המערכה, ולא ניצחה הרוח את עמוד העשן, בכל יום היו ניסים גלויים כאלה, שלא היה בהם צורך של הצלה, וצ"ב מהו הענין בניסים אלו.

ובספר אמונה וביטחון למרן החזון איש (פרק ב') כתב לבאר באופן אחר - "בהיות שלפי תכונת הרהבים אין בטבעו לזכור ולהיטיב, אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת, אבל אין לבוטח לעשות כמו אלה ואין פעולה זו מפעולות החובה, ויש במעשה זה כעין זריית אבק על זוהר האמונה והביטחון, ואחרי שאינה חובה היא אסורה".

והיינו שאין זו השתדלות כלל לבקש משר המשקים המצרי, כיון שהמצרים בודאי לא יעזרו לו, וכפי שאנו רואים באמת שכתוב אחר כך (בראשית מ, כג) "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו" ופירש רש"י ולא זכר בו ביום וישכחהו לאחר מכן, היינו שכבר בו ביום הוציא הדבר מזיכרונו, ולא היה בדעתו לזכרו כלל.

ואפילו אחר כך שכבר הזכירו לפני פרעה, הזכירו בלשון גנאי ובזיון, כמו שפירש רש"י על הפסוק (מא, יב) "ושם איתנו נער עברי עבד" וגו' ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה, מזכירו בלשון בזיון, נער-שוטה ואין ראוי לגדולה, עברי- אפילו לשוננו אינו מכיר, עבד- וכתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים, ע"כ, ורואים שבאמת לא רצה כלל לזכור ולהיטיב עם יוסף, ולבסוף הזכירו רק מפני שהיה מוכרח, מפני שפרעה קצף על עבדיו, ואם לא היו מוצאים פותר לחלומם היה הורג את כולם ושר המשקים בכללם, לכן בלית ברירה הזכירו לפני פרעה וגם אז הזכיר בדרך בזיון.

נמצא כי מה שביקש יוסף משר המשקים המצרי לא קיים בזה שום השתדלות, ומן השמים הייתה התביעה עליו [לפי גודל מדרגתו כמובן] שאם היה ביטחונו מושלם יותר לא היה עושה דבר כזה שאין בו תועלת, וכפי שכתב החזו"א- שאין המעשה הזה ראוי רק מתוך יאוש, והמיואש עושה כל מה שיכול אף דברים הרחוקים מכל תועלת.

וכמו שידוע כי כשאדם טובע בנהר הרי הוא נאחז ונתפס בכל דבר שבא לידו ואפילו בקש, למרות שהקש בודאי לא יציל אותו, מפני שאינו עושה שום חשבונות, וכשבאים להצילו הוא נאחז בכל כוחו עד שעלול להטביע גם את מי שמציל אותו, וכן מי שנקלע לפשיטת רגל לוקח הלוואות וערבויות מכל מי שיכול, ולפעמים מכשיל עמו גם את הוריו ובני משפחתו, כי מתוך יאוש אין עושים שום חשבונות, אבל לבעל הביטחון אין ראוי לעשות פעולות מתוך יאוש

ונראה בביאור הענין, כי הנה יש דבר משותף לניסים הנזכרים באבות ולנס פך השמן, והוא שכלם ארעו בבית המקדש, ונראה הטעם לה כי ביהמ"ק היה מרכז השראת השכינה לכלל ישראל, וממנו השפעת האמונה לכל תפוצות ישראל, ובמקום קדוש זה ראוי להרבות במעשי ניסים אפילו שלא לצורך הצלת נפשות כי ע"י הניסים תתרבה האמונה ותתפשט בכלל ישראל, ולכן דוקא שם מצינו ניסים מיוחדים כי הניסים שמנה התנא באבות וכן נס פך השמן בחנוכה, ותכלית ניסים אלו להרבות האמונה בכלל ישראל ע"י חיזוקה במקום המקדש שהוא מרכז השראת השכינה בישראל, אבל במקומות אחרים לא מצאנו שנעשו ניסים שלא לצורך הצלה.

נסי החנוכה 'ברחמיך הרבים'

ב'על הניסים' מזכירים אנו "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם", היינו שאחרי כל זכויות החשמונאים, עדיין היו צריכים רחמים רבים, ומצד מידת הדין לא היה שייך שינצח, והצרה הייתה צריכה להימשך. וצריך ביאור, מדוע לא הספיקו להם זכויותיהם להצילם, וכפי שמזכירים אחר כך שהיו טהורים צדיקים ועוסקי התורה, ולמה היו צריכים רחמים רבים?

נאמר רק במים ודם אבל שמן שפיר מקבל טומאה, ולשמואל דס"ל שאף יין ושמן דכן, מ"מ הני מילי לטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן, א"כ לכולי עלמא א"ש דנטמאו השמנים בימי יוונים.

אמנם בעיקר הא דטימאו כל השמנים צ"ב, דמה בכך שנטמאו, ואיזה חסרון ופסול איכא בשמן טמא למנורה, וצ"ע.

מי שהדליקו עליו בתוך ביתו בליל א' אם יברך זמן בליל ב'

במ"א ס' תרע"ו כתב דלדברי הרשב"א דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מברך ברכת הרואה, ה"ה דיוצא בכך בברכת שהחיינו שברכו בביתו, והיינו שאם בא לביתו והדליק ביום שאח"כ, אינו מברך שהחיינו אע"פ שעדיין לא בירך לא על ההדלקה ולא על ראיתו, דהא אתמול נפטר במה שהדליקו עליו בביתו והוי כהדליק בעצמו.

וצ"ע הא מי שהדליק ביום הראשון ולא בירך שהחיינו, שפיר מברך זמן ביום השני, כמ"ש בשו"ע (סעיף א') וה"נ מאי שנא, נהי דחשיב לפי הרשב"א כמי שהדליק בעצמו, כ"ז הוא לגבי מצות ההדלקה דעל זה שייך לומר שקיימה בהדלקה שבתוך ביתו, אבל ברכת שהחיינו היאך יצא בכך, הא לא שמע הברכה כלל, וא"כ הו"ל כמי שהדליק ביום הראשון ושכח לברך זמן שמברך ביום השני.

והנה הבאנו בשבוע העל"ט לבאר דברי הגרע"א בתשובה, דאם שכח לברך לפני ההדלקה יברך שעשה נסים לאחריה, דלא גרע מברכת הרואה, ואף לדעת הרשב"א הנ"ל, ומשום דברכה הנעשית בלא ברכה גריעותא היא בשלימות גוף מעשה המצוה, ומה"ט שייך בו תו מצות ראייה ופרסום הנס אף שכבר נתקיימה עיקר המצוה בהדלקתו.

ועל דרך זה יש לבאר גם לענין ברכת שהחיינו, דכל שקיים ההדלקה ולא בירך עליה זמן, הו"ל גריעותא במצות ההדלקה דאינה בשלימות מחמת חסרון ברכת הזמן, ואע"ג דברכת שהחיינו בודאי אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, מ"מ גדרה הוא שבח בזמן המצוה, ומישך שייכא היא להמצוה, וכל כהאי גוונא י"ל דכשעשה המצוה בלא ברכה זו, יש כאן חסרון בשלימות המצוה, ומש"ה הוא דמברך בשני ברכת הזמן, דבלייל ראשון חסרה ההדלקה משלימותה ושוב נתחדשה שלימות זו רק בליל שני.

משא"כ במי שהדליקו עליו בביתו בליל א' וברכו זמן, אפי' שהוא עצמו לא שמע הברכה ולא יצא בה, מ"מ כיון דבההדלקה מיהא יצא, ולא נגרע מידי בקיום המצוה, תו לא שייך שיברך זמן בליל שני דהא לא נתוספה לו שום שלימות בהמצוה בהדלקת ליל ב' שלא היתה כבר בליל א'.

[א.ה. אלא שיש להבין א"כ מדוע בחיסור ברכת הזמן לא יוכל לברך תו ברכת הרואה בלילה הראשון, ויברך עליה גם זמן, אכן צ"ל דמחמת חסרון ברכת הזמן לא תקינו ליה כ"כ, שישלים קיום המצוה שחיסר, דא"ז חסרון גמור בגוף המצוה דהדלקה, אבל לגבי הדלקה דליל ב', בזה י"ל שיברך שוב שהחיינו כיון שחיסר שלימות זו בלילה הראשון, ודו"ק].

ויתכן לפרש כי באמת מן הדין היו ראויים להינצל, אך מצד מדת הדין לא היו נעשים להם ניסים גלויים של שינוי הטבע, רק היו ניצלים על ידי נס נסתר בצורה טבעית, וכי יד' ה' תקצר לעשות נס בהסתר ובדרך טבעית, הנה ברוסיא היתה מהפכה "בצורה טבעית", אחר שבמשך שנים רבות גזרו גזירות שמד שלא לעסוק בתורה ובמצוות, ופתאום היתה מהפכה שנפסקו הגזירות, והכל בצורה טבעית בלי ניסים מיוחדים, ובודאי שהכל בהשגחה פרטית, אבל לא בצורה של נס.

וכך גם בימי החשמונאים, היה הקב"ה יכול להצילם בצורה טבעית, אבל הם זכו לנס גלוי של שינוי הטבע, שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, ולנס כזה צריכים רחמים רבים.

והתועלת בנס הגלוי היא, שעל ידי זה מקבלים חיזוק באמונה, ואף על פי שאמרו (תענית כ, ב) שמי שנעשה לו נס מנכין לו מזכויותיו, יתכן שזה דווקא ביחיד ולא בציבור, ולא מצינו שכלל ישראל הפסידו מזכויותיהם לאחר הניסים שנעשו להם, רק אדרבה ראו את הניסים וקיבלו חיזוק מזה, כמו שכתוב (שמות יד, לא) וירא ישראל את היד הגדולה וגו' ויאמינו בהשם ובמשה עבדו.

ואמנם, "ברחמיך הרבים" לפי פשוטו, משמע שהיו צריכים רחמים לא רק בשביל הנס, אלא על עצם הישועה, ובלי רחמים הייתה הצרה נמשכת ולא היתה ישועה כלל, ואף על פי שהם היו טהורים וצדיקים ועוסקי התורה, היה איזה חטא שגרם את הצרות, כמו שכתב הב"ח (באו"ח סימן תר"ע) שהגזירות היו מפני שנתרשלו בעבודה, וזה היה חטא דק, אבל היה חטא, ומי יאמר זכיתי לבי, ולכן למרות מדרגתם הגבוהה, היו צריכים רחמים להינצל מהצרה.

וטמאו כל השמנים

בשבת כא,ב כשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים ובדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול, וממנו נעשה הנס שהדליקו ממנו שמונה ימים.

והקשו האחרונים הא איתא בפסחים (טז,א) העיד ר' יוסי בן יועזר איש צרידה על משקין בי מדבחא דכן, היינו דמשקין הנמצאים בעזרה טהורין מלקבל טומאה, דמשום הפסד קדשים לא גזרו רבנן טומאת משקין עליהן, וא"כ איך נטמאו השמנים שבמקדש ע"י היוונים, הא משקין בי מדבחא דכן נינהו.

ונראה דלא קשה מידי, דהנה בפסחים שם נחלקו רב ושמואל אם משקין בי מדבחא דכן היינו שהן טהורין לגמרי, ומשום דלא גזרו טומאת משקין במקדש, או שהכונה 'דכן' מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן, דטומאת משקין עצמן מה"ת היא ורק לטמא אחרים הוי דרבנן ולא גזרו במקדש.

ובהמשך הסוגיא מבואר דלרב דוקא משקי בי 'מטבחא' טהורין, דהיינו דם ומים שבעזרה, אבל משקין בי 'מדבחא' דהיינו יין ושמן, אינן טהורין, דגזרו עליהן טומאת משקין, ושמואל סבר דאף משקי בי 'מדבחא' טהורין ולא גזרו כלל.

וא"כ לק"מ, דהא רב דאמר 'דכן' היינו טהורין ממש, ס"ל דדין 'דכן'

מכבי - מי כמוך באלים ה'

אנו אומרים בעל הניסים "מסרת גיבורים ביד חלשים", זהו נגד מה שטועים וחושבים בעולם שהמכבים היו גיבורים בעלי שרירים גדולים... וכאן מפורש להיפך, שהם היו חלשים, ולא היו חזקים בגבורת הגוף, רק היו גיבורים בגבורה של תורה, מנשרים קלו מאריות גברו לעשות רצון קונם, כמו שאמרו חז"ל (אבות ד, א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, והיינו גבורת הנפש, שלטון הנפש על הגוף, זוהי הגבורה האמיתית, לשלוט על כל הכוחות לעשות רצון ה'.

וידוע שמכבי זה ראשי תיבות מי כמוך באלים השם, היינו שיש בעולם "אלים" - כוחות חזקים, אבל הקב"ה הוא בעל כל הכוחות ומקור כל הכוחות, וזו היתה סיסמתם של המכבים: "מי כמוך באלים ה'", שהכל זה כח ה', ולא גבורה של כוחי ועוצם ידי. ואכן זכו לנס שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת מקץ תשפ"ב

החכם שענינו בראשו מסתכל על כל דקדוק מצווה כנצח נצחים

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתתו על ארץ מצרים" (מ"א, ל"ג).

ראוי להבין לשם מה נצרכה כאן חכמה ותבונה, והרי כדי להיות אחראי על מילוי האוצרות בשנות השובע אין צריך לכאורה אדם חכם אלא איש נמרץ לעבודה המוכשר לנהל עניינים, ולמה ביקש יוסף הצדיק איש נבון וחכם לזה.

וביאר בזה הצדיק רבי שלמה בלוך זצ"ל (תלמיד מובהק של חפץ חיים), דהנה על שנות השובע נאמר (מ"א, מ"ז) "ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים", ופירש"י "קומץ על קומץ, יד על יד היו אוצרים", והרי מבואר שלא היו אוספים לאוצרות רק כמויות גדולות ממש, אלא היו מצמצמים ולוקחים כל מעט אוכל ואוספים אותו לתוך האוצרות עד שבהצטברות כל הכמויות הקטנות נעשה מזה לבסוף אוצרות גדולים שהיו יכולים לפרנסם בשנות הרעב.

ולדבר זה צריך איש נבון וחכם, דהנה מצאנו בלשון חז"ל (אבות ב' ט') שאמרו "איזהו חכם הרואה את הנולד", ולא אמרו "המבין" את הנולד אלא ה"רואה" את הנולד, ומבואר בזה שהחכם האמיתי רואה את העתידות בעין שכלו כאילו הם כבר קיימים עכשיו, ולפי"ז מבואר היטב מדוע ביקש יוסף "איש נבון וחכם", כי טבעו של אדם לזלזל בגרגירי תבואה בודדים בשנות השובע, ורק החכם שרואה בעיני רוחו איך שבשנות הרעב ימלאו הרחובות בבני אדם נפוחי רעב וישתוקקו להשיג כמה גרגירים בודדים של חיטה, הוא לא יוותר גם לא על גרגיר חיטה אחד, כי הוא חי עכשיו כאילו כבר הגיעו שנות הרעב, ולכן ביקש יוסף שפרעה ימנה איש "נבון וחכם" והיינו איש ה"רואה" את הנולד שהוא בגדר חכם, שהוא לא יזלזל כאילו בגרגיר חיטה אחת בשנות השובע.

הדברים הללו הם בעצם משל ומוסר השכל לחיי האדם בעולם הזה, שהלא אנחנו בעולם הזה נמצאים לא רק בשבע שנות שובע אלא בשבעים שנות שובע, שהרי במשך כל שנות חיינו בעולם יש לנו את האפשרות לקיים מצוות הש"ת וללמוד תורה בכל רגע, ולזכות עי"ז לחיי נצח בעולם האמת להתענג על ה' וליהנות מזיו שכיתו, ומאידך אנחנו מוקפים בעולם הזה בהנאות רבות המפתות אותנו להשקיע עצמינו בהנאות העולם ולשכוח את התכלית אשר לשמה באנו לעולם לקיים את מצוות הש"ת, והפתי נמשך אחר הנאת המזומן ומשקיע עצמו בעולם הזה ושוכח את עתידו,

ואח"כ כשיבוא לעולם העליון יצק צעקה גדולה ומרה על שלא השתמש בשבעים שנות השובע שבעולם הזה המיועדים לאסוף בהם תורה ומצוות, אבל החכם שרואה את הנולד, והיינו שמרגיש בחוש איך העתיד בעולם הבא כבר עומד לבוא ממש בקרוב, הוא אוסף בכל רגע גם גרגירי מצווה ואינו מזלזל בכלום, כי כבר עכשיו הוא מעמיד מול עיני רוחו את ההשתוקקות שיהא משתוקק לאחר מותו להשיג עוד קצת פירורים של מצוות ויצטער מאוד על כל מה שלא אסף בחייו, ולכן כבר מעכשיו הוא מדקדק מאוד בכל מצווה בכל פרטיה ודקדוקיה.

מי הוא הראוי להיות רב בישראל

"ויקראו לפניו אברך ונתון אתו על כל ארץ מצרים" (מ"א, מ"ג).

"דרש ר' יהודה, אצרך זה יוסף, שהוא אצ צחכמה וכן צניס. אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית אין אצרך אלא לשון צרכים, שהכל היו נכנסין לפניו ויוצאין תחת ידו."

(רש"י)

נראה שרבי יהודה ורבי יוסי נחלקו מהו עיקר המידה הנדרשת למנהיג, רבי יהודה סבר שהמידה העיקרית הנדרשת למנהיג היא החכמה, כי על ידי החכמה ינהיג את הציבור באופן הנכון, וגם הציבור יקבלו את דבריו כשינהיגם עפ"י חכמה ותבונה, ולכן בשעה שנתמנה יוסף למנהיג במצרים שיבחרוהו במידת חכמתו "שהוא אב בחכמה [אע"פ שהוא] רך בשנים".

אולם רבי יוסי בן דורמסקית סבר שכדי להיות מנהיג אין די במעלת החכמה לבד, אלא צריך המנהיג גם להיות תקיף ואיתן בדעתו ודבק בעקרונותיו כדי שלא ייבהל מדעת מתנגדים שיעמדו כנגדו, וגם כדי שהציבור ייכנעו לפניו ויקיימו את דבריו, ולכן בשעה שנתמנה יוסף למנהיג במצרים שיבחרוהו בכך שכולם נכנסים ויוצאים תחת ידו, ולהורות על כח מנהיגותו.

וזהו לימוד לדידן, שכאשר בוחרים רב לעיר או לבית הכנסת, אין מספיק ברב תלמיד חכם בלבד, ומשום שאם אין לו את תכונת המנהיגות להיות

תקיף ואיתן בדעתו נגד דעת בעלי בתים שבעיר, הדבר עלול להיות אסון גדול לעיר - שרבה ייפול ביד אנשים בעלי כח שיפעילו עליו לחץ מכח השפעתם, ולכן צריך לעיכובא דווקא רב שיוודע למשול ושהכל יהיו נכנעים לפניו. [ולפעמים די גם בת"ח צעיר המוכתר במידת המנהיגות ותקיפות ומסוגל להתעלם מדעת קהל, והוא ראוי להיות מנהיג אמיתי שיוכל להעמיד את ההלכה על תילה בלא פחד ומורא, ולשנות את העיר כולה לטובה].

סיבת יוסף שרצה לשכוח מבית אביו

"ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי (מ"א, נ"א).

הדבר תמוה למה שיבח יוסף את הקב"ה על ששכח את בית אביו, והרי לכאורה אין בכך שום מעלה אלא פגם, והיה ראוי יותר שיזכור תמיד את בית אביו ולא ישכח את גדלות הבית שבא ממנו, ועי"ז יוכל להחזיק מעמד במצרים שהוא מקום טומאה.

ושמעתי בזה בשם מרן הגרי"ז זצ"ל, שאילו היה יוסף זוכר את בית אביו לא היה יכול להתמודד בשעה שהושפל מצבו וירד מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, [שהגיע למצרים כעבד שפל, ואח"כ עבר עינויים קשים מאשת פוטיפר, ואח"כ בבית הסהר], ולכן רצה לשכוח מעברו המפואר והמרומם ולהחזיק את עצמו כאדם פשוט מן השורה, ובכך היה יכול להתמודד ולהתקיים במצב שפל כל כך.

הגה"צ רבי ישראל סלנטר זצ"ל ביאר בזה באופן א", שכוונת יוסף להודות לקב"ה על מה שהצליח להשכיח מעצמו את מה שאחיו עשו לו וציערו אותו ואת אביו, ולא נשאר לו שום טינה בלב עליהם כיון שידע שהכל מגיע מהקב"ה, וכהודאה לקב"ה שהצליח לשכוח, קרא את שם בנו מנשה, כדי לזכור את חסד הש"ת. [וכל מה שיוסף ציער את אחיו ואמר להם מרגלים אתם וכו', היה מהשמים עפ"י רוח"ק שידע שזהו התיקון שלהם למעשה מכירת יוסף, וגם רצה להגיע עי"ז לקיום החלומות שהם ישתחוו לו וכמוש"כ הרמב"ן, אבל לא עשה כן ח"ו מתוך נקימה ונטירה אלא רק לעשות רצונו ית"ש].

לפני שנים רבות שמעתי מאדמו"ר אחד זצ"ל לפרש בזה, שיוסף הצדיק הרי נתחנך בביתו של יעקב אבינו להיות צדיק וקדוש ושקוע לגמרי בתורה ולא לצאת מד' אמות של הלכה, אך למעשה לבסוף קיבל מהקב"ה תפקיד אחר לגמרי, להיות מושל על ארץ מצרים ולהתעסק בעניינים גשמיים שמעולם לא חשב להתעסק בהם, ומאחר שראה שהקב"ה הכין לו תפקיד חדש שלא כפי התפקיד שהיה לו בבית אביו, רצה לשכוח את מצבו הקודם כדי שיוכל לשמוח במצבו ולהתעסק בשמחה בתפקיד שהקב"ה ייעד עבורו, שהרי אם היה זוכר בכל רגע את עברו המפואר איך היה חי בבית יעקב אבינו בקדושה ובטהרה ושקוע בעבודת הש"ת, לא היה יכול לקבל על עצמו את בשמחה את גזירת הקב"ה שיעד עבורו תפקיד חדש להיות מושל בארץ מצרים, ולכן רצה להסיח דעת לגמרי ממצבו הקודם, ולהרגיל עצמו לחיות את ההווה, כדי שיוכל לקבל על עצמו בשמחה את התפקיד החדש להיות מושל בארץ מצרים.

וזהו לימוד גדול, שלפעמים רואה האדם שנזדמן לו תפקיד להתעסק בענייני הכלל, ואין איש אחר תחתיו שיעשה את תפקידו הנצרך למען הכלל, ולא יחוש, רק ישכח מגדולתו הפרטית ויעסוק בעבודה שהקב"ה הכין לו, ויודה לה' על כך שמסוגל לשכוח מגדולתו ולהתמסר בכל לב לתפקידו.

שמעתי על כ"ק האדמו"ר "אמרי אמת" מגור זי"ע, שבימות הזעם במלחמת העולם השנייה, כאשר נאלץ לברוח ולנוס על נפשו מביתו שבפולין, שמע שהנאצים ימ"ש בודקים כל אחד מה שיש לו בחפציו ונוטלים ממנו, והיה אצלו כת"ש של דרשותיו שהיה אומר על השולחן בשב"ק, וביקש שיטמינו את כתבים אלו באדמה בתוך כלי, מתוך תקווה שיבוא יום ויחזרו לקחתם משם.

והנה לאחר המלחמה כשזכו להינצל, שלח כמה פעמים לחפש את כתביו ולא מצאום, והוסיף ושלח שליחים מומחים והסביר להם ע"י מפות עם שרטוטים מדויקים היכן בדיוק נגזזו הכתבים, והלכו וחיפשו ושוו בידיים ריקניות, וכשהתברר לרבי שאפסו כל הסיכויים למצוא את כתביו התבטא ואמר, "כנראה שכל הדברים שאמרתי בשולחנות לפני הקהל, התאימו רק לדור ההוא שלפני ימות הזעם, ועכשיו שכבר נגזרה גזירה והם עלו בסערה השמימה, כנראה גם הדברי תורה הם בכלל הגזירה, כי כל דברי תורה מתאימים לפי נשמת אותו הדור, ובכלל הגזירה על הדור, נגזר גם לאבד את

"שלח יוסף לפרעה ואמר שלח שבעים גיבורים, שמצאתי אנשים ואני רוצה להכניסם בבית האסורים, וכיון שבאו אמר להם יוסף טלו השלשלאות חללו ותנו בצוארו, כיון שקרבו אצל שמעון נתן עליהם בקולו ונפלו כולן לפניו ונשברו שניהן, היה עומד מנשה אצל אביו, אמר יוסף למנשה קח אותה השלשלת ושים בצוארו, והכהו מכה אחת ונתנה עליו, אמר שמעון מכה זו של בית אבא היא".

(ילקוט שמעוני רמז קמ"ח)

מבואר כאן בדברי חז"ל, ששבעים גיבורי פרעה לא הצליחו לכלוא את שמעון בבית הסוהר מרוב גבורתו של שמעון, אבל מנשה הצליח במכה אחת להכריע את שמעון, ושמעון הבין מזה שלמנשה יש כוח כגבורת בני יעקב, ואמר "מכה זו של בית אבא היא".

ורמז יש בזה, שכאשר הגויים רודפים אותנו, יש לנו עוד כח להתמודד כנגדם, אבל כאשר מגיע יהודי מ"בית אבא" להכות אותנו, יש לו כוח להרוס הרבה יותר מהגויים, ובגדר "מהרסיין ומחריביין ממך יצאו".

ובזמנינו, חיים אנו בגלות האחרון קודם ביאת משיח, וזוהי הגלות הכואבת ביותר, שהיא תחת שלטון רשעים מפריצי עמינו השולטים כאן בארץ הקודש, ומכותיהם הם מכות נאמנות, וזקוקים אנו לרחמי שמים מרובים, ויעזרנו ה' שנזכה לצאת מגלות זו במהרה בביאת משיח צדקינו אמן.

דברים שנאמרו בכינוס גדולי הפוסקים ורבני הקהילות בבית מרן רבינו שליט"א למען קרן השביעית

בשלמות, ולכן גלו כל ישראל.

והדברים הללו הם יסוד לדין כמה החיוב מוטל על כולנו לפעול לשמירת שמיטה בארץ ישראל, שאין מי שיכול לומר 'שלום עלי נפשי' ואין הדבר נוגע אלי מצב השמיטה בארץ ישראל, שהלא נתחייבנו לדאוג לשביטת הארץ, וכל הגלות דארץ ישראל נגזר על כל ישראל בעבור שלא מיחו ולא דאגו כולם לשמירת שמיטה אצל אחרים.

והנה ביותר יש לעורר לשמירת השמיטה בזמנינו שהפושעים רוצים להחריב את קדושת ארץ ישראל, ולא רק להחריב את קדושת ארץ ישראל בכללותה, אלא לאחרונה באים הם לפגוע במקום שכינת עוזו בכותל המערבי, ולטמא שם בדברים הגרועים ביותר, וזהו הצער הגדול ביותר לשכינה הקדושה, ומעולם לא שיערו אבותינו בימי הגלות שנגיע למצב קשה כזה, ובעוה"ר נתקיים בנו המקרא (ויקרא כ"ו, י"ז) "ורדו בכס אויביכם" ודרשו חז"ל (תו"כ בחוקות ב) "שאינו מעמיד עליכם אלא מכם ובכם", ובתקופה זאת שהם מחללים את קדושת ארץ ישראל, אנחנו צריכים להוסיף בקדושת ארץ ישראל, ובכך נוסיף לנו זכויות כדי להניצל כי בשעה שהקב"ה בכעס הרי אינו מבחין בין צדיק לרשע (ב"ק ס' ע"א) וצריך זכויות להניצל.

אמנם כדי להצליח ולהביא לתמיכת בית ישראל בשמירת השמיטה, צריכים לראות להסביר את המצב, כי חסר עדיין עוד הרבה בכדי שיוכלו לפעול למען שמירת השמיטה, שרבים לא נתנו עדיין מכספם, וגם אותם שכבר נתנו יש לראות ולפעול שיתנו בשנית - "נתון תיתן אפילו מאה פעמים", ותשועה ברוב יועץ לראות מה ניתן לעשות.

דבר אחד ברצוני להוסיף, והוא מאוד חשוב אצלי. צריך להסביר לחקלאים, ששמירת השמיטה הולך יחד עם לימוד התורה, ולא מחזיקים אותם רק כדי שישמרו שמיטת הארץ, אלא כדי שישמרו "שמיטה כהלכתה", ושמיטה כהלכתה הוא יחד עם לימוד התורה, וכמו שכתבו מפרשי התורה בביאור הפסוק (ויקרא כ"ה, ב) "ושבתה הארץ שבת לה", שתכלית שנת השמיטה הוא שעובד האדמה יפריש שנה אחת בכל שבע שנים לעבודת ה', ובה יתקיים "שבת לה". ובוודאי כל חקלאי לפי כוחו מסוגל ללמוד איזה חלק בתורה הקדושה.

ולפעמים יש מקרים שאין עצה זהו עניין אחר, אבל התכלית היא שמירת השביעית והא כהלכתה - עם לימוד התורה, ולא יבטל זמנו להבלים, וכמה שיכולים צריך תמיד לראות שהחקלאים ישמעו שיעורים וכד', ואם עולה כסף צריך לשכור משהו שילמד איתו, כדי שיהיה לו תועלת משנת השמיטה].

והרבנים בוודאי יראו לפעול אצל בני קהילתם ולעורר עוד אצל אחרים לפעול למען שמירת השמיטה שיהיה לתפארת, ויעשו פעולות שונות ויטכסו עצות כדי שהציבור יתמכו כראוי בשביעית, וכאשר נקיים את חובותינו ונפעל כראוי, נוכל לומר לקב"ה "אנחנו עשינו את שלנו, אתה עשה את שלך".

וב"ה עד עכשיו ראינו ניסים גדולים, שמזמן חורבן הבית לא היה דבר כזה, שיותר ממחצית מהקרקעות כבר שובתים בשמיטה, אבל צריכים סכומים גדולים כדי להעמיד הדבר, והקב"ה ירחם עלינו ויסייע בידינו על דבר כבוד שמו, ובעז"ה נזכה במהרה לאוקמא שכינתא מעפרא בגילוי כבוד השכינה במהרה בימינו בקרוב אמן.

א.ה. בשבוע שעבר התקיים כינוס גדולי הרבנים ובעלי ההוראה בארה"ק בבית מרן רבינו שליט"א, למען חיוק והעמדת שמירת השמיטה בארץ הקודש. בכינוס השתתפו עמודי ההוראה הגאונים הגדולים, רבי משה שאול קליין, רבי שריאל רוזנברג, רבי יהודה פיישר, רבי צבי וובר, רבי נפתלי נוסבוים, רבי חיים וייס, רבי מתתיהו דייטש, רבי שמואל דוד גרוס, והגה"צ רבי ישראל יצחק מנדלזון, רבי משה מנדלזון שליט"א.

במהלך הכינוס העביר הרה"ג ר' בן ציון קוגלר שליט"א יו"ר קרן השביעית סקירה קצרה על פעולות קרן השביעית, כאשר בדבריו עמד על כך שמצד אחד, לראשונה בהיסטוריה מאז חורבן הבית, רוב אדמות היהודיות החקלאיות שעברו בהם שנה השישית, מושבתים בשנת השמיטה, וזאת לאחר שקרן השביעית התחייבו כבר בתחילת שנת השביעית לסייע ולשלם דמי השכירות של החקלאים, ומצד שני קרן השביעית גייסו רק ארבעים אחוז מכלל מאות מיליוני השקלים!! הנדרשים למען הפרויקט האדיר, ונוסף על זה גם קריאות מצוקה מתחדשות מעוד חקלאים המצריכות משאבים אדירים.

ולהלן הבאנו את תמצית דבריו של מרן רבינו שליט"א במהלך הכינוס:

קשה לדבר דרשה בפני רבנים, שהרי כולם יודעים מהו חשיבות העניין של שמיטה, ודבר שפתים אך למחסור, ונדבר רק בקצרה כמה נקודות.

ידוע מה שפירש הגר"א מוויילנא הפסוק (דברים ט"ו, ז) "ולא תקפץ את ירך מאחיר האביון", דהנה בשעה שאדם כופף את אצבעותיו לתוך כף ידו, אזי כל אצבעותיו נגמרים בשווה, אבל כאשר האצבעות פתוחות, אז ניכר החילוק בגובה האצבעות וכל אחת מסתיימת בגובה אחר, וזהו שהזהירה תורה לא תקפץ את ירך מאחיר האביון, אל תהיה כמי שקומץ את ידיו שכל האצבעות שוות זו לזו, והיינו שאינו מבחין בחילוק שבין הצדקות ונותן לכולם סכום שווה, אלא "פתוח תפתח את ירך", תראה שהאצבעות אינם שוות זו לזו, ותבחין שיש ליתן במידה שווה לכל אחד כפי מה שצריך לו.

וזהו חובותינו בעת הזאת, להסביר לציבור מה זה שמיטה, שידעו שאינו שווה לשאר המגביות אלא הוא עניין אחר לגמרי, שעניין התמיכה בחקלאים שומרי שביעית אינו "לעזור לאחרים" כמו בצדקה, אלא זהו חיוב המוטל על כל איש ישראל לשמור על קדושת ארץ ישראל, שבשמירת השמיטה אנחנו מראים שארץ ישראל היא קודש, ואיננה ארץ ככל הארצות, אלא עיני ה' אלוך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, ועניין זה אינו חיוב פרטי רק של בעלי הקרקעות, אלא זהו חיוב כללי המוטל על כל אחד, ועל כן כל אחד יראה לתת לקרן השביעית כפי יכולתו.

והנה ידוע מה שאמרו חז"ל ששבעים שנות גלות בבל נגזרו על ישראל כעונש על שבעים שמיטות שביטלו ישראל בזמן בית ראשון, ולכאורה הדבר תמוה שהלא בזמן בית ראשון היו להם לישראל מלכים כשרים, ואיך יתכן שבמשך כארבע מאות שנה דבית ראשון ביטלו כלל ישראל בזדון ובשאט נפש מצוות שמיטה שחיובה מהתורה, אף שהיו להם כמה מלכים כשרים.

ונראה שבוודאי רבים שמרו שמיטה גם בזמן בית ראשון, אבל היו מיעוט שלא שמרו, והציבור לא פעל להשפיע עליהם לשמור, וכיון שהיה בידם לפעול ולא פעלו נתפסו בעוונם וכמבואר בגמ' בשבת (נ"ה ע"א), וביותר שהלא יסוד מצוות שמיטה הוא שהקרקע תשובת ואין זה מצווה רק על הגברא' שישבות, וכדמשמע מלשון הפסוק "שנת שבתון יהיה לארץ", וכיון שבפועל הארץ בכללותה לא שבתה, נמצא שנתבטלה קיום מצוות שמיטה

לעילוי נשמת מרת חיה בת יוסף
נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת מזל טוב לידידינו עוז הרה"ג ר' דוב טורצין שליט"א
ממקורבי מרן רבינו שליט"א ומרבני הישיבה הקדושה בראשות מרן שליט"א
לרגל שמחת הבר מצווה לבנו הבה"ח פנחס נ"י, יה"ר שיזכה לרוות ממנו רוב נחת דקדושה אכ"ר

שיחת הגר"ד כהן שליט"א

'חלק ה' עמו'

להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, להודות ולהלל

כתבו על קרן השור אין לכם חלק באלוקי ישראל

איתא במד"ר (ב, ד) עה"פ בפרשת בראשית "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום" וגו' :

"ר' שמעון בן לקיש פתר קרא בגלויות, והארץ היתה תהו – זו גלות בבל, שנאמר 'ראיתי את הארץ והנה תהו'. ובהו – זו גלות מדי, 'ויבהלו להביא את המן'. וחשך – זו גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל".

ויש להבין מה המשמעות לזה שיכתבו ישראל אין לכם חלק באלוקי ישראל, מה חפצו היוונים בזה, ומה בי' הדברים אין לכם חלק באלוקי ישראל, והנה מבוי' ברש"י מדוע ציוו לכתוב דוקא על שור וכ"כ :

כתבו לכם על קרן השור: לפי שכיון שעשיתם תבנית שור מאותה שעה גליתם בדעתכם שאין לכם חלק בו.

ויש להבין מה שייך עניין זה לחטא העגל, וכן יש לדקדק הלשון וכך מדקדק בשפ"א אין לכם חלק באלוקי ישראל שרצו שנכתוב שבאמת הוא 'אלוקי ישראל' ורק לכם אין חלק בו וזה צ"ב, שגם לאחר שכתבו אין לכם חלק בו ח"ו, עכ"פ הוא אלקינו.

ועוד יש להבין מה שאומרים בעל הניסים 'כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך' רצונם היה בב' חלקים תורה ומצוות, ויש להבין מה היא ההדגשה המיוחדת להשכיח תורה ולהעבירם מן המצוות וכן צ"ב מהו הנושא חוקי רצונך דמבואר שאין הנקודה קיום המצוות גרידא אלא מצוות שהם רצונך, וגם צ"ב מה הנושא המיוחד שהודגשו ב'חוקים' וכן מה ההדגשה 'תורתך' תורת השי"ת, שהיא להדגיש שהתורה היא תורת ה' וגם צ"ב למה הדגישו להעבירם מן המצוות ולא לבטלם מלקיים המצוות.

א.

חלק ה' עמו, השגחה העליונה

בעיקר ענין 'אין לכם חלק באלוקי ישראל' נראה ע"פ מה שכתב הרמב"ן (ויקרא יח כה) על הפסוק בפרשת האזינו כי חלק ה' עמו יעקב חלק נחלתו שהקב"ה הוא אלקי ישראל וז"ל :

אבל סוד הדבר בכתוב שאמר (דברים לב ח ט) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'. והענין כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כח התחתונים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות. וזהו שנאמר (דברים ד יט) אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים, כי חלק לכולם מזלות בשמים, וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם, כענין שכתוב (דניאל י יג) ושר מלכות פרס עומד לנגדי, וכתוב (שם פסוק כ) והנה שר יון בא, ונקראים מלכים כדכתיב (שם פסוק יג) ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שומר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכתוב (ירמיה יא ד) והייתם לי לעם ואנכי אחיה לכם לאלקים, לא שתחיו אתם אל אלהים אחרים כלל.

מבואר ברמב"ן שמה דכתיב כי חלק ה' עמו תוכן העניין שיש לכלל ישראל השגחה מיוחדת שהוא מולך עלינו בלא כוכבים ומזלות כשאר אומות העולם שיש עליהם כוכבים ומזלות והם שרים שלהם,

ונראה דענין זה רצו היונים להכחיש ולומר שאין ישראל חלק ה' ואין הנהגה מיוחדת של הקב"ה על ישראל, ובאו לבטל החיבור וההשגחה של הקב"ה על ישראל.

ב.

כי חלק ה' עמו הוא בחירת ישראל 'אנכי ה' אלוך'

ולכשנעניין בדברי הרמב"ן נראה דענין זה של ההנהגה המיוחדת של הקב"ה "כי חלק ה' עמו" הוא הבחירה "והייתם לי לעם והייתי לכם לאלוקים" הפסוק בירמיהו והוא בלשון הגאולה בשמות ז' ד' 'ולקחתיו אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים', שהרי סיים דבריו בפסוק של "והייתם לי לעם והייתי לכם לאלוקים", וביאור הדברים ע"פ מש"כ הגר"א באדרת אליהו ריש דברים "ובהשגחה יש ב' עניינים, השגחה כללית דהיינו על כל בריותיו והשגחה פרטית שמשגיח על ישראל לבד הוא שם אלוקים שהוא מורה על השגחת הי"ת עם בריותיו, ולכן אומרים בכל ברכה 'אלוקינו מלך העולם' 'אלוקינו' שהוא משגיח עלינו בפרטות ומלך העולם שאע"פ שמשגיח עלינו בפרטיות משזיח ג"כ על כל העולם כולו בכלליות ומושל עליהם".

וזהו העניין המבואר בדברי הרמב"ן שהשגחת הקב"ה המיוחדת על ישראל בבחינת "כי חלק ה' עמו" היא בחירת ישראל להיות לנו לאלוקים, כי אלוקים הוא השם המורה על ההשגחה ואלוקינו מורה על ההשגחה המיוחדת עלינו.

נכתב ע"י הבה"ח צבי גבל הי"ו.

וענין זה איתא בתשובות הרשב"א חלק ה סימן נה והכי איתא בתוך דבריו שם :

ואחר שנבא מתוך השמיעה אל החקירה באמת, תביאנו החקירה ותכריחנו הכרח אמת, לקבל ולחאמין כי הוא ית' נמצא, וכן הוא משגיח על פרטי מעשנו. והוא אומר: אלקינו: שלמין, אלקות, מנהיג, ודיין. כמו נתתיך אלהים לפרעה תרגם אנקלוס: רבה. אלהים לא תקלל תרגום: דיינא. ולפי שהמתפלספים משתבשין, וגוזרין שהוא ית' אינו משגיח בפרטים התחתונים, ואפי' במין האנושי. והוא כדעת האומרים: עבים סתר לו, ולא יראה, וחוג שמים יתהלך. על כן אמר: אלקינו: כי הוא משגיח בנו. ומצטרף לזה שהוא מנהיגנו, ולא כוכב ולא מזל ולא שר משרי מעלה, רק הוא ית' ושהוא הבדילנו לשמו ולקחנו לחלקו. כאומרו 'בהנהל עליון גוים וכו' כי חלק ה' עמו. ושהוא ית' אחד ואין עוד.

מבאר שלשון אלוקינו שהוא משגיח עלינו והוא מנהיגנו והוא כנגד המתפלספים המשבשין לומר שהקב"ה אינו משגיח בתחתונים, והכי מבואר בהגרי"ח פ"ח בפי' אור תורה על ספר מעלות התורה שישראל שייכים להנהגה שלמעלה מן הטבע וכך ביאר:

והענין בזה כי יש ב' מיני הנהגות לעולם (א) הנהגת הטבע. (ב) הנהגה שלמעלה מן הטבע. וענין ההנהגה מכונה בשם מים, כי המים הם חיות כל נבראי מטה, כן שפע השגחתו יתברך הוא חיות כל העולמות, וענין הנהגת הטבע נמסר לאומות העולם, אבל ישראל אין להם מציאות כלל במזל, כמו שכתבנו במ"א באריכות בזה, שעיקר מציאותם הוא בא לעולם למעלה מן המזל, כי אברהם ושרה עקרים היו, ולכן אין להם חיות אלא בתורה, והוא הנמשך ממים, והיינו שהוא מקור החיים מלמעלה והם ב' בחינות מים, מים שלמטה מן הרקיע – שהוא הנהגת הטבע, ומים שמעל הרקיע – הוא השגחה העליונה המסורה לישראל לבד "כי חלק ה' עמו".

מבו' שהנהגה העליונה ה"ה מסורה לישראל, שאינם תחת מזל כל שהוא, והם הקובעים איך תהיה השגחתם ע"פ מעשיהם, ועיקר מציאותם אינה שייכת לטבע לעומת אומות העולם שכן שייכים להנהגת הטבע, וזהו ענין כי חלק ה' עמו שעמ"י הרי הוא שייך להנהגה שמעל הטבע והקב"ה משגיח עליו בפרטות, ואין עליו מזל והיונים אמרו לישראל לכתוב שאין השגחה מיוחדת על ישראל, שאין חלקם בה' אלקי ישראל.

ג.

המהלך לבטל מישראל מעלת 'כי חלק ה' עמו'

והנה יש להבין מה שייך שלא יהיה לישראל חלק בה' אלקי ישראל ומה תועיל הכתיבה של זה, וכן יש להבין הלשון הקשה הזה אין לכם חלק באלוקי ישראל, ונראה לבאר הדברים דהנה איתא במגילת תענית:

"בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטריא. מפני שגזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל ואמרו להם כפרו במלכות שמים ואמרו אין לכם חלק בא-להי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם.

וצריך לבאר מה ענינה של הכפירה במלכות שמים לאמירת 'אין לנו חלק באלוקי ישראל', ונראה לבאר הדברים לפי מה שנתבאר דמעלת 'כי חלק ה' עמו' הוא בחירת הקב"ה להיות לאלוקי ישראל, דהנה עיקר ענינה של מלכות שמים הוא בהנהגת הקב"ה את עולמו והשגחתו ע"י בריותיו, וכן מבואר במהר"ל [נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ח]:

'כי מצד יצי"מ השי"ת הוא למלך עליהם כדכתיב אנוכי ה' אלוךך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'

והוא מפורש בדברי רש"י שיר השירים פ"ה פסוק ט"ז: עה"פ ראשו כתם פז:

ראשו כתם פז – תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דברך יאיר פתח אנכי ה' אלהיך הראם תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזירותיו.

וכן מבואר בדברי הגמ' ר"ה לב. דילפי' אמירת מלכויות בר"ה מלשון הפסוק 'אנוכי ה' אלוךך'.

והנה מבואר ברמח"ל בדרך ה' ח"ד פ"ד בביאור ענינה של קריאת שמע, שהקב"ה בטובו וחסדו מתיחס אלינו כמלך בעולמו, 'ומטעם זה גם אנחנו חייבים לעבוד עבודתו ולשמוע אליו לכל אשר יצוה', ובהמש"ד הוסיף 'ובבחינה זו ג"כ חייבים אנו להכיר בכול יום ולקיים מלכותו עלינו ולהשתעבד אל גזרותיו כעבדים אל מלכם, וזה נקרא קבלת מלכות שמים', והוסיף עוד דזה נכלל בפסוק של שמע ישראל "ההודאה בדבר זה שהוא מלך מלכי המלכים מולך בכל בריותיו העליונים והתחתונים וקיבול עול מלכותו וההשתעבד אליו".

ובהמשך דבריו הוסיף דמלכותו יתברך בעולמו נודעת באופן שמודים בה כל ברואיו להיות מלכותו יתברך נודעת או לא נודעת נמשך ממעשי התחתונים אם הם מודים במלכותו, וסיים בבחינת ישראל מתחזקים בהכרת עול מלכותם בכל יום ומודים בה בפיהם ובלבם בתגלית מלכות שמים בבריאה ונמשכת הברכה לעולם וזהו הענין שהביטול של "כי חלק ה' עמו" הוא בכפירה במלכות שמים דלפי דרכנו הענין של כי חלק ה' עמו שהוא הבחירה של "ה' אלוךך" ענינם הוא מלכות שמים המיוחדת על ישראל, והאופן לבטל מישראל מלכות שמים המיוחדת עליהם הוא במה שכופים אותם לכפור במלכות שמים שהרי כתב הרמח"ל "שאין מלכותו נודעת בתחתונים ואינם מתחזקת בישראל אלא באופן שהם מודים בה בלבם ובפיהם, והיכי שהם כופרים במלכות שמים מתבטלת מלכות שמים עליהם ומאבדים את מעלת "כי חלק ה' עמו".

ד.

מלכות שמים המיוחדת על ישראל

והנה כתב הגר"א במשלי כ"ז שהחילוק בין מלך למושל שמלך הוא בהכרת מלכותו ובקבלת עול מלכותו וממשלה היא בכפיה ובלא הכרה במלכות, וביאר בזה הפס' "כי לשם המלוכה ומושל בגוים" וז"ל:

אך הענין כמ"ש שאנחנו עמו בית ישראל קבלנו עול מלכותו עלינו, אך לא כן האומות אך שהוא מושל עליהם כרצונו ורודה בהם כחפצו ולהם נקרא מושל, וזהו 'כי לה' המלוכה' זהו עלינו 'ומושל' נקרא 'בגוים' אף שלא קבלו עולו הוא מושל בגוים.

ונראה שענין זה שישראל הם הממליכין אותו בבריאה ע"י שמכירין אותו ומקבלים עול מלכותו הוא מיוסד על ענין זה שנבחרו ישראל למלכות הקב"ה, וכמבואר ברש"י שיר השירים שבאמירת 'אנכי ה' אלוך' אמר הקב"ה לישראל מלכותו לו עליהם וכיון שמלכותו מיוחדת על ישראל והם חלקו ונחלתו, הם הממליכין אותו בעולם ע"י שמכירין אותו ומקבלין עול מלכותו.

ולפי דרכו מבואר שבשביל שיהיה ה' יתברך ה' אלקינו ומלכנו צריכים להמליכו בקבלת מלכותו, ובזה משגיח עלינו שאל"כ חסר במלכותו עלינו שאין מלך בלא עם, ושליטה בלבד זה ממשלה, וזהו מה שאומר הכתוב 'והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים' כשאתם לי לעם הרי אני לכם לאלוקים, כשישראל הם עמו של השי"ת, ומקבלים מלכותו, הרי הקב"ה אלוקים להם, ומשפט מלוכה יש לו עליהם ע"י שהוא משגיח עליהם בפרטות ובזה נעשים ישראל חלק ה'.

ונמצא לפי"ז שכשישראל ממליכים לקב"ה הרי הם חלקו וזה נתון לישראל ובידם, ובזה משגיח הקב"ה עליהם שאז הוא אלוקים להם, ואת זה רצו היונים לעקור שאמרו לישראל שיכתבו אין לכם חלק באלוקי ישראל, ובזה מתעקר מעליהם מלכות שמים רח"ל.

וזהו ענין מה שאמרו להם לכתוב אין לכם חלק באלוקי ישראל, שאם אין להם חלק מהו ענין אלוקי ישראל, והרי אינם מאמינים בו, אלא שבאמת ודאי ידעו שהשם יתב' בחר בישראל להיות להם אלוקי ישראל ואת זה רצו להפקיע ע"י שיאמרו ישראל שאין להם חלק בו, בזה גופא הוא כבר לא יהיה אלוקי ישראל ח"ו, שיכחישו את זה שהקב"ה הוא אלוקים לנו.

ה.

בענין שבאו לבטל מעלת כי חלק ה' עמו ע"י חטא העגל

ונבוא לבאר הענין שבאו לבטל מישראל מעלת כי חלק ה' עמו ע"י חטא העגל דהנה איתא ברמב"ן שמצות אנכי ה' אלקיך הוא מצות אמונה להאמין בו, ואיתא שלעבדו זהו חלק ממצות אמונה, (כ' ג') וכ"כ:

"אנכי ה' א-להיך הדבור הזה מצות עשה, אמר אנכי ה', יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה', והוא א-להים להם, כלומר הוזה, קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא א-להים להם, שחייבים לעבוד אותו,

ומבואר שהאמונה בקב"ה אינה רק בעצם מציאותו ויכולתו אלא במה שהוא אלוקים לנו ולו ראוי לעבוד, וכתב הרמב"ן בסוף דבריו "ונקרא מצוה זו קבלת מלכות שמים" שקיום האמונה שהוא אלוקים לנו ולו ראוי לעבוד הוא בקבלת מלכות שמים.

ונראה דתוכן הדברים בזה דתוכנה של אמונה, אינו באמונה גרידא אלא בהוצא האמונה מהכח אל הפועל וזה בעבודת ה' ובקבלת מלכותו, והיא הבחינה שהביא הרמב"ן בהמשך שם "קבלתם מלכותי קבלו גזרותי

מבו' ברמב"ן שעבודת ה' היא חלק ממצות האמונה, ולא רק עצם מציאותו של הבורא ב"ה אלא ההכרה בכך שהוא אלקים ושצריך לעבדו ה"ז בכלל אמונה וזהו בכלל צווי אנכי ה' אלקיך שזה צווי על אמונה, וא"כ במה שאמרו אין חלק באלוקי ישראל אע"ג שלא הכחישו מציאותו ה"ז כפירה שאין הם ממליכים אותו ואינם עובדים אותו, שבמה שאמרו 'אין חלק' ח"ו הרי זה אומרים שאין השגחה פרטית על כלל"י ואין הוא מלך עלינו ואין אנחנו עבדיו,

ולשון אין חלק באלוקי ישראל הוא כלשון שבע בן בכרי (ש"ב כ' א') שמרד במלכות בית דוד ואמר 'אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי' למדנו שלשון אין חלק ה"ז לשון מרידה שאינו מקבל מלכותו.

ובעיקר מה שרצו היונים להזכיר חטא העגל, שלכך אמרו להם לכתוב על קרן השור שרמזו להם שהם כבר היו שם במצב זה שאין להם חלק באלוקי ישראל שזה היה ענין חטא העגל והוא מדוקדק ברמב"ן על חטא העגל (כג' כ') וז"ל:

כשחטאו בעגל רצה לסלק שכינתו מהם ושיהיה מלאך משלוהיו הולך לפניהם ובקש משה רחמים וחזר ושיכן שכינתו בתוכם.

מבו' שהעונש היה שלא יהיה השגחתו עליהם שבזה היה חטאם שעיקרו של חטא העגל הוא שאין להם חלק באלוקי ישראל שלא רצו השגחתו אלא ע"י מלאך ולא יהיו בבחינת 'כי חלק ה' עמו' ולכך עונשם היה סילוק השכינה ושליחת מלאך במקום השכינה. וזהו מה שאמרו 'אלה אלוהיך ישראל אשר הוציאוך מארץ מצרים' שזהו עבודה זרה שענינם לעבוד לכוכבים ומזלות שתחתיהם נמצאים אומות העולם להוציא מכך שהקב"ה לנו מלך ואנו חלקו.

ו.

להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, מחשיכה עיניהם של ישראל

ונבוא לבאר ענין להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך שהתורה היא היסוד להכרה בכו"ע וכמו דאיתא ברבינו בחיי בהקדמה שהתורה היא יסוד ההכרה בקב"ה:

"וידוע כי מבילתי למוד התורה לא תתכן לאדם עבודתו. לא ישכיל את אדוניו ולא ידע מצותו. ומדי הגותו בה ויתהלך על שביליה. ומדי ישב בסתרה ויתלונן בצלילה. בה יכיר מי שאמר וזהו העולם, בה ידע מקור מים חיים את ה' הוא הא-להים חיים ומלך עולם. בה יכיר חסרון העולם הזה הבלה והכלה. ומעלת העולם העליון הנצחי המעולה. שם תענוג צפון לצדיקים, בכל תענוג גשמי לא יסולח".

התורה היא יסוד ההכרה בהשם יתב', אמנם חכמת יון לעומת זאת הרי היא חכמת הטבע ועינינה הכפירה שלא להאמין במה שמעבר לטבע, והנה בהקדמת ספר פאת השלחן הביא הרמ"מ משקלוב מהגר"א בזה"ל:

"ואמר רבינו הגאון שבדאי היה אריסטו **פופר מהתחלה ועד סוף**, שאילו היה בא לפני היתי מראה לו סיכוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השלחן הזה כאשר יאיר ברקיע השמים ואיך היה **מכחיש לומר שהעולם מתנהג ע"פ טבע**, וכי היה מן הנמנע לשמעון הצדיק שהיה בדורו להראות לו רבות מגבורות הש"י, אלא שהיה אריסטו יודע את בוראו ומכוון למרוד בו".

אריסטו מיסד החכמה היונית, היה אומר שהעולם מתנהג ע"פ טבע, עיקרה של חכמת יון היא שהעולם אינו מונהג ע"י הקב"ה אלא בטבעו, והיונים רצו להעביר את ישראל מן התורה שהיא תורת ה' ומביאה להכרה במלכות ה', שהוא המשגיח בבריאה ואין הבריאה מתנהגת ע"פ טבע, ועיקר המפריע להם בתורה הוא שהתורה היא תורת ה' אולם התורה בתור חכמה בעלמא לא הפריע להם כל עיקר, ובזה שרצו להשכיח התורה, החשיכו עיניהם של ישראל שחכמת יון הרי היא חושך שיון הרי היא גלות השלישית שעליה נאמר חושך על פני תהום שחשך זה גלות יון שמחשיכים עיניהם של ישראל [ותהום זהו גלות רביעית שהיא אדום וכתוב חושך ע"פ תהום שגלות יון תחשך גם בגלות הרביעית היא גלות אדום] ולעומת חכמת יון התורה ה"ה מאירה וכך כתב בספר המידות למאירי, דבריו מובאים בסידור אשי ישראל בשיח יצחק במזמור אשרי, וכך איתא התם:

כי האיש החוקר, טרם ישיג איזה דבר ימיו במשאון יעבורו, ואנחנו אשר חנן אתנו ה' בחסדו והאיר עינינו בתורתו הנה לרגעים אחדים יאירו עינינו.

האדם מדעתו היה מכלה ימיו ושנותיו בחקירה, והתורה מחכימה ומאירה לאדם את המצות שאותם יקיים ואת זה רצתה חכמת יון להשכיח ובזה להחשיך לישראל ואיתא בגר"א שחשכה אותיות שכתה שיון רצתה להשכיח ולהחשיך מתורת ה'.

ונראה שזהו ענין של להעביר מחוקי רצונך, שהרי כתב ברמח"ל בדרך ה' שם שמלכות שמים מחיבת להשתעבד אליו ולגזירותיו כמלך אל עמו, ונראה שזהו ענין חוקי רצונך, שחוקים מורים על גזירות המלך שאינם נעשים מחמת הטעם אלא מחמת גזירת מלכו של עולם ולכן החוקים שגזרה חכמתו הם קבלת מלכותו שהחוקים אינם מובנים לנו שיש חוק ויש משפט וחוק ענינו שזהו גזירה ואין אנו מבנים סיבתה לעומת משפט שמובן לבני אנוש והרי אנו מקימים רצונו משום שהוא מלכנו ואת זה רצו היונים להשכיח שלא נכיר במלכותו ואז לא נקבל עלינו גזירותיו ובזה תבטל מלכות שמים בבריאה, וזהו הלשון להעביר מחוקי רצונך, לבטל מעליהם ההשתעבדות לגזירותיו של מלכו של עולם.

ז.

להודות ולהלל, להכיר במלכות ה'

ויסוד ימי החנוכה הם ימי הלל והודאה להשי"ת על הניסים והנפלאות שעשה לנו ועניינם הם ג"כ הכרה בהקב"ה וכמו שידוע מר' יצחק הוטנר (פחד יצחק - חנוכה מאמר ב) שמיסד שהמושג הודיה והודאה אחת הם:

בבנין המילים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים, הבעת החזקת טובה, והסכמה לדעת הצד השני. **לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף 'הודאה'**. הודאת בעל דין, פירוש הסכמה לדבריו של הצד השני, הודאה על העבר, פירוש הבעת החזקת טובה על מעשה חסד. הסברת השיתוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם, טמונה היא השאיפה להיות סמוכה על שולחן עצמה, מבלי להזדקק לעזרתו של הזולת, ובשעה שאדם מביע את הכרת טובתו לחברו ונותן לו תודה, כאותה שעה יש כאן הודאת בעל דין, כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה בידו והיה עליו להשתמש בטובתו של חברו, באופן שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה. ועל אחת כמה וכמה שכך הענין בבין אדם למקום.

מתבאר שענין הודאה על טובה, שמודה לחברו על טובה שעשה עמו, וענין הודאת בעל דין, שהיא הודאה המחייבת אותו בדין ה"ה מושג אחד והוא הכרה, שבעל הטובה מכיר בטובה שעשו עמו, ובעל דין מכיר בחיובו.

ודבר זה מוכח מדברי המדרש (ב"ר עא, ה):

לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה (בראשית לח, כו) 'זיכר יהודה ויאמר צדקה ממני', דוד אמר (תהלים קלו, א) 'הודו לה' כי טוב'.

מבו' במדרש שמשום שלא הודתה לה' יצאו ממנה בעלי הודיה והם יהודה שהודה לדברי תמר, ודוד המלך שהודה להקב"ה, אע"פ שהיו ב' ענינים שונים שיהודה הודה על מעשה שעשה, ודוד הודה להקב"ה על טובתו, אלא שישוד עניינם אחד הוא ההכרה וענינה של הודיה להכיר בטובת הבורא,

*

ונראה דזהו הענין המיוחד של ימי החנוכה להודות ולהכיר במלכות ה', שכנגד מה שרצתה יון לבטל מעלינו ההכרה במלכות שמים, אנו מעמידים תוקף ההכרה במלכות שמים בימי החנוכה ע"י ימים המיוחדים להודאה שהם ימים מיוחדים להכרת מלכות שמים, באה מתוך ההודאה, ההכרה שהקב"ה משגיח עלינו, וברוב רחמיו עשה לנו נסים ונפלאות בהשגחתו עלינו שזהו עיקר ההודאה ומתוך הודאה זו באה ההכרה שאין טבע בעולם וכמש"כ הרמב"ן בסוף פרשת בא שמתוך ההכרה בניסים הגלויים באה ההכרה בניסים הנסתרים שאין טבע בעולם וכל בהשגחת השי"ת.

מערכי תורה

מקץ - חנוכה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

על ידי כהניך הקדושים

בנוסח על הניסים אומרים 'בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול', וכן בנוסח הנרות הללו אומרים 'שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים'. הנה מזכירים הענין שהם היו כהנים, וצריך לבאר מה שייך כהונתם לענין הנס שנעשה על ידם. ויש לבאר דהנה רש"י בריש פרשת בהעלותך הביא דברי חז"ל במדרש 'למה נסמכה פרשת מגורה לחנוכה הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, וכתב ע"ז הרמב"ן שם 'ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, ר"ל חשמונאי כהן גדול ובניו, ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכה בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכה המזבח' עכ"ל הרמב"ן. ומבואר דחנוכה הוא נס שנעשה על ידם מחמת שהיו כהנים בני אהרן, וגם יש ענין מיוחד שהנס נקרא על שמם, ומבואר היטב למה מזכירים ענין כהונתם בעשיית הנס.

ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

בנוסח על הניסים אומרים 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'. יש לפרש דחילק הדברים לשניים, על פי דברי אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דיש שני מיני ברכות, יש ברכות הנאמרות על קבלת הטובה מאת ה', כמו ברכת הגומל לחייבים טובות ושעשה לי נס במקום הזה שעיקר השבח הוא בשביל קבלת הטובה, ויש ברכות שנאמרו על גבורותיו של הקב"ה, כמו ברכת משנה הבריות וחכם הרזים וברכת עושה מעשה בראשית. ולפי זה יש לבאר דמה שאומרים ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך זהו שבח על גבורתו של הקב"ה שמסר רבים ביד מעטים וגיבורים ביד חלשים שאלו הן גבורות של הקב"ה, וזהו שנעשה מזה שם גדול וקדוש להקב"ה בעולם, ועוד יש הודאה נוספת על קבלת הטובה שנצחו ישראל במלחמה, ועל זה אומרים ולעמך ישראל תשועה גדולה, שזה הודאה על קבלת הטובה שקבלנו.

מנין הנרות כנגד פרי החג

בגמ' בשבת דף כ"א ע"ב איתא הטעם בשיטת בית שמאי דסבירא להו דמנין נרות חנוכה הוא פוחת והולך, דהטעם הוא כנגד פרי החג שמתמעטין והולכין. וצריך ביאור מה ענין פרי החג לנרות חנוכה, וביותר דהרי בפרי החג מבואר בחז"ל הטעם דמתמעט והולך דהוא רמז לאומות העולם שיהיו מתמעטין והולכין, ומה זה שייך לנרות חנוכה. ונראה לבאר בזה על פי המבואר במדרש תדשא על הכתוב בדברי הימים ששלמה המלך עשה עשר מנורות, דבכל מנורה יש בה שבעה נרות, ונמצא מנין עשרה המנורות שבעים נרות והוא כנגד שבעים אומות, עכ"ד המדרש. ומבואר מדברי המדרש דגם בנרות המנורה יש ענין שהוא כנגד אומות העולם. מעתה מבואר דגם בזה שייך הענין של מתמעט והולך לרמז שיהיו האומות מתמעטין והולכין, ושפיר שייך בנרות הטעם המבואר בפרי החג.

הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם

הנה זהו כמאן דאמר דאסור להשתמש לאורה. והנה הרשב"א פירש הטעם שאסור להשתמש לאורה משום דע"י נס שנעשה במנורה תקנו, הלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה, אי גמי כיון דלמצוה הדליקה איכא משום בזוי מצוה. ומבואר דתרי טעמים יש באיסור להשתמש לאורה, חדא דעשאוה כנרות המנורה דיש בהו קדושה לאיסור השתמשות, ועוד משום ביזוי מצוה. לפי זה יש לפרש דזהו שאמר הנרות הללו קודש הם, שהם קדושים כנרות המנורה לאיסור השתמשות. וזהו שכפל האיסור, דתיתי קאמר הנרות הללו קודש הם, זהו כטעם הראשון שכתב הרשב"א דהו קודש כמנורה לאיסור להשתמש, ועוד ואין לנו רשות להשתמש בהם וזהו מהטעם השני דבזוי מצוה, וזה אינו שייך לקדושת הנרות.

נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום

הנה בחנוכה המזבח נאמר דבר מיוחד שתהא חנוכתו ע"י כל נשיא ונשיא בפני עצמו, והיינו דכל שבט ושבט יחנוך את המזבח בחנוכה בפני עצמה, ולא שתהא חנוכה המזבח לכל ישראל במעשה אחד, ולא מצינו כזאת בשאר דברים וכלי המקדש שכל שבט ושבט יחנוך אותו בפני עצמו.

ונראה לבאר בזה, דהנה כתוב אצל אליהו הנביא (מלכים א' פרק י"ח, ל' ל"א) אחר מה שהיה עם נביאי הבעל, 'ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי וגו', וירפא את מזבח ה' ההרוס. ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך, ועיי"ש ברש"י, הנה מבואר דהמזבח יש בו ענין מיוחד שהוא מתייחד לכל שבט באופן מיוחד בפני עצמו, והוא לכל ישראל על ידי שיש בו י"ב חלקים, חלק מיוחד לכל שבט, ולכן לקח אליהו י"ב אבנים, ומהם בנה את המזבח, דמזה המזבח עשוי, מי"ב חלקים כמספר שבטי בני יעקב.

וכן מצינו אצל יעקב אבינו בריש פרשת ויצא בעת שיצא מבאר לשבע ללכת לחרן וכתוב 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, ואח"כ עשה מאותן האבנים מזבח כמו שכתוב 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה', ובמדרש איתא, רבי יהודה אמר, שתיים עשרה אבנים נטל, אמר כך גזר הקב"ה שהוא מעמיד שנים עשר שבטים, אברהם לא העמיד, יצחק לא העמיד, אני אם מתאחות הן שתיים עשרה אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד שנים עשר שבטים, כיון שנתאחו י"ב אבנים זו לזו ידע שהוא מעמיד י"ב שבטים. הרי מבואר דהמזבח שבנה היה בנוי מי"ב אבנים שהם כנגד י"ב שבטים.

ומבואר דהמזבח יש בו ענין מיוחד שכל ישראל נכללים בו, ולכן הוא בנוי מי"ב אבנים כנגד י"ב שבטים.

אשר לפי זה מבואר היטב, דגם היה צריך חנוכה מיוחדת לכל שבט בפני עצמו, דכל שבט חנך בעצמו, את עניינו המיוחד לו במזבח.

אכילת הצדיקים - כהקרבנות

הנה כשיעקב אבינו שלח את בניו לירד למצרים ולהביא תבואה, כתוב (מ"ג, ב') ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל. (מ"ג, ב'). צריך ביאור למה אמר להם שיביאו רק מעט אוכל, ולמה שלא יביאו אוכל כמידת הצריך להם למחסורם.

ונראה לבאר דהנה לעיל (מ"ב, א') כתוב 'וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, ופירש רש"י למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשיו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה ול"ג פשוטו למה תתראו למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם שאין אתם מבקשים לכם אוכל בטרם יכלה מה שבידכם.

ומבואר שהטעם שציוה יעקב שירדו למצרים לא היה בשביל להביא אוכל, אלא רק מטעם דלמה תתראו, ולפי זה יש לומר דלכן אמר להם להביא רק מעט אוכל, כי באמת אין צריך את האוכל ממצרים וכל ההשתדלות בזה אינה אלא שלא להראות עצמן שבעים, ולזה הרי גם במעט אוכל סגי.

ויש לשאול מדוע באמת טעם זה עצמו שצריך לבקש אוכל בטרם יכלה מה שבידכם לא היה מספיק כדי שירדו למצרים, ולמה היה צריך לטעם דלמה תתראו.

ומבואר מזה דיעקב אבינו אינו צריך לדאוג על מזונו כלל, ויעקב ובניו אינם צריכים להביא אוכל ממצרים, ואצל יעקב אין רעב כלל.

ויש להוסיף בזה עוד, שהנה כשיוסף שלח ליעקב שירד למצרים, כתוב (מ"ה, י"א) ששלח להגיד ליעקב 'וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וכל אשר לך', אבל האמת הייתה להיפך, כי אדרבה בעת שהגיע יעקב למצרים פסק הרעב, ומבואר שבאמת יעקב אינו זקוק לבא למצרים בשביל כלכלת עצמו, ואינו צריך להיות ניזון מתבואת מצרים, ואינו תלוי בפרנסת מצרים, ואדרבה, כשהוא מגיע למצרים אז הרעב מפסיק.

ויש לבאר הדבר דהנה בגמ' בב"ב דף ט"ז ע"ב אמרינן דשלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב. ובתוס' שם כתבו דנהנו מעין עולם הבא מכל וכל, ולא רק בחד מילתא, וא"כ מזונותיו של יעקב ואכילתו הם מעין עולם הבא, ובדאי דמזון שהוא מעין עולם הבא אינו שייך לרעב, ואינו תלוי בתבואת מצרים, ולכן לא היה זקוק יעקב שיביאו לו אוכל ממצרים, והרעב לא היה נוגע ולא שייך אליו.

והנה אכילת הצדיק אינה כאכילת שאר כל אדם, וכמו שכתב במסילת ישרים (פרק כ"ו) שהאיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, והקדוש הדבק תמיד לאלוקיו ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאלו מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, וכמאמרם ז"ל ויעל מעליו אלוקים, האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהייתה שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האש, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה עד שהיה כל מינם מתברך בכל העולם וכמאמרם ז"ל במדרש, כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא כאילו נקרב על גבי המזבח ממש, והוא הענין שאמרו עליו ז"ל כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב ביכורים, וכן אמרו ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין במקום נכסים, כי הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים.

ובקרבנות יש ברכה מיוחדת, וכמו שאמרו בגמ' יומא דף ל"ט ע"א שהייתה ברכה בלחם הפנים ובשתי הלחם ובעומר שכל כהן המגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומוותיר, ובתהלים כתוב על הקרבנות 'צידה ברך אברך אביוניה אשביע לחם', ובחידושי מרן ר"ז הלוי ביאר דכפל הדבר כי היה במקדש שני ברכות, דהיה ברכה בעצם המזון, שכל כהן הגיעו כזית, ועוד ברכה הייתה בתוך המעיים דבכזית לבד כבר היה בו כדי שביעה, ועל המקדש כתוב בתהלים 'כי שם ציוה ה' את הברכה', וא"כ יעקב אבינו שאכילתו היא כאכילת קרבנות הוא אינו זקוק וצריך למזון ממצרים.

וכיון שאכילתו של יעקב אבינו הייתה כאכילת הקרבנות, בודאי דאין מזונו תלוי בתבואת מצרים, דלא ממצרים יבוא תבואה ומזון לאכילה שהיא כהקרבנות קרבנות.

ולפי זה מבואר היטב שכל טענת יעקב אבינו הייתה רק שלא להראות עצמם בפני בני ישמעאל ובני עשיו. ולא משום מחסורם וצורך במזון.

מגיע לקפאלירס של עמודים, א"ל לר' חייא ראה כמה פטומים עגליו של עשו, נטלו רבי חייא והולילו לשוק והראהו סל של ענבים ושל תאנים והזבובין עליהם א"ל רבי חייא זבובין אלו ואותו לגיון שוין. כשעלה ר"ש אצל אביו א"ל כך אמרתי לר' חייא וכך השיב לי, א"ל כל כך נתן רבי חייא הבבלי ממש שהשוה אותן לזבובין, לפי שלגיונים אלו אינן ספונים לכלום, אבל זבובין וכו'.

ואספר: היה בחו"ל גביר גדול נכבד וחשוב במימדים ענקיים. שלהיכנס אליו זה היה דבר מאד קשה, אשרי מי שראה פניו בחלום... כל שכן מי שהיה זוכה להיכנס ממש. הוא היה נותן מליונים. פעם, הוא הגיע לארץ ישראל, ורצה להיכנס לקודש פנימה אל מרן ראש הישיבה זיע"א. ביקשו ממני שאני יכניס אותו. (זה גם עניין אותי...) והכנסתי אותו. ומה נראה לכם שהוא ביקש ממרן ראש הישיבה? **שהראש ישיבה יתן לו ברכה לשלום בית!!! כל הכסף שלו לא שווה כלום. הוא בא הביתה, ויש מריבות, ויכוחים, וסכסוכים, מה יש לו מזה? ... נצוץ אחד שורף את הכל. וכך זה גם בהרבה דברים. וכ"ש בתורה ומצוות.**

ומספרים שפעם מרנא החפץ חיים זצ"ל דיבר עם יהודי בעל בית חרושת שהיה מחלל שבת רח"ל, והחפץ חיים הסביר לו, ששבת היא הסגולה לפרנסה, אם לא תשמור שבת אז אתה תצבור הפסדים. אותו יהודי צחק בלגלוג, מה הרב חושב... יש לי הרבה מכונות עם מאות פועלים שעובדים בהם, אז השבת יכולה להעמיד את כל הפועלים שלי שלא יעבדו?!... וכי היא יכולה להשביט את המכונות שלי?... לאחר מכן כשבאו הבולשביקים הם העלימו את הכל, ולא אותו יהודי לא נשאר כלום. הוא נהפך לעני ואביון. ואז הוא ראה את מרן הח"ח ואמר לו, רב'ה! **כעת קלטתי!... כעת הבנתי. כשינצוץ אחד יוצא מהשבת - לא נשאר לו כלום.**

אני, הייתי פעם אצל מרן רה"י זיע"א, כשהגיע לפניו יהודי ודמעתו על לחיו. יהודי שהיה נראה שאכפת לו מיראת שמים! הוא בא, וסיפר, אני קיבלתי הרבה כסף, הרבה כסף (!!!) מאנשים לא כ"כ גבירים, בשביל להשקיע אותו. ואכן, השקעתי אותו בשדה כותנה באפריקה. זה היה צפוי להיות מליונים, לתת רווחים לכולם, ואף לי יישארו רווחים נכבדים. אך קרה אסון, והגיעה לפתע מכת ארבה שאינה מצויה, ולא היתה צפויה לבא, ובבת אחת לא נשאר כלום, כעת כל אותם האנשים - כל הכסף שלהם ירד לטמיון... רב'ה, מה אעשה?... אני לא יכול להסתכל על הפנים שלהם!...

שאל אותו מרן רה"י, האם שמרתם שבת כמו שצריך? אמר לו אותו יהודי, מה אומר ומה אדבר... כל הזמן הזהרתי את כולם על קדושת השבת, ושלא יעשו שום דבר בשבת. אך פעם אחת המנהל עבודה לא שמע אלי, והוא אסף ביום השבת את כל הקונים הפוטנציאלים ועשה להם סיור בשדה שכולם יראו על מה מדובר. ולאחמ"כ זה קרה. **אמר לו רה"י, מה אפשר לעשות... השבת תובעת את שלה. ניצוץ אחד יוצא מהשבת ושורף את הכל. השבת שלחה כמה ארבה, ותוך דקות ספורות (!) לא נשאר כלום. וזה, אומר הקדוש ברוך הוא, אל תבהל מהכמות שלו הגדולה, כי האכיות שלך - יותר חזקה.**

משיעים את הצדיקים

יש לי ויכוח עם הרה"ג ר' משה טורק זצ"ל ואני יסביר: את הרה"ג ר' משה טורק - כולם הכירו אותו... המחנך, בה"א הידיעה. ואף גדולי ישראל אחזו ממנו בתור מחנך מיוחד במינו.

בנו, הרה"ג ר' אליעזר שליט"א חיבר ספר 'אוצרותיהם אמלא', והביא בספרו, שכתוב בפרשת וישלח ביום ההוא עשו לדרכו שעיר'ה, אומר רש"י - עשו לבדו, וארבע מאות איש שהלכו עמו - נשמטו מאצלו אחד אחד. והיכן פרע להם הקב"ה? בימי דוד וכו'.

המגיד מסלונים, הג"ר יהודה לייב פיין זצ"ל הביא פעם בדרשה את הגמרא בשבת (כא, ב כב, א) א"ר כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דר' תנחום נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה - פסולה כסוכה וכמבוי, ומיד לאחמ"כ ממשיכה הגמ', ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע שאין בו מים?! אלא מה ת"ל אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

כולם שואלים מה הקשר בין הדברים? ויש על זה הרבה תירוצים. המגיד מסלונים אמר, אני בתור מגיד יודע, שיש לפעמים כמה נושאים שצריך לדבר עליהם, וצריך לדבר על כל הנושאים שעומדים לפני. גם רב כהנא היה לפניו לדרוש גם בפרשת השבוע 'וישב', וגם על חנוכה. זה תמיד יוצא ביחד, וממילא הוא דיבר קודם כל על פרשת השבוע, ולאחר מכן על חנוכה. למה צריך למצוא קשר בין הדברים?... הוא דיבר על שניהם.

לנו, יש היום שלשה נושאים לדבר: פרשת השבוע, חנוכה, ויום הזכרון הרביעי של מרן ראש הישיבה זיע"א. צדיכים לדבר על שלשה דברים, נראה, אולי יהיה גם קשר ביניהם...

ניצוץ אחד שורף את הכל

הבאנו בשבוע שעבר את רש"י בתחילת הפרשה: 'הפשתני הזה, נכנסו גמלו טעונים פשתן, הפחמי תמה, אנה יכנס כל הפשתן הזה?... היה פיקח אחד משיב לו, ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו. כך יעקב ראה את כל האלופים הכתובים למעלה, הוא נבהל... תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולך?... מה כתיב למטה, 'אלה תולדות יעקב יוסף'. וכתוב והיה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו לקש. ניצוץ אחד יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם'.

והשאלה ידועה: מהו חכם אחד? איזה חכמה גדולה יש פה, הרי הוא שאל היכן יכנס, והוא עונה לו שישורף ואז לא יכנס רק יכלה מן העולם.

בשבוע שעבר אמרנו מהלך אחד, מרן רה"י זיע"א היה אומר: הרי מה איכפת לו לפחמי אם הפשתן של בעל הגמל יכנס פה או לא, וכי זה ענינו אם הוא יכנס או לא יכנס?! אלא, הוא רואה כזו כמות ענקית, הוא מתחיל להיבהל, מי יודע מה הולך לקרות פה... מה יהיה עם זה?... אומר לו הפיקח מה אתה מסתכל בהתפלאות, זה בסך הכל יבלון נפוח! שום דבר לא. בלון פשוט, תעשה חור קטן והכל יעלם, ניצוץ אחד יוצא משלך שמכלה ושורף את הכל.

יעקב אבינו רואה הרבה אלופי עשו, כולם גבורים, חזקים, מי יודע מה קורה פה... שום דבר לא, צריך את הניצוץ האחד שלך, ניצוץ אחד יוצא משלך ושורף את הכל, אין מה להיבהל. וזה הולך אתנו לאורך כל הדרך, הכמות מול האיכות, אנשים נבהלים מדברים גדולים, נרתעים... שום דבר לא ניצוץ אחד יוצא משלך, דבר קטן שיוצא מהבית מדרש, כבר בכוחו לשרוף את הכל. ואז אתה רואה שהכל עלה נדף שעף ברוח... בלון נפוח. שום דבר לא, אין ממה להיבהל...

ועי"ז חיבר שלמה המלך ע"ה את ספר קהלת שהביא כל מחמדי העולם הזה בכל פרטיהם וסוגיהם, וחתם הכל 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל'.

ועיין במדרש תנחומא (וישב אות ג) מעשה באנטונינוס שבא לקיסרין ושלח אחר רבינו הקדוש, והלך עמו ר"ש בנו ור' חייא הגדול, ראה ר"ש שם לגיון אחד נאה ומשובח ראשו

'קול יעקב' - שאין ידי עשו שולטות. מזה גם אנחנו מפחדים... ונשמטו אחד אחד והלכו לדרכם, זה הכל.

אחד הדברים המעניינים שראינו אצל מרן ראש הישיבה זיע"א, זה שאנשים רעדו ממנו. ולמה רעדו ממנו... הרי הוא היה אדם זקן וחלש, קרוב למאה, ישב בבית פשוט, בלי הרבה שומרים מסביב, בקושי אכל, כמעט ולא ישן... מה אתם מפחדים? מה הוא יכול לעשות לכם?!!... אלא, שתנו בשמים פיהם, כל מילה של מרן רה"י - התחשבו בזה בשמים, לא חסר סיפורים על המופתים שלו, והדיבורים שלו. לא מהכח הגשמי, לא מזה פחדו... הוא לא יכל לעשת כלום. פחדו מהכח הרוחני. אנשים גדולים כאלו - כל מילה שלהם נחשבת בשמים.

כאשר הוא ניהל מערכות (והרבה מערכות) על דברים שמימיים - הוא הצליח!!! אנשים ראשי ממשלות פחדו ממנו. התחשבו בו. זה דמות אחרת... הם נשמטו והלכו להם... הם יכולים להתחיל עם כולם, אבל לא עם כזה כח רוחני. לא עם אחד שבשמים מתחשבים בו.

ניצוץ אחד יצא מהחדר הקטן שמה, מהאדם החלש הזה - וכל עולם התורה בער ביחד!!! וגם הרחוב.

הוא כל דברי כאש נאם ה'. ואח"ל סוף חגיגה זה התלמידים חכמים שכל גופם אש, זה הבית יעקב לאש ובית יוסף להבה, ניצוץ אחד יוצא ושורף את הכל.

האיכות מול הכמות

מפה אנחנו עוברים, לעיקר מה שראינו במשנתו של מרן ראש הישיבה: אצל מרן רה"י זיע"א היו שני דברים, תורה, ויראת שמים מהולה עם מידות טובות.

וכעת נראה מבט אחר על לימוד התורה. כפי שלמדנו ממרן רה"י זיע"א. כתב החזון איש באגרותיו 'כל סגולות התורה נאמרו על עמלה', אצל מרן רה"י עיקר הלימוד היה באיכות מתוך עמל ויגיעה.

הוא הביא לזה ראייה, כתוב שרבי אליעזר אמר שהוא לא חסר מרביות אפילו ככלב המלקק מן הים. והרי רבי אליעזר אמר שלש מאות הלכות בבהרת (!). כמה נניח רבותיו אמרו...? מליון? גם אם כן, זה עוד לא כלב המלקק מן הים... הרי הים הוא ענק ורחב לאין ערוך, וכלב המלקק זה בקושי נחשב משהו... אז למה הוא קורא לזה כלב המלקק מן הים? בהכרח שהעיקר זה האיכות ולא הכמות.

והרבה פעמים סיפרנו: שבשנה הראשונה, כשהוקמה ישיבת ארחות תורה, אמרתי בשיחה את הדרך שקיבלתי בישיבה. מקובל שאין כזה דבר בחור שמתחתן בלי 'נשים נזיקין' ביד, (היו מתחתנים קצת יותר מאוחר מהיום) ואחרי החתונה להיות בכיוון של לגמור ש"ס. ממילא, אמרתי בשיחה חזור התלהבות, שבחור שמתחתן בלי לגמור 'נשים נזיקין' - הוא מכשיל את חותנו במשיא את בתו לעם הארץ!

זו היתה השנה הראשונה... והם היו בעלי כשרונות גדולים, אבל בישיבה קטנה שלהם הם לא שמעו כאלו מושגים... וממילא התחילו ויכוחים... מאיפה לוקחים כזו 'תורה חדשה', מי אמר כאלו דברים... זה היה סמוך לפורים, והצעתי להם, שבפורים נשאל את פיו של מרן רה"י. ואכן, הלכנו אליו, אמרתי למרן רה"י: 'המשגיח של ארחות תורה אמר בישיבה כך וכך, רצינו לדעת אם זה נכון או לא'.

הראש ישיבה זיע"א מרים אלי את עיניו הטובות ומחייך באהבה... הוא אמר בפשטות, 'יש כאלו שגמרו נשים נזיקין ומכשילים את השווער שלהם, ויש כאלו שלא גמרו ולא מכשילים, תלוי איך לומדים'. זה הכל. ובוזה כולנו יצאנו ידי חובה... 'תלוי איך לומדים'.

נכדו הרה"ג ר' יוסף ברלין שליט"א סיפר שניגש אדם אל מרן רה"י זיע"א ואמר לו, שהוא מרגיש שהוא עושה יותר שטייגען כשהוא לומד גמ' עם רש"י בלבד, בלי תוספות.

ואבא (ר' משה) היה עושה מזה תיאור שלם: עשו כל הזמן הולך ואומר להם, תשמעו, יש אדם אחד שהוא רשע מרושע, גנב, שודד, הוא גנב ממני את הבכורה, ואח"כ הערים עלי וגנב לי את הברכות, אין לכם מושגים איזה מושחת הוא... אני הייתי רעב והוא ניצל את זה. בואו איתי! חייבים למגר אותו! אסור להשאיר כזה אדם רשע בעולם הזה.

טוב... הם באו, כולם אחוזי חרב, מלומדי מלחמה, איש חרבו על ירכו... ופתאום הם רואים כזה אדם נחמד... כזה חביב... לא רע, ולא רשע, אדם שיא של ההטבה, ושיא של חסד, הם פנו לעשו ואמרו לו, עשו, אל תבלבל לנו במח... אל תעבוד עלינו, תן לנו ללכת... והם נשמטו והלכו להם אחד אחד.

זה בערך כמו שהיום משחירים את פני הדתיים בתקשורת. ואח"כ הבעלי תשובה מתפללים, שולחים אותם אח"כ לבתיים חרדיים... הם אנשים כאלו גומלי חסדים, כאלו טובים... כ"כ נחמד. השלחן שבת שאתה עושה מזה כזה שחור - אין דבר יותר יפה ממנו... כך אומר רבי משה טורק ע"ה.

מכח רוחני - מפחדים!

אני רוצה להגיד לכם פשוט אחר למה הם נשמטו והלכו לדרכם. כתוב בספר 'הדר זקנים' מבעלי התוס' בפרשת וישלח (יז, ח) בשם המדרש שבהתחלה, עשו רצה למגר את יעקב, אז הוא הלך לבן שלו אליפז (זה היה בפר' ויצא) וצויה עליו להרוג את יעקב. הלך אליפז והתייעץ עם תמנע, שהיתה אשתו (כמבואר בפרק לו, יב וברש"י שם), מה את אומרת על הרעיון? אמרה לו, למה אבא שלך לא הולך? כי הוא מפחד מיעקב שמא הוא יהרוג אותו, ולכן הוא רוצה שאתה תלך במקומו, ואתה יכול לההרג אל תהיה טפש ללכת לשם...

אמר להם אליפז, אם כך, אני כבר יודע מה לעשות... אני רק יאיים עליו והוא יתן לי את כל הכסף ואז העני חשוב כמת ואז מה אכפת לי לקחת... אז עשו הלך לעמלק נכדו, ברא כרעא דאבוה... ואמר לו תשמע, אני נותן לך את הבכורה, ואתה תלך להרוג את יעקב, וממילא אתה תזכה להיכנס לארץ ישראל, הברכות חוזרות אלי, ואני יתן לך אותם... הלך עמלק והתייעץ עם אמו תמנע. היא אומרת לו, אין בעיה, אבל אם תהרוג את יעקב ותקבל את ארץ ישראל, אז תצטרך לשלם את המחיר... ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדם וענו אותם ארבע מאות שנה. אמנם תקבל את הברכות של האבות, אבל תצטרך לשלם את מלוא המחיר ארבע מאות שנה זרעך יהיה בארץ לא להם.

אומרים בעלי התוספות בסוף פרשת בשלח: 'ויבא עמלק', תימה, למה איחר להילחם עם ישראל עד עכשיו ולא בא מיד כשירדו למצרים, הלא אז הם היו רק שבעים נפש? ומתוך, שאמר עמלק הרשע בלבד, אם אכרית את יעקב וזרעו, יהיה החוב (של ועבדם וענו אותם) מוטל עלי. לכך המתין עד שיצאו ממצרים שאז כבר נפרע החוב - ואז בא להלחם עמלק. עשו בא, לוקח איתו ארבע מאות איש! מעולם לא שמענו שכשרוצים להרוג מקק מביאים טנק... פשוט דורכים עליו ושלום... כאשר מביאים טנקים, ומטוסים, אז כל החיילים נערכים לקראת מלחמה עקובה מדם שהולכת ומתארגנת פה... מאות חיילים נערכים לקרב, איש חרבו על ירכו...

הם רואים איך עשו אוסף ארבע מאות איש, מי יודע, מי יודע לקראת מה אנחנו הולכים... עשו, הגיבור הגדול, הוא עוד צריך ארבע מאות איש תגבורת... בטח זה משהו מסוכן... כמין עוג מלך הבשן, או גלית יחד עם צבא גדול, אנשי חיל ומלחמה, והולכים למערכה כבידה.

אך הם באים לשם, ורואים את יעקב - איש תם יושב אהלים, בן ישיבה עם אחד עשר בחורי ישיבה שלומדים ואין להם שום סממנים של גבורה מיוחדת שצריך להיבהל, ואין פניהם למלחמה כלל, (הן אמת שרש"י מביא שיעקב היה כחו גדול, אבל ר' חיים שמואלביץ זצ"ל אומר שהכוונה היא לכח רוחני 'יחד לב' וגל אבן מים). הם מגיבים בפליאה, מה?!... מזה אתה נבהל?! מזה אתה עושה עסק?! בשביל ללחום עם יעקב אתה צריך ארבע מאות איש... אלא מה, אתה מפחד ממנו כי יש לו כח רוחני של

לשכנע, הוא נותן מצוות. פעם זה גמילות חסדים, ופעם צדקה... ועוד כהנה וכהנה אשר אין צורך לפרטם... כ"א יודע במה מדובר. העיקר שלא תלמד.

מוסיף רה"י: לפעמים גם היצה"ר דוחף את האדם ללמוד, תלמד הרבה הרבה, אבל אל תלמד כמו שצריך ואז לא ייצא ממך תלמיד חכם גדול.

אני פעם שאלתי את מרן רה"י שאלה: מפורסם בנפש החיים (שער ד' פרק ג') הענין של לימוד תורה לשמה, הוא מביא את הרא"ש על הגמ' בנדרים (נא, א) אר"א בר צדוק עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן, וז"ל: 'ודבר בהן לשמן כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין, ולהוסיף לקח ופלפול, ולא לקנטר ולהתנאות'. ומסביר שם הנפה"ח את דבריו, 'אבל על הנהגת האדם בשעת עסק התורה בדיני המצוות והלכותיהן, אמר 'ודבר בהן' ר"ל הדבור בענייני המצוות והלכותיהן יהיה 'לשמן'. פי' לשם הדברי תורה, היינו לידע ולהוסיף לקח ופלפול.

אם כן, שאלתי את מרן רה"י - מי היום לא לומד לשמה?... הרי בשביל מה אנחנו לומדים? להבין מה שכתוב ולהוסיף לקח ופלפול, לא...!! נו, אז מי היום לא לומד לשמה...?

(אולי אפשר להליץ על זה, שכך אנו אומרים הרי בהגדה, כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה, כולנו לומדים לשמה... פלאי פלאים!)

והסביר מרן רה"י, (ויסוד הדברים כתוב גם בספרו של רבי יוסף חיים זוננפלד בחכמת חיים סוף פר' בשלח) לשמה - זה נקרא שאני רוצה לדעת מה התורה מצוה עלי מה **כתוב** פה, מה היא מתכוונת להורות לי... זה לא סתם ללמוד יותר שטחי ולראות שאני הסתדרתי... אלא להבין בעומק הדברים. כאשר רואים חוזה שנערך על מליוני דולרים, אם יהיה עליו דין ודברים, אז באים לעורכי דינים מומחים, ולבתי משפטים בל ידעום, והעו"ד עושה דו"ח מפורט ותילי תילים של הסברים מה התכוונו בכל מילה, ואיפה זה מונח במה שכתוב בחוזה. כל פרט שם זה נפקא מינה על מאות אלפים!

בתורה - כל קנייטש זה עולם ומלואו! כל עומק סברא זה עולם ומלואו!

ואספר: דיברתי פעם עם ראש ישיבת סלונים שליט"א והוא סיפר לי שכשאבא שלו (האדמו"ר שליט"א) היה מכין שיעור, לפעמים הוא היה חושב על סברא אחת במשך שש שעות (!) אם היא נכונה או לא, ואיך צריך להגיד אותה.

כשהוא ראה שאני מתפלל ומתפעל הוא תמה ואמר לי אני לא מבין אותך... הרי החידוש הזה צריך להיות עטרה למלך! משבצים אותו בכתר של הקדוש ברוך הוא! אם זה לא נקי עד הסוף איך אפשר לשבץ את זה בכתר של הקב"ה??? חייבים לעבוד על זה!!!

זה מה שאומר רה"י, לשמה הכוונה היא שאני באמת רוצה לדעת את כל מה שהתורה התכוונה ולהשקיע את הראש בכל מילה של גמרא, להבין באמת מה היא אומרת. לא ללמוד את זה בצורה שטחית ולהרגיע את עצמי שאני יודע... עמל התורה, עמל התורה! כל סגולות התורה נאמרו על עמלה!

לפי שנתרשלו בעבודה

מרן רה"י זיע"א מביא; שכתוב בב"ח (סי' תר"ע) למה לא קבעו את ימי חנוכה לימי משתה ושמחה כמו בפורים? ומסביר, ישבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו, ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתיה של איסור, ושמחה ומשתה של איסור, ולכן שעשו תשובה וניצלו, אז קבעום לימי משתה ויום טוב לזכור עיקר הנס.

אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על **שהתרשלו בעבודה** ולכן נגזר עליהם לבטל העבודה, שזה הדלקת המנורה, ועמדו וטמאו את כל השמנים, וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה - הושיעם ה' ע"י הכהנים עובדי העבודה, ולכן לא קבעום אלא להלל ולהודות

שאל אותו רה"י, למה אתה קורא לזה יותר שטייגען? והוא הסביר, כי אני לומד עם יותר חשק, ויותר בהתמדה. **אמר לו רה"י בחיבה, קוראים לזה יותר התמדה, יותר חשק... לא שטייגען. השטייגען זה דוקא בתוספות הקשים, שאתה מתייגע בשביל להבין, שמה זה שטייגען. תעבוד, תעמול, ותתייגע, ואחר כך תזכה להבין.**

עוד אמר מרן רה"י, ללמוד מהר מידי בלי להבין, או לאט מידי (גם בלי להבין...) זה תאוה. מה שאדם צריך, זה ללמוד, להבין, ולדעת. לא לבזבז את הזמן לא לכאן ולא לכאן. אין ענין לגמור מסכת בלי להבין, אך מאידך לא להישאר שבוע באותו מקום עם חלקי סברות... (תאוה הכוונה היא שאדם עושה מה שלבו חפץ ולומד איך שלבו חפץ ולא מה שצריך לעשות).

פעם אמר רה"י, כתוב בהקדמה לספר אולם המשפט של ר' זונדל מאיישישוק, שהוא אמר פעם לרב מפוניבז' כשהוא היה בן ארבע עשרה, 'כדי לדעת ללמוד לא צריך להיות מתמיד, 'מספיק' ללמוד ארבע עשרה שעות ביממה' (!) הרה"י היה מאד נהנה לחזור על זה...

אמר לי פעם הגאון ר' משה ברוך לוין זצ"ל (המשגיח של עץ חיים), שר' איסר זלמן מלצר זצ"ל אמר להם, בואו תראו מה זה 'אכשר דרא'. בזמנינו בואלוז"ן, בחור **בינוני** היה לומד שש עשרה שעות ביממה. (או ארבע עשרה, איני זוכר במדויק) היום, אכשר דרא, אתה יכול ללמוד רק שתיים עשרה שעות ולהיות 'למדן'. לא רק בינוני, אלא מצויין!... זה כבר הנחה נוספת של שעתיים...

פעם אמרו למרן רה"י, שכתוב באחד מהאחרונים, מה ההבדל בין עכביש לדבורה?... שניהם מפרשים חומר מגופם, הדבורה - דבש, והעכביש - קורי עכביש. מה ההבדל? דבורה - זה לא משל עצמה. היא לא מביאה דברים שלה, אלא היא מלקטת צוף מן הפרחים ואז יוצא דבר מתוק. העכביש לעומתה, זה הכל משל עצמו... הכל משלו. ולכן יוצא מה שיוצא... אותו דבר, אמרו לו על מגיד שיעור שהוא מלקט מהמפרשים את הדברים היפים על הסוגיה ומביא את זה לבחורים בטוב טעם ודעת, והבחורים כל כך נהנים...

רה"י מאד לא נהנה מהוורט. הוא אמר אולי לשומעים זה יותר טוב, אבל המגיד שיעור עצמו - לא עושה את השטייגען. השטייגען זה לעבוד לבד, ולעמול, לייגע את המח, ולרצות להבין. זהו השטייגען האמיתי.

סיפרו כעת (באסיפת היסוד לשיבה קטנה החדשה בב"ב שע"י מוסדות ארחות תורה) שהיה אדם שהרביץ תורה בישיבה גדולה, והציעו לו לכהן כראש ישיבה בישיבה קטנה, אך הוא לא רצה לרדת ברמה וללכת לישיבה קטנה.

הוא שלח לשאול את מרן רה"י. אמר הראש ישיבה: דרך משל, יש בצבא 'חיל אויר' ויש 'חיל רגלים'. בחיל האויר - יש מטרות ממוקדות, אי אפשר לכבוש דרך חיל האויר את האויב, כי הוא יכול לבא אליך מכיוון אחר. זה משהו יותר כללי. לעומת זה בחיל רגלים - הם עוברים וכובשים מבית לבית, וכך הם כובשים את כל העיר לאט לאט.

והסביר: ישיבה גדולה - זה דבר ממוקד, לקחת נושא, לפתח אותו, לעשות מזה חבורה יפה, ולמסור שיעור... אבל בישיבה קטנה זה חיל רגלים! אתה עובר על כל רש"י, ועל כל תוספות, להבין כל דבר עד הסוף. בישיבה קטנה צריך להסביר עד שלאט לאט יבינו את הכל. וממילא זה עדיף. זו היתה משנתו של מרן ראש הישיבה. תעבוד, תעבוד, תעבוד!

ללמוד תורה לשמה

הזכרנו בשבוע שעבר ששרו של עשו שנלחם עם יעקב אבינו זה היה הסמ"ך מ"ם - השטן. ומרנא החפץ חיים מסביר, למה השטן לא נלחם עם אברהם ויצחק, ומדוע המתין עד יעקב? מכיון שהשטן לא נבהל מעמוד החסד או מעמוד היראה, אבל מתורה - הוא מפחד.

לכן אומר החפץ חיים, הוא הרבה פעמים מגיע לבן אדם ורוצה למנוע אותו מללמוד. אבל מה פתאום שישמעו לו... אז יש לו דרך

שהיא העבודה שבלב. העבודה נלקחה מהם למה? לפי שנתרשלו בעבודה.

אומר רה"י, כך זה כל החיים. לפעמים בחור תופס את עצמו ומתחיל להתלונן, אני כ"כ רוצה ללמוד למה הקב"ה מנסה אותי פה, ומפריע לי שם... יש לו המון טענות. וזכיר, בדף היומי (תענית ט, א) הגמ' מביאה את הינוקא של ריש לקיש שלמד את הפסוק 'אולת אדם תסלף דרכו ועל ח' יזעף לבו'. שמע אותו ר' יוחנן ותמה, מי איכא מידי שכתוב בכתובים ולא רמוז בתורה? והביא רש"י, 'שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים ובכולן יש סמך למצוא מן התורה'. ואמר לו הינוקא זה גם רמוז, שכתוב אצל אחי יוסף שהם מכרו אותו, ואח"כ כתוב 'ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אליקים לנו'.

אומר רה"י לאותו בחור: אל תתפלא, אתה אשם! בהתחלה התרשלת. לא לא לא התבטלת... חס ושלוש... אבל התרשלת. לא לבא לתחילת הסדר בזמן... (וחשבתי זה הרי לא כזה נורא, יש כאלו שבאים אפילו יותר מאוחר...) וממילא כשמתרשלים בעבודה אז יש פחות סיעתא דשמיא.

והוסיף מרן רה"י בשם הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד, שמצוה שמוללים בה - אח"כ כבר יותר קשה לקיים אותה, כי יש מפריעים. ובעיקר בחור בשיבה, הרי יש לך את הכל... אל תזלזל, אל תתרגל!!! והרה"י הביא לכך דוגמאות. אחת הדוגמאות היא, שהיום אף אחד לא יעני לבא אפילו למוכר בקיוסק (שלא מרויח כ"כ הרבה) ולבקש ממנו, תראה, יש לי יאר צייט ואין לי מנין. אתה מוכן לבא להשלים לי מנין? הוא יסתכל עליך כאחד שלא מן היישוב... מה, אתה רוצה שאני יסגור את החנות באמצע? ... מה עובר עליך... אבל אם יראו בחור ישיבה שאינו רוצה לבא להשלים מנין. מה יגידו, מה, זה חסד? ככה מתנהגים בני תורה? ... איך זה שאתה לא מסכים להשלים מנין... לפעמים אתה משלים מנין ועל ידי זה מתבטל, כי זה מתחיל יותר מאוחר, וכשאתה משלים מנין אתה לא מתפלל בשיבה. תפילה בשיבה זה אחרת... זה דברים פשוטים. נתרשלו בעבודה.

דבר נוסף תראו, ברוך ה' חביבין ישראל שכולם משמחי חתן וכלה, וכשיש חתונה - מי לא ירקוד לשמח את החתן? והיום, היות וכותבים הקדשות אישיות - כל אחד מרגיש, הרי הוא כתב לי הקדשה, איך אני לא יילך... מה, זה פגיעה, לא?!

פעם אמרתי למרן רה"י שאמר בשם מרן שר התורה שליט"א, שכיון שהיום נהגו לכתוב הקדשות, מי שלא כותב זה פגיעה בבין אדם לחבירו. הרה"י צחק ואמר לי אני לא מאמין לכאלו דברים. הרי זה גורם שמבטלים את הזמן ומבטלים תורה, איך לנסח בדיוק כל מילה... (ויתכן שאפילו עוברים על לא ילבש, כי זה מעשה נשים לכתוב הקדשות...) ואחרי זה עוד מרגישים אם אני לא יילך זה פגיעה, הרי הוא כתב לי. זה פגיעה? ... אתה צריך ללכת בגלל שהוא כתב לך יפה? ... הוסיף רה"י ואמר: אם באותו זמן היתה מזדמנת לך עיסקה שאתה יכול להרויח בה מאה דולר. (לא מליון... מאה!) פתאום הכל היה נעלם ולא היית מתעסק בזה. יש לך מושג בכלל מה זה כמה שעות של לימוד? זה הכוונה שנתרשלו בעבודה.

פעם אמר לי מרן רה"י שבר"ה ויום כיפור כולם מפחדים מכל הגזירות הרעות. גם אני מפחד, אבל לי יש פחד נוסף, שכל ערב יהיה לי איזה סידור קידושין, או חתונה... חורף שלם יכול ללכת לאיבוד בגלל זה. פעם זה בר מצוה, ופעם חתונה. (זה היה כשהוא עוד היה הולך, באמת אח"כ הוא הפסיק עם זה וכמעט ולא הלך.)

היסוד לכל החיים

ידוע כשבנו את אולמי וגשל, הלך מר וגשל למרן החזון איש ושאל אותו אק לבנות. אמר לו החזון איש - אני לא בנאי... אבל הוא היה יהודי חסידישע'ר, ולא יעזור כלום, מה שהרבי'ה יגיד - אני עושה. אמר לו החזון איש - כל מה שהקבלן אומר לך לשים ביסודות - תשים כפול. ובאמת זה מיוסד ביסודות איתנים. אמר רה"י: צריך לדעת שהשנים בשיבה הם יסוד לכל החיים!

ובפרט שכעת באים ימי חנוכה. חנוכה זה הרי זמן שביקשו 'להשכיחם תורתך', ואמר הגאון ר' חיים קמיל צ"ל, למה קוראים ליום האחרון של חנוכה 'זאת חנוכה'? בפשטות כי קוראים ביום זה את פרשת 'זאת חנוכה המזבח'. הסביר ר' חיים קמיל: הרי מה היונים רצו? להשכיחם תורתך. ובעצם במשך ימי החנוכה הם קצת הצליחו, מה עושים בחנוכה? עובדים הרבה על ההידור מצוה, שיהיו הנרות והפתילות הכי מהודרות... וממילא גם מאחרים לסדר, ומותר לישון קצת יותר... אח"כ רוקדים מתוך שמחה של מצוה, ואח"כ עושים קצת מסיבות... וסופגניות וכו' זה גם טעים וגם מצוה. מה יותר טוב מזה?... המשנ"ב דן אם זה סעודת מצוה או לא, מסתמא שזה כן...

זה חנוכה! זה 'להשכיחם תורתך'. אבל, כשמגיע היום האחרון... אין הדלקה... אין מסיבת וריקודים... רק לומדים, אה, **זאת חנוכה!!!**

ובאמת, תחזקנה ידיהם של הבחורים שמארגנים ושמשתתפים במסגרת 'עוסקי תורתך'. שמחזקים את הלימוד דווקא בחנוכה, כמו שכתוב בספרים שזה זמן של 'נר מצוה ותורה אור'. רה"י זיע"א היה אומר שבחנוכה צריך לרומם את הבני אדם! בחנוכה צריך להתרומם! כי נר מצוה ותורה אור - זה זמן של ריבוי אורה רוחני, ואפשר כ"כ הרבה לזכות.

ה'עוסקי תורתך' זה מפעל כזה קדוש...!!! רציפות... ללמוד בהתמדה, כך נאה וכך יאה לאלו שצועדים בארחותיה של תורה!!! רה"י היה רגיל לומר - תתחזק בהתחלה, אל תתרפה, ופתאום תראה איך שמסתדרים לך הרבה דברים. הדבר שהכי צריך זה לקחת את לוח הזמנים ולהקפיד עליו. זה לא כ"כ קשה... תקום בזמן, תתפלל בשיבה, תבא לסדר בזמן, תלמד מוסר, ותלמד בשישי שבת. זה הכל... ואפשר להליץ ע"ז את הכתוב, 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול'. שואלים כולם: אם מנוחה זה טוב אז למה ויט שכמו לסבול? אלא קצת בהתחלה צריך להתאמץ ולא להתרשל, ואחרי זה וירא מנוחה כי טוב... כמו מרן שר התורה הגר"ח שליט"א שלומד כ"כ הרבה שעות בחשק ובהתמדה ועוד חסר לו כמה שעות ביממה... אם בהתחלה לא תתרגל ולא תתרפה - אח"כ תראה איך זה יהיה נעים.

להחשיב את התורה

אני רוצה לסיים באיזו הרגשה נכונה: דברנו בשבוע שעבר, למה התרפים של לבן לא דברו מתחת כר הגמל, ולא אמרו ללבן 'נהנה, אנחנו פה!' בגלל שרחל בזה אותם וישיבה עליהם. וכשמבזים אותם אין להם כח, והם לא שווים כלום. בעבירות - כל הכח שלהם זה בגלל שמחשיבים אותם.

וגם בתורה - למה אתה מתרפה, כי אתה לא מחשיב את הלימוד, אך אם תתחיל להחשיב, פתאום תראה עד כמה התורה נותנת לך, הרי כל סגולות התורה נאמרו על עמלה, תעמול, ופתאום תתחיל להרגיש את המשיבת נפש... מחכימת פתח... משמחי לב! קצת מאמץ מצדך, ונפתחים בפניך 'שערי אורה'!

דרך משל: יש אדם שרוצה להגיע לארמון מפואר בעיר רחוקה, הוא הולך והולך, יום, יומיים, שלשה... כעת הוא כבר רואה את השער די קרוב אליו. והוא מתיאש... אין לו כבר כח להגיע... עוד כמה צעדים אתה כבר נמצא פה!!! הרי אתה בין כה וכה לומד, בין כה וכה מתקדם, עוד קצת מאמץ... לא להתרפות ואתה מקבל את כל הארמון כולו! והתורה... אל תקרי מורשה, אלא מאורשה. אתה נדבק עם התורה ונהיה אחד!

דבר נוסף שידוע לנו, תורה הולכת עם מידות טובות! יש בחורים שבאים מאוחר לחדר והם מפריע לחברי החדר ואח"כ הם עייפים וקשה להם ללמוד. אמר לנו מרן רה"י הגרי"ג שליט"א צריך להגיד לאותם הבחורים - אתם לא חיים לבד, אתם חיים עם בני אדם כמותכם וחייבים להיזהר שלא יפגע מאומה בבין אדם לחבירו. ממילא נתחזק גם בזה, זה הרי לא כ"כ קשה... זה רחוק מ'מסרו נפשו עליה'.

ועל ידי זה נזכה לאור של תורה, כי נר מצוה ותורה אור וככה נהיה ראויים לתואר הנכסף 'תלמידים של מרן ראש הישיבה'.

לע"נ

הרב יחזקאל עזרא עבודי

בן ג'חלה אצלן צ"ל

נלביע כ"ד כסלו

תנצב"ה

לע"נ

אבינו רועינו רבן של ישראל מרן ראש הישיבה

רבי אהרן יהודה לייב ב"ר נח צבי צוקללה"ה זיע"א

נלביע כ"ד כסלו תשע"ח

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

"בשכבך תשמור עליך" - מעלת שקידת התורה

ללמוד - הרי הוא מחטיא את עיקר המטרה שלשמה נברא, והוא יכול להכלל חלילה בכלל החומר הנורא של 'המפנה ליבו לבטלה'.

ואמנם כבר אמרו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, אך כל זה בתנאי שהאדם מכיר בכך שהמטרה הסופית היא לבוא לידי לשמה, וגם כאשר אין לו את הסיבות שלא לשמה שמקיפות אותו - הוא לא נמנע בכוונה תחילה מלעסוק בדברי תורה אלא עושה כל שביכולתו ליתן את ליבו עליה כשור לעול וכחומר למשא, מתוך הכרה וידיעה כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

מעלת עמל התורה

ברע"ב ביאר את לשון המשנה כעין דברי רבינו יונה, ש'מפנה ליבו לבטלה' הוא סיום שני המקרים הקודמים של 'נעור בלילה' ו'מהלך בדרך יחידי', אך פירש בדרך אחרת, שהלילה הוא הזמן שבו יש מזיקים, והדרך היא המקום שיש בו ליסטים ופגעים רעים, ומי שנמצא לבדו בלילה או בדרך הרי הוא שוהה במקום סכנה בלי שיהיה מה שישמור עליו, ולפיכך 'הרי זה מתחייב בנפשו'.

אולם כל זה דוקא כאשר האדם 'מפנה ליבו לבטלה', אך אם מקדיש את הזמן לעמול בתורה הרי הוא יכול להיות גם באותם זמנים יחידי בלי לירא משום פגע, ו'היתה תורתו משמרתו'.

והרי לנו מבואר דתורה מגנא ומצלא, עד כדי כך שגם אם האדם עומד במקום מסוכן מובטח לו שהתורה תשמור עליו ומלכתחילה אין לו לחשוש, וכפי שאמרו חז"ל שהתורה נקראת מגן ומי שעוסק בתורה הקב"ה בעצמו מגן עליו ושומרו בצל כנפיו.

ובתנא דבי אליהו זוטא (ה', ב') איתא בזה"ל; "בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקדוש ברוך הוא לחבל את כל העולם כולו, ואלמלא בתי כנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבין בהם ועוסקין בתורה, היו מחבלין את כל העולם כולו מיד, שנאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה".

ומבואר שהתורה היא היחידה ששומרת ומגנה, ובלעדיה היה כל העולם נהפך לתוהו ובוהו, והסיבה שבזכותה כולנו עומדים פה היום חיים וקיימים היא אך ורק מכח התורה ששומרת מכל רע.

אך אמנם יש לידע, דאף כי התורה שומרת על האדם מכל פגעים רעים מכל מקום אין הכוונה שבשעה שהאדם עוסק בתורה ברי לו שיותר לא יבואו עליו יסורים או כל מיני מגיעות הטורדות, שהרי האדם לעמל יולד וכל תכליתו היא לעבוד ולעמוד בנסיון, ואדרבה, ככל שהוא מתגבר יותר כנגד המפריעים כך גודל שכרו.

לפני זמן לא רב ניגש אלי בחור וביקש ממני עצה לשקידת התורה בלי שום מפריע, אמרתי לו - טעות היא בידך, מובטח לך שעד סוף ימי חיך יהיו לך מפריעים ותמיד תצטרך לעבוד... וכמובן שאין כאן לא שמתא ולא ארור, אלא כך היא צורתן הפשוטה של החיים, שמשחר היותו של האדם ועד זיבולא בתרייתא עליו להתייער ולעמול עד בלי די ללא הפוגה של רגע, ובלא זה אין שום טעם ותכלית לחיי, כבר היה יכול להברא כמלאכי מעלה ולא לרדת כלל לזה העולם. ואם אכן היה פוסק ממנו היצר הרע - הרי שהיה מת באותו הרגע.

מזן בעל הקהילות יעקב בסוף ימיו היה מסובל ביסורים ובמכאובים, נשימתו לא היתה במיטבה ובנוסף סבל עוד מכאבי רגליים ועוד כהנה וכהנה, ולמרות כל זאת ישב ולמד בחדרו במסירות נפש בחום כבד עד כלות הכוחות (למרות שבני ביתו חפצו להניח אורור בחדר הוא לא נעתר, בטענה שבשבת הוא לא יוכל להשתמש בחשמל, ואם כן נמצא שכבוד יום חול עדיף...).

פרק ג' משנה ד'. הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

חומרת ביטול תורה

בביאור משנה זו ישנם שלושה פירושים מרכזיים ברבותינו הראשונים, אשר בכל אחד מהם יש לקח ולימוד העולים לדידן:

ברבינו יונה מבואר ש'המפנה ליבו לבטלה' אינו מקרה בפני עצמו מלבד הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי, אלא הוא סיום שני המקרים הקודמים, והיינו שמי שמתבטל מדברי תורה בעודו נעור בלילה או כאשר הולך בדרך יחידי, הרי זה מתחייב בנפשו.

ובטעם הענין כתב רבינו יונה: "שאותן שעות כמה הן חשובות וראויות למחשבת התורה, כי אין לו מלאכת לעשות ואיננו שומע קולות בני אדם. ואם יפנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו, שמפסיד זמן, כי תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה ומסירה אותו מהרהור דברי תורה".

הוי אומר, שמי שמתבטל מתורה בעיתות אשר אין לו משהו אחר המסיח את דעתו, כאשר הוא יושב בטח בדד, בלי חבר מרעים ובלי שום עיסוק אחר העולה על רוחו, ובכל זאת אינו עוסק בתורה, עונשו חמור הרבה יותר מאשר המתבטל סתם, עד שהמשנה אומרת עליו 'הרי זה מתחייב בנפשו'.

ולכאורה יש להעמיק חקר בהבנת הענין, מה שונה ביטול תורה כזה או ביטול תורה אחר, הרי מכל מקום המתבטל מן התורה מתחייב בעונשו בלי קשר לסיבת הביטול, וכיצד שייך לחלק וליתן את הדברים לשיעורין, שזה חמור מזה ועל זה עונש גדול מזה.

אכן הביאור פשוט, שיש ביטול ויש ביטול. יתכן אדם שרואה את התורה כבעלת ערך עליון, ויודע ומבין שהיא עיקר מטרת החיים ואין בלתי, אך בכל זאת לעיתים תוקף עליו יצרו בנסיונות מנסיונות שונים, כגון חברים המסיחים את דעתו וכו' עד שהוא נכשל ובטל מדברי תורה, למרות רצונו האמיתי להגות בו יומם ולילה. ואדם כזה, אמנם כמובן יקבל עונש על הרגעים שהתבטל מן התורה, אך לא יהיה זה אלא ככל העונשים האמורים בתורה, מבלי חומרה מיוחדת של 'מתחייב בנפשו'.

אך לעומת זאת יתכן אדם שמלכתחילה אינו מחשיב את התורה כחיים בעצמם, ולדידו היא אינה נחשבת כי אם כשאר עסק מעסקי העולם, שכאשר כדאי לו - הוא עוסק בזה, ואם לא - אז לא, ובזאת יבחן אותו אדם, שגם כאשר יש לו זמנים פנויים, כגון באישון ליל או כאשר הוא נמצא בדרך יחידי, בלי שום עיסוק אחר לעסוק בו, בכל זאת הוא אינו רואה צורך לשבת וללמוד ואין לו שום סיבה להפסיק מהתבטלותו.

על אדם כזה אומרת המשנה 'הרי זה מתחייב בנפשו', זאת אומרת שאין לו מעיקרא זכות קיום על אדמות, שכן תכלית כל בריאת האדם היא היא בשביל התורה שנקראת ראשית, ואם הוא אינו חי בצורה כזו שהתורה הקדושה היא עיקר החיים ואין משהו אחר בלתי - ראוי לו שלא נברא, וכעין מה שאמרו חז"ל 'דמו בראשו'.

לכן דקדק התנא וכתב בלשונו 'המפנה ליבו לבטלה', ולא בלשון סתמא 'המתבטל מדברי תורה', דהכא במאי עסקין במי שכביכול עושה פעולות בפועל להתבטל, ומפנה את עצמו מן התורה, שגם בזמנים שאין לו שום סיבה למה לא ללמוד - הוא בכל זאת נמנע ובכל זאת אינו רואה צורך, בלי להבין למה בא לעולם.

ונמצא אם כן, שגם אם יעסוק אדם בתורה יומם ולילה, אך כל סיבת לימודו תהיה בגלל חברה שמחייבת, בגלל החברותא שהגיעה, בגלל המסגרת שקובעת, ומעוד כל שלל הסיבות החיצוניות שמביאות אותו

נסיונו של הגר"א לא היה אלא לחקור מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור...

אולם האמת היא כפי שאמר הגאון בעצמו להגר"ח מוואלוז'ין, לאחר שהגר"ח הגיע אליו וביקש להשיג את שקידת התורה שלו, שלא כדאי לו לעשות כדבר הזה - **הואיל ובכל יום מתגברים עליו נסיונות חדשים יותר מהיום הקודם להסיר אותו משקידת התורה**, פשוטו כמשמעו.

הי אומר, שגם להגאון מוילנא היו נסיונות חדשים בכל פעם מדוע לא לעסוק בתורה והוא התגבר ולמד בכל זאת, ולא זו בלבד, אלא שכל שגדל יותר כך הנסיונות גדלו יותר, ואדרבה היא הנותנת, שכל שהיה גדול כך היה נסיונו גדול, כפי שאמרו חז"ל שכל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו.

הלא מעתה ביאור כוונת המשנה הוא שלמרות הנסיונות והיצרים שעומדים כנגד האדם כל ימי חייו, מכל מקום יש בכח סגולת התורה לשמור עליו מכל הפגעים הרעים שלא כדרך הטבע, וכאשר הוא עוסק בתורה אין לו לירא מפחד פתאום ויכול הוא להיות סמוך ובטוח כי הקב"ה מגן לכל החוסים בו.

תקופה קצרה ממש לפני פטירתו, בשנתו הפ"ו, עמל הסטייפלער להוציא לאור את הספר 'ליקוטים חלק ו' דאז, הוא ישב בחדר כשפלג זעה נוטפים על פניו וכתב ומחק וחזר וכתב בכתב ידו שוב ושוב בכוחות עצמו כנודע לכל מי שראהו. אחד הנכדים שראה את עמלו פנה אליו ושאל בשל מה הסער הגדול הזה, סך הכל ייצא ספר אחד פחות... אולם הסטייפלער השיב לו: **'אני צריך מחייה'...**

הרי לנו שגם מרן בעל הקהילות יעקב ברום דרגתו חשב על עצמו שעדיין הוא זקוק למחייבים, ואף ממורמי גילו לא עלתה בליבו שזהו זה, הוא כבר כבש את הפסגה וכל כולו מקשה אחת של עבודת אלוהים, אלא שעדיין יש לו את היצר שצפון באורבו ועליו להתגבר עליו בכל פעם מחדש.

העולם מספר על המגיד מדובנא, שפעם הגיע אל הגאון מוילנא והצעתו בפיו, שמא יסכים לעשות עמו עסקת חליפין, שהגאון יקח את היצר טוב שלו, ואילו הוא המגיד יקח את היצר הרע של הגאון... ושמעתי פעם מאן דהו שעמד ושאל, מה אכן היה היצר הרע של הגאון?... והשיב בדברים שהם ללא ספק שטות והבל, שלכאורה כל

הזהירות הנדרשת מ'תרבות יון' שנכנסה בתקופה האחרונה בדרך הלימוד

(נאמר במהלך סעודת הנכח לבני הישיבה)

בדורנו כל אחד מנסה להבין לפי צמצום שכלו, במקרה הטוב זה דבר חכמה סתם, במקרה הפחות טוב זה סתם שטויות.

הרמב"ן כותב על אריסטו היווני הרשע שהכחיש "כל מה שלא השיג בשכלו", וכל אחד יבדוק בעצמו אם הוא לא כך גם כן, אם הוא מוכן לקבל גם מה שלא הבין בשכלו, אחרת זה כמו אריסטו, זו תרבות יון.

בחור אמר לי השבוע איזה שטיק'ל תורה, והוא רצה לומר שוללי דברי רעק"א אפשר להבין משהו, ולשוננו היתה שלפי רעק"א אינו מובן, אך לפי מה שאנחנו אומרים וכו', א-מאן דאמר, מי אתה שיש לך הבנה נגד רעק"א, פעם אאמור"ר דבר עם החזו"א ורצה לחלוק על אחד מהראשונים, אמר לו החזו"א, שבצעם אפשר לחלוק גם על ראשונים, זה לא תנאים או אמוראים, אבל מה, טיפש לא צריך להיות, אתה מבין שהם הבינו יותר טוב ממך.

אני רוצה לומר דבר קצת חריף, יש היום ספרות עניפה של "מחשבה", פעם זה לא היה, זה אמנם דבר מצוין, אבל למה פעם זה לא היה קיים, הרי היום לא יותר חכמים מאז. מה קרה בחמישים שנה האחרונות. הענין הוא כמו שדיברנו, היום אנשים לא אוהבים לקבל, כל אחד חייב להבין לבד. ובעומק הדבר זה נובע מגאווה, אתה רוצה להבין לבד תבין, אך למה נראה לך שאתה מבין. אתה חושב שכל התורה וכל היהדות זה לפי הרמה של השכל שלך וזהו? בזה זה נגמר? צריך להיות שוטה כדי לחשוב כך, הרי מדובר כאן על דברים גבוהים שאין לנו כל אפשרות להשיג בשכל פשוט. יש כללים איך לומדים את התורה בהבנה נכונה, לקבל מרוב, לקבל ממה שמסבירים הראשונים, אחרת זה יכול להיות מאד מעניין ונחמד, אבל תורה זה לא.

יש היום כל מיני 'שפות חדשות', כל מיני סברות שלא שמעתם אוזן מעולם, אף אחד לא דיבר כך מעולם, יתכן שלפעמים זה מאד מעניין, אבל אנחנו הגענו כאן כדי ללמוד תורה, כדי להבין את תורת ה', לא כדי לחפש פילוסופיות מעניינות.

היו אמנם שינויי נוסחאות בדרך הלימוד בכל הדורות, אך אף אחד לא ניסה להבין את התורה עם הסברות שנראות לו ועם מה שנח לו, כולם למדו את התורה כפי שקיבלו. ר' חיים היו לו חמישה תלמידים, הגר"ז, ר' ברוך בער, ר' שמעון, ר' אלחנן, והאמרי משה. כולם היו תלמידים של ר' חיים, אך לכולם היה נוסח שונה ואף אחד לא אמר מה שהשני אמר. משום שבאמת כל אחד לומד כפי דרכו, אך המכנה-המשותף הוא שכולם ניסו לומר כפי שקיבלו מהגר"ח.

סיפר לי הגר"ר שרגא גרוסברד, הוא למד אצל ר' שמעון, וזמן אחד הוא הלך לחיזוק אצל ר' ברוך בער, ור' ברוך בער אמר שיעור על אין איסור חע"א, אחרי השיעור ניגש אליו ר' שרגא ואמר לו שר' שמעון ג"כ דיבר על השאלה הזו, והוא אמר שבאח"ע אמנם האיסור לא חל אך סיבת האיסור קיימת. אמר לו הגר"ב שח"ו, אסור לומר כך, מה זה 'סיבת האיסור', וכי אנו יודעים מהו הטעמא דקרא. למחרת אמר הגר"ב שיעור נוסף וייסד שבאח"ע אמנם האיסור לא חל אך החפצא של האיסור קיימת. הוא הגדיר את זה 'חפצא' והוא הגדיר את זה כ'סיבה', אך שניהם לדבר אחד נתכוונו, וכך זה בכל התורה, כשמנסים להבין את התורה ע"י שמקבלים מרוב - מכוונים לאמת.

אם אנו באמת שמחים על כך שתרבות יון נכשלה - עלינו להזהר לא לשחזר אותה חלילה...

רבותינו האריכו לבאר שיעקר מלחמת יון היתה על כך שהם העמידו את השכל של האדם במרכז, והיהדות גורסת לא כך אלא צריך לקבל וכו' כפי שמבואר בספרים. אך אני לא מבין: אנו לומדים סוגיא, ומנסים להבין, יש אביי ויש רבא, יש כל מיני דברים לא מובנים, אז איך אנחנו פותרים את הבעיה - מפעילים את השכל ומנסים להבין כל אחד לפי השכל שלו. למה זה לא תרבות יון, הרי אני מנסה להבין את אביי ורבא לפי השכל שלי, אם אביי ורבא לא היו מקדימים אותי, אלא היו מעמידים את הנידון לפני שאוכל להכריע בו לבד, הייתי אומר מה שנראה לי בנושא. אלא שאביי ורבא כבר הקדימו אותי ודיברו על כך לפני - אז אני מסביר אותם לפי ההבנה שלי. אז בעצם אתה בונה את כל התורה לפי השכל שלך. א"כ מאי שנא מתרבות יון, למה זה באמת לא ככה.

פעם אמרתי לרב שך איזה שטיק'ל תורה ברמב"ם, הוא אמר לי "אתה אומר סברא ולוקח את הרמב"ם כקרבן, תלמד רמב"ם ואת הסברות שלך תקח לקרבן"... מה הפירוש, הרי אני מנסה להבין, וצריך להבין, וכך אני מבין.

אלא שאם זה עובד כך שאני מחליט שכך צריך להיות כי כך אני מבין וכך מסתבר, וממילא אביי ורבא צריכים ליישר קו עם הסברא שלי, והרמב"ם צריך להסתדר עם השכל שלי - זו תרבות יון, אך אם זה עובד להיפך - אני לומד את הרמב"ם, ומנסה ליישר את השכל שלי לפי מה שהם אומרים - זוהי התורה. איך אפשר לדעת לעשות את זה, הרי הם לא הסבירו. ואם זה בגלל שכן אני מבין אז שוב זו תרבות יון.

מה התשובה, אם אני מפעיל את השכל שלי ואומר סברות ומנסה להסביר את אביי ורבא לפי השכל שלי - זו אכן בעיה, כביכול השכל שלי זה כל התורה והתורה צריכה להסתדר עם השכל שלי, זו תרבות יון. אך תורתנו הק' "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'" - התורה עוברת מדור לדור, יש מסורה, מקבלים רב מפי רב מפי רב, ורק לפי התורה שקיבלנו אנו מנסים להבין. אני מוציא את השכל שלי מהתורה. כך אמורים ללמוד. מי שמבין יותר טוב מכל מה שלימדו אותו ומכל מה שכתוב בספרים וממה שאמרו אלו שקדמו לו, אך הוא מבין אחרת - אז מה זה קשור לתורה ולקב"ה, השכל שלך הוא הקובע, זוהי תרבות יון.

מישהו פעם שאל את הגר"ד מה מצאת אצל ר' חיים, מה חסר לך ברעק"א. הלך הגר"ד ושאל זאת את הגר"ח עצמו, אמר לו הגר"ח "רעק"א מלמד אותך מה להגיד, אני מלמד אותך מה לא להגיד".

פעם שמעתי שיחה מאיזה יהודי מפורסם ז"ל, ובמהלך כל השיחה שלו הוא הסביר למה המצווה היא לשים בבגד דוקא ציצית, למה לא 'בגנות' (כלשוננו), זו היתה השאלה. והתשובה בקצרה היתה שככה זה יותר יפה. אז אמנם דוגמא קיצונית, אבל גם אנחנו לפעמים קצת ככה, שאנחנו מנסים לסדר את התורה לפי השכל המצומצם שלנו ומנסים להסביר לפי השכל שלנו טעמא דקרא של דברים גבוהים וסתומים. הרי הקב"ה ברא תפוחים ואנחנו לא מבינים איך הוא עשה את זה, אז איך את התורה תוכל להבין לפי השכל שלך? הדרך שלנו להבין היא ע"י 'משה קיבל תורה' - לקבל את התורה ממי שקיבל במסירת התורה מדור לדור.

בזמני היה איזה בחור בישיבה שבא פעם לר' שמואל ואמר לו שטיק'ל תורה שלם עם כל מיני סיסמאות וקלישאות, ר' שמואל כל הזמן התאפק ושתק. כשהבחור גמר לדבר אמר לו ר' שמואל אתה נהנה מזה - שיערב לך, זה שעשוע גרידא, תורה זה לא. רק אם אנו מנסים להבין לפי מה שקיבלנו מרבותינו זה תורה.

ענינים

חנוכה
תשפ"ב

בעניני חנוכה (ד)

30

א. אם הדלקת בעל הבית היא מדין שליחות, ובאכסנאי

שבת דף כ"א ב', ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו. ומבואר דמעיקר הדין לא צריך שכל א' מבני הבית ידליק בעצמו אלא סגי שאחד מבני הבית מדליק ובוזה נפטרים כולם. ויש להסתפק מאיזה טעם נפטרים כולם בהדלקת האחד, אם הוא מדין שליחות שהמדליק הוא שליח של כל בני הבית והדלקתו מתייחסת לכולם, או דא"צ בזה לדין שליחות, אלא שזהו כל עיקר החיוב שאחד מבני הבית ידליק, דהחיוב מוטל על כולם שאחד מהם ידליק, אבל א"צ שהדלקה תתייחס לכל בני הבית.

ואאמו"ר הגאון שליט"א אמר להוכיח דלאו מדין שליחות הוא, דהנה הרמב"ן בשבת דף קל"ז ב' כתב דבמילת גרים לא שייך שליחות כיון דזה שמל מצוה דנפשיה קעביד, עיי"ש שביאר דלכן מברכין למול בלמ"ד ולא על המילה כיון דהוי מצוה שא"א לעשותה ע"י שליח. ומבואר בדבריו דבמצוה שהשליח עצמו חייב בה לא שייך בזה דין שליחות לייחס את המצוה עבור המשלח. ועיי' בבית הלוי ח"א סי' י' ובדבר אברהם ח"ב סי' א' מש"כ בזה. ועיי' באו"ש ה' שלוחין פ"א. ולפי' הרי לא שייך כלל דין שליחות בהדלקת נר חנוכה בהדלקת בעה"ב, דכיון דהמדליק חייב במצוה בעצמו לא שייך בזה שליחות לעשות את המצוה עבור אחרים, ועל כרחך דא"צ בזה לדין שליחות אלא שכך היא המצוה שא' מבני הבית ידליק.

אלא שעדיין העיר בזה אאמו"ר שליט"א באכסנאי דמשתתף בפרוטה, דלכא' התם הוא מדין שליחות כיון דא"צ הדלקת נר איש וביתו, ולפימש"כ הרמב"ן הנ"ל תיקשי איך מועיל בזה שליחות כיון דהבעה"ב מצוה דנפשיה קעביד. [א.ה. עיי' בזה בס' אסיפת שמועות חנוכה ס"א אות א' וד']

והנה בקידושין דף מ"א ב' למדו דין שליחות משחיטת הפסח דאחד שוחט לכולם. ויש להקשות מזה על הרמב"ן הנ"ל דבמצוה שחייב בה השליח לא שייך דין שליחות, שהרי בשחיטת הפסח השליח עצמו ג"כ חייב במצוה, דבפשוטו מיירי דהשליח הוא א' מבני החבורה, [וכן מבואר בגמ' בקידושין להלן שם [דף מ"ב א'] דדחי ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגויה, הרי דמיירי דהשוחט הוא א' מבני החבורה], ומבואר דגם כשהשליח עצמו חייב במצוה יש בזה דין שליחות וכל בני החבורה יוצאים בשחיטתו.

ואפשר ליישב בזה בהקדם ביאור דברי הרמב"ן הנ"ל, דסברת הרמב"ן נראה דהוא משום דכל שהשליח ג"כ חייב במצוה זו לא חשיב שמעשיו הם מחמת ציווי המשלח, דכיון דהוא ג"כ מחוייב בזה לא חשיב שעושה דבר זה עבור המשלח, והוא כעין הסברא דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין בשליח לדבר עבירה, דכשם דבמקום שציווי התורה הוא שלא לעשות כדברי המשלח אין משמעות לציווי של המשלח והרי הוא כעושה מאלו כמש"כ רש"י בקידושין דף מ"ב ב' [ד"ה אין שלד"ע], כמו"כ להיפך אם הוא מצוה מן התורה לעשות כן אין משמעות לציווי המשלח כיון דבלא"ה יש כאן ציווי התורה.

ומעתה יש לומר דכל זה דוקא באופן שהוא יכול לעשות את המצוה בעצמו בלא ציווי המשלח וכמו במילת גרים שבידו למול מעצמו בלא שליחות אחרים, אבל בשחיטת הפסח כיון דהאחרים ג"כ מנויים על אותו הפסח הרי אינו יכול לשחוט את הפסח ללא הסכמת כל שאר בני החבורה, שהרי הפסח הוא גם שלהם, ובכה"ג לא שייך הסברא הנ"ל דהוא עושה לדעת עצמו בשביל חובתו, שהרי א"א לו לעשות מצד חובתו לבד ללא הסכמת שאר בני החבורה, ושוב שפיר שייך בזה שליחות כיון דצריך הוא להסכמתם וממילא יכולים הם לצוותו על מעשה זה שיעשה אותו גם בעבורם.

ולפי'? שפיר י"ל דבאכסנאי איכא דין שליחות ואף שהבעה"ב ג"כ חייב בזה, דכיון דהאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה הרי דיש לו חלק בנר של הבעה"ב, ונמצא דאי אפשר להבעה"ב להדליקו אלא ברשותו של האכסנאי שהנר שייך גם לו, וכיון דע"כ בעי' להסכמתו של האכסנאי שוב שייך בזה שליחות שתהא הדלקתו עבור האכסנאי. [אכן בבעה"ב המדליק לכל בני ביתו בלא השתתפות פרוטה לא שייך הסברא הנ"ל, ובוזה נשארה ראיית אאמו"ר שליט"א דלאו מדין שליחות הוא].

ב. בחידוש המג"א דהמדליק אחר השקיעה א"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה

המג"א בס"י תרע"ב סעיף ב' כתב לחדש דבאופן שלא הדליק מיד עם שקיעת החמה סגי שיתן שמן כדי שידלק מאותו הזמן עד שתיכלה רגל מן השוק, ואף שהוא פחות מכחצי שעה, ודוקא כשמדליק מיד בשקיעת החמה צריך ליתן שמן כדי שיעור חצי שעה שיהא ראוי לדלוק עד שתיכלה רגל מן השוק. ויל"ע דא"כ דבסוף הזמן יוצא יד"ח אף בהדלקה של חלק מהזמן אמאי בתחילת הזמן לא נימא דבדיעבד מקיים המצוה גם בהדלקה של חלק מהזמן, ומאי גרע תחילת הזמן מסוף הזמן.

אמנם באמת א"י תימה, ד"ל דהמצוה היא שידליק לכל הזמן ששייך פירסום הנס, ולכן בתחילת הזמן צריך שיהא ראוי לידלוק כחצי שעה שזהו הזמן הראוי לפירסום הנס, אבל אחר שעבר חלק מהזמן מעתה המצוה היא להדליק לאותו הזמן הנשאר דזהו הזמן הראוי לפירסום. [ונחיה דהפסיד את הזמן שעבר, אבל עכ"פ מכאן ולהבא מצוה גמורה היא, כיון דמעתה זהו כל הזמן הראוי לפירסום].

[ויש להביא דוגמא לזה ממצות תגלחת נזיר, דהמצוה היא לגלח את כל שער, ואם לא גילח כל שער והשאיר מקצת שער לא קיים את המצוה, אבל אם נשרו מקצת שערותיו בסם ואח"כ גילח את כל הנשאר שפיר קיים את המצוה, ומשום דהמצוה היא לגלח את כל השער הקיים בין הרבה בין קצת, וכשיש הרבה שער לא מתקיימת המצוה עד שיגלח את כל השער, אבל כשיש מעט שער המצוה לגלח את השער הקיים. ועדי' במצות הדלקת נ"ח המצוה היא להדליק למשך כל הזמן הראוי לפירסום הנס בין אם הוא הרבה זמן ובין אם הוא מעט, וכשיש הרבה זמן ואינו ראוי לדלוק לכל הזמן לא קיים המצוה, אבל כשנשאר מעט זמן סגי בהדלקה הראויה לאותו הזמן].

והנה מי שאין לו שמן כשיעור חצי שעה, כתב הביאה"ל בסי' תרע"ב סעיף ב' [ד"ה כזה השיעור] בשם הפמ"ג [שם א"א סק"ו] דידליק בלא ברכה. [דהוא תלוי ב' תירוצי הגמ' בשבת דכ"א, דלשינויא קמא אין השיעור מעכב ולאידך שינויא השיעור מעכב, ולכן ידליק מספק אבל לא יברך, ודעת הפרי"ח בסי' תרע"ה סק"ב דכו"ע מודו בזה דלא יצא]. ויש להעיר דלדברי המג"א הנ"ל למה לא ימתין עד הזמן שישפיק לו השמן עד שתיכלה רגל מן השוק, דבזה הוא מקיים מצוה גמורה כמש"כ המג"א, ויוכל אף לברך ע"ז, ולמה ידליק בתחילת הזמן שהוא ספק אם מקיים המצוה כלל.

וכיוצא בזה יש להעיר במש"כ המג"א סי' תרע"ב דמי שאין לו מספיק שמן לכל הנרות לא יחלקם בשווה שאז לא יקיים המצוה כלל, אלא יתן בא' כשיעור וכל השאר יחלק לנרות ההידור, ור"ל נרות ההידור יקיים לכה"פ להצד דא"צ שיעור בשמן. וגם בזה יל"ע שימתין מלהדליק את נרות ההידור עד סמוך לזמן שתיכלה רגל שאז יהא מספיק השמן לדלוק עד שתיכלה רגל ויקיים ההידור לכו"ע.

וכמו"כ יש לדון באופן שלא הדליק עד שכלתה רגל מן השוק דקיי"ל דמדליק והולך כל הלילה, והנה גם בזה צריך שיהא בשמן כשיעור חצי שעה [ע"י מ"ב תרע"ב ה'], מיהו אם הוא עומד סמוך לעלות השחר שלא נשאר עדיין חצי שעה לכאוי' להמג"א הנ"ל א"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה אלא סגי שיתן שמן כדי שידלק עד עלוה"ש, [וע"י מש"נ בזה בעיון ג']. וגם בזה יש לדון דאם אין לו שמן כדי שיעור חצי שעה, שימתין עד סמוך לעלות השחר שאז כבר יהיה מספיק בשמן כדי לדלוק עד עלוה"ש, ובזה שפיר מקיים מצוה גמורה ויוכל אף לברך עליה.

ב. והנה בעיקר מש"כ המג"א דבסוף הזמן סגי ליתן שמן עד שתיכלה רגל צ"ע דהא אם עבר הזמן שתיכלה רגל מן השוק כתב השו"ע בסי' תרע"ב סעיף ב' דמדליק כל הלילה, וזהו כמש"כ התו' בשבת דף כ"א ב' דלהך שינויא דלשיעורא, אם לא הדליק בתוך הזמן מדליק אחר הזמן, ומ"מ בפשוטו צריך להדליק כשיעור חצי שעה כיון דכבר הוקבע שזהו השיעור להדלקת נ"ח, וכ"כ המ"ב שם סק"ה בשם הפמ"ג. ומעתה צ"ע דא"כ גם אם מדליק בסוף הזמן אמאי א"צ שיעור חצי שעה דמאי גרע מהמדליק אחר הזמן דשיעורו כחצי שעה. וצ"ע.

ג. בדין הדלקה פחות מחצי שעה סמוך לעלות השחר

בשו"ע סי' תרע"ב סעיף ב' כתב דאם עבר הזמן שתיכלה רגל מן השוק מדליק והולך כל הלילה, ובמ"ב ס"ק י"א כתב דהיינו עד עלות השחר, ויל"ע מה הדין אם לא נשאר עד עלות השחר כחצי שעה אם יכול עדיין להדליק, ובפשוטו משמע דגם בזה מדליק כל זמן שלא עלה עמוד השחר [א.ה. וכ"כ בשו"ת שטת הלוי ח"ח קנ"ו ב', וע"י חוט שני חנוכה פ"ט עמ"י שט"ח], אמנם צריך ביאור דכיון דגם המדליק לאחר הזמן צריך להדליק כשיעור חצי שעה [ע"י מ"ב ס"ק ה'], א"כ הכא דלא נשאר חצי שעה עד עלות השחר אינו יוצא בהדלקה זו דא"צ הדלקה הראויה לחצי שעה, דמה שידלק אחר עלוה"ש כבר א"צ זמן המצוה, והר"י"ז כמו שאינו ראוי לדלוק חצי שעה. ובדומה לזה נראה שאם עתיד הנר להיכבסות מעיני בני"א תוך חצי שעה הוי כעתיד ליכבסות תוך חצי שעה ולא יצא.

והנה יש לעיין בהא דזמנה עד עלוה"ש, אם הוא משום דביום אין היכר לאור הנר דשרגא בטיהרא מאי אהני, או דתליא בדין יום ולילה, דכך תיקנו חכמים שזמן המצוה הוא בלילה. ולכאוי' נראה דהוא תלוי בדין לילה, דאי משום היכר הרי בעלוה"ש חשוד הרבה יותר משקיעה"ח, [דהנה"ח שווה באורו לשקיעה"ח, וא"כ בעלוה"ש חשוד כמו ד' מילין אחר שקיעה"ח], ולכאוי' ע"כ דהיא תקנ"ח שזמן המצוה הוא רק בלילה. [ואף דזמן שקיעת החמה אינו ודאי לילה, צ"ל דתחילת הזמן אינו תלוי דוקא בלילה, אבל סוף הזמן קבעהו חכמים לפי דין לילה]. וכן משמע ברשב"א בשבת דף כ"א ב' שכתב דהדלקת נ"ח היא בכלל הא דתנן במגילה דף כ' ב' כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, ומשמע דהוא תלוי בדין לילה.

ולפ"ז יש לדון דבאמת שייך פירסום הנס גם אחר עלות השחר ורק דזמן ההדלקה הוא דוקא בלילה, וא"כ י"ל דאף אם מדליק בזמן שלא נשאר עוד חצי שעה עד עלוה"ש שפיר יכול לקיים המצוה, כיון שגם מה שידלק אחר עלות השחר יש בו פירסום הנס ומהני לדין שיעור חצי שעה הנצרך בשעת ההדלקה. [ואמנם למי"ד כבתה זקוק לה המצוה היא שיהא דולק כל החצי שעה וא"כ הזמן שאחר עלוה"ש אינו ראוי לקיום המצוה, אבל למה דקיי"ל אין זקוק לה י"ל דהמצוה היא מעשה ההדלקה וסגי שמעשה ההדלקה יהא קודם עלוה"ש, והשיעור של חצי שעה לזה מהני גם אם יהא דלוק אחר עלוה"ש].

ולכאוי' לפ"ז יהא אסור להשתמש לאור הנרות אף אחר עלוה"ש כיון שמתקיימת בזה המצוה. ויל"ע לפי"מ שדן הגרע"א בתניינא סי' י"ג שאם לא בירך בשעת הדלקה יכול לברך כ"ז שהיא דולקת דהוי מצוה נמשכת, האם יוכל לברך גם אחר עלוה"ש כיון דמצותה נמשכת גם אז.

מיהו בפשוטו נראה דצריך שיהא הנר ראוי לדלוק כחצי שעה בתוך זמן המצוה, וכיון דאחר עלוה"ש א"צ זמן המצוה אינו מועיל מה שהוא ראוי לדלוק באותו הזמן כחצי שעה, וא"כ אם הדליק סמוך לעלוה"ש כשלא נשאר עוד חצי שעה לא קיים המצוה.

אמנם יש לדון עפ"י המג"א [סי' תרע"ב סעיף ב'] שכתב דאם איחר ולא הדליק בשקיעת החמה א"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה אלא סגי שיתן שמן כדי שידלק עד שתיכלה רגל מן השוק, וביאור דבריו דהמצוה היא להדליק לכל משך הזמן הראוי לפירסום, ואם נשאר רק מעט זמן אז המצוה היא להדליק למשך אותו זמן [ע"י בעיון ב' מש"נ בזה], ולפ"ז ה"נ כיון דזמן המצוה היא עד עלות השחר א"כ המצוה היא לפירסום הנס לאותו הזמן שעד עלוה"ש אף שהוא פחות מחצי שעה. **ולפ"ז** נמצא דבכהאי גוונא שהוא מדליק סמוך לעלות השחר א"צ ליתן שמן כשיעור חצי שעה אלא סגי בשיעור הראוי לדלוק עד עלוה"ש, וכמש"כ המג"א הנ"ל.

ובמ"ב סי' תרע"ב ס"ק י"א כתב דהמדליק בביתו אחר שכלתה רגל מן השוק, אם בני ביתו כבר ישנים לא יברך, דזמן פירסום הנס לדידן המדליקים בתוך הבית הוא כל זמן שבני הבית נעורים, ומן הנכון שיקצצו כדי שיוכל להדליק בברכה, עיי"ש. ויל"ע אם צריך שישארו בני ביתו נעורים חצי שעה, דלכאוי' כיון דצריך שיהא ראוי לדלוק כשיעור חצי שעה א"כ צריך שיהיו בני הבית נעורים כל החצי שעה, דא"כ נמצא דא"צ הדלקה הראויה לפירסום הנס חצי שעה, והר"י"ז כמו שעתיד לכבסות את הנר תוך חצי שעה.

אמנם לפי"ד המג"א הנ"ל דהמצוה היא להדליק לכל אותו הזמן השייך בו פירסום י"ל דכשיחזרו לישון הר"י"ז כמו שכלתה רגל מן השוק, וא"כ המצוה היא לפירסום את הנס כל זמן שהם נעורים וזהו זמן המצוה, ולא איכפ"ל שהוא פחות מחצי שעה כיון דהוי כמו סוף הזמן דלא בעי חצי שעה. ואי נימא הכי נמצא דבכה"ג שעתידים לחזור לישון מיד א"צ גם ליתן שמן כשיעור חצי שעה, וסגי שיתן שמן כשיעור שידלק עד שיחזרו לישון, דהר"י"ז כמו שמדליק סמוך לסוף הזמן שתכלה רגל מן השוק שכתב המג"א דסגי ליתן שמן שידלק עד הזמן שתיכלה רגל, וצ"ע. [וע"י בשלטה"ג שבת רפ"ב אות ה' שכי' דנחלקו הראשונים לדידן שאנו מדליקין בפנים האם צריך לתת שמן כשיעור שתכלה רגל מן השוק, וע"י בשלמי תודה חנוכה סי"ג].

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שמן זית בצמצום או שמן אחר ברווח

שאלה בידו שמן זית בצמצום שידלוק רק כשעה או שמן אחר בכמות שתספיק עד שעה מאוחרת, כמה עדיף להדליק את נרות החנוכה.

תשובה אם כמות השמן זית תספיק לשעה, עדיף להדליק בו. ואם ידלוק פחות משעה עדיף להדליק בשמן אחר.

ומה שמבואר (שבת כג, א) שרבה הדליק בשמן שומשמן כיון שדולק זמן רב יותר (ורק מפני ששמן זית צליל נהוריה חזר בו והדליק בשמן זית), מוכרח להיות שהיה בשמן כדי שיעור "עד שתכלה רגל מן השוק" ויצא בו ידי חובה, ובכל זאת הידר להדליק בשמן הדולק זמן רב יותר למרות שבימינו לא היה בזה פרסומי ניסא כלל, כמבואר בשלחן ערוך (תרעב, ב) "כול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן", וזאת משום שאף בימינו היה הידור בהמשך ההדלקה עבור יחידים העוברים ושבים בשוק גם בשעה מאוחרת ויש פרסום הנס כלפיהם.

ומה שכתב הריטב"א (שבת כא, ב) שעד שתכלה רגל מן השוק משתנה בכל זמן ומקום "כפי מה

שהוא" ובימינו עד שעה מאוחרת עוד ישנם עוברים ושבים, הוא הידור שראוי לנהוג כן, אך אין ראוי מחמתו לאבד מעלת שמן זית (פניני חנוכה קמב).

התנכלות על רקע לאומני

שאלה תושב לוד חפץ לקיים המצוה כהלכתה ולהדליק בפתח הבית, אך באזור בו מתגורר סובלים מהתנהגות לאומנית של בני מיעוטים ולעתים אף מכבים הנרות וגורמים נזק לחנוכיות. האם נחשב שעת הסכנה ויכול להדליק בחלון ביתו, כמו בחו"ל.

תשובה ידליק בפתח וישאר לעמוד בסמוך לחנוכיה חצי שעה, ולאחר מכן יעלה את הנרות לביתו. אמנם בחו"ל עדיין נחשב "מקום סכנה" ויכול מלכתחילה להדליק בתוך הבית.

מוסר שיעור תורה בזמן ההדלקה

שאלה מוסר שיעור קבוע בין מנחה לערבית לציבור הנוהג הדלקה בזמן צאת הכוכבים והוא עצמו נוהג להדליק בשקיעת החמה, כיצד ינהג בימי החנוכה.

תשובה ימסור השיעור כהרגלו וידליק בצאת הכוכבים, ואם מתגורר בריחוק ממקום השיעור וישוב לביתו רק שעה לאחר השקיעה, ידאג למחליף במסירת השיעור, ואם אין אפשרות אף יבטל השיעור.

ואין לסדר שהאשה תדליק במקומו למרות שיוצא בזה ידי חובה, כיון שהתורה ניתנה ע"מ לקיימה ועיקר המצוה להדליק בעצמו. וכדברי הביאור הלכה (תרע"ה) שאע"פ שאשה יכולה להוציא את בעלה ידי"ח, כבר אמרו חז"ל (ברכות כ, ב) תבוא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו.

טיסה בזמן ההדלקה

שאלה קבע טיסה לזמן הדלקת הנרות וישהה במטוס עד אור הבוקר, האם עליו לבטלה כדי שיוכל להדליק נרות כראוי בביתו.

תשובה אמנם "מצוה בו יותר מבשלוחו", אך אם שליח ידליק עבורו בביתו, לא חייב להפסיד נסיעתו. וכשאין מי שידליק עבורו בביתו

מלחמת היוונים בימינו

ידועים דברי הרמב"ן (ויקרא טז, ה) על אריסטו ותלמידיו "היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחר היווני, אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו בסברתו, איננו אמת".

מאחר ואינם רואים את הנשמה וחיי העולם הבא, אינם מאמינים בעצם קיומם כלל עפ"ל, וכל מטרתם בקיום הגוף ופיתוחו כדי להשיג עוד ועוד הנאות מהעולם הזה. לשם כך הם מפתחים עוד ועוד את הרפואה, ואכן כאשר היא נוגדת להנאות העולם, כגון שהחולה שוכב מיוסר, הם מציעים ברוב טובם לעשות לו 'המתת חסד', שהרי כבר לא ייחנה עוד מהעולם הזה.

וכן הטכנולוגיה מפתחת בממדי ענק, אך מטרתה אחת: להביא להנאות העולם הזה, ולכן היא מביאה עמה את הוזהמה הכי גדולה.

מנגד, חכמת התורה משרישה בקרבנו כי הגוף הוא רק כלי זמני להחזקת הנשמה אשר היא מן העליונים, ולאחר צאתה מהפרודור בזה העולם, זוכה לחי נצח בעולם הבא ועיקר ביאתנו לעולם היא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, ומקום העידון האמיתי בעולם הבא.

לשם שמים

כבר נפסק להלכה (א"ח דלא) כי כוונת האדם בכל מעשיו תהיה רק לשם שמים. אף כשעוסק באכילה בשינה ובשאר צרכי גופו, תהא כוונתו רק להברות גופו לעבודת הבורא יתברך, וזהו שנאמר "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

חידוש גדול נאמר כאן: ניתן היה לחשוב כי כוונת הפסוק היא שכל מעשיו יהיו מצוות ומעשים טובים בלבד.

חידש 'המחבר' כי אף מה שלא

ישנו דמיון חיצוני בין חנוכה לפורים, בהלל והודיה 'על הניסים ועל הפורקן', אך בפועל אנו מציינים אותם באופנים שונים לחלוטין: בהלכות חנוכה (ש"ע א"ח תרע, ב) "ריבוי הסעודות שמרבים בהם הן סעודות רשות, שלא קבעם אלא להלל ולהודות, ולא למשתה ושמחה", ואולם בפורים נצטוונו "להרבות כמשתה ושמחה".

הגרש"ז אויערבאך ביאר את החילוק ביניהם (הליכות שלמה כסלו, י): נס פורים הוא כמה שנושענו מהמן הרשע, תמה גזירתו ונהפכה לטובה, אך בנס חנוכה אמנם את היוונים ניצחו במלחמה וחזרה המלכות לישראל יותר מנאותיים שנה, אך רוח ההתייוות, לצערנו ולבושתנו, עודה מפעמת בקרבנו.

כשהמלחמה בין חכמי התורה והמתיוונים טרם הסתיימה, אין אנו יכולים לסעוד סעודות מצוה כהודיה על ניצחון המלחמה לגמרי. במושכל ראשון, כשישומעים שעלינו להילחם עם המתיוונים, מיד עולה דמות המתיוונים מזמן אנטיוכוס אשר השתחוו לפסל והקריבו תועבה במקדש, ממשכה עם בני זמנינו שאמנם אינם משתחווים לפסל אך מחללים שבת ועוברים על איסורי תורה, אך עלולה להתפשט המחשבה: מה לנו ולזה? הרי אנו רחוקים מהם בחסדי שמים, אם כן המלחמה היא מאתנו והאלה.

נראה לומר כי בימינו מלחמת המתיוונים בלומדי התורה, היא מלחמה המתרחשת בליבנו פנימה, מלחמת הדעות והעיקרים אשר מנווטים את מחשבותינו ומעשיו. עיקרה של חכמת יון היא בעולם הזה, במדע, בספורט וברפואה המתקדמים ומפתחים בכל דור ודור. "פיפותו של יפת" נקראת בלשון חז"ל "חכמת יון".

הלכה למעשה

חרישה בחול ים לצורך לימוד

שאלה במכון להקניית מלאכות שבת לתלמידים, לומדים בצורה חיה מלאכות שבת כחרישה, זריעה וכדו'. האם מותר לחרוש בשביעית על ידי פיזור חול ים שאינו ראוי לזריעה וחרשה בו.

תשובה אסור, כיון שלא התירו לחרוש אלא כשיש לו הפסד ממון מהשדה עצמה, ולא כשההפסד נגרם למכון הפועל מחוץ לשדה. זאת למרות ההיתר ליישר קרקע שאינה עומדת לזריעה אלא לבניה, כיון שכאן הרי מכון חרישה ולמלאכת האדמה עצמה.

הפסד חתיכות קטנות שרגילים לזרוק

שאלה כשמסיר את ראשי הירק קודם אכילתו, האם יש לשמור בקדושת שביעית את המעט שנשאר סביב (כגון מעט מבשר ראש העגבניה שמסירו עם הגבעול).

תשובה אין צורך לשמורם בקדושה, כדרך שבשאר השנים רגיל להשליכם לאשפה. ובירושלמי (שביעית ה, ב) אין מחייבים לאכול תבשיל שעיברה צורתו ונפגם טעמו, למרות שעדיין ראוי לאכילה, כיון שאין רגילים לאכול כן. והר"ש (שם ה, ב) התיר להפסיד תבשיל שעבר עליו לילה, אף ששם נפסד מחשיבותו, וכאן הוא מאכל מעולה, רק שאינו חשוב מחמת קטנותו.

פירורי עוגה מקמח שביעית

שאלה האוכל עוגה העשויה מקמח שביעית, האם חייב לאסוף הפירורים ולשמורם בקדושת שביעית.

תשובה כיון שהם פירורים קטנים שאיבדו מחשיבותם אין צורך לשמורם בקדושה ולהיזהר לאכלם בלי שיפלו פירורים לרצפה.

ופסק הרמב"ם (תרומוס יא, יד) "מגירה שפינה ממנה חיטי תרומה, אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת... אלא מכבד דרכו ונותן לתוכה חולין. וכן חבית של שמן שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח (לספוג עד הטיפה האחרונה), אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין".

ואם במעשרות שאיסור ההפסד מחמת 'קדושתו' הותר לאבד "כדרך שנוהג בחולין", קל וחומר שבשביעית שאיסור ההפסד אינו מחמת ה'קדושה' אלא מחמת ה'הפסד' ("לאכלה ולא להפסד" - פסחים נב, ב) ודאי מותר לנהוג כדרך שנוהג בשאר השנים.

ולכן מה שרגילים להשליך לאשפה, יכול להשליכו אף בשביעית, בשונה מהשלכת דבר חשוב רק שחושש בו מחידקים וכדו' שבוודאי לא איבד מחשיבותו וכן דבר הראוי לבהמה שרגיל לזרקו כיון שאין לו בהמה, שאין אלו סיבות להתיר להשליכם.

ויפסיד את ההדלקה לגמרי, אמנם ראוי לדאוג שלא תתבטל המצוה, אך אינו חייב לבטל הטיסה אם יוצא מביתו קודם זמן ההדלקה, כפי שלא חייב לקנות לולב קודם זמן החיוב (נשמת אדם סח, ג). אך אם נמצא בארץ בתחילת זמן ההדלקה, עליו לשוב לביתו אף אם מחמת כן יפסיד את הטיסה, כפי שחייב למכור כסותו לצורך הדלקה.

אכילה במסעדה בשמיטה

שאלה לאחר שמסיים אכילתו במסעדה, האם יכול להשאיר בצלחת את שיירי הירקות הקדושים בקדושת שביעית, למרות שידוע שהמלצר ישליכם לאשפה. **תשובה** ראוי לכוון מתחילה שאינו קונה את השיירים, וכך יכול להשאירם כיון שאינם באחריותו.

פסולת המעורבת בפירות

שאלה בני משפחה המבודדים בביתם מבקשים שאשליך עבורם את האשפה. האם יש להימנע מחשיש שמא יש שם ירקות וכיו"ב שלא נשמרו בקדושה.

תשובה מותר להשליך את שקית האשפה ללא חשש, כיון שירקות השביעית כבר התערבו עם שאר הפסולת ונפסדו. אמנם לכתחילה אין להשליך לאשפה שיירי פירות שביעית אף של חולה במחלה מדבקת, כיון שעדיין ראויים לבהמה, למרות שאין לו בהמה ואינו עומד להאכילם ממש לבהמה.

אך מיבול כבד הורה יכול להשליך לאשפה את שיירי מאכלו, כיון שבזמננו אינו עומד למאכל בהמה (הגר"ש אלישיב). כמבואר בחזון איש (שביעית יד, י) "אם רוב בני אדם לא מייחדים אותם לבהמה, פקעה קדושתה". אמנם בדרך אמונה (ה ציוני ההלכה כו) הביא שבבית החזון"א נהגו להחמיר לשמור הקליפות אף שאין דרך היום ליתנם לבהמות.

יפוי הפרי

שאלה במטעי הבנות ישנם עלים המכסים את הבננה, וגורמים להשחרת הקליפה. אמנם אינו מפסיד גוף הפרי, אך מפסיד רווח כאשר בשוק נמכרות בנות אלה במחיר מוזל בשל המראה החיצוני. האם מותר להסיר את העלים בשביעית.

תשובה אין להתיר, וכל שהותר אלו פעולות הגורמות שהפרי לא ייפסד (לאוקמי פירא) ובהסרת עלי הבננה אין הפסד בגוף הפרי, אלא רק חסרון יופי חיצוני ("לאשבוחי פירי"), למרות שבעיני הלקוחות נחשב פגום. אמנם אם הסירום, הפירות לא נאסרים, כיון שהפעולה לא שינתה כלום בגוף הפרי, ואף שיזום העלים לא מועיל כלום לפרי, מלאכה אסורה היא בכלל "מלאכת השדה" שנאסרה מדרבנן.

נראה בהסתכלות ראשונית כמצוה, אלא כעיסוק בצרכי הגוף, מצווים אנו לקדשו ולעשותו לשם שמים. זאת, בשונה מחכמות יוון הטוענות כי צרכי הגוף, תועלת בפני עצמה יש להם והגוף עצמו הוא התכלית, וכל מטרת קיומו בכדי לטפחו ולענגו עוד ועוד.

אדם העוסק בענייני חולין לצורך פרנסתו ומחייתו, עלול חלילה 'לאבד עצמו לדעת' עד שבמקום שמטרתו תהיה ככל פועליו כדי להשיג את השי"ת הוא הופך את העסק למטרה בפני עצמה: להרוויח כסף או כבוד, ובוזה מחליף את התכלית מוטב לרע.

וכך באכילה, תכלית ומטרת האוכל כדי שהאדם יהיה כלי בריא להשיג את השי"ת, אך אם הופך את האוכל לתכלית בפני עצמה, וכן בשאר ענייני העולם, הופך אור לחושך ומאבד את כל רווחיו לריק.

הגר"י סלנטר התבטא ואמר כי אדם שאוכל במטרה כדי שגופו יהיה בריא ויכול לעבוד את השי"ת, אכילתו היא עצמה מצוה ומקבל עליה שכר, אך אם אוכל במטרה ליהנות מהאכילה, אזי להפך, כל מה שנהנה מתנקה לו משכר מצוותיו, ואוכל השכר בהנאתו.

וכדברי הגר"א דסלר (מכתב מאליו א) שהעבודה זרה של ימינו היא ההתנתקות מרוחניות כליל, ועשיית העיקר מתענוגי הגוף, כלשון חובת הלבבות (פרישות ב) "עושים בטניהם אלוהיהם ותורתם מלבושיהם" שכל תכליתם הנאות הגוף עד שבמקום לדבר בלימוד מדברים על הביגוד והאוכל.

כוח הניצחון

בכל שנה בימי החנוכה, זמן ניצחנונו על מלכות יוון והשכלתה, חוזר ומתעורר אותו כוח לנצחם. כדברי הרמח"ל המאירים (דרך השם ה, י) "סדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים. בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון. ותחודש בו תולדת התיקון ההוא".

בימים אלו בכוחנו לנצח במלחמתנו הגדולה מול חכמת יוון, להשריש ולהפנים בקרבנו שיעקר ייעוד והנאת האדם הוא בחיי הנצח, וההולך בדרך ה' זוכה אף בחיי אושר שמחים ומרוממים כבר כאן בעולם הזה.

מוקד ההלכה

שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גלין מס' 32

פרשת מקץ תשפ"ב - חנוכה

עמדה מלכות יוון

א אנחנו נמצאים בימי החנוכה, "מצוות נר חנוכה איש וביתו, מכאן ואילך מוסיף והולך, דמעלין בקידוש ואין מורידין", דבר נפלא למתבונן, על מה קבעו שמונת ימי חנוכה, רק שמונה הימים שמונה ימים. כמה היה עניני כבוד? ארבעים שנה! וכי בגלל זה יושבים בסוכה ארבעים שנה?

אלא בוראי שיש כאן עבודה של שמונה ימים, מערכת שלמה שאדם מתורגמן, מוסיף והולך לעלות ולעלות, אדם יכול לחשוב, הדלקנו נרות, לא אמרנו תחנון, הנה קיימנו את העבודה של ימי החנוכה, אמנם בחנוכה, כמו כל יו"ט ונתנים ליהודי להתעלות לכל השנה, כמו כל יו"ט בתוך מערכת השנה, שכל יו"ט מוסיף לקומתו של היהודי, ומורסם אותו בבחינה אחרת. אז יש כאן עבודה של מוסיף והולך.

ב אומרים כל תפילה - "**בימי מתתיהו בן יוחנן חשמונאי ובניו כשעמדה מלכות יוון הרשעה**". וזה פליאה עצומה מה חז"ל אמרו בתפילה הנוראה הזו, "עמדה מלכות יוון?" והיום לא? זה דבר שהיה רק בימי מתתיהו בן יוחנן? הרי כל יום יום, כל שעה ושעה עומדים עלינו. "להשיכים תורתך", והיום לא עומדים עלינו להשיכם תורתך? כל כיום, כל רגע, עומדים עלינו להשיכים תורתך?

בטח אתם חושבים, עכשיו זה זמן קשה, אבל פעם היה יותר טוב. וכשאי הייתי בגיל שלכם, נוסע ברכבת לחיפה, האם כל היוונים? מסביב לא ניסו 'להשיכים תורתך'? כשגדלתי, ילד קטן ב'חיפה האדומה', זה לא היה מסביב ככה, האם לא היו נכנסים לתוך הבית ספר, 'להשיכים תורתך'.. ולא רק אצלי. כשאי הלך בקלעצק, האם לא הסתכלו עליו כל הגויים 'לעבירים מחוקי רצונך'? אז מה חז"ל באים לומר שבימי מתתיהו כך היה? 'כשעמדה מלכות יוון'.

אלא נאמר שחז"ל 'מתכוונים', שבאמת 'העמדה מלכות יוון הרשעה'.. זה באמת בכל דור ודור. אלא שאז היה הנצחון, אז היה 'מסרת גיבורים ביד חלשים' וכו' אבל היום נעבד, זה לא כך, אבל זה לא נכון! אם כן איך אנחנו 'יושבים ולומדים'? אפילו בחנוכה יושבים ולומדים. אז אין שכחת התורה, הרב"ע עומד לנו גם היום. ואפי' אם זה לא ממש כמו אז, אבל לא שייך לספר מה שהיה אז, והיום לא?

אז תאמרו תירון אחד, שבעל הכנסת כתוב: 'כשעמדה מלכות יוון הרשעה, אבל היום זה לא מלכות יוון אלא רשעים אחרים. זה לא תירון, אם זה אחרים אז מה העולנו? ועוד יותר, אם נתבונן היטב, נראה, איך היום רוצים לעקור תורה מעם ישראל? מה היוונים רצו אז ומה רוצים מאיתנו היום? בדיוק אותו יוון! זה הרי דבר מפליא מאוד, העקרונות של מלכות יוון נשארו היום בדיוק כמו אז, רק עכשיו הכל יותר קל, הכל עם מכשירים, אז הקושיה העצומה, מה באים להודות להלל לשבח הגדול בתור משהו שהיה פעם?

ג כשנתבונן בנוסח על הניסים צריך להבין, 'גיבורים ביד חלשים', מבינים שזה דבר והיפוכו, 'רבים ביד מעטים' זה גם דבר והיפוכו. אבל 'רשעים ביד צדיקים', מה הנס? מי אומר שרשעים צדיקים לנצח צדיקים? גיבורים מנצחים חלשים, רבים מנצחים מעטים, וגם טמאים יש להם כוחות הטומאה, אז הם מצליחים, אבל למה רשעים צדיקים להתגבר על הצדיקים.

זה עוד לפחות דבר והיפוכו. רשע וצדיק, אבל 'רבים ביד עוסקי תורתך', יש בזה שתי קושיות, למה הודים צדיקים לנצח, וגם במה זה דבר והיפוכו? היה צריך להיות כתוב: 'רבים ביד שוגים', או 'בטלנים ביד עוסקי תורתך'?

ד אלא נספר לכם סיפור נורא, ובזה יתרוצו כל השאלות. פעם נסעתי ברכבת לחיפה. [היום לצערינו קרה אסון, שלא נוסעים ברכבת. למה? כי ברכבת התמקול היה מרכז "עוד שתי דקות תרבות לחיפה יצאת", ובשנית הרצף רק, אם בתשע תרבות יצאת, בקדקד תשע כולם מנצחים, ובתשע אספס אספס היא יצאת. תתארו לעצמכם שבמשבש שניה אף אחד לא נמצא בחוץ? כולם בביהמ"ד עם תפילין מתפללים, מפלי פלאים. ברכבת למדנו שתשע זה תשע, ושבע זה שבע, לא שבע ורבע, ואפי' לא שבע דקות. היום שבע זה שמונה, ואולי כבר אפשר לאוחר, ונסע איתנו בקרון ר' אשר רבינסקי, מחנכי התיבות של חיפה, שזכה ללמוד אצל הח"ח שבע שנים, ולהישאר בן תורה עד יומו האחרון. והוא סיפר שני סיפורים. ומה נבין פשט בעל הניסים.

סיפור אחד הוא סיפור, שבשנת ת"ר לערך, בא אדם לליטא, שהיתה ארץ מלאה חכמים וסופרים, לא ידעו בכלל אם הוא יהודי או גוי, כי הוא בא בלי זקן. חליפה קצרה ועניבה, אי אפשר לדעת אם הוא יהודי או גוי. עד שהוא הוציא תעודה שכתוב שהוא רב ודוקטור. היהודים בליטא לא הבינו איך זה מסתדר אחד עם השני. וקראו לו 'הליינטל'. והוא יזכר לדיראון עולם, 'הליינטל' בא ב'שליחות', להקים תורה בישראל, לא פחות ולא יותר. והוא נפגש עם ר' איצחק מוולוז'ין ועם הצמח צדק, עד כל גדולי הדור, שהוא בא להקים תורה.

"ואת הארנבת זו מלכות יוון שמקלסת לקב"ה", יודעת לומר שירים, נורא מאוד, מלכות יוון מקלסת לקב"ה כמו ארנבת, יודעת לצעוק. אותו דבר השייגעץ הזה, 'רב דקוטור', יודע לקלס, להקים תורה בישראל, חדרים תלמודי תורה, ממש להציל את הדור, הוא הוא בא בכח מלכות הרשעה, הצאר הרוסי, והיה לו תכנית להביא שלש עשרה 'קוטורי רבנים', תוך יקומי תורה בליטא, ליטא שהיתה מלאה תורה, ספוגה בתורה ויראת שמים, והוא בא להקים בה תורה, ישיבה זה לא טוב, צריך 'מוסד לדבנים' [תרגום בלשון החר"ם], ייתרון זה לא טוב, צריך 'תוספת ספר בלשון חז"ל' [מסוק קראו לה]. וכל הזמן דיבר שהכל לעשות מסודר, והעיקר שהתקציבים יהיו בלי סוף. תתארו לכם ממשהל רוסית גיית נוגתת תקציבים בלי סוף.

והיתה אסיפה ביולנא, ישבו שם כל הרבנים, מקבלי התורה איש מפי איש עד הגאון מוילנא, שביאנה הקדושה, שמאה שנה אחרי פטירת הגאון עוד הרגישו קדושה במקנים של ביימל, מה הפתגם של הנהגה, והגיע אותו דוקטור וצדיק לאספה, [כולם חתכו ממנו, כי הוא היה שליח של הממשלה, והיו צריכים להיות אף אחד לומר אותו]. היו חייבים לקבל את פניו, והוא פורש את תכניתו, 'מצע הדיבור' שלו. הוא אחד לא יודע מה לעשות. יגידו לו 'תחזור לגמריה', אז סכנת נפשות..

היה שם אחד מראשי הקהל 'ד' חיים נחמן פרנס' שמו, שהיה גאון בתורה והוא אמר מדרש נפלא, באזני כל הרבנים, ובאזני כל הנאספים שם, אלו שיש להם 'פזילה', לא כל"כ מבינים מה כל"כ מסוכן אם עושים חידוד מתוקן.

יש מדרש פליאה בפרשת בראשית "והארץ הייתה תהו ובהו וחושך על פני תהום.. וימרא אלקים יהיה אור", חושך אלו מעשיהם של רשעים, אור אלו מעשיהם של צדיקים, ונדיין אני יודע במה היתה תהו ובהו, ח"ל וירא אלקים את האור כי טוב. אני יודע שהוא בודר במעשיהם של צדיקים, שנאמר "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך", שאל ר' חיים נחמן, מה הפשט בזה? למה הקב"ה לא יודע במה לבחור, במעשיהם של רשעים במעשיהם של צדיקים, ואז הקב"ה רואה שהוא טוב ומחליט שיותר טוב זה מעשי הצדיקים? וכי שאלה היא בכלל?

אלא אמר ר' חיים נחמן, און הרשעים באים לשרוף ספרי תורה, אין שאלה, כי כולם צועקים 'זיוואלד'. כשהרשעים באים נגד התורה בכת, כולם מוחים! אבל אם הרשעים באים להקים תורה, הקימו בירושלים את 'המרכז הרוחני העולמי', [אמר ע"ז הברסלבר רב, אם רוצים להציל את התורה, למה בן גוריון מסכים, למה הרשעים שומעים? רק הנטורי קרתא, היראים, הם מאבקים מוחים]. אם הרשעים באים להקים תורה, אז אני יודע במה הוא בוחר, הרי הרשעים באים להקים תורה... כל כך יפה, חיידי מתוקן עם שיש בקירות, עם ספסלים יפים, היום זה פשוט, אבל בזמני זה היה חידוש]. ילדים יושבים בחדר צפוף ורשעונים צועקים: 'אני יכול לישלן מקול התינוקות, בשביל מה? צריך להקים בנינים מסודרים, עם ילקוטנים פורמיקה, שהכל יהיה נוצץ ויפה.

ומה אומרים ע"ז הרבנים של וילנא, למה הם לא מסכימים לקבל את כל האלפי רובלים, להקים ת"ת גדול, בית מדרש לדבנים, שהכל יהיה מואר ויפה. לא, שיישאר כך, שישבו צפוף שישב מלמד בביתו וילמד תוך כדי הכנת האוכל, אבל התורה לא תשתבח!

'אני יודע במי אני בוחר, ת' וירא אליקם את האור כי טוב', הרבש"ע דבריאיה של מוקם בא ללמדנו, מעשיהם של צדיקים זה האור, כנגד הרשעים שבאים להחשיך. 'וירא אליקם את האור כי טוב'. לפעמים זה חושך איום ונורא, ופתאום מגיע האור. האם ייתכן שאלה מה יותר טוב? אלא 'החושך זה מלכות יוון', הם מגיעים לתקן מדרכות יפות, ספסלים יפים. אומר הרבש"ע 'מרשעים יצא רשע'! מה רשעים רוצים לעשות, אפי' שרוצים לתקן זה לא טוב.

[ה] זה הפשט בעל הנסים, כשיש מלחמה בין גיבורים לחלשים, שניהם נלחמים על הכות, החלשים מנסים לפעול בכוח מול הגיבורים, שיש רבים ביד מעטים, לא נלחמים על הגבורה, אלא נלחמים למי יש יותר דעה. רבים, היינו 'כולם', כולם עושים כך. יושב בחור ישיבה ולומד, וכל העולם רוקד, חושב הבחור לעצמו 'מה אני מקריב אני', הרי 'כולם'... יש מלחמה נגד ה'כולם', וכשיש טמאים ביד טהורים, לא נלחמים על הגבורה, אלא למי שיש יותר שליטה על כוחות הטבע. כוחות הטהרה, או כוחות הטימאה, בדיונות של סיטרא אחרא, כישיפים וכ'.

אבל מה נלחמים רשעים ביד צדיקים? מה הרשעים רוצים, להחביב את העולם, אז איזו מלחמה זו, הרי הצדיק רואה איזה רשע איך הוא נראה, כולי נתון בתאוות ליבו, מה החכמה?

היה לי דוד שנשבה בשבי הצבא באדום, וגדל רח"ל קמוניסט. הייתי אצלו בימי האחרון, אמר לי 'חיים', אתה לא יודע כמה אנחנו מקנאים בכם, אנחנו חיים כמו בהמות. ואתה אפי' לא יודע למה את מתכוון', אז איזה מלחמה יש כאן? באים לבחור ואומרים לי 'יש כאן רפת, בא תכנס לשם', זה מלחמה?

התשובה שהרשעים הם לא כמו פרות, הם גם גיבשים חליפה וכובע, הם אומרים להקים תורה, אבל עם 'מעשיהם של רשעים', יעקב אומר לא למדתי ממעשי הרשעים. אומר המחבר של חוט המשולש, כשאני עושה תורה ומוציא, אני לא לומד מהרשעים אם אין להקים תורה. יש כאלו שחושבים להקים תורה על פי דרכי טבע.

[ז] לומדים עכשיו סוגיית שכנים, באים מלמדי תניקות ורוצים להקים חידוד, אבל יש כבר מלמד אחד, מסתפקת הגמ' אם אומרים שפוסק לחיות, או שקנאת סופרים תרבה חכמה, אומר ע"ז 'אם היה הדיון על פסקת הלית'אין' אז מי היה הרשע? תמיד המלמד החדש, הוא נחשב רודף, ומותר להשליך עליו ולהלחם בו. אבל אם אנחנו אומרים ש'קנאת סופרים תרבה חכמה', והוא יכול לבוא, אז המלמד הראשון הוא הרודף.

איך זה יתכן? כי התורה היא מאירה את העיניים, והיא אומרת לנו איפה הצדק האמיתי נמצא. בני אדם יכולים להסתכל, יושב כאן מלמד כ"כ טוב, פתאום בא מישוהו להרוס לו את הפרנסה. [היה מלמד בירושלים שלא ידע ללמוד, ור' חיים זנופנדל אמר לפטר אותו. בא המלמד והתחיל על פרנסתו של ר' חיים, יש לי עיפה טובה, רק תתירה שחוט. אמר לו: אבל אני לא יודע לשחוט! אמר לו: אל תללל זה שחטתי חלדית?]. איפה הצדק נמצא, מי הרודף מי הנרדף? צריכים להסתכל בתורה.

זה החידוש, רשעים ביד צדיקים, הרשעים באים להקים תורה על ידי מעשי רשע, ואת הארבעת זו מלכות יוון, מקלסת לקב"ה, אבל לצדיקים אין חכמות, אם ע"פ תורה זה אסור, לא עושים. רוצים להציל את כל היהדות, אבל זה לא על פי תורה אז לא עושים.

[ח] להשכיח תורתך, שאלנו למה 'עמדה' הרי זה גם היים? התשובה היא שאז היא עמדה להשכיח היים! אמנם רק אז היא עמדה, אבל עד היים היא משכיחה את התורה, ואין להם עיזה אחת נגדו, רק דמים ביד עוסקי תורתך, רוצים עם מעשיהם של רשעים להקים תורה.

ואתה מה תעשה? תחזיק חזק את ה'עץ חיים למחזיקים בה'. אומר ר' חיים מוולאז'ין 'אזי המים שטפונו', המים של עוה"ז שוטפים אותנו, ואנו צריכים לחזיק את העץ חזק, לא להתפעל מהדמים שרוצים לעשות צחוק ממך, כל מצווה לעשות בחדר קודש, כי אתה עושה את רצון השי"ת, לעמוד ולראות הנר רחוק מהפתח טפס, אולי אני לא עושה את רצון השי"ת.

הרעדה הוא היים מכניסה שמחה בלב, היא נתונת חוסן רוחני נגד המים הידונים, וגילו ברעדה, הרעדה מכניסה שמחה בה', כזאת מתקנת, שזה נותן את החוסן הרוחני לעמוד נגד המים הידונים, זה העיצה, שהתורה לא תהיה סתם חכמה חיצונית, אלא עסק שלי, לעסוק בדברי תורה, לא סתם לשבת ליד הסטנדר, אלא 'לעסוק' בדברי תורה. ואחריו זה 'הרעבה נא', זה ברכה אחת, שיהיה מתוק, זה צורת העיסוק.

'משכין אחריך נרוצה', רבש"ע תמשיך אותנו אחריך, וכשיש משיכה, אז כבר נרין, עם חשק, אומר החינין, אם יש לאדם תאוות של עוה"ז, הוא לא יכול לאהוב את השי"ת, וממילא אין לו אהבת התורה. וכלי אהבת התורה קשה ללמוד.

'מה אהבתי תורתך כל היים היא שיהי'ת', איך נהיים מתמידים? אחד לוקח חבל וקושר את עצמו לסטנדר, ויבורע עם הסטנדר. השני קושר את עצמו לספסל, והסטנדר בורח לו. והשלישי קושר עצמו לשניהם יחד, ובסוף מגיע חבר לדבר איתו. אז מה עושים? 'כל היים היא שיהי'ת', כל היים? איך יתכן, איך אני אסתדר כך.

אמי ע"ה היתה תולה בסוכה את הפסוק 'מה אהבתי תורתך כל היים היא שיהי'ת'. כי כשישבו בשולחן דירבנו בלימוד, היתה עוזבת את כל עיסוקיה ועומדת לשמוע את דבריו. כזו אהבת התורה היתה לה! אז הסוד! כשיש אהבת התורה אז יש חשק ללמוד. 'אין לומד את התורה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו'. אירש"ע, כמה מתוק הסברות של התורה, איזה נחמה מזהב ומתוקים מרוב ונפתי צופים, כמה רמוז במילה אחת של רש"ע, צריך לעשות קידוש כשמצליחים להבין את העומק שלו.

[ט] את מי מתתיהו בחור להלחם את מלחמת הקודש? כתוב בספר חשמונאים, 'כהנים תמימים אוהבי תורה'. שהתגברו על כל התאוות, שנמשכים אחרי הרבש"ע, הם המתגברים כנגד היוונים.

'בימים ההם בזמן הזה', אמנם אז התחילו היוונים, אבל אז גם התחילו העוסקי תורתך, ה'כהנים תמימים אוהבי תורה'. והאור שלהם מאיד היים, והיים אנחנו שומעים את חקריה הגדולה של מתתיהו ובניו, את חקריה שקראים אלינו גדולי הדור מוסרי תורה, שמתחננים אלינו 'מי לה' אלי', והם קוראים לנו 'מי לה' אלי', וכולם צועקים 'הנני', אנחנו מתייציבים כל יום. ללמוד בהתחזקות, אם אני לומד קצת פחות אז השני לומד עוד יותר פחות, אבל אם אני מחמם את עצמי, אזי ע"י שאני מתחזק יותר, אז השני בהכרח גם מתחזק, כשהפירוש בקובנא מתבטל, אמר ר' ישראל מלסניט 'הסטנדרט בליגה ממיד הדת'.

כל אחד צריך לחזק את עצמו, 'מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך', חושך לא מגדשים עם מקלות, רק מעט מן האור וכבר נדחה הרבה מן החושך. להאיר את האור של התורה, ובכך נבצח אז היוונים בימים ההם בזמן הזה.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לחירוט ולחנצה להפצת הגליון: נדרים פלוס + חיפוש מוסד + ישיבת קהלות יעקב + קטגוריות "עלון חקרי לב"

או להשאיר ולהדפיס ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k_y6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 —

אם צריך נ"ח שלו

בר"ן וחי' ר' דוד בפסחים דף ז' מבואר שצריך נ"ח שיהא שלו, ויש מקשים שבשבת דף י"ט הק' בגמ' לב"ש שיש איסור שביתת כלים א"כ איך מדליקים נרות בשבת ותל' שמפקירם, וא"כ ק' איך יוצא נ"ח בשבת חנוכה לפי ב"ש, והובא בשם רבנו הגר"ח קניבסקי שבשבת לב"ש שאני וא"צ שלו.

אבל צ"ע שהרי אכסנאי משתתף בפרוטה עם בעה"ב, ואם בשבת א"צ שיהא שלו איך מתקיים דין אכסנאי.

ולכאוף"ל עוד שידליק ואח"כ לפני שבת יפקיר, ועפמש"כ בשו"ע סי' תרע"ג שגם בכבתה בע"ש שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה, וא"כ ה"נ אם הפקיר מבעו"י כבר יצא יד"ח.

והנה בשבת כ"ג ב' אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפי' לאחד נמי אינה עולה.

והקשו בזה שהרי כשהדליק את הראשון כבר יצא ואח"כ שהדליק עוד נרות אף שע"כ נעשה כמדורה, אבל מ"מ יצא ידי הדלקה בנר הראשון שהדליק, ועמד בזה בהגהות הגרא"מ הורביץ וכו' דאירי שהדליק כולם בבית אחת.

ובטעמא דקרא כ' דאם הדליק ע"מ לכבות לא יצא וכמו שמעיקרא לא הניח שמן כשיעור, וכשמדליק ע"ד לעשות מדורה הוי כמו שמדליק ע"ד לכבות ולא יצא.

ולפ"ד טעמא דקרא שאם מדליק ע"מ לכבות פלא יצא, א"כ ה"נ אם בעינן שלו י"ל שאם הדליק ע"מ להפקיר לא יצא.

ולכאוף"ל אפ"ל עוד דלהכי במדורה לא יצא, ע"פ המבואר בפוסקים דכבתה אין זקוק לה אבל אם כיבה במזיד זקוק לה וד"ז חשיב כמו כיבה במזיד,

ע' בשו"ע תרע"ג ס"ב שכ' וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג אינו זקוק לה, והוא מד' הרשב"א בתשו'.

ומל' זה יש ללמוד שרק כשכיבה בשוגג אין זקוק לה אבל במזיד צריך לחזור ולהדליקה, וע' בבאר היטב שם ס"ק י"א בשם גן המלך סי' מ"ג שאם כיבה במזיד זקוק לה, וכ"כ בשעה"צ ס"ק ל"ב בשם פמ"ג, ולפ"ז ג"כ נדחה מש"כ שידליק ויפקיר אח"כ דאם איתא שצריך דוקא שלו הרי הוי כמו כיבה במזיד.

בד' ש"ש שנה וקדרה בשבת מפקיר להו

בעיקר הגמ' בשבת י"ח שהק' למ"ד לב"ש שביתת כלים אסור מה"ת גיגית ונר וקדרה שפוד מ"ט שרו ב"ש דמפקר להו אפקורי, ויל"ע דא"כ כל א' יוכל לזכות בזה, אלא שבאמת שהוא מוקצה וישראל אין יכול לזכות בזה, אך לפ"ז גוי יוכל לזכות בכל קדירה ונר של ישראל.

והנה בפאה פ"ו מ"א ס"ל לב"ש הפקר לעניים הוי הפקר ובי"ה סברי דאין הפקר עד שיהא לעניים ולעשירים, ובירושלמי שם א' הבקיר לאדם ולא לבהמה לישראל ולא לנכרים לעניי אותה העיר ולא לעניי עיר אחרת בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל, על דעת' דר' יוחנן הבקרו הבקר על דעת' דר"ל אין הבקרו הבקר, והובא בר"ש שם ובחי' הגרע"א לשו"ע חו"מ סי' רע"ג, והשתא לר' יוחנן ב"ש לשי' מפקיר לישראל ולא לגוים.

אך כ"ז לענין נר אבל לענין קדרה יוכל כל אדם לזכות באוכלים שאין זה מוקצה, ויתכן שאינו נותן רשות לאחרים להכנס לביתו.

עבד כנעני בחנוכה

רמב"ם פ"ג מחנוכה כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה, והנה הרמב"ם בפ"א ממגילה ה"א כ' שעבדים משוחררים חייבים במגילה, ומבואר שעבדים שאינם משוחררים אינם חייבים במגילה, אבל יש ג' אחרת ברמב"ם שעבדים חייבים, וא"כ לענין נר חנוכה יהא תלוי בב' ג' אלו, והנה לפי שהביאו מהר"ן וחי' ר' דוד בפסחים דף ז' שנה"ח צריך שלו, צ"ע איך עבד יכול לקיים הדלקת נ"ח הרי אינו שלו דמה שקנה עבד קנה רבו.

ועמש"כ בצה"ל גיטין סי' נ"ה לענין מה שעבד חייב באכילת מצה ואם צריך מצה שלו איך יוצא יד"ח ע"ש. וע"ע מש"כ בצה"ל פסחים סי' צ"ח.

ועיקר ד' הר"ן דנו ע"ז שכוונתו דוקא כשמדליק ע"י שליח א"א שידליק השליח משלו אלא משל בעה"ב אבל בעלמא אי"צ.

עוד בענין עבד כנעני בחנוכה

בשעה"צ תרע"ו ג' כ' שמי ששכח לברך שהחיינו עד יום השמיני י"ל שיברך אז שהחיינו וכמו שברגל אם לא אמר זמן אף בסוף היו"ט, והביא בשעה"צ שכן מבואר בד' המאירי בשבת דף כ"ג ועמש"כ בצה"ל חנוכה סי' י"ד. שמעתי ממחול' הגר"י יחזקאל לוי שיש להסתפק אם נימא שעבד כנעני פטור מקריאת המגילה וממילא פטור גם מנ"ח כמבואר בר"מ, אם שייך בו ברכת שהחיינו על היו"ט של חנוכה, שהרי אין לו שום הנהגות של חנוכה, או דמ"מ חשיב גם אצלו יו"ט של חנוכה.

להשתתף בפרוטה

מעשה באכסנאי שרצה לצאת בהדלקת בעה"ב במוצ"ש, והאכסנאי נזהר לעשות מלאכה עד זמן ר' ת ובעה"ב מדליק קודם לכן, אם מהני הדלקת בעה"ב עליו, דאפשר דהוי קודם הזמן לגביו. ובפשוטו אינו כן אלא אין יכול להדליק קודם זמן ר' ת משום שחושש שהוא אסור, אבל לא חשיב שלא הגיע הזמן, וע"כ אם אחר שאינו נוהג כר"ת מדליק שפיר יוצא בזה משום שאין בזה איסור.

גם שאל אם יכול עתה להשתתף עמו בפרוטה קודם שיגיע זמן ר' ת, והנה בשבת מותר לעשות הקנאה לצורך מצוה אבל קנין כסף בפרוטה ממש אינו יכול ליתן בשבת אבל יכול ליתן שו"כ, אבל הרי בשבת אסור לעשות מו"מ, והנה ע' במ"ב ש"ו ל"ג "והנה מקח וממכר אחד בפה ואחד במסירה אסור גזירה שמא יבוא לכתובה, וגם אסור ליתן מתנה לחבירו דדמי למקח וממכר שהרי יוצא מרשותו אלא דבמתנה מותר כשהוא לצורך שבת ויו"ט כמש"כ סי' שכ"ג ס"ז וכן לצורך מצוה, ומ"ב תמ"ד ס"ק כ' וע' בסוכה מ"א שמבואר שאפשר להקנות לולב לחבירו ביו"ט ראשון שאינו יוצא בלולבו של חבירו ע"ש, אבל ע' ביצה י"ז מי שלא הניח עירוב תבשילין ורוצה לבשל ביו"ט לשבת יקנה קמחו לאחרים, וכו' הר"ן "לאקנויי בלשון מתנה בלא סודר אלא כשאר מטלטלין הנקנין במשיכה", ונ' מל' הר"ן שלא יקנה בסודר וכפי הנראה דזה לא התירו בשבת וא"כ ה"ה גם בקנין כסף, (וע' ברשב"ם ב"ב קנ"ו ע"ב ד"ה קונין משכב מרע אפי' בשבת כו', ואע"ג דקנין דמי למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי להקנות בו המתנה, ומבואר שיש נפ"מ אם עושים בסודר או בקנין אחר).

וא"כ צריך שיעשה קנין הגבהה וכמבואר במ"ב תרע"ז ג' שאפשר שיתן לו במתנה מקצת מהשמן, אבל הרי התפילה שהיתה שם היא מוקצה וגם אפשר ששמן למאור שאינו עומד לאכילה הוא מוקצה.

אבל יש לדון עוד שמוותר לעשות קנין בשבת לצורך מצוה שזמנה בשבת, אבל לא לצורך מצוה שזמנה אחר השבת, ויש ללמוד כן מפסחים דף ס"ו ב' שהק' בגמ' גבי ערב פסח שחל בשבת שמקדיש את הפסח בשבת, והיכי מצי מקדיש ליה והתנן אין מקדישין כו' כל אלו ביום טוב אמרו קל וחומר בשבת, הני מילי בחובות שאין קבוע להן זמן אבל בחובות שקבוע להן זמן מקדישין, וע"ש ברש"י "בחובות הקבוע להן זמן לבו ביום שפיר דמי דהואיל ושוחטין היום יכול להקדישן היום, וא"כ צ"ע אם מותר לעשות קנין בשבת לצורך נר חנוכה שזמנו אחר השבת.

אבל אפשר שאחר שבת יגביה אחר את השמן ויזכה לו מקצתו מדין זכין ואף שאצל האכסנאי עדיין שבת עד זמן ר"ת אבל הרי אינו עושה מעשה קנין אלא אחר מזכה לו, ולכא' האיסור הוא לעשות מעשה קנין אבל אם אחר עושה עבורו אין איסור. והאחר' דנו אם מותר לעשות קנין בע"ש שיחול בשבת ע' שו"ת הגרע"א ח"א קנ"ט וע' מהר"ל דיסקין בקו' אחרון אות נ"ח שמוותר להפריש בע"ש שיחול בשבת וע' ירושלמי שבת פ"ח ה"א, ולכא' הנידון אם האיסור הוא מעשה הקנין או חלות הקנין, ואם מותר לעשות קנין שיחול בשבת, ה"נ מותר שמי שאצלו מוצ"ש יזכה עבור מי שאצלו עדיין שבת.

ועשאות ימים טובים

בביצה ט"ז א' כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו. והנה בשבת כ"א ב' נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעו ועשאות ימים טובים בהלל והודאה.

ויל"ע הואיל נקבעו וקבעו ימים טובים בהלל והודאה אם לענין זה ג"כ נכלל שאין הוצאות חנוכה בכלל, והנה כיון שלא קבעו למשתה ושמוחה הרי משתה ושמוחה אינו בכלל אבל אם היו לו הוצאות לענין הלל והודאה אם ג"כ בכלל מה שאמרו חוץ מ"ט, וכן יל"ע הואיל נקבעו והדליקו את הוצאות נ"ח בכלל. ויל"ע אם הוצאות תפלה בר"ה כגון לשכור מקום בביהכ"נ או לקנות מחזור חשיב ג"כ הוצאות י"ט, וכן יל"ד לענין יו"כ אלא שלא מצינו שנקרא יו"ט. ובמגילה כ"ב ב' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד', והנה הרי בר"ח אין איסור מלאכה ולמה חשיב שאין בו ביטול מלאכה וע"ש ברש"י שנשים אין עושות מלאכה בראש חודש, ובשם השפת אמת שכיון שכל ממזונותיו של אדם קצובין חוץ משבתות וי"ט וראשי חדשים, הרי מה שיש ביטול מלאכה ע"י קריאת התורה של ר"ח אינו גורם לו הפסד במלאכתו, ונמצא לפי' זה שהוצאות שבתות וי"ט אינו דוקא הוצאות מזונות של שבתות וי"ט אלא כל הוצאות מצוה שלהם, ועפ"ז שפיר יש לדון כהנ"ל לענין הדלקת נ"ח ותפלות של ר"ה ויו"כ.

טעות בקריאת הנזירים בחנוכה

במ"ב סי' תרפ"ד ס"ק ג' "אם טעו וקראו ביום שני של חנוכה פרשת נשיא ג' וכיוצא עלתה להם דאין קפידא בימים". והנה מעשה ביום ג' של חנוכה שקרא לכהן ביום השלישי נשיא לבני זבולון אליאב בן חלון כו', ואח"כ ללוי טעה והתחיל לקרות פר כו' של יום שני וסיים זה קרבן נתנאל בן זווער, והרי במ"ב מבואר שאין קפידא בימים, אך צ"ע באופן זה שהתחיל באחד וגמר באחר אם יש כאן קלקול בקריאה.

בס"ד י"ז כסליו תשס"ד

לכ' רבנו הגר"ח שליט"א

הנוסע עם משפחתו לשבת ראשונה של חנוכה לעיר אחרת סמוכה ודעתו לשוב מיד במוצ"ש לביתו, ובאותה עיר שמתארח בה אוכל בבית א' וישן בבית אחר שנמצא מול הבית שאוכל בו מה יעשה בערב שבת ובמוצאי שבת.

תשובה: ידליק במקום אכילתו בליל שבת אבל במוצ"ש חייב בביתו (וידליק ע"י שליח בזמנו והברכות ישמע כאן)

בס"ד כ"ג כסליו תשס"ח

לכ' רבנו הגר"ח שליט"א

א. בשו"ע תרע"א ז' כ' שמדליקין נ"ח בבית הכנסת, ובמ"ב ס"ק ל"ט כ' או בבית המדרש, והנה בית המדרש הוא מקום שלומדים בו אפי' אין מתפללים בו כלל כמבואר במ"ב סי' קנ"ג ס"ק א' וא"כ האם יש להדליק נר חנוכה בכולל שלומדים בו ואין מתפללים בו.

תשובה: יתכן

בס"ד ו' דחנוכה תשס"ח

לכ' רבנו הגר"ח שליט"א

ב. בירך שהחיינו בהדלקת ביתו אם יחזור ויברך שהחיינו בהדלקת בית הכנסת ובשע"ת סי' תרע"א הביא מזרע אמת שיברך אבל במ"ב ס"ק מ"ה העתיק רק מקצת דבריו, וקטע זה לא העתיק ונ' שזו השמטה מכוונת.

ג. ובמש"כ במ"ב שם שאם בירך שהחיינו בביהכ"נ לא יחזור ויברך שהחיינו בביתו אא"כ מוציא בני ביתו, צ"ע מאי שנא מברך שהחיינו על המגילה בערב שחזור ומברך שהחיינו ביום וכו' במ"ב סי' תרצ"ב משום שעיקר קריאה ביום, ולכא' הדברים ק"ו שאם בירך שהחיינו על מגילה בערב שהיא מדינא מ"מ יחזור ויברך שהחיינו על קריאת המגילה ביום מפני תוספת זו שעיקר קריאה ביום, ק"ו למדליק בביהכ"נ שאינו מדינא אלא מנהג וא"כ כשכאב לקיים עיקר הדין שיאמר שהחיינו.

והנה מקור ד"ז הוא בשו"ת זרע אמת, וכפי הנראה שהוא אזיל בש"י המחבר בס' תרצ"ב שאם בירך שהחיינו על מגילה בערב שאינו חוזר ומברך שהחיינו ביום, אבל לדידן שנוהגים כרמ"א לחזור ולברך שהחיינו ביום, למה לא יחזור ויברך שהחיינו בביתו.

ד. והנה בזרע אמת שם דימה כ"ז למי שבירך ברכה"ת בביתו ומיד אח"כ קראו לו לעלות לתורה שחזור ומברך ברכה"ת על קרה"ת בציבור, וע"כ גם כאן אם בירך בביתו יחזור ויברך בביהכ"נ, אבל אם קראו לו לעלות לתורה בבית הכנסת ובירך על התורה לא יחזור ויברך שנית על התורה. וצ"ע דלא דמי שאם בירך על ס"ת יצא לגמרי יד"ח ברכה"ת, אבל בהדליק בביהכ"נ אינו אלא הדלקה של מנהג לא יצא כלל ידי חובת הדלקת נ"ח בביתו.

ה. הרמב"ם בסוף ספר אהבה בסדר התפלה (מהדורת פרנקל) כ' בנוסח מה שמוסיפין בחנוכה "על הניסים ועל הגבורות ועל המלחמות ועל התשועות ועל הפדות ועל הפורקן שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה", וכן כ' גבי פורים, וצ"ב מה הכוונה בניסים שעשית עמנו ועם אבותינו.

תשובה: ב. המ"ב קיצר שלא היה שכיח אצלם שהדליקו בצה"כ

ג. שמחת המצוה כבר היה לו שגם המנהג הוא מצוה

ד. עמנו שע"ז באנו לעולם

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 43

מגן דוד – שמירה מיוחדת על מלכות בית דוד

הנכח חשפ"ב

מגן דוד' – דוד וזרעו

א. בברכות ההפטרות יש ברכה שאנו מברכים ומתפללים על ביאת משיח בן דוד: שמחנו השם אלוקינו באלוהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד, ברוך אתה השם **מגן דוד**.

יש להבין בברכה זו, מה היא האמירה הזו שאנו מסיימים בה - 'מגן דוד', היכן אנו רואים שהקב"ה מגן במיוחד על דוד המלך. ואם הכוונה היא שהגן עליו בשעתו מאלו שרדפו אחריו, לכאורה אין זה מעניין הברכה, ומה מקום יש להזכיר את הטובה שעשה עמו הבורא בחייו בחתימת ברכה העוסקת בביאת משיח בן דוד.

אכן ביאור העניין הוא, כי הנה הבטחה הבטיח הקב"ה לדוד שלא יקום מלך על ישראל כי אם מזרעו, והמשיח העתיד לבוא לגאלנו – מזרע דוד הוא, משיח בן דוד, וממילא יש שמירה מיוחדת שהקב"ה שומר על משפחתו של דוד שלא יכלה זרעו. וזה אנו אומרים בברכה זו: על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו - אין אפשרות שיבוא מישו שאינו מזרע דוד שינחל את מקומו של משיח בן דוד, המלכות נתונה היא למשפחת דוד. כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד - וממילא יש שבועה שנשבע השם לדוד שלא יכלה זרעו לעולם ועד, שאם יכלה חלילה הרי שלא תהיה תקומה לישראל. וזה אנו חותמים 'מגן דוד' – שהקב"ה מגן על דוד וזרעו לכל הדורות, כי יש שמירה והגנה על זרעו של דוד שלא ישלטו בהם שונאי ישראל להשמידם ולכלותם. והמכוון בעומק העניין הוא, שההגנה על זרעו של דוד היא הגנה על דוד עצמו, כי הרי אם יכלה זרעו של דוד הרי שבעצם נגדעה שושלת המלוכה של דוד המלך, ובכך שהשם שומר על זרעו של דוד בחיים יש בזה שמירה על דוד ומלכותו.

הקב"ה מסתיר את משפחת מלכות בית דוד

ב. את השמירה המיוחדת הזו שזוכה משפחת בית דוד, אנו יכולים לראות לאורך כל הדורות עד עצם היום הזה. כי הנה תופעה מעניינת אנו רואים, שמשפחת המלוכה של כלל ישראל אינה מוכרת ומתייחדת משאר העם, ואיננו יכולים להצביע ולומר מי הוא ממשפחת המלוכה. ודבר זה הוא בניגוד למצוי בשאר העמים, כי בכל מדינה ומדינה ובכל עם ועם יודעים כולם מי הם משפחות המלוכה, והם זוכים לכבוד על מוצאם וייחוסם. וכמו למשל באנגליה, שם עד היום יש בית מלוכה מפואר למלכת אנגליה, ומסביבו עומדים זקופים השומרים לכבודה, וכולם יודעים שמשפחתה מיוחדת יותר משאר העם והיא זוכה למעמד נכבד בקרב האומה האנגלית. כמו כן בצרפת, שם אמנם היום כבר אין מלוכה אחרי המהפכה שעשו המהפכנים, אבל עדיין יש שם את המשפחות ששייכות לנצר משפחות המלוכה, ושמעתי שאחד מהם טוען שהוא המלך של צרפת... בכל אופן, דבר זה הוא מוסכם בכל העולם שמשפחות המלוכה הינן משפחות מיוחדות יותר.

והמציאות הזו אומרת דרשני, כיצד אצל אומות העולם אנו רואים כי משפחות המלוכה מוכרות וידועות, וגם לאחר שניסו לחסל אותם ולהשמידם מעל פני האדמה – עדיין יותר מהם זכר ושארית, ואילו אצלנו, עם ישראל, אין משפחת המלוכה

מוכרת וידועה, שהרי אין אנו יודעים מי מזרע בית דוד ומי לא. זאת למרות שאצלנו הלוא המלוכה ניתנת למלך על ידי צו אלוקי, שהקב"ה הוא שקובע מי יהיה מלך על ישראל, והוא קבע שמשפחת בית דוד היא המשפחה שממנה יהיה מלך, ואילו אצל שאר האומות נעשים המלכים באמצעות כוח הזרוע והשתלטנות, שהרי בדרך כלל המלך הראשון הוא מי שהיה איש צבא חזק מאוד והצליח לסחוף אחריו את הצבא להילחם כנגד השלטון במדינתו, עד שהפך להיות מלך. אמור מעתה, אם במלכות כזו שאינה אלא בכוח הזרוע, יודעים העם להעמיד את משפחת המלוכה כמשפחה המיוחדת שבעם, כיצד יתכן שדווקא מלכות בית דוד שהיא מלכות אמיתית, דווקא היא אינה ניכרת ומתייחדת משאר העם.

אלא ודאי אנו רואים שיש הנהגה מיוחדת של הקב"ה שהוא מסתיר את משפחת המלוכה, שהיא לא תהיה בולטת ומיוחדת משאר העם.

ביאור העניין הוא, שהקב"ה רוצה לשמור על משפחת מלכות בית דוד שלא ייכחדו, וכיום כאשר עם ישראל יצא לגלות והוא מוקף באויבים ושונאים מכל עבר שרוצים להשמיד אותם, אילו היו יודעים מי הם האנשים שמהם תצמח המלכות לישראל ודאי שהיו מזדרזים להורגם תחילה ולהשמיד כל זכר מהם. ונתאר לעצמנו, אילו היטלר ימ"ש היה יודע מי הן המשפחות שבבית דוד שמהן יבוא משיח בן דוד, הרי היה עושה כל שביכולתו לשביל להשמיד אותן לגמרי מן העולם, וכך יחשוב בליבו שלא תהיה תקומה יותר לעם ישראל. על כן הסתיר השם את המשפחה, שלא יידעו כולם על כל אחד מאיזו משפחה הוא בא, ולא יתייחדו משפחת בית דוד בייחוסם הרם, לשומרם מפני האויבים.

יצירת שושלת מלכות בית דוד – בהסתרה

ג. וכשם שאנו רואים את ההסתרה הזו לכל אורך הדורות, כך אנו מוצאים גם בתחילת יצירת שושלת מלכות בית דוד, שגם היא היתה בצורה של הסתרה.

כי הנה בפרשת השבוע מסופר כל המעשה של יהודה ותמר, שממנו יצאו זרע ופרץ, והוא היווה את היסוד של שושלת מלכות בית דוד, כי מזרעו של פרץ נוצרה מלכות בית דוד. והנה כמסופר בתורה, לאחר שבא יהודה על תמר חשדו בה לזונה, עד שהוציאה את הסימנים שנתן לה יהודה, והוא הודה ואמר: צדקה ממני, ובאמת היא מעוברת ממנו ולא מאחרים. אלא שיש כאן קושיא, כי אף שידע יהודה שהוא בא עליה, והודה בזה, מכל מקום אין זה ראיה מוכחת שהיא מעוברת ממנו, כי יתכן שכשם שזינתה עמו כן זינתה עם אחרים ומהם התעברה. קושיא זו מקשה הגמ' במכות (כג, ב) "ויכר יהודה ואמר צדקה ממני, מנא ידע, דלמא כי היכי דאזל איהו לגבה, אזל נמי אינש אחרינא לגבה". מיישבת שם הגמ', שיצאה בת קול ואמרה "ממני יצאו כבושים", כלומר שהדברים הנעלמים הללו ממני יצאו.

נמצינו למדים, שהעניין הזה שבניה של תמר הם גם בניו של יהודה לא הוברר בבירור המציאות אלא רק באמצעות בת קול. ובאמת מצד ההלכה, אילו היה בא לפנינו נפיק"מ הלכתית והיינו צריכים להכריע ממי היא מעוברת, לא היתה הכרעה שהם בני יהודה, כי הרי אין משגיחים בבת קול (ב"מ נט, ב) כי ילא בשמים היא, ומצד ההלכה יש לחשוש שהיא זינתה עם

אחרים. נמצא שלפי כללי הפסק של התורה אין הכרעה למי הילדים האלו, ורק מכוח בת קול. נמצא שכל אותו הדור רינו ופטפו, מי אמר שזרח ופרץ הם בני יהודה, ואולי לא כולם שמעו את הבת קול.

אם כן אנו רואים שסבבה ההשגחה שתחילת השתלשלות מלכות בית דוד תהיה בצורה של הסתר, שלא תהיה וודאות מוחלטת על זרע המלוכה. שהרי אם זרח ופרץ אינם בניו של יהודה לא יכולה המלכות להיות מזרעם, שכבר נאמר בתורה "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו" (בראשית מט, י).

והסיבה לכך היא, כי השמירה שצריכה מלכות בית דוד היא לא רק מפני אויבי ישראל, אלא גם מפני השטן והמזיקים, אשר אילו היו יודעים על קיומה של משפחת בית דוד היו ממקדים את כל חיציהם בהם לכלותם מעל פני האדמה. על כן כבר בתחילת יצירת השושלות, סובב הקב"ה שתהיה המשפחה מוסתרת, באופן שאינו ודאי ומוכרח, בכדי לבלבל את השטן שלא יידע בוודאות שזרח ופרץ הם בני יהודה, אלא יוכל להטיל ספק ולחשוב אולי זינתה תמר עם אחר וממנה נולדו.

ייחוסו של דוד – בהסתר

ד. כדבר הזה אנו מוצאים גם אצל דוד עצמו, שהוא היה נין של רות המואביה אשר נישאה לבועז, ועל נישואין אלו היה הרבה מקום לפקפק בזמנו, וכמו שטען דואג האדומי שנישואין אלו אסורים באיסור 'לא יבוא עמוני ומאובי בקהל השם'. וכאשר יצא דוד להילחם כנגד גלית, וראה שאול על פניו גינוני מלכות, שאל את דואג מי הוא הנער הזה, וציווה עליו לברר האם הוא מזרע זרח או מזרע פרץ, כי רק מזרעו של פרץ יכולים להיות מלכים, אמר לו דואג: "עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו, שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו. מאי טעמא, דקאתי מרות המואביה". כלומר שענה לו דואג שלא רק שיש להטיל ספק בכשרותו למלוכה, אלא הספק הוא האם הוא בכלל מותר לבוא בקהל השם, ומי שאינו ראוי לבוא בקהל גם פסול הוא ממילא למלוכה (יבמות מו, ב). ועל זה נתעשה ורעשה הארץ במחלוקת גדולה שהתעוררה אז, עד שחגר אבנר חרבו ואמר: "כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית", וכמובא כל המעשה ביבמות (עו, ב).

וגם בזה אנו רואים את אותה הנהגה שנוהג הקב"ה עם מלכות בית דוד, שהעמיד את משפחתו של דוד בצורה כזו שיש הרבה לפקפק על ייחוסה, ורבים מתלמידי החכמים שבאותו הדור נטו אף הם לפגום בייחוסו, עד שבאה הקבלה מבית דינו של שמואל שכשר הוא לבוא בקהל וממילא כשר הוא אף למלוכה.

גדילתו של דוד – בהסתר

ה. ולא זו בלבד, אלא לכל אורך גדילתו של דוד אנו רואים שכל ענין המלוכה שלו היה מוסתר בתכלית ההסתרה. ולא רק שלא ידעו שהוא עתיד למלוך על ישראל, אלא חשבו אותו לממזר, שהוא השפל שבעם. וכמו שאמר דוד: מוזר הייתי לאחי ונכרי לבני אמי (תהילים סט, ט), מבארים המפרשים, מה הפירוש 'מוזר הייתי לאחי' – ממזר הייתי לאחי, האחים שלי חשבו אותי כל השנים לממזר. וכל כך למה, מבאר האר"י שם שאביו של דוד, ישי, רצה לטהר את זרעו מאותו פגם של מואבי שדבק בו, כי הוא חשש שמא ההלכה היא שגם מואבית אסורה. וכיצד היא הדרך לטהר את הפסולים, הלוא כבר אמרו בגמ' (קידושין סט, א) "ירבי טרפון אומר יכולין ממזרין לטהר, כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד, שיחררו נמצא הבן בן חורין". ורצה ישי לעשות גם הוא כך, לישא שפחה, וכך יהיה זרעו עבד וכשישחררו יהיה בן חורין. וכבר דיבר עם שפחתו שיעשה כך, הלכה אותה שפחה וספרה לאשתו של ישי מה אמר לה בעלה, והיא עשתה עצמה כשפחתה ובאה אליו, והוא לא ידע שזו היא אשתו וחשבה לשפחתו. ומאותה ביאה נתעברה אשתו ונולד ממנה דוד.

כשראה ישי את אשתו מעוברת, ולא ידע שהוא עצמו בא עליה, חשבה לזונה. וממילא הולד שנולד ממנה הוא ממזר גמור, שאביו בא על אשת איש. ולכן הרחיקו מביתו, וכל אחיו גם הם הרחיקוהו לרעות הצאן, וכך ישב שם לבדו שלושים ושתים שנה, יום יום שעה שעה, ישב לבדו ונדמה בעיני כל סביבתו כממזר.

עד שבא אותו היום ששלח הקב"ה את שמואל לבית ישי, ואמר לו למשוך את אחד מבניו למלך. בא שמואל אצל ישי ואמר לו להעביר לפניו את בנו, העביר לפניו את בנו הגדול אליאב, כשראה אותו שמואל היה בטוח שהוא הראוי להיות מלך, שהיה גבה קומה ותואר פניו ענתה בו, ומסתבר שחכמת אדם תאיר פניו וראו על פניו את חכמתו, אך אמר לו הקב"ה: "אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו, כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעיניים והשם יראה ללבו" (שמואל א טז, ז).

אמר שמואל לישי להמשיך ולהעביר בפניו את כל בניו, וכך העבירו בן אחר בן, ועל כל אחד ואחד מהם אמר שמואל "גם בזה לא בחר השם". כשסיימו להעביר את כל הבנים, שאל שמואל את ישי "התמו הנערים", איך יכול להיות שהעברת את כולם, הרי הקב"ה אמר לי שכאן במשפחה שלך אחד הבנים צריך להיות מלך על ישראל, והנה העברת את כולם ואף אחד מהם לא ראוי לזה. עד אותו זמן לא חשב בכלל ישי להביא את דוד, כי הוא לא חשב שהוא בנו, אלא ממזר הוא. אך לאחר ששמואל שואל אותו שלא יתכן שיש עוד בנים, אז אמר לו ישי: עוד שאר הקטן והוא רועה בצאן, יש עוד אחד 'קטן', הוא נער קטן, והוא נמצא עם הצאן. אמר לו שמואל תשלח שיביאו אותו לפה, ואני לא אזור מכאן עד שיעמוד לפני.

כאשר הגיע דוד ועמד לפני שמואל, מיד אמר לו הקב"ה: קום משחתו כי זה הוא!

ננסה לתאר לעצמנו כמה מרגש היה המעמד הזה, דוד המלך ניצב כאן לאחר עשרות שנים שחשדו בו לממזר, אמא שלו עומדת על ידו אחרי שנאסרה על בעלה כי חשדה לזונה, והיא במשך כל השנים יודעת את הסוד בליבה, והיא יודעת שהיא כשרה ושבנה דוד אינו ממזר, והנה לפתע מתגלית האמת לעין כן, הנה בחר השם בדוד להיות מלך על ישראל! באותה שעה אמר דוד "אודך כי עניתני ותהי לי לישועה", וישי אביו אמר "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה", אחיו אמרו "מאת השם היתה זאת היא נפלאת בעינינו", ושמואל אמר "זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו" (פסחים קטז, א).

אנו רואים בזה, שדוד המלך שנבחר להיות משיח השם, הסתירו הקב"ה מרגע לידתו עד הרגע שנמשח.

וההנהגה הזו שנהג הקב"ה עם דוד להסתירו כל אותן השנים, באה גם היא מאותה סיבה ודרך של הסתרת מלכות בית דוד, שהיא שמירה מיוחדת עליו למנוע מהשטן והמזיקים לפגוע בו. ועל ההנהגה הזו אנו מברכים ואומרים: מגן דוד. וכפי שבארנו למעלה, 'מגן דוד' זה לא רק הגנה על דוד עצמו, אלא גם הגנה על זרעו של דוד. וההנהגה על זרעו של דוד היא הגנה על דוד, כי אם חלילה יכלה זרעו של דוד הרי שפסקה שושלת מלכותו של דוד.

מגן אברהם – אברהם וזרעו

ו. כיוצא בדבר גם בברכת 'מגן אברהם' שאנו אומרים מידי יום, אין הכוונה רק שהגן על אברהם אבינו בעצמו, אלא גם על זרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות. וכן אנו אומרים בברכת 'עזרת אבותינו' דשחרית, שזה הוא נוסח תפילה שתקנו על כך שהקב"ה הוא המושיע והעוזר של אבותינו, ואנו אומרים שם: 'מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור', כלומר שמה שהוא מגן על בניהם היא היא העזרת אבותינו, וזו היא ההדגשה 'לבניהם אחריהם' - לומר שההגנה על זרעו של אברהם היא הגנה על אברהם בעצמו, שלא תיפסק מורשתו ושושלתו של אברהם. ועל ההנהגה הזו שהקב"ה הוא המגן שלנו אנו מברכים ואומרים 'מגן אברהם', שהוא מגן על אברהם וזרעו.

וכאן יש מקום להעיר על מה שכתב המשני"ב (סימן קכד) שבעניית 'אמני' על ברכת 'מגן אברהם' יש לכוון רק 'אמת הוא הדבר שהקב"ה הגן על אברהם', אבל לא שייך בזה גם כוונה של 'יהי רצון שיתקיימו הדברים', כי הרי כבר לא שייך הגנה על אברהם [ויעו' בביתור הלכה שם]. אכן לפי הנתבאר ברכת 'מגן אברהם' אינה ברכה רק על ההגנה שקיבל אברהם מהקב"ה, אלא גם אנו זרעו של אברהם, ועל זה אנו מברכים מגן אברהם – אברהם וזרעו, ואם כן ודאי שייך לכוון גם בעניית 'אמני' על הברכה הזו שהוא בתורת תפילה שימשיך הקב"ה להגן על זרעו של אברהם.

טבעה של האשה - כל כבודה בת מלך פנימה

לימוד גדול יש לנו ללמוד מבין השיטין במחלוקת הגדולה שהיתה בזמנו של דוד בין חכמי ישראל, האם גם מואבית אסורה או רק מואבי. כי הנה אמרו שם הטעם מדוע שמואבית תהיה מותרת, כי הרי הטעם של האיסור הוא "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", ודרכם של אנשים לקדם ואין דרכן של נשים לקדם. והקשו על זה בגמ' (יבמות עו, ב) שהיה לאנשים לקדם את האנשים ולנשים לקדם את הנשים, וממילא יש תביעה גם עליהן על שלא קדמו את נשות ישראל בלחם ובמים. אכן למסקנת הדברים שנפסקה ההלכה 'עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית', אמרו שם שזו אינה טענה, והטעם "כל כבודה בת מלך פנימה".

והוא נורא למתבונן, כי הרי אנו עוסקים שם בבנות עמון ומואב, שהן נכריות, ואינן בנות מלכים. וכיצד שייך לומר עליהן 'כל כבודה בת מלך פנימה'. אלא למדים אנו, שענין צניעות האשה אינה ענין של צידקות, אלא כך ברא הקב"ה את הטבע שלה שתהיה צנועה, וכל אשה מצד טבעה הפשוט צנועה היא! והוא ההיפך ממה שיכולים אנו לטעות ולחשוב, שהצנועות הן אלו שמתגברות על טבען ושומרות על צניעותן, אדרבה, הפרוצות הן אלו שקלקלו את הטבע הטהור שטבע בהן הבורא.

הכעסן מאוס אצל הקב"ה

במעשה של שמואל, שהגיע לביתו של ישי למשוח את אחד מבניו להיות מלך על ישראל [וכמובא למעלה בהרחבה], יש להתבונן במה שארע שם. הנה תחילה הביא לפני ישי את בנו הגדול אליאב, והיה דוד בטוח שהוא הבן שעתיד למלוך על ישראל, ואמר: אך נגד השם משיחו, כלומר שאמר בלבו אך אמת שהגון הוא למלוכות. שמואל ראה על פניו של אליאב שהוא ראוי להיות מלך על ישראל, הוא חשב שהוא המתאים להיות משיח השם!

ואם שמואל חשב כן, בודאי שבאמת היה אליאב בדרגה גבוהה מאוד, שאם לא כן לא היה טועה בו שמואל לחושבו לראוי לכך. ואמר לו הקב"ה: אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעיניים והשם יראה ללבב! כי באמת אמנם מצד מראהו נראה לך שהוא ראוי למלוכה, ומן הסתם הכוונה ש'מראהו' העיד על החכמה הגדולה שלו כמו שנאמר "חכמת אדם תאיר פניו", ובכל אופן לא הוא ראוי להיות מלך, כי מאסתיהו.

ובאמת אמרו בגמ' (פסחים סו, ב) שבתחילה היה אליאב ראוי למלוכה, וכבר נפסקה לו הגדולה הזו מן השמים, אלא שמאס בו הקב"ה והורידו מגדולתו. וכל כך למה? אמרו שם: אמר רבי מני בר פטיש, כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידים אותו. מנלן מאליאב, שנאמר 'ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן וגו'', וכי אול שמואל לממשחניהו, בכולהו כתיב 'לא בזה בחר ה' ובאליאב כתיב 'ויאמר ה' אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו' - מכלל דהוה רחיס ליה עד האידנא.

כלומר שמידת הכעס שהיתה בו באליאב, היא הורידה אותו מגדולתו. ולמרות שהמעשה שכעס אליאב על דוד היה לאחר מכן, מכל מקום כבר באותה שעה כנראה שהיה בתוך לבו משהו ממידת הכעס, ועל זה מאס בו הקב"ה. והוא נורא מאוד, כמה אנו צריכים לעשות כל שבכוחנו לא להיות חלילה מאוסים בעיני המקום, אם כתוב לנו כאן מפורש שהקב"ה מואס במי שיש בו כעס, אנחנו מוכרחים להתרחק ממידה מגונה זו לגמרי כדי שחלילה וחס לא נהיה מאוסים בעיני השם.

ובמעשה זה אנו גם רואים כמה אפשר להפסיד על ימי מידת הכעס, איך היה אליאב קרוב כל כך לזכות בתפקיד הגדול הזה להיות מלך על ישראל, להעמיד מרעו את המשיח, להעמיד שושלת של מלכות בישראל. אך הוא הפסיד את הכל! לאחר שכבר פסקו לו גדולה מן השמים הורידו אותו מגדולתו, מחמת מידת הכעס שהיתה בו.

מעלת הביזיונות

א. בכל סדר גדילתו של דוד אנו רואים שבמהלך שלושים ושנים שנותיו הראשונות היה נתון בביזיונות נוראיים, חשדו בו שהוא ממזר, השפל שבעם, והוא ישב לו לבדו עם הצאן ומילא פיו שירות ותשבחות להקב"ה, חיבר שם את ספר התהלים שהוא מלא וגדוש בתפילות ותשבחות. ולאחר אותן השנים הקשות של ביזיונות, זכה להגיע לקצה השני, להיות מלך על כל ישראל! להעמיד מרעו שושלת של מלכות בית דוד, להעמיד את משיח השם! ויתכן כי העובדה שהיה דוד מושפל ומבוזה כל אותן השנים, היא גופא הסיבה שאהב אותו השם ובחר בו להיות משיח השם.

זכורני מה שהיה אומר לנו מו"ר רבי גרשון ליבמן זצ"ל, הרבה פעמים בחר מרגיש שיש לו ביזיונות קשים, יש אחרים שמצליחים בלימוד, יש להם מעמד טוב בחברה, החברים מעריכים אותו ומחשיבים אותו, ורק אני בזוי ומושפל, אף אחד לא מתייחס אלי, לא מעריך אותי, וזו הרגשה קשה מאוד.

אמר רבי גרשון זצ"ל, בואו ונסתכל על לאה אמנו, שזכתה להעמיד ששה שבטים מישראל! ונאמר בתורה: **וירא השם כי שנואה לאה ויפתח את רחמה**. בזכות מה זכתה לאה להעמיד מחצית משבטי ק-ה, משום שהיא היתה שנואה, הקב"ה ראה את הביזיונות שהיא עוברת בכך שרחל היא עקרת הבית, היא היתה אשתו העיקרית של יעקב, עבודה הוא עבד ארבע עשרה שנה ללבן, ואילו לאה נכנסה לביתו רק במרמתו של אביה. כאשר ראה הקב"ה את השפלות הזו התעוררה אהבתו אליה ושילם לה בכפל כפליים: ששה שבטים!

אילו היתה לאה יודעה מה היא הולכת לזכות בעבור הביזיונות שהיא עוברת, אין ספק שהיא היתה ששה ושמונה איתם, הרי רק בזכותם היא הולכת להעמיד ששה שבטים. הוסיף ר' גרשון ואמר, אנחנו לא יודעים מה אנחנו הולכים לזכות בזכות הביזיונות האלו, **אותו בחר שמרגיש מושפל צריך לדעת שהביזיונות הללו בסופו של דבר יזכו אותו במשהו גדול**.

ומסופר על מרן החפץ חיים זיע"א, שהיה מתפלל תמיד לזכות לביזיונות. הוא היה בוכה על כך שבכל מקום שהוא הולך מכבדים אותו בכבוד מלכים, והוא מעדיף שיבזו אותו. כמה הביזיונות מועילים לאדם בעולם הבא, אין להתאר ואין לשער, ועל זה בכה הח"ח שהוא רוצה לזכות בהם.

ב. עוד במעלת הביזיונות, שמעתי ממו"ר מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שהקשה קושיא גדולה בהנהגתו של יעקב אבינו כאשר בא לפגוש את עשיו אחיו, והיה חושש ממנו שמא יהרגנו, העמיד יעקב את השפחות ובניהן ראשונים, ואחריהם את לאה וילדיה, ואת רחל ויוסף העמיד אחרונים. והקשה, שלכאורה נראה שעשה כן משום שאלו העומדים בחזית הם בסכנה גדולה יותר מהעומדים בפנים, והעדיף יעקב לשים את בני השפחות בחזית ולא את בני לאה ורחל, שהם יהיו בסכנה גדולה יותר. והוא תמוה, כיצד עשה יעקב אפליה כזו בין בניו, להעדיף חיי האחד על פני חיי אחיו.

וביותר, שהרי מבואר ברמב"ם (פ"ה מהל' יסוה"ת ה"ה) שאם באו ליסטים ואמרו לקבוצת אנשים: תנו לנו את ראובן, ואם לאו נהרגו את כולכם - וראובן בתוכם, אסור להם לתת את ראובן. למרות שבין אם יתנו ובין אם לא יתנו ראובן ייהרג, אם כן עדיף להם שימסרו אותו כך לכה"פ כל שאר הקבוצה יינצלו. אך מ"מ אסור להם למסור אותו, כי אין שפיכות דמים נדחה מפני פיקוח נפש [ואף שכאן אין את סברת 'מאי חזית', ואכמ"ל]. ומעתה כיצד מסר יעקב את השפחות ובניהן לעמוד ראשונים, הרי יש בזה משום שפיכות דמים, שהוא מוסר אותם כביכול לעשיו שיהרג אותם תחילה.

ואמר מו"ר זצ"ל, חלילה מלומר שהעמיד אותם יעקב ראשונים בכדי שאם ייהרגו יהיו אלו בני השפחות, אלא דבר אחר היה בלבו. ידע יעקב שבני השפחות מזולזלים בעיני אחיהם, והם מתייחסים אליהם בפחיתות כבוד, וידע יעקב שלהשי"ת יש אהבה מיוחדת למי שמבוזה ומושפל, מעתה הבין שהם ראויים לזכות לנס יותר מאחרים. ועל כן העמיד אותם תחילה, בכדי שהם ישמשו כמגן מפני עשיו, לפי שהם נמצאים הכי פחות בסכנה. ואחריהם העמיד את לאה וילדיה, שגם היא היתה שנואה, וכאמור למעלה, ולבסוף את רחל ויוסף שהם לא היה להם כלל ביזיונות.

גדר וטעם הידור 'מוסיף והולך' בנרות חנוכה

א. הנה יש לחקור בהדלקת נר חנוכה, מה שאנו מוסיפים בכל יום עוד נר נוסף, מה גדר ההלכה הזו. ונעמיד שתי אפשרויות כיצד להבין את ענין ה'מוסיף והולך', הראשון: שבכל יום אנו מזכירים את מספר היום שנעשה הנס, ביום השני אנו מזכירים שהיום הוא היום השני לנס, ובשלישי מזכירים שהוא היום השלישי לנס, וכן הלאה. והשני: שיש ענין בכל יום להזכיר גם את הניסים שנעשו בימים הקודמים, שגם ביום השני אנו מדליקים נר על הנס שנעשה ביום הראשון, וביום החמישי אנו מדליקים נר על הניסים שנעשו בימים הקודמים, וכן ככולם.

ונראה כי החקירה הזו היא יסוד פלוגתתם של הבית הלוי והמשנ"ב עם האבי עזרי, דהנה ידועה דעת הבית הלוי וכן פסק המשנ"ב (תרעא סק"ה) בשם החיי אדם, שמי שנמצא ביום החמישי ויש לו רק שלש נרות, לא ידליק אלא אחת, כי אין משמעות לשלש נרות ביום החמישי. אך באבי עזרי חולק על זה מכל וכל, וכתב "ופשוט שאינו כדברי הבית הלוי", ולדעתו ידליק כל שביכולתו אפילו אם זה לא כמספר הימים.

ונראה לבאר שורש הנידון שהוא תלוי בחקירה הנזכרת, דאם ההלכה היא בכל יום להזכיר איזה מספר יום אנו עומדים, אם כן באמת אין טעם להדליק שלש נרות ביום החמישי, כי אינו עומדים ביום השלישי אלא ביום החמישי. אך אם נאמר שההלכה היא להדליק בכל יום גם עבור הניסים שנעשו בימים הקודמים, אם כן אמנם ההלכה היא להדליק ביום החמישי עבור כל ארבעת הימים שקדמו לו, מכל מקום אם יש לו רק שלש נרות ואינו יכול להדליק עבור כל הימים ידליק לכה"פ עבור הימים שהוא יכול, ולכאורה זו היא סברתו של האבי עזרי.

ב. אכן יש להקשות, איזו סברא יש לומר שיחייבו חכמים להזכיר בכל יום גם את הניסים שנעשו בימים שעברו, ומה טעם יש להזכיר ביום כ"ז כסליו את הנס שנעשה ביום כ"ה כסליו. זאת ועוד, אם נאמר כן נמצא שאת הנס שנעשה ביום הראשון אנו מזכירים שמונה פעמים, ואילו את הנס שנעשה ביום השמיני אין אנו מזכירים אלא פעם אחת, ומה סברא יש בזה.

מיהו יש להביא אסמכתא לסברא זו, מדעת בית שמאי דסבירא להו פוחת והולך, ולדבריהם ביום הראשון מדליקים שמונה נרות ולאחריו שבע נרות וכן הלאה. ובדעה זו לא שייך לומר כפי הסברא השניה הנזכרת, שבכל יום אנו מציינים את מספר היום, שהרי ביום הראשון אנו מדליקים שמונה נרות וזה ודאי לא מספר היום, אלא ע"כ מוכרחים אנו לומר שהסברא בזה היא שבכל יום אנו מזכירים ומודים גם על הניסים שנעשו בימים שלאחריו, ולפיכך ביום הראשון אנו מדליקים שמונה נרות להזכיר גם את הניסים של שבעת הימים הבאים.

ואם בבית שמאי מוכרחים אנו לומר כן, מבית שמאי נשמע לבית הלל שגם בשיטתם הסברא היא להזכיר גם את הניסים של שאר הימים, ולפיכך ביום החמישי אנו מדליקים חמש נרות להזכיר גם את הניסים שנעשו בארבעת הימים הקודמים.

ג. אמנם נראה כי אין להקיש מבית שמאי לבית הלל בענין זה, כי לשיטת בית שמאי שפוחת והולך יש יותר טעם לומר שיחייבו חכמים להדליק בכל יום גם עבור הניסים של הימים שיבואו.

והטעם, דהנה ידועה קושיית הב"י (ריש סימן תרע) מדוע תקנו חנוכה שמונה ימים הלוא לא נעשה הנס אלא שבעה, שביום הראשון לא היה זה נס. ותירץ בתירוץ הראשון, שחילקו את השמן שפך לשמונה חלקים, והדליקו בכל יום חלק אחד, ואם כן כבר ביום הראשון נעשה הנס שהספיק שמינית מכמות השמן ליום אחד. וכקושייתו הקדימו התוס' הרא"ש (שבת כא, ב) ותירץ אף הוא כן, והוסיף עוד בתירוץ אחר לומר שנתנו את כל כמות השמן שבפך, אך בסוף היום מצאו שלא נחסר אלא אחד חלקי שמונה.

בין כך ובין כך, נמצא שכבר ביום הראשון הראה להם הקב"ה את הנס שהוא מתעתד לעשות עמם בימים הבאים, שביום הראשון כאשר הספיק שמינית מהשמן לדלוק יום שלם הבינו כולם שהקב"ה עושה להם נס שידלק השמן הזה עוד שבעה ימים [משך הזמן הנדרש להכין שמן חדש]. וביום השני כאשר שוב חזר הנס ודלק רק אחד חלקי שמונה, הראה להם הקב"ה שעתיד הנס להימשך עוד ששה ימים. ולפיכך תקנו החכמים שבכל יום נדליק נרות גם עבור הניסים של הימים הבאים, כי בעצם כשנעשה הנס ביום הראשון טמון בו אמירה של הקב"ה על נס של עוד שבעה ימים נוספים.

וסברא זו לא שייכא אלא בדעת בית שמאי, אבל בדעת בית הלל שמוסיף והולך, לכאורה לא שייך לומר כן, כי מה טעם נמצא להזכיר בכל יום את הניסים שנעשו בימים הקודמים.

ולמסקנה לכאור' הדעת נוטה שהענין במספר הנרות הוא להזכיר את מספר היום שאנו עומדים מתחילת הנס, וממילא ביום החמישי החובה היא להזכיר שאנו כבר ביום החמישי, ואם יש לו רק שלש נרות אין שום טעם שידליק את שלשתם כי לא יעשה בהדלקה זו כלום, ודלא כסברת האבי עזרי.

[מתוך ספר עוטה אור - שבת, הוספות, סימן ה. יעו"ש כל הענין בהרחבה בתוספת מרובה]

לרגל ההוצאה החדשה של הספר עוטה אור - שביעית, התקבלה תרומה לחלוקת הספר עבור כוללים הלומדים שביעית
ניתן ליצור קשר בטל' 052-7602449 הכמות מוגבלת

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן לזאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת
קול יהודי מרוקן 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו ע"י הבנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

ויבר יוסף את אחיו

האחים לא מזהים את האיש היושב מולם, לא משערים כי הוא האח האובד. לעומתם הוא מזהה אותם מיד. כי בשביל להגיע להשגה, צריך לדעת מה אתה מחפש ולהיכן אתה מפנה התמקדות

יוסף מכיר את אחיו שירדו למצרים, הם לא מכירים אותו.

הנשיא הזה טעון בירור. היכן החידוש באי ההכרה הזו, בכך שיוסף בן הכיר או בכך שהם לא הכירו. האם על שניהם ביחד שזה הכיר ואלה לא הכירו, או שאין כאן שום התפעלות.

ונבאר הדברים.

יוסף עובד ומתאמץ לאתר את האחים. לשם כך הוא משביר בר גם לאלה שלא מתגוררים בארצו, מזמין בעקיפין את יושבי הארצות סביב ועבורם מעמיד שומרים בקצה הארץ, שומרים הרושמים את כל הנכנסים ומגישים לפניו לעיון מדי יום.

האחים היו בולטים בחיצוניותם. על הדור היוצא ממצרים דרשו 'שהיו ישראל מצוינים שם', מסומנים ונבדלים. על אחת כמה וכמה בדור הראשון, בניו של יעקב אבינו, היו ניכרים בלבושם ותגלחתם. ובכן, יוסף עסוק בחיפוש אחר אחיו, והם לא מכוונים עצמם למטרה הזו.

כי הלכבות יגידו סודות נעלמים

פער הגילאים בין השבטים לא היה משמעותי. בערך עשר שנים בין ראובן הבכור לבין יוסף הצעיר, ושנה או שנתיים בין יוסף לבין יששכר וחבולון (כהערת הרמב"ן כאן). והדבר נותן מקום להתבונן, אם הם לא מכירים אותו משום חתימת זקן שצמחה בינתיים, גם הוא לא היה אמור להכיר אותם.

זאת ועוד. נניח שלא ראוהו עם חתימת זקן, אבל את דיוקנו בכוחם היה לזהות. יוסף היה דומה לאביו, ואם את אביהם ראו, מסתבר שיכלו לזהות באיש שלפניהם את האח האובד, מדוע לא הכירו אותו?

זאת ועוד אחרת. 'טבע אנושי, כשתיוולד ידיעה בלב אחד מהשנים, גם בלב השני יתעורר בחינת הזיכרון. כי הלכבות יגידו סודות נעלמים' (לשון אור החיים הקדוש). עומדים האחים לפני אח אובד, הם לא יודעים שזה הוא, אבל מכיון שהאח יודע על

זהות העומדים לפניו וצפים זכרונותיהם לפניו, אך טבעי הוא שגם אצלם יתעורר זיכרון.

ומכאן לשאלה המרכזית בהבנת הפרשה הזו, איך אחי יוסף לא שיערו כי זה האיש היושב לפניהם.

הלכה למעשה

המציאות הזו, בה אח לא מזהה את אחיו, הוכרעה גם להלכה. **לפני** מרי בר איסק, אדם עשיר ורב כוח, הגיע אדם זר מעיר זרה, לא הכירו ולא שמע את שמעו. האיש הזר מציג עצמו כאחיו, משום כך אמור לקבל מחצית מירושת האב. רב חסדא הצדיק את מרי בר איסק בכך שאכן אינו מכיר את האיש, שהרי גם אחי יוסף לא הכירוהו. אין לך ראיה שהוא אחיך, והוא לא אמור להכיר אותך, ממילא המוציא מחבירו עליו הראיה (ב"מ לט:).

יש מקרים ספורים בהם נלמדו הלכות לדורות, ממקרים שהתרחשו קודם מתן תורה. כך שבעת ימי המשתה נלמדו מנישואי יעקב, כך גם 'בני בנים כבנים', שלמדו מדברי לבן שאמר 'הבנים בני', למרות שהם בני יעקב.

אף כאן, מאחי יוסף נפסק לדורות כי כשם ש'הם לא הכירוהו', כך אח יכול שלא לזהות את אחיו (שו"ע חו"מ סי' רפ"ט).

ולא נהגו בו אחווה

ויש פירוש נוסף למה האחים לא הכירו את יוסף, מעבר לחתימת הזקן שהתחדשה כעת. 'כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם. והם לא הכירוהו, כשנפל בידם ולא נהגו בו אחווה' (רש"י).

מה המדרש הזה נוגע לגילוי יוסף? בעת המכירה הכירו היטב את יוסף, בכל צורתו. בעת ההתגלות הם לא הכירו כלל, לא ידעו ולא זיהו. מה עניינו של רגש האחווה שלא פעל בזמן המכירה?

פנים לפנים מפנים

ומסתברא מילתא שהתורה באה ללמד על פשט אחר, לא מדברים כאן על זיהוי פנים כפשוטו, לא על קלסתר פניו של יוסף שהיה נסתר מהזקן החדש.

התורה הקדושה, תורת אלוקים חיים, עומק לפנים מעומק. כשהיא מדברת על עניין אחד, כל העניינים האחרים כלולים בו. אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמענו. דין ד' כוסות, לדוגמא, נלמד מהפסוקים בסוף פרשת וישב המתארות את חלום שר המשקים סוחט ענבים לכוס פרעה (ירושלמי פסחים י, א).

בברייסק היו אומרים, כי כשהתורה תיארה את החלום, בו במקום כבר נגזר וגרמו כל גאולתן של ישראל, ובדיוק מהמקום הזה לומדים את דין ד' כוסות.

התורה לא מדברת כאן על דמותו של יוסף כפשוטה, עם תווי פניו. האיבה של השבטים הייתה ב'זיראו אותו מרחוק', הם לא הכירו ולא ידעו על מדרגתו האמיתית של האח הצעיר. הוא הכיר אותם, הוא ידע את כוונותיהם.

בדוגמא, מצאנו את עדת בני ישראל היוצאים מלפני משה אחר חטא העגל. התורה מספרת שיצאו מלפני משה, והדגש הוא לא על עצם היציאה אלא על כך שהיה ניכר מהיוצאים כי מלפני משה יצאו.

רבי עקיבא וכלבא שבוע

במשך יותר מעשרים וארבע שנים לא ראה כלבא שבוע את חתנו רבי עקיבא. החתן מכיר את חותנו, למרות מרחק השנים, ואילו כלבא שבוע עצמו לא מכיר.

למה לא הכיר? הלא בן ארבעים היה החתן, ומן הסתם כבר היה עטור זקן כדבעי, וכשם שרבי עקיבא הכיר, כך גם כלבא שבוע היה אמור להכיר!

הפירוש הפשוט הוא שכלבא שבוע מכיר בעצמו שהוא בעל חסד מופלג, עשיר גדול, לא ייתכן שהוא טעה בעת שהדיר את חתנו ובתו מנכסיו, לא ייתכן שהחתן הזה נעשה לגדול בתורה. אמת כי גם שם האיש הזה עקיבא, ואמת כי גם הוא בגיל זהה, אבל זה לא הוא. ברור שאינו הוא. כלבא לא טועה.

הרי זה דומה למחשבותיו של קורח. הרי אם ייקח את המלוכה מידי משה, יצטרך להראות את כוחו. וכי ביכולתו לקרוע את הים ולהגזיז את השלז? כיצד קורח מכנים את עצמו למלכות הזה?

והתשובה היא שקורח בדעתו הסיק שלא ייתכן כי משה אכן יכל לקרוע את הים ולהוריד מן, ואם הוא – משה – עשה זאת בהצלחה, מן הסתם גם הוא יצליח, שהרי לא ייתכן שאני – קורח – לא מסוגל למה שמשה מסוגל.

אולם לפי ההסבר החדש שביארנו כעת, יש כאן מישור אחר. כלבא שבוע הדיר את חתנו בתור עם הארץ. הוא הכיר אותו רק בתור עם הארץ, המבט של העשיר הזה היא לא לפי האדם עצמו, אלא לפי הגדולה והיוקרה שלו.

כשהמבט מתמקד על אספקט אחד במכלול האישיות, מובן היטב מדוע אינו יכול לזהות. כי הוא לא הסתכל על רבי עקיבא כאיש, אלא כיוקרה, והנה פנים חדשות באו לכאן!

'מגמת פניהם קדימה'

המבט שלנו על החיים מורכב מהרצון על מה להסתכל. עשרה אנשים יכולים להסתכל על אותו דבר, וכל אחד מהם יראה דבר אחר, יתבונן בפנים אחרות. לפי הכלים שיש בידו, לא בהכרח לפי ההגדרה האמיתית.

יוסף מסתכל על אחיו ומוזהה אותם, כי הוא מחפש אותם, הוא משקיע לשם כך משאבים וכוחות בלי סוף. דעתו מכוונת על איתורם, אז ממילא הוא מוצא. האחים רוצים להכיר את האח, אך מאחר שלא כיוונו את יעדם לשם, לא יזהו.

שני אנשים מתייגעים בשווה, האחד מוצא יותר ורעהו פחות. כי השאלה היא במגמת פניהם, היכן נתנו דעתם יותר.

יוסף הכיר, כי חיפש. והם לא הכירוהו, כי לא חיפשו!

אם תדע מה לחפש, מסתבר יותר שתמצא – – –

להצלחת

הרה"ג רפאל בלזם שליט"א וב"ב
מונסי – ניו יורק

זכויות ההדפסה מוקדשות לנישואי

החתן חיים הכהן הררי נ"י

עב"ג הכלה פרידה גינדי הכהן תחי' – פנמה

יעלה זיווגם יפה לתפארת המשפחות הכבודות

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

8542164@gmail.com

פרשת מקץ

בהגדה של פסח כתוב "ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך. והכיתי כל בכור, אני ולא שרף. ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ולא שליח. אני ה' - אני הוא ולא אחר". שאל רבינו האר"י ז"ל, למה באמת לא שלח הקב"ה איזה מלאך לגאול את ישראל אם היה בא גבריאל או מיכאל ומוציא את ישראל ממצרים, היה חסר משהו? - אמר האר"י, כיון שארץ מצרים היתה כל כך טמאה, אם היה בא מלאך ויורד לשם, היה הוא עצמו מתקלקל שם מרוב ריבוי הטומאה ולא יכול היה לגאול את ישראל. לכן דוקא 'אני ולא מלאך, אני ולא שרף אני ה'.

והנה למקום כזה ירד יוסף. ובאמת על זה היתה עיקר החרדה והצעד של יעקב כשאמר 'טרופ טורף יוסף, איך יהיה יוסף בארץ מצרים ערוות הארץ, ואיך יצליח להשמר בקדושתו ובטהרתו. ולאחר תקופה אצל פוטיפר שוב זורקים אותו אל הבור, בבית הסוהר. שנים עשרה שנים היה יוסף בבית הסוהר המצרי (כמו שאמרו בשמות רבה ז, א), אדם יתאר לעצמו מה זה להיות עשר שנים בבית סוהר מצרי. מי היו אלו שישנו איתו בחדר.

אבל - קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר כמו שאומר הפסוק באיוב (כז, ג). כל צרה יש לה את הגבול שלה. את הזמן בו היא צריכה להיות ואת הזמן בו היא צריכה להסתלק. גם כאשר יש צרות רבות שנמשכות זמן רב, תמיד לבסוף תזרח השמש. וכשיגיע זמן זה - כשהגיע זמן הגאולה, 'ידיצוהו מן הבור'. למה ידיצוהו? - הרי כבר שנים עשרה שנה הוא יושב שם בתוך בית הסוהר, כמה רגעים יש בשנים עשרה שנה? אם נעשה חשבון נגיע לשש מליון מאה שלושים וארבע אלף וארבע מאות ורגעים. מה יש אם לא ירוץ אלא ילך, ויתעכב עוד רגע אחד? על מה הבהילות הזו? למה לא נתנו לו להתארגן, להסתדר? לא. וידיצוהו מן הבור. תופסים אותו ומריצים ודוחפים אותו 'מהר מהר תצא החוצה'. למה? כי הגיעה עת הגאולה שלו. 'קץ שם לחושך'.

בזה יש מוסר גם לנו, הן לכלל והן לפרט. כלל ישראל נמצא בגלות חשוכה. כמה אומות מכרו אותנו, כמה דם כלל ישראל שפך במשך אלפים שנות הגלות המרה הזו. הי"ד. ולפעמים אדם עומד ותוהה איך ומיכן תבוא עכשיו הגאולה. אבל - 'קץ שם לחושך'. ברגע שיבוא הזמן, הגאולה תבוא איך שתבוא.

ובירושלמי בתחילת מסכת ברכות (פ"א ה"א) מובא על שני חכמים שהיו הולכים בבקעת ארבל ליד טבריה והיה שם חושך ואפלה. אנחנו לא יודעים מהו חושך, כיון שאנחנו נמצאים בעיר. גם אם אדם הולך בחצי הלילה מכל מקום יש לו אור מהבתים ומפנסי הרחוב. אבל אם אדם ילך באיזה שדה רחוק ומבודד, יראה מה הוא חושך.

כך הלכו שני החכמים האלו יחד בלילה, באותה התקופה שלא היו בה פנסים רחוב. והיה חושך ואפלה מוחלט. והנה בא עמוד השחר. הוא הזמן היותר חשוך, שגם כוכבים אין, 'הכוכבים נספו נגהם' (ויאל ז, טו), ואילו השמש עוד לא באה. עלטה על הארץ. ופתאום זרחה השמש, וקרני האור החלו בוקעים ויוצאים. אמר החכם לחבירו, כך תהיה גאולתן של ישראל. יהיה חושך על פני הארץ ולא יראו כלום, האדם לא ימצא ידי ורגליו, ולא ידעו איך בכלל יכולה לבוא הגאולה ומאין תבוא, ואז בדיוק תבוא השמש ויזרח אור הגאולה.

וכשיגיע הזמן, רגע אחד כבר לא יוכלו לנו. את כולם 'יריצו מן הבור', את כולם יביאו מיד לארץ ישראל. אחד יגיד 'אני רוצה ללבוש חליפה', להביא עוד משהו, יאמרו לו אין זמן. מהר מהר! הגיעה עת הגאולה, ולא מתעכבים עוד רגע אחד בגלות.

הלכה בידוע שעשיו שונא ליעקב

בעזרת ה' יתברך נראה לעיני בעניני מוסד הנלמדים מפרשת השבוע, פרשת מקץ.

בפרשה מסופר על החלומות הנוראים שחלם פרעה, ואחר כך מובא שפרעה שואל את כל החרטומים ואת כל החכמים ואף אחד לא עונה נכון, 'זאין פותר אותם לפרעה ותפעם רוחו'. דרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ט, יב) "בן פורת יוסף", פורת אותיות פותר. ללמד, שיוסף על ידי החלום של הפרות עלה. פותר גם אותיות פרות.

וידבר שר המשקים את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום. פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים. ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו. ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתר לנו את חלומותינו איש כחלומו פתר: רבותינו למדו ודרשו כל תיבה וכל מילה בתורה. כאן למדנו שאסור לסמוך ואסור לבטוח בגוי, יהיה מי שיהיה, ואפילו אם ישובע ויתן תקיעת כף חמורה על דעת המקום ברוך הוא... וכך היה בכל הדורות, שמי שסמך על הגויים, סבל.

מפני מה חרבה ירושלים? - מספרת הגמרא (בבא קמא פב:) שהיו שני אחים הורקנוס ואריסטובולוס והיתה ביניהם קטטה ומריבה על המלוכה. הלכו וקראו לגויים שיבואו ויעזרו. ואז באו הרומאים וכבשו את ארץ ישראל בשפיכות דמים.

כך היה גם פה. יוסף אמר לו לשר המשקים תזכור את החסד שעשיתי אתך שפתרתי לך את החלום, ותעזור לי. רק אחרי שנתיים נזכר בו השר. ומה הוא אומר? - 'ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים'. בכל מילה ומילה הוא מקנטר ומבזה את יוסף, כמו שאומר רש"י: 'ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה שמזכירו בלשון בזיון. ושם אתנו נער - שוטה, ואינו ראוי לגדולה'. הוא נער, עושה מעשה נערות, אין בו לא דעת ולא תבונה. עברי - כאן מזכיר לפרעה שזה הנער הוא לא משלנו, הוא עברי. 'אפילו לשוננו אינו מכיר'. ומיד ולאחר שגוי שומע על משהו שהוא עברי, כבר נכנסת שנאה בלבו. עבד - מפרש רש"י, 'כתוב בנימוסי מצרים, על פי החוקים שלהם, שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים'. מי שהיה פעם עבד, לעולם לא יעלה לגדולה.

ועוד הוא מוסיף 'עבד לשר הטבחים' - אומר לו שר המשקים, הרי אתה זוכר את הפרשה עם שר הטבחים ואשתו וכל מה שהיה. וכך כל דבריו בכדי לגנות את יוסף.

קץ שם לחושך

אבל מכל מקום מלאך רע עונה אמן בעל כרחו, 'ויהי כאשר פתר לנו כן היה אתי השיב על כני ואתו תלה, וישלח פרעה ויקרא את יוסף וידיצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה'.

החפץ חיים זצ"ל אמר דבר אמיתי ונכון. הבה ונתבונן, איזה צעד היה ליוסף בגלותו. הרי הוא היה בן זקונים ליעקב, ואותו לא שלח יעקב מעולם לדעות את הצאן יחד עם שאר האחים, אלא היה יושב יוסף עם אבא שלו, בחיר שבאבות, ולומד ממנו את התורה. כל מה שהיה ליעקב מבית שם ועבר העביר לבנו ליוסף. והנה, בחטף וביום אחד נקרע מזרועות אביו, והושלך לבור, והתגלגל ממכירה למכירה, מישמעאלים למדינים ולסוחרים, ולאחר מכן הובא למצרים ערוות הארץ, ארץ טמאה שאי אפשר לתאר את גדול הטומאה שהיתה שם, לבית פוטיפר.

זה במה שנוגע אל הכלל. אבל כך הוא גם במה שנוגע אל הפרט. גם אם אדם נמצא בתקופה קשה, הן מסיבות רוחניות והן מסיבות גשמיות, מכל מקום צריך לבו להיות בטוח שקט ושאנן, שבלי ספק גם תבוא הזריחה. 'יהיה החושך סיבת האורה' כמו שכותב רבינו יונה בשערי תשובה (שער שני, ה) "לית נהורא אלא דנפק מנו חשוכא", כלשון רבותינו בזרז (ח"ב קפד). וכי יוסף העלה על דל מחשבתו רעיון כזה, שהקב"ה יוציא אותו מן הבור על ידי שיביא לפרעה חלומות?.. בודאי שלא. היה יושב ובוכה שם על ימיו וחיוו שעוברים שם בין כתלי בית הסהר, אבל משהגיע הזמן, להקב"ה הדרכים להביא את הגאולה.

כך זה אצל כל אחד ואחד. שלא יגיד אחד, 'אני כבר אבוד, אין לי תקנה'. אין דבר כזה. תפילה עוזרת, רבינו הגדול החזון איש תמיד היה אומר כל תפילה נשמעת ואין תפילה נאבדת. והם דברות רבותינו במדרש תנחומא (פרשת דברים ס"ד): "שאין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה", עיין שם נפלאות. ותפילה זה לא רק 'שמונה עשרה', תפילה פירושה כל בקשה פרטית שאדם שוטח לפני קונו וצועק ממעמקי הלב. אנה ה' הושיעה נא. תורה עוזרת.

וכשיגיע הזמן 'יריצוהו מן הבור'. הקב"ה לא יגיד טוב, הוא כבר כמה שנים יושב בצער, שיהיה שם עוד שעה אחת. לא. כשיגיע הזמן, מיד ולאלתר תהיה הגאולה שלו ויריצוהו מן הבור.

בחינת פרעה את יוסף

צריך לתאר ולהמחיש לעצמנו את הפגישה בין יוסף ובין פרעה. יוסף יוצא מבית הסהר לאחר שנים עשרה שנה. במדרש כתוב (בראשית רבה פ"ז, י. תנחומא וישב, ח) שאותה המדרשע את פוטיפר שמה אותו עם נחושתים, עם אזיקים. והיתה מענה אותו. פוטיפר רצה להרוג את יוסף, אבל אשת פוטיפר עכבה על ידו. אמרה, אולי עכשיו שהוא בבית הסהר כמה וכמה שנים שנים, אולי עכשיו ישמע בקולי. אולי עכשיו יסכים למה שאני מבקשת ממנו. יום יום היתה באה ורודפת אותו, יום יום היה יוסף מתענה ולא שמע אליה.

והנה עתה יצא מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה. בא לארמון פרעה, והנה פרעה המושל בכיפה אומר ליוסף כך: ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו. אומר פרעה ליוסף, הנה תראה, יש לי כאן את כל המכשפים ואת כל החרטומים, פקולטה שלימה של מכשפים מהאוניברסיטה של מצרים, מאוכלי שולחן של המלך. 'ופתור אין אותו' – תראה פלא. כולם אפס.. כל מה שהם מקבלים ממני, כל המלגות, כלום.. 'פתור אין אותו'.

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתור אותו. עליך שמעתי, יש לי עדות משר הטבחים שקלעת אל המטרה פעמיים, פתרת להם נכון את שתי החלומות. ש

בדיבור הזה, פרעה בוחן את יוסף. הנה הביאו כאן לפניו אסיר. הוציאו אותו מהבור ומשעבוד, ומעלים אותו לגדולה, לעמוד לפני המלך. והוא עומד ומשבח אותו שמעתי עליך שאין כמוך, 'חלום חלמתי ופתור אין אותו ואני שמעתי עליך תשמע חלום לפתור אותו', אתה קולע למטרה. ומחכה פרעה לשמוע איך יוסף מגיב. האם יוסף ינענע לו בראש, 'כן, מה ששמעת זהו רק מקצת שבחי... עכשיו תשמע יותר...' ויגיס את דעתו לפניו או לא.

אבל לא. הדיבור הראשון של יוסף: ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה. 'בלעדי', אני כלום, כמי שאינו. דק אלהים, הוא שיענה את שלום פרעה.

האמנתי כי אדבר - יוסף מדבר אמונה

ולאחר הבחינה הזו, מספר לו פרעה את כל החלום. וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר, וכאן המקרא כופל וחוזר את כל החלומות, ולאחר מכן מסיים פרעה: ואמר אל החרטומים ואין מגיד לי. שום דבר המתיישב על הלב לא אמרו לי. ובאמת, אפשר להבין את פרעה. מה אמרו לו? 'שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר'. אדם שומע דבר כזה על בת אחת שלו וכבר מצטער. ללדת ולקבור אותה? ולא אחת, אלא שבע? מה עוד אמרו לו: 'שבע מדינות אתה כושב ושבע מדינות אתה מפסיד'. שמלך ישמע דבר שכזה? הרבה צער יש בזה.

אומר יוסף לפרעה: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא, אכן חלמתי שני חלומות, אבל הכל משורש אחד ולכיוון אחד הולך. את אשר האלהים עושה הגיד לפרעה. אתה מלך ומסור ביד האלהים, ולכן הקב"ה מרמז לך כל דבר, וכמו שאומר הפסוק (משלי כא, א) "לב מלך ביד ה'". לכן כתוב כאן לשון "הגיד", כי כל לשון 'הגדה' שבמקרא יש בו רמז לפני ולפנים, [כמבואר בספר הזהר הקדוש בהרבה מקומות, וכמובא בספר נפש החיים (ש"א פ"ג) עש"ב].

וכאן אומר לו יוסף, כי בהיותך מלך, לכן ה' מגלה לך את אשר עתיד להיות. וכאן פותר יוסף את החלום לפרעה שיבואו על ארץ מצרים שבע שנות שובע ולאחר מכן שבע שנות רעב, ומסיים: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה.

יוסף הוא בנו של יעקב, ונכד של אברהם. יהודי הוא. מה תפקידו של יהודי בעולמו? מה שעשה אברהם אבינו. ומה הוא עשה? – 'הקנה להקב"ה שמים וארץ'. אברהם העברי שכולם בעבר אחד והוא בעבר השני, הפקיד את חייו והפקיד את זמנו כדי להרבות את האמונה בלב הבריות. ולא זו בלבד, אלא שהפקיד גם את מעלותיו הרוחניות, ויותר על מדרגת הנבואה, כדי שיוכל להיות מעורב בין הבריות ולטעת ולשתול אמונה בלבם (כמו שכתב רבינו הגדול החתם סופר בהקדמתו לתשובותיו חלק יורה דעה, ראה שם נפלאות מתורת ה', זע"א).

הוא הדין יצחק בנו. הוא הדין יעקב בנו, והוא הדין בני יעקב ויוסף הצדיק. בכל מקום שהיה הולך יוסף, היה אומר 'אני עבד להקב"ה', ולא היה מסיח דעת מזה. במצרים עבדו כל עבדות זרות שבעולם, מפרות ועד חתולים.. ועד היום זה כך כידוע וכמפורסם, אבל יוסף לא הסח דעת, וכל הזמן שם שמים היה שגור על לשונו. בזה הוא פותח בזה הוא ממשיך ובזה הוא מסיים. 'הוא אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה', וכך הוא ממשיך ואומר 'על השנות החלום אל פרעה פעמיים כי נכון הדבר מן האלהים וממהר האלהים לעשות', כך כל העת הוא מזכיר את אלהים.

ולכאורה יש כאן קצת פליאה על יוסף, הרי עם מי הוא מדבר כאן? – עם גוי שמחזיק את עצמו מעל האלהים. 'עומד על היאור', כמו שדרשו רבותינו (בראשית רבה פ"ג, ג) שפרעה החזיק שהיאור עומד עליו ומתקיים על ידו, ואם כן, מה הוא שיוסף כל הזמן מזכיר את האלהים, הרי פרעה מחזיק את עצמו שהוא האלהים? – אבל יוסף יודע שצריך לדבר. שום דיבור לא הולך לבטלה.

הוא חוזר שוב ושוב באזני פרעה, דע כי יש אלהים, והוא זה שהביא לך את החלומות, והוא זה שיביא על ארצך את שנות השובע ואת שנות הרעב. ולא בכדי הוא מזכיר דוקא את השם 'אלהים' ולא את שם הוי"ה, כי שם זה פירושו 'שר ומושל ותקף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם', כמו שכתוב בטור (סימן ה'). 'אל' לשון חזק, כמו שכתוב 'את אלי הארץ לקח' (יחזקאל יז, יג), וכך הוא מזכיר את זה שוב ושוב ושוב, ובסוף קורה הפלא הגדול ביותר, שפרעה לאחר ששומע את כל הנאום של יוסף, מה אומר? – ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו.. גם הוא מדבר על אלהים כבר... למה? – הדיבור של יוסף פעל אצלו.

כאן רואים יסוד גדול, כי אין דיבור שהולך לבטלה. אל לו לאדם להגיד, 'אני מדבר והדברים שלי לא נשמעים'. זה לא נכון. כשאדם מדבר ועוד פעם מדבר ועוד פעם מעורר ומזכיר שיש דין ויש דיין ויש אלהים, יש מנהיג לבירה והעולם לא הפקר, בסוף אפילו פרעה, מלאך רע עונה אמן בעל כרחו.

היום ברוך ה' אין פרעה בנמצא. אנחנו כולנו בני אברהם ויצחק ויעקב, ואנחנו לא צריך לדבר הרבה על ה', פעם פעמיים מספיק. כולם מאמינים. ובפרט בדור שלנו שהלב נפתח מהרבה סיבות, כמו שרואים שהקב"ה הערה ושפך עלינו רוח תשובה ורוח טהרה שאפילו אנשים שהיו רחוקים מתורה ומצוות מתעוררים ומבקשים וצמאים לתורה ומצוות.

ולכן, דוקא בזמן הזה חובה לזכור שצריך ואפשר לדבר על כל לב ולב. 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא', אומרת הגמרא (בבא מציעא פד.). כלל ישראל נקראו על שם יוסף, כמו שרואים בפסוק (עמוס ה, טו) שקורא לכל ישראל בתואר 'שארית יוסף', ואם כן, צריכים אנו ללכת בדרכיו ובפעולותיו של יוסף הצדיק.

כמו שהוא מדבר על אלהים, כל הזמן חוזר וחוזר עד שזה משפיע, אפילו על פרעה הרשע כנ"ל, כך גם אנחנו. ובראש ובראשונה אדם צריך לדבר עם עצמו, הפסוק אומר (תהלים קטז, י) 'האמנתי כי אדבר', כשאדם מדבר בעניני אמונה, יושב ומתאר לעצמו שיש דין ויש דיין, ועין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' כמו שאומר התנא באבות (פ"ב מ"ב), אם אדם יחיה את זה בעצמו ויחזור וישנן את זה עוד פעם ועוד פעם, זה יעזור לו. זה ייכנס בלבו. ואם הוא ישנן לעצמו שוב ושוב שסוף אדם למיתה ואסור שיכלה ימיו ושנותיו לבטלה כמו שפתחנו, בסוף זה ישפיע ויעזור לו. ולאחר מכן כשיעורר אחרים, בודאי שגם להם זה יעזור, ויכנסו הדברים בלבם ויעשו פרי לטובה.

ה' יהיה בעזרנו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת מקץ תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

גנב שחזר בתשובה

שאלה

אדם שהנהיג בעברו חבורת עבריינים שגנבו והזיקו לרכוש הזולת במשך שנים רבות, זכה לחזור בתשובה, ובשנים האחרונות הינו עמל בתורה בישיבה למתחזקים. לאחרונה הוא קיבל ירושה כספית גדולה מסבו שנפטר, ולכן הוא רוצה להשיב לנגזלים את שווי הממון שגזל מהם.

ואע"פ שיודע שחז"ל תקנו לאנשים מסוגו "תקנת השבים" כמבואר בב"ק (צד:) ובשו"ע חו"מ (סי' שסו, א) שמהותה - שחז"ל לא רצו שהנגזלים יקבלו מגזלנים שעסקו תדיר בגזילות, את השווי הממוני של מה שגזלו מהם, כדי שלא יתחרטו הגזולים מחזרתם בתשובה. אולם יש מקרים בהם אין את התקנה והוא חייב בדיני אדם. וגם במקרים שיש את התקנה הוא מעוניין מעצמו לצאת ידי שמים ולהחזיר את חובו. ובפרט שלטענתו, גם לאחר ששייב להם, יישאר ברשותו מספיק כסף למחיתו.

אמנם מאחר ולא בכל המקרים הוא גנב בעצמו, אלא שלח שליחים, לכן ברצונו לדעת באילו מקרים הוא חייב להשיב את הממון לנגנב?

תשובה

א. בכל המקרים שהחפץ הגנוב נמצא עדיין ברשותו - חייב להשיבו לנגנב גם בדיני אדם, ואפילו אם הוא לא גנבו, ולגבי חיוב זה לא תיקנו חז"ל את תקנת השבים. 1.

ב. בכל המקרים שהגיע לידו או לרשותו כסף או חפץ גנוב, והוא ידע ממי גנבו אותו, וכעת הכסף או החפץ כבר אינם אצלו, אפילו אם הוא לא גנבו וגם לא שלח שליח לגנובו, בכל זאת מכיוון שלא השיבו לבעליו - חייב לשלם לנגנב גם בדיני אדם השבת אבידה. ולא שייך כאן תקנת השבים שנאמרה רק כשהחיוב נובע אם גזל או גנב. 2.

ג. במקרים שהוא בעצמו גנב, ואין החפץ או הכסף ברשותו - יחזיר לנגנב את השווי הממוני של הגניבה. 3.

ד. אם שכר בתשלום יהודי שייגנוב, מעיקר הדין חיוב ההשבה הינו בדיני שמים בלבד. ולכן אם החזיר בתשובה ואמר שרוצה לשלם רק מה שחייב בדיני אדם, יאמרו לו שהוא פטור מלשלם. אלא אם כן הוא מוכן לשלם גם עבור מה שחייב בדיני שמים. 4.

ה. אם איים בנשק או בצורה אלימה אחרת על אחד מחבורתו שייגנוב - הוא חייב גם בדיני אדם לשלם עבור הגניבות שהשליח ביצע עבורו. חיוב זה קיים אפילו אם שלל הגניבה לא הגיע אליו. 5.

ו. אם רק אמר ליהודי לגנוב מאדם פלוני או להזיק לממונו, אבל לא הכריחו, והגנב יכל לסרב לביצוע הגניבה בלי שהמבקש יפגע בו או ברכושו - הוא פטור גם בדיני שמים מלשלם עבור הגניבה שנעשתה, למרות העבירה שעבר כשהסית יהודי לעשות איסור. 6.

מקורות

1. שו"ע חו"מ (סי' שסו, א), וע"ש בהגהות רע"א על השו"ע.

2. נפסק ברמ"א חו"מ (סי' שמח, ז) בשם הרא"ש והמרדכי. והטעם, מכיוון שכשהיה מוחזק בגניבה ידע שהממון שברשותו גנוב מאדם מסוים, לפיכך אפילו אם לא הוא גנבו, ולא היה לו שום קשר להוצאת ממון זה מבעליו, אולם היה מחויב מדין השבת אבידה להשיב לבעליו את החפץ או הכסף שהיה ברשותו. ולכן אם לא השיבו לבעליו, בין אם השתמש בו, ובין אם הוא אבד ממנו בפשיעתו, הוא מחויב על ההפסד הממוני שנגרם לבעליו מדין שומר חנם שפשע בשמירת אבידת חבירו, וכמו כל שומר חנם שפשע בשמירתו [וכ"ש שחייב לסוברים ששומר אבידה דינו כשומר שכר, ועיין בשו"ע וברמ"א חו"מ סי' רסו, טז]. והנה כלפי חיובי השומרים שפשעו בשמירתם - חז"ל לא תקנו תקנת השבים לפוטרים מלשלם. ולכן חייב גם בדיני אדם לשלם את שווי הרכוש הגנוב שהיה ברשותו.

3. שו"ע חו"מ (סי' שסו, א).

4. מקור הדין הוא מהגמ' בב"ק (נב.) שהשוכר עדי שקר להעיד עבור חבירו, ומחמת עדותם ביה"ד חייב אדם לשלם שלא כדין או שפטור מלשלם שלא כדין וכעת מסרב לשלם למפסיד מה שחייב לו באמת, השוכר שגרם לפסיקה המוטעית של ביה"ד, פטור בדיני אדם למרות סיועו להפסיד את הממון, מאחר ואין שליח לדבר עבירה. כלומר, השוכר יכול לטעון - מי אמר לעדים שישמעו לי, הרי דברי הרב - הקב"ה שאסר להעיד שקר, ודברי התלמיד - אני ששכרתי אותם, דברי מי שומעים? פשוט ששומעים לדברי הרב, וא"כ הייתי בטוח שלא ישמעו לי, ולכן חיובו רק בדיני שמים.

ועיין בתוס' בסנהדרין (עב.) בד"ה לא קבלינהו וכו', שאם מזיק או גנב רוצה להשיב רק מה שחייב בדיני אדם ולא בדיני שמים, צריכים לידע אותו את ההלכה ולא ניתן לקחת ממנו ממון בניגוד לרצונו. וכ"ש בנידון דנן שהחיוב הוא מדין גרמא בלבד, ולכן לא מועילה תפיסת ממון מהמזיק באופן הזה. ואם למרות זאת יתפוס את ממוןו - ביה"ד יוציאו אותו ממנו כהכרעת הי"ש בב"ק (פ"ו, ס"ו) שנפסק גם בש"ך חו"מ (סי' כח, ס"ק ב) ובקצות שם (ס"ק א) וע"ש.

5. נחלקו בגמ' בב"מ (י.) רבינא ורב סמא באילו אופנים בשולח את חבירו לדבר עברה לא חלה שליחות, כי אין שליח לדבר עבירה, ופטור המשלח על מעשי השליח, ובאילו מקרים למרות שנשלח לעשות עבירה, השליחות חלה, והמשלח חייב על מעשה שלוחו. לדעת רבינא, המשלח פטור באופן שהשליח היה יהודי בר דעת שמחויב במצוות, שבמקרה זה, מכיוון שגם השליח מצווה שלא לעשות את העבירה, יכול המשלח לטעון, שהיה בטוח שהשליח לא יעשה את שליחותו, כי הרי דברי הרב ודברי התלמיד וכו'. ולדעת רב סמא, במקרים שהשליח יכל להימנע מלעשות את המעשה, אומרים אין שליח לדבר עבירה, אבל במקרים שהשליחות נעשתה בכל כורחו של השליח כגון: אם בעל זרק גט לחצרה של אשתו, שבאופן הזה מדין תורה האשה מתגרשת בכל כורחה, מאחר וחצרה זכתה לה בגט כי נחשבת כשליח שלה. במקרים כאלה - יש שליח לדבר עבירה. ועיין שם בתוס' ד"ה אי בעי וכו', אופן נוסף שגם לרב סמא השליחות תחול וע"ש.

והנה הרמ"א בחו"מ בהקדמה לסי' קפב, (ובס"י שמח, ח), (ובס"י שפח, טו) נוקט להלכה כרבינא. וכך היא דעתם של ראשונים ואחרונים רבים. ולכן אם שלח שליח שהוחזק לגנב מספר פעמים - חייב המשלח, כי

זה שהסית וגרם לחבירו ע"י דבריו שיעשה איסור ועבירה בניגוד לרצון הקב"ה. ולכן העונש שיקבל על כך משמים יהיה, בין אם הסית את חבירו לעבור על חטאים שבין אדם למקום, ובין אם הסיתו לעבור על חטאים שבין אדם לחבירו, בין לגופו, ובין לממונו. וביחס לכך דנה הגמ' בקידושין.

משא"כ הנידון של התוס' בב"ק הינו - לגבי חיוב תשלום ממון בדיני שמים למי שהסית עדים להעיד עדות שקר, שביחס לכך בלבד חידשו התוס', שרק אם שכר בממונו את העדים לשקר, נחשב הדבר שיש לו חלק פעיל בעדותם השקרית ובנזק שנגרם מחמתה. ולכן למרות שבפועל העדים הם שגרמו את הנזק הממוני, אבל מכיוון שלשוכרם בכסף יש חלק פעיל בגרימת הנזק, הוא חייב לשלם לניזק ממון בדיני שמים כדין גרמא בנזקין. משא"כ אם רק אמר לעדים להעיד שקר, בנידון זה אין לו שום חלק פעיל בעצם הגדת העדות, ולכן פטור מתשלום ממון אפילו בדיני שמים, אע"פ שוודאי שהוא ייענש בשמים על כך שהסית אנשים לעבור איסור בניגוד לרצון הקב"ה.

מסרים ורעיונות בחנוכה

מדוע הונצח נס חנוכה בהדלקת החנוכייה דוקא?

נוסח התפילה שמוסיפים בשמו"ע בימי חנוכה, רובו שבח והלל לקב"ה על הניסים הגדולים שעשה לנו בימי החשמונאים, שלמרות שהיו חלשים ומעטים - סייע בידם לנצח את היוונים, אע"פ שהם היו גיבורים ורבים וכו'. ובסוף תפילה זו, מזכירים שהחשמונאים הדליקו נרות בביהמ"ק, וקבעו שמונה ימים להודות ולהלל לקב"ה. אולם לא מזכירים שם כלל את הנס שנעשה עם השמן שדלק במשך שמונה ימים. ולפי"ז משמע, שעיקר הנס בחנוכה היה הניצחון במלחמה עם היוונים.

לאור האמור מן הראוי להבין, מדוע כשחזו"ל קבעו לדורות להזכיר את הנס שהיה בחנוכה, הנציחו אותו בהדלקת נרות החנוכייה במשך שמונה ימים לזכר הנס שנעשה עם השמן, שלמרות שהספיק ליום אחד, דלק לבסוף שמונה ימים, וקבעו ברכה מיוחדת שאומרים בכל יום כשמדליקים את הנרות - שעשה ניסים לאבותינו וכו', ואילו על הנס העיקרי והמהותי - הניצחון על היוונים ומיגורם לאחר מאה ושמונים שנות שעבוד אכזריים, לא תקנו פרסום הנס, מלבד מה שמוסיפים בתפילת שמו"ע?

ונראה לבאר את הדברים בס"ד ע"פ דברי המשך חכמה בספר שמות פ' בא (יב, טו) בד"ה כי כל אוכל חמץ וכו', בתוספת ביאור נרחב.

ההבדל המהותי בין חגי היהודים לבין חגי הגויים לזכר ניצחונותיהם

כל העמים עושים את חגי הניצחון שלהם ביום שניצחו את אויביהם במלחמה, משא"כ עם ישראל אינו מנציח את שמחתו בהריגת האנשים, ואפילו שהיו אויביו ומצוה להורגם. וכלשון הפסוק במשלי (כד, ז) "בנפול אויבך - אל תשמח" וכו'. אלא השמחה וקביעת היו"ט היא על הישועה שהקב"ה עשה להם שניצלו. ולכן בחג הפסח - ביום הראשון, היו"ט נקבע על כך שבני ישראל יצאו ממצרים משעבוד לגאולה, ואין שום איזכור בתפילות ואפילו לא בהלל המצרי על מיתת בכורי מצרים. ואפילו בשביעי של פסח שבו טבעו המצרים שרדפו אחר בני ישראל בים סוף, לא נקבע יו"ט מיוחד לזכר זה, וגם לא מברכים שהחיינו בכניסת החג, ואומרים בתפילה הלל חסר, כמו שאומרים בשאר ימי חוה"מ, מאחר ואיננו חוגגים את מותם של

ידע שהשליח לא שומע ברשעותו לדברי הרב. אולם הש"ך במקומות אלו משיג על הרמ"א ולדעתו עוד פוסקים, ההלכה היא כרב סמא, ולכן אפילו אם הוחזק השליח מספר פעמים לגנב - גם אז אין השליחות חלה, והמשלח ששלחו פטור מלשלם וע"ש.

ולכן אם בנידון דנן המשלח לא היה מכריח את חבירו לפשע לגנוב, אע"פ מכיוון שחבירו הוחזק לגנב, ובפרט שגם מעצמו רצונו לגנוב, במקרה זה לדעת הרמ"א המשלח היה חייב לשלם על גניבת השליח, כי אומרים כאן שיש שליח לדבר עבירה. וחייב זה קיים אפילו אם הרכוש הגנוב לא הגיע לידי המשלח. כמו כן החיוב קיים, למרות שוודאי שגם השליח שגנב נשאר חייב לשלם לגנב על מעשה גנבתו. אלא שלהכרעת הש"ך כרב סמא, המשלח בנידון דנן יהיה פטור מלשלם.

אולם בנידון דנן כשהמשלח אנס באלימות את השליח לגנוב, אז גם לרב סמא ולש"ך שנקט כמותו, דומה הדבר לחצר שקונה בעל כורחה. ולכן באופן הזה לכל הדעות יש שליח לדבר עבירה, ולכן חייב המשלח לשלם את גנבותיו של שליחו. ומאחר ונידון זה לא שכיח, לא קיימת לגביו תקנת השבים. וגם מסתבר, שתקנת השבים קיימת רק כלפי מי שגנב בפועל, ולא כלפי מי שמתחייב לשלם מחמת שליחות.

אמנם נוסף, שבמקרה הזה, גם אם לבסוף המשלח לא ישלם עבור גניבת השליח, חייב השליח שגנב לשלם, ואפילו אם זאת היתה הפעם הראשונה שגנב, שלגביו לא תיקנו חזו"ל תקנת השבים כמבואר בשו"ע חו"מ (ס"ח שסו, א), ולמרות שהיה אנוס על גניבתו. מאחר ונחשב הגנב - מציל עצמו בממון חבירו, שמבואר בב"ק (ס:) שלמרות שמותר לו, אבל חייב לשלם לבעל הממון מה שהפסידו וע"ש.

6. כתב התוס' בב"ק (נב) ד"ה אלא לחבריה וכו', שרק מי ששכר עדי שקר תמורת תשלום לטובת חבירו, חייב לשלם בדיני שמים על הפסד הממון שנגרם מחמת עדות זו. משא"כ מי שרק אמר לעדים להעיד שקר ולא הכריחם לכך בשום צורה, פטור אפילו בדיני שמים, ורק עדי השקר יתחייבו לשלם מדין גרמי על נזקי עדותם.

והקשה עליו הש"ך בחו"מ (ס"ב לב ס"ק ג) שהרי מבואר בגמ' בקידושין (מג.) שאפילו לבית הלל שאין שליח לדבר עבירה, אבל מי ששלח שליח אפילו בדיבור להרוג אדם מסוים, ייענש המשלח גם בדיני שמים על הריגת שלוcho. וא"כ רואים מגמ' זו, שבדיני שמים תמיד המשלח חייב למרות שרק ביקש מהשליח ולא שכרו תמורת תשלום?

והגר"א שם (ס"ק ב) יישב את קושיית הש"ך, שרק לגבי שפיכות דמים מתחייב גם המשלח ששלח שליח להרוג, משא"כ בדיני ממונות העיקר כתוס', שפטור המשלח גם בדיני שמים.

אמנם הקצות שם (ס"ק א) יישב את קושיית הש"ך, שישנו חילוק מהותי בין החיוב בדיני שמים לשלם ממון עבור נזק שנגרם מחמתו, שע"ז מדברים התוס' בב"ק, לבין העונש שיענישו בשמים כל מי שמסית אחרים לעשות עבירה, שביחס לנידון זה נאמר בגמ' בקידושין שהמשלח חייב. וכדבריו כתב גם המאירי בב"ק שם, ונוסף לכך בס"ד ביאור.

כתוב בתורה בויקרא (יט, ז) "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא" ועיין בספר החינוך (מצווה רלט) שביאר מצווה זו בהרחבה. כלומר, התורה חייבה במצוות עשה כל יהודי להוכיח ולמנוע מאדם אחר אם רואהו שרוצה לעשות עבירה. ולכן אם למרות שיכל למנועו מכך לא עשה מאומה - הוא ייענש על ביטול מצוות עשה, שלא חס על כבודו של הקב"ה ואפשר לאחרים לעבור על דבריו ורצונו של הבורא ית"ש. לפי"ז כ"ש שיענש בחומרה גדולה יותר, כאשר הוא

המצריים, אלא זהו המשך מהיו"ט הראשון של חג הפסח, מאחר שבו הושלמה סופית היציאה מארץ מצרים, ומהמצריים ששעבדו אותנו.

ההנצחה ע"י החנוכייה - כדי שלא יבואו לידי כפירה

לאור האמור, גם בחנוכה כשקבעו חז"ל להודות ולהלל להקב"ה על ניסיו הגדולים שעשה עמנו, למרות שוודאי שהנס הגדול היה - הניצחון על היוונים שגזרו גזרות שמד על היהודים שלא ילמדו תורה וישמרו את המצוות, ורבות יהודים נהרגו על ידם במשך מאה ושמנים שנות שלטונם האכזרי, אך ורק בגלל רצונם לקיים את מצוות התורה בקדושה וטהרה. אולם על דבר זה לא ניתן לקבוע יום הלל והודיה, משתי סיבות עיקריות: א - כי כאמור, איננו חוגגים על הריגת אנשים, ואפילו גויים רשעים ורוצחים. ב - אם יעשו יו"ט על זה, אזי ברבות השנים, יפרשו את הדבר, שהניצחון היה בגלל גבורתם הגדולה של החשמונאים, ויגיעו לאמירת דברי כפירה בקב"ה - שרק בזכות כוחם וגבורתם הכוחנית של החשמונאים, הצליחו להתגבר על היוונים. בעוד שלמעשה הם היו אנשים חלשים וכלשון התפילה בשמו"ע: "מסרת גיבורים - ביד חלשים".

כלומר, ודאי שהיוונים היו חזקים מהם בכוחם, ורק בזכות נסי הקב"ה למתתיהו ובניו ולמצטרפים אליהם - הם נהיו לפתע חזקים ובעלי כח באופן לא טבעי, והצליחו להרוג את צבא המתיוונים, בזכות שמסרו נפשם כפשוטו עבור לימוד התורה, קדושת ישראל ושמירת המצוות. כמו כן מבואר במדרשי חז"ל, ובספרו של יוסיפון הכהן, שבכל פעם לפני לכתם למלחמה, התפללו החשמונאים לפני הקב"ה בחזקה עד כלות נפשם, שהקב"ה יסייע בידם לנצח את היוונים, ורק בזכות תפילתם ואמונתם האיתנה בקב"ה, והסכמתם למסור את נפשם למען כלל ישראל וקיום התורה, זכו לניסים הרבים והעל טבעיים שנעשו להם.

לפיכך כשבאו חז"ל לקבוע לדורות להלל ולשבח לקב"ה על ניסיו בחנוכה, ציינו בנס השמן, שנמצא פח שלא נטמא והשמן שבו הספיק לשמונה ימים, למרות היותו נס קטן ומזערי ביחס לניסים הגדולים שנעשו להם בניצחונם במלחמה, ובפרט שלמעשה גם ללא הנס יכלו להדליק את המנורה בשמן הטמא, כי טומאה הותרה בציבור. ולמרות שללא נסי המלחמה, היו עדיין משועבדים ליוון ולגזרות השמד שלה, עדיין חששו חז"ל כדי שלא ייהפך עם השנים קביעת הנס על המלחמה, לשיר ושבח של הכופרים בקב"ה שיאמרו - שרק בגלל כוחם ועוצם ידם של החשמונאים שנקראו גם "מכבים" נעשה הניצחון, לכן העדיפו חז"ל להנציח לדורות את נס חנוכה על הנס הקטן יחסית של השמן שדלק שמונה ימים, ולא על נסי המלחמה הגדולים.

תקלות שיצאו כשהנציחו את נסי הקב"ה בדברים גשמיים

וכדי להמחיש את אמינות הדברים לגבי הסכנה שבדבר, נביא להלן שתי דוגמאות שבהן הנצחת נסי הקב"ה בדבר גשמי, גרמה במהלך השנים לכפירה בקב"ה.

א - בימי גדעון שהיה צדיק גדול ושופט ישראל, עשה הקב"ה ניסים על טבעיים במלחמותיו להצלת כלל ישראל מאויביו, כמבואר בהרחבה בספר שופטים (פרקים ז-ח). וכתוב שם (ח, כז) שלזכר הניסים שנעשו לו, עשה אפוד מהזהב הרב שלקח כשלל מהמלחמה, כדי שתמיד כשיראהו יזכור את נסי הקב"ה וישבחו על כך. אולם לבסוף לאחר מותו חטאו בני ישראל, ועשו את האפוד כאלוה ושתחוו לו, כאילו הפסל הזה הוא שגרם להם לניצחונות הגדולים, וכך מבואר בהרחבה שם בפי' רש"י וע"ש.

ב - בימי משה רבינו כשחטאו בני ישראל ודיברו לשון הרע על הקב"ה ועל משה, נענשו בנשיכת הנחשים שהיו במדבר כמבואר

בספר במדבר (כא, א-ט), ואמר הקב"ה למשה, שיעשה נחש נחושת ויניחו גבוה, כדי שכל מי שיביט אליו וישעבד את לבו לשמים - ינצל מהנחשים כמבואר בגמ' ראש השנה (כט.). ולבסוף בימי חזקיהו המלך היו מבני ישראל שעשו את הנחש הזה כעבודה זרה והשתחוו לו, כאילו יש בכוחו להציל ולהושיע אנשים מנשיכת הנחשים. ולכן שברו חזקיהו המלך, והסכימו אתו חז"ל אע"פ שהנחש נעשה ע"י משה רבינו בציווי ה'.

א"כ רואים שהנצחה ע"י מעשה גשמי או הלל ושבח למעשה הגשמי עצמו, למרות שנעשה בשעתו כדי לשבח את נסי הקב"ה, ייהפך במשך השנים לכפירה בקב"ה. משא"כ הנצחת הנס של השמן, אין כאן דבר ממשי שניתן ליחסו לבני אדם, ובפרט שהשמן איננו עוד, וממילא לעולם כולו שבח והלל לקב"ה בלבד.

סיבה נוספת להנצחת נס חנוכה דווקא ע"י הדלקת החנוכייה

והנה בנוסף לאמור לעיל, היו לחז"ל טעמים נוספים להנציח את נסי הקב"ה בחנוכה, דווקא בנס שנעשה לשמן שבו הדליקו את המנורה בבית המקדש, ונביא להלן מעט ממה שנכתב בספרים הקדושים.

כתוב בגמ' שבת (כב:) שמטרת הדלקת המנורה בביהמ"ק היתה - לעדות לכל אנשי העולם שהשכינה שורה בישראל. וכיצד היא העדות? אמר רב, ע"י הנר המערבי שהכהן נתן בו שמן באותה כמות שנתן בשאר ששת הנרות שבמנורה, והיה נר זה דולק כל הלילה והיום שלמחרת, ומהאש שהייתה בו, היה הכהן מדליק למחרת את שאר הנרות, ובו היה מסיים, וכן כתוב בגמ' ביומא (טז.) וע"ש.

והוסיף על כך השל"ה הקדוש בפרק תורה אור - עניני חנוכה, שהסיבה שהנס נעשה במנורה, משום שהחשמונאים הכהנים החזירו עטרת התורה ליושנה, וגרמו לקיום מצוותיה, וכתוב "נר מצווה - ותורה אור". וזה רומז בעיקר על לימוד התורה שבע"פ, ולכן נאמר בגמ' ב"ב (כה:) הרוצה להחכים - ידרים, כי המנורה היתה בצד דרום בביהמ"ק, וכשהמנורה דלקה - זה גרם לשפע שירד משמיים כדי להבין את חכמת התורה שבע"פ הן בנגלה והן בנסתר. ולכן כשרצו היוונים להשכיח את לימוד התורה - הם טמאו את השמן כדי שלא יוכלו להדליק את המנורה, ולא ילמדו את התורה שבע"פ, וגם אם ילמדו אותה, לא יזכו להבנתה כראוי, וממילא חלילה עם ישראל ייפרד מדבקותו בקב"ה.

לפיכך הנציחו חז"ל בדוקא את הנס של חנוכה, ע"י הדלקת החנוכייה במשך שמונת ימי חנוכה, שזה כאילו מקביל להדלקת המנורה בשמן בביהמ"ק - כדי להורות, שהדבר היחיד שישמור במשך אלפי שנות הגלות על כל יהודי כפרט, ועל עם ישראל ככלל הוא - לימוד התורה, ובפרט התורה שבע"פ. לפיכך נמצאנו למדים מכך, כמה חשוב כל השנה, ובפרט בימי חנוכה להתגבר ולהוסיף בלימוד התורה, ובפרט בלימוד התורה שבע"פ, שלמען דבר זה הונצח לדורות נס חנוכה ע"י הדלקת נרות החנוכייה בפרהסייה.

הליכות והלכות בדף היומי

תענית כה.

גידול בהמה דקה בארץ ישראל

שאלה

האם מותר בזמן הזה למי שגר במושב בארץ ישראל לגדל בסמיכות לביתו עזים וכבשים, כדי למוכרם אח"כ לאכילה?

והאם ישנו הבדל בין קיבוץ למושב?

תשובה

א. חז"ל אסרו לגדל בהמה דקה כמו עזים וכבשים בכל מקום שישנו ישוב של בני ישראל שיש להם גינות. בין אם מגדלים בהן ירקות, ובין אם הן גינות נוי כפי שנהוג לשתול בחצרות הבתים ושל בנין משותף.

ב. האיסור לגדל בהמה דקה אינו קשור לישוב ארץ ישראל, אלא הוא קיים גם בזמן הזה בכל מקום בעולם שיש בו ישוב יהודי, ואפילו שמעולם לא היה בו ישוב כמו בארצות הברית או באירופה. לפיכך אפילו שהיו מאות שנים שלא היה ישוב יהודי בארץ ישראל, ולמעט היהודים שחיו בה לא היו שדות, אולם מאחר וכעת שזכינו בס"ד שישנו ישוב יהודי ומגדלים בו ירקות או שדות נוי, לפיכך קיים גם בזמן הזה האיסור לגדל בהמה דקה באזור מיושב ביהודים בארץ ישראל.

ג. מותר לגדל בהמות דקות במקום הפקר שמרוחק מהישוב, ובמקומות אלו יישארו בלילה הבהמות הדקות בדירים סגורים מחוץ למקום הישוב והשדות הנוטעים.

מותר לגדל בהמות דקות בקיבוץ. אולם במושב נשאר האיסור לגדל בהמה דקה במקום המיושב כמו שקיים בעיר, אלא אם כן כל חברי המושב יסכימו שיוכלו לגדל שם בהמות דקות.

מקורות

כתוב בגמ' תענית (כה.) שלרבי חנינא בן דוסא היו עיזים שהביאו דובים בקרניים שלהם. ושואלת שם הגמ', מהיכן היו לרבי חנינא עיזים, הרי קימ"ל במשנה בב"ק (עט:) שאסרו חכמים לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, מכיוון שהן הולכות ונכנסות לחצרות וגינות של השכנים ואוכלות את הפירות והירקות שגדלים שם? ותרצה הגמ', שהוא מוצא את העיזים, ולכן מדין השבת אבידה התחייב לשומרם עבור בעליהם, אלא שלקח רועה שירעה אותן במדבר או ביער כמבואר שם בספרים גבורת ארי וביעב"ץ וע"ש.

עכ"פ מבואר בגמ' בב"ק (פ.) בנידון עם החסיד, שלמרות שקשר את העז לכרעי מיטתו, ולמרות שנצרך מסיבות בריאותיות לגידול העז, כדי לשתות ממנו חלב חם כל בוקר לבריאות ליבו [ועיין שם במהרש"א, שזה לא היה בגדר פיקוח נפש], בכל זאת חכמים סירבו לבקרו בעת מחלתו בגלל העז שגידל בביתו, ועבר בכך על תקנת חז"ל שאסרו לאדם לגדל בהמה דקה במקום ישוב כשרוב הגרים שם הינם ישראלים. ומבואר בתוס' שם (עט:) בד"ה אין מגדלין וכו', שהאיסור קיים אפילו אם המגדל יוציאם מהדיר כל יום עם רועה מיוחד שמתחייב תמורת שכר לשמור עליהם.

והנה מבואר שם בב"ק שרב יהודה אמר בשם רב, שגם בבבל אסרו לגדל בהמה דקה, מכיוון שהתיישבו שם יהודים רבים ויש להם שדות, וממילא העיזים והכבשים יאכלו מהירקות שגדלים בשדותיהם, ולכן דין בבל - כדין ארץ ישראל. אולם במקומות שאין ישוב של יהודים רבים ורוב הגרים שם הינם גויים, לא קיימת תקנת חז"ל שאסרה על גידול בהמות דקות, אע"פ שגם שם אם יזיקו בהמות ישראל לירקות של הגויים, יצטרכו בעליהן לשלם לגויים מה שאכלו כמבואר ברש"י שם במשנה. לאור האמור כתב בביאור הגר"א על השו"ע ח"מ (ס"ח תט, ס"ק א) שמוכח שאיסור חז"ל אינו תלוי בארץ ישראל, אלא הוא נאמר בכל מקום שרוב הגרים שם הינם ישראלים.

לאור האמור, הדבר היחיד שקובע האם קיים באותו המקום איסור חז"ל לגדל בהמה דקה, תלוי אם הישוב הינו במקום שרוב הגרים

בו הינם ישראלים או לא, ולא משנה באיזה מקום בעולם נמצא הישוב הזה. לפיכך אע"פ שרב אמר בזמנו לגבי בבל, שהיא בימינו עירק - שדינה כארץ ישראל, ולכן אסור לגדל בה בהמה דקה. אולם ברור שבזמן הזה אם יגור שם יהודי, הוא יוכל לגדל בהמה דקה, כי המציאות השתנתה וכיום גרים שם רק גויים, ובמצב כזה לא אסרו חז"ל על גידול בהמה דקה. וכעין זה כתב גם הסמ"ע בחו"מ (ס"ח תט, ס"ב) וע"ש.

גדר גידול בהמות דקות בזמן הזה בארץ ישראל

לאור האמור, אע"פ שלאחר שהביא השו"ע בחו"מ (ס"ח תט, א) את האיסור לגדל בארץ ישראל בהמה דקה כתב שם וז"ל: והאידינא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות - נראה דשרי עכ"ל. כלומר, בימי השו"ע למרות שגרו יהודים רבים בצפת ובטבריה וכו', אבל מכיוון שלא היו להם שדות - לכן התיר השו"ע לגדל בהמה דקה. כי הבהמות שגדלו שם - יאכלו ירקות רק משדות הגויים, ולכן אע"פ שבעליהן יתחייבו לשלם לניזק מה שבהמותיהם יזיקו, אבל תקנת חז"ל לאסור את גידול הבהמות לא היתה במציאות הזאת, ולכן היא תמיד משתנית לפי המציאות בכל מקום שיש ישוב יהודי. וכדברי הגר"א, שהתקנה מראש לא היתה קשורה כלל לארץ ישראל, אלא היא תוקנה לפי צורת מגורי הישוב היהודי בכל מקום שיגורו.

וברור שהשו"ע לא הפקיע בארץ ישראל את תקנת חז"ל לאסור גידול בהמה דקה.

א - כי ניתן לבטל תקנת חז"ל, רק אם ביה"ד שמבטלו יהיה גדול בחכמה ובמניין מחז"ל שתיקנו זאת כמבואר במגילה (ב.), וברור שמציאות כזאת לא היתה קיימת בימי השו"ע. ב - לאור האמור לעיל מוכח - שגם השו"ע לא הפקיע את התקנה, אלא דווקא בגלל שהבין כמו הגר"א והסמ"ע, שהתקנה מראש לא התייחסה כלל לארץ ישראל, אלא למקום מגורי הישראלים בלבד. ולכן בכל מקום ובכל זמן צריך לדון לגופו של דבר, מהי המציאות שקיימת במקום שבו רוצים לגדל בהמות דקות.

לפיכך אם השו"ע היה בדורנו היה כותב: בבבל - מותר לגדל בהמה דקה, ואילו בארץ ישראל מכיוון שבחסדי הבורא רוב הגרים בה הינם יהודים - לכן קיים האיסור של חז"ל לגדל בה בהמות דקות. והוא הדין שאיסור זה קיים בזמן הזה גם בישובים יהודיים מבודדים באמריקה או באירופה, אם רוב הגרים שם הינם יהודיים, ויש להם שדות או עצי נוי, דשא וכדומה, משום שהבהמות דרכן לאוכלם ולהזיקם.

החילוק המהותי בין קיבוץ למושב

והנה בקיבוץ, שם כל השדות אינן שייכות לאדם מסוים, אלא הן בשותפות ממונית של כל אנשי הקיבוץ, וכן גם הבהמות הדקות שייכות לקופה המשותפת של חברי הקיבוץ. לפיכך כשם שאדם שגר לבדו ביער יכול לגדל בהמות דקות, למרות שיאכלו לו את ירקותיו כי הוא מפסיד לעצמו, וביחס לכך אין את תקנת חז"ל, הוא הדין בקיבוץ - המציאות הקיימת שם היא שבמקום שהכל יהיה שייך לאדם אחד, הכל שייך למאות אנשים, שכולם השתתפו על דעת כן ומסכימים שממון אחד שלהם יזיק לממון אחד שלהם. משא"כ לגבי מושב, שם יש לכל אחד משק פרטי ששייך רק לו, לכן המציאות הממונית שם דומה לעיר, לפיכך במושב קיימת תקנת חז"ל שאוסרת גידול בהמות דקות, אא"כ כל אנשי המושב מסכימים לכך, שאז דינם דומה לקיבוץ.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

מקץ גליון 84

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים

אמונה מוחלטת בהשגחה פרטית

יהודי יקר מקרובי משפחתי - שכולו אמונה יוקדת בבורא עולם - סיפר לי פעם סיפור פשוט, אך תמיד מעורר אותי תוכנו של סיפור פשוט זה.

פגשתי בשטיבלאך של זכרון משה בירושלים מכר שלא פגשתי זה זמן - הוא מספר - ושאלתי אותו לשלומו ומה מעשיו היום. המכר השיב שהוא עוסק בימים אלו בתחום עסקי הנדל"ן, הוא קונה ומשפץ ומוכר ומרוויח יפה. אתן לך דוגמה, אתה מכיר את הבנין כאן בשכונה, אני מתכוון לקנות אותו, להגדיל את זכויות הבניה, להרוס, לבנות, הלוואות, משכנתאות, בנקים, הוא הפליג בדברים בהתלהבות עצומה על התהליך המבריק שהוא עתיד לעשות כדי להשביח את הנכס תוך שהוא משבח את גאונותו ואת כישרונו נדיר בעיסקאות מסוג זה.

נו, אתה מבין איזה עסקה של מיליונים יש כאן?

בכמה אחוזים אתה סומך על עזרת הקב"ה להצלחת העסק הזה - שאלתי אותו תוך כדי התלהבותו מכישרונו הנדיר לעסקים - והוא השיב באינסטינקט של מי שסומך מאד על עצמו 80 70 אחוז בטח ברור. מה השאלה.

כמה??? שאלתי אותו בצורה חדה וברורה יותר....

אה, אממ, 100 אחוז!! מה השאלה, הכל בידי שמים.

אתה מבין - שח לי קרוב משפחתי - באינסטינקט שלו הוא מפרגן להקב"ה 80 70 אחוז בהצלחה שלו. דווקא יפה ביחס למי שחושב את עצמו לגאון נדל"ן....

אנחנו סומכים מאד על עצמינו, אנחנו רגילים מאד לסמוך על כישרונותינו הברוכים ועל יכולותינו המוכחות לעשות ולהוביל דברים וגם להצליח.

אך בל נשכח לרגע, יסוד האמונה והחינוך הפנימי שלנו חייב להיות מבוסס על אמונה שלימה בהשגחה פרטית המלווה אותנו על כל צעד ושעל, ואין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזים עליו למעלה.

בסיומה של פרשת וישב מבקש יוסף משר המשקים שיזכיר אותו לפני פרעה כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה, אולם בפסוק האחרון מציינת התורה כי למרות הטובה

שעשה לו יוסף בפתרון חלומו - ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, ועל כך מביא רש"י את דברי המדרש - מפני שתלה בו יוסף לזכרו הזקק להיות אסור עוד שתי שנים שנאמר (תהילים מ') אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מצרים הקרוים רהב.

בדברי המדרש ישנה סתירה מובנית אשרי הגבר אשר ה' מבטחו - זה יוסף, לא פנה אל רהבים ושטי כזב, מצד אחד יש כאן אמירה על יוסף ששם מבטחו בד' ומצד שני ולא פנה אל רהבים ושטי כזב. רבים מפרשני התורה מתעכבים בהסבר על סתירה זו כדי לתרצה.

הכתב סופר מביא שני כיוונים להסבר המדרש כאשר שניהם הפוכים זה מזה. יוסף לא מבקש משר המשקים שימליץ עליו בפני פרעה להפוך להיות השליט על ארץ מצרים, הוא שם מבטחו בד' שלאחר צאתו מהבור - הוא יגיע למדרגה גבוהה ויצליח שוב במעשיו - לפחות כפי שהיה טרם כניסתו לבית האסורים בבית פוטיפר. כך שהוא שם את מבטחו בד' על חלקו השני של התהליך, כל שהוא ביקש משר המשקים היה להמליץ טוב בעדו רק שייצא מבית האסורים ויוכל לראות את אויר העולם.

יש שבוטחים בד' בתחילת הדרך - אומר הכתב סופר - אולם בשלב כלשהו הם סוברים כי לא קיבלו עזרה או סיוע משמים ולכן פונים לבטוח בכוחם או ביכולתם, או לעזרת בשר ודם. ולהיפך, יש שבוטחים בד' בתחילת הדרך ומתחילים בסיעתא דשמיא להצליח בדרכם אך בהמשך נכנסים לאיזשהי הבנה או אשליה כי כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

זה ביאורו של הפסוק - אשרי הגבר אשר שם בד' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב. דהיינו, הביטחון והאמונה בד' צריכים להיות גם בשלב הראשון וגם בשלב השני, ואין הבדל אם תחילת הדרך צלחה או לא, אשרי הגבר אשר שם ד' מבטחו בתחילת הדרך ולא פנה אל רהבים ושטי כזב גם בהמשך הדרך.

החפץ חיים זיע"א היה אומר שבעולם הזה אנו דומים לאותו כפרי שהגיע לעיר והזדמן לתחנת הרכבת, שם הוא ראה אדם חשוב עם מדים מיוחדים ומשרוקית בפיו ולפי השריקות שלו הרכבת נוסעת או עוצרת.

הכפרי סבר אפוא לתומו כי האדם הזה הוא מנהל הרכבת, אך לאחר שהחליף עמו כמה מילים התברר לו שהוא עובד זוט.

יֹאמַר יְהוּדָה אֶל יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלֹחַה הֵנֵר אֵתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּהָ וְנִזְוִיָּה

לוקחים אחריות

לקיחת אחריות היא המידה נדרשת מהנער הצעיר והאדם הבוגר. נושא זה שכבר העלינו בעבר, עולה שוב בפרשתינו כשאנו רואים את יהודה לוקח אחריות על בנימין ואומר לאביו אֲנִכִּי אֶעֱרְבֶנּוּ מִדֵּי תִבְקָשְׁנוּ אִם לֹא הִבִּיאֲתִיו אֵלַיךְ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים.

אלו שלא לוקחים אחריות על החיים של עצמם, הם אלו שמאשימים את הממשלה ואת הסביבה ואת השכנים ואת המנהל, ואת המזל הרע שיש להם לטענתם. כולם אשמים במצבם הרע והאומלל – מלבדם, המצב שלהם היה יכול להיות טוב מאד לטענתם, לו רק כל הנ"ל היו משנים את התנהגותם ואת התנהלותם.

אולם האמת היא שרק אדם אחד יכול לסייע לו – הוא עצמו – בסיעתא דשמיא כמובן.

אם האדם לא לוקח אחריות על עצמו והוא מאשים את כל העולם בכישלונותיו הוא לא יכול להגיע להישגים כלשהם בחייו – בכל תחום ובכל ענין. האופציה העומדת בפני האדם היא להחליט שלמרות הממשלה וההנהלה והסובבים אותו וכו' וכו', הוא יכול לקחת אחריות על עצמו ולהצליח במה שקבע לעצמו כיעד שאותו הוא רוצה לכבוש.

אך לקחת אחריות, זה לא רק לעשות מעשה אקטיבי שדורש אומץ. לקחת אחריות זה גם להיות כל העת במעקב אחר התהליכים השונים, ובעיקר, להיות מוכן לשלם מחיר אישי אם וכאשר ח"ו התהליך לא יצליח, ולא להטיל שוב את אשמת הכישלון על כל הסובבים אותו.

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל תמה, מדוע לא קיבל יעקב אבינו את דברי ראובן שביקש לקחת אחריות על בנימין ואילו את דברי יהודה קיבל כאשר גבר הרעב שוב.

"ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך וגו', ויאמר לא ירד בני עמכם וגו' ופירש רש"י "לא קבל דבריו של ראובן, אמר בכור שוטה הוא זה הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם לא ולא בני".

אך כאשר גבר הרעב, "ויאמר אליהם אביהם שובו שברו לנו מעט אוכל וכו' ויאמר יהודה שלחה הנער אתי וגו', לאחר שלא קבל יעקב אבינו דברי ראובן, מה ראה בדברי יהודה שקיבל מיד את דבריו ואמר "אם כן אפוא זאת עשו וגו' ואת אחיכם קחו".

אלא שעיקר יחודו של יהודה בזה הוא במידת אחריותו, שבדבריו בא לידי ביטוי גודל הכרתו במידת חוב האחריות עד היכן הוא מגיע, שהרי נכון היה לאבד את כל חיי הנצח ח"ו אם לא יביא את בנימין, ועל בעל אחריות כזה ראוי לסמוך. וכמו שאמר ליוסף "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו" – שמסר עצמו להיות עבד עולם במצרים השטופה זימה וטומאה, הרי שידע והכיר שכך מחייבת אחריותו כלפי יעקב ובנימין. ומשום כך ראוי הוא עליו שיעשה כל אשר לאל ידו כדי לעמוד במה שקיבל עליו.

גם אנו בעולם הזה רואים אנשים שעושים פעולות ואנו חושבים שיש להם כח להזיז להנהיג ולסדר, הם למעשה רק פקידים קטנים. הקב"ה מסייע לאדם, מוביל אותו ומנהיג אותו בהשגחה פרטית ואשרי הגבר אשר שם מבטחו בד'.

^ ^ ^

אֵתֶּה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יֵשֶׁק כָּל עַמִּי

הכל מאיתו יתברך

אנו נפגשים שוב ושוב עם דמויות שהיכרנו ברומו של עולם, כאשר לפתע הם מתרסקים אל הקרקע בקול רעש גדול.

את פשר ההתרסקות מסביר רבי חיים שמואלביץ ביסוד החשוב של האמונה השלימה של האדם שכל מעמדו הרם הוא לא מכוחו אלא סיעתא דשמיא, ואת ההכרה שעל האדם הנמצא ברומו של עולם להכיר בכל רגע ורגע – כי הכל מאיתו יתברך ואין לו ליהנות ממעמדו שניתן לו במתנה מבורא עולם ולנצל את מעמדו לטובתו האישית.

"ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי וגו'" ענין זה הינו תמוה ביותר, פרעה מלך מצרים מלך גדול עם כל שריו ועבדיו מוסרים את השלטון על כל הארץ לאיש זר, נער, עבד, עברי שנא נפשם, מה ראו אצלו מלבד יכולתו לפתור חלום, וכי דבר זה בלבד מכשירו להיות מושל על כל ארץ מצרים? ואמר הסבא מקלם זצ"ל כי ראה בו פרעה יראת שמים במה שאמר "אלוקים יענה את שלום פרעה" ומזה הוא התפעל ואמר "אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת" – יראת שמים עושה את האדם לבר סמכא, והכל מתבטלין ומבטלין עצמם בפני ירא שמים באמת.

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מבאר עוד בזה שסוד הדבר הטמון בהקדמת דברי יוסף לפרעה "בלעדי", ופירש רש"י "אין החכמה משלי אלא אלקים יענה" – יתן עניה בפי לשלם פרעה" כשפרעה אומר ליוסף "ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתר אותו" משיב לו יוסף "בלעדי" אין כוח זה שלי, כולו של הקב"ה, יוסף אינו נוטל לעצמו כלום אף לא קורטוב של כבוד ובשעה שהכל משבחים אותו על חכמתו העצומה הוא מסלק את עצמו מכל מעלה כאילו אינו שייך לה כלל "בלעדי" – על איש כזה אפשר לסמוך ולמסור בידו את ממשלת כל מצרים, ואין כמוהו ראוי לכך שהרי אינו נוטל לעצמו כלום.

אנו רואים את נאמנותו של יוסף שבשעה ששלח את העגלות לאביו לא שלחן אלא לאחר שצוהו פרעה על כך. שלש פעמים כתוב בפרשה שהיו העגלות על פי פרעה ללמדנו את גודל נאמנותו וחירותו של יוסף שלא נטל מאומה עבור עצמו על אף היותו מושל כל הארץ.

אלו הנוטלים לעצמם כבוד ומעמד על מעשיהם – כאשר כישורונם ניתן להם מאת ד' – הם אלו המתרסקים, ואילו התולים את הצלחתם ואת מעמדם במתנת ד' וביראת שמים בנקיות גמורה – הם אלו העולם לגדולה ואינם מתרסקים.

^ ^ ^

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

מקץ ❖ חנוכה ❖ תשפ"ב גליון תנ"ו

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

דהערב נתחייב על כל חיובי הלווה, וכיון דהלווה חייב, חייב הערב. וטעמא קמא קשה, דהא איני יודע אם פרעתין לדעת הרבה פוסקים דוקא בחוה ליה למידע.

ג. למהרש"ק מהו בעדים הקרובים לערב

מעתה יש לדון לדעת מהרש"ק, בכהאי גוונא דהלווה קאמר איני יודע אם פרעתין ונתחייב, והביא עדים הרחוקים אליו וקרובים לערב שבאמת פרע, האם העדים כשרים או לא.

וצדדי הספק, מי אמרינן דבעדותם נפטר הערב ואם כן נפסלו, או דילמא נימא דכיון דבלאו הכי פטור הערב גם בלא עדותם, יהיו כשרים. ולכאורה הכי הוא מסבירא.

ועדיין יש לדון דכיון דבאיני יודע אם נתחייבתי חייב מיהת לצאת ידי שמים, והכא העדים פוטרים אותו מהאי חיוב, אם כן שוב נימא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, או דילמא נימא דלענין לצאת ידי שמים לית לן למיפסל עדותם מהאי טעמא. [והרי יש לדון דגם בשמא טוב איכא חיוב לצאת ידי שמים].

ד. עדותם תלויה אם יתפוס

הנה אם נימא דלדעת מהרש"ק יהיו העדים נאמנים בכהאי גוונא לפטור הלווה, יש לעיין היכא דתפס המלוה מן הערב שלא בעדים וטען שלא נפרע דנאמן במיגו, אז יפטר הערב רק מכח העדים, ואם כן נימא דבטלה עדותו גם על הלווה, ונמצא דתהא עדותם תלויה אם יתפוס שלא בעדים או לא. וצריך תלמוד.

עניני חנוכה

בראש חודש טבת או לומר בערב ראש חודש טבת, האם להעדיף ראש חודש מכיון דיש בו שתי מצוות, מחמת חנוכה ומחמת ראש חודש.

וכי תימא דבעינן לעשות המצוה הראשונה, דהרי כתב ברדב"ז (תשובה ח"ד תשובה י"ג - אלף פ"ז) המובא במשנה ברורה (סי' צ"ט ס"ק כ"ח) במי שהיה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולקיים מצוות, ונתנו לו רשות יום אחד בשנה לצאת ולהתפלל בציבור, דאמרינן שיבקש לצאת מיד כדי לקיים המצוה הראשונה שבאה לידו, דאין מעבירין על המצוות.

אמנם דבריו לא שייך לכאן, דהרי תיקשי על הרדב"ז מהא דחזינן (מנחות מ"ט א') דתמיד של יום ראשון עדיף ממוסף של שבת, אם נימא דתדיר עדיף ממקודש, אע"ג דהמוסף של השבת הוא המצוה הראשונה, וכך הקשה בחכם צבי (סי' ק"ו), אלא צריך לחלק, דבקרבות כולוהו מצוה אחת, ואם כן משהינן כדי לקיים המצוה באופן דעדיפא, משא"כ דברי הרדב"ז דאירי רק בבי מצוות, אין לו לבטל מצוה העומדת לפנינו מחמת מצוה אחרת דאחר כך.

ואם כן הכי נמי לענין הלל, מכיון דהוה מצוה אחת אם כן משהינן כדי לקיים המצוה באופן דעדיפא.

נפקא מינה ג' - קו התאריך

תו נפקא מינה ג', בשני אנשים שעומדים משני צידי קו התאריך, ואחד רוצה להוציא השני בהלל, ואצל המשמיע הוא ערב ראש חודש טבת ואצל השומע הוא ראש חודש טבת, האם יכול להוציאו. דבשלמא אם חייב בהלל רק משום חנוכה, אם כן תרווייהו

עדים קרובים לערב ורחוקים ללוה

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו וגו' (מ"ג ט')

הנה מסקינן בגמרא מכות (ז' א') בעובדא דאילעא וטוביה, דעדים הקרובים לערב ורחוקים ללוה, פסולים להעיד להלוה, דאי לית ליה ללוה תובע המלוה מהערב.

ויש לדון האם העדים כשרים באופן שהלוה חייב אבל הערב פטור, ומשכחת לה לדעת מהרש"ק וכדלהלן:

א. איני יודע אם פרעתיך

הנה קיימא לן (חוי"מ סי' ע"ה סע' ט') דאם הלווה טוען איני יודע אם נתחייבתי פטור, אע"ג דהתובע טוען ברי מכיון דברי ושמא לאו ברי עדיף, מכל מקום אם היתה הלוואה וכל הנידון אם היה פרעון ואומר הלווה איני יודע אם פרעתיך, חייב הלווה לשלם.

ב. מהו לענין הערב

מעתה יש לדון מהו היכא דהיה ערב, והלווה אומר איני יודע אם פרעתיך, האם הערב חייב.

דעת מהרש"ק (נחמית שלמה חוי"מ סי' קכ"ט סע' ח') דלגבי הערב הוה ליה איני יודע אם נתחייבתי ופטור, דהא לגבי מתחיל החיוב רק אם הלווה לא שילם. אמנם דעת מהר"ל דיסקין (הגהות כתב יד לחוי"מ סי' קכ"ט) דהערב חייב, דאם הלווה טוען איני יודע אם פרעתיך, צריך לשלם אף הערב.

[ובטעמא דמהר"ל דיסקין, יש לבאר בתרי טעמי, או דלגבי הערב נמי אמרינן דיש חיוב ודאי וספק אם פקע על ידי פריעת הלווה, או דילמא נימא דטעמיה

הלל בראש חודש טבת

הנה יש לדון בראש חודש טבת, דבלאו הראש חודש חייב בהלל משום חנוכה, האם חייב גם בהלל משום ראש חודש.

ולעני"ד חייב בתרווייהו. דלא גרע האי ראש חודש מכל ראש חודש אחר, ואף שהוא רק ממנהגא, מכל מקום נהגו בראש חודש ולא גרע האי ראש חודש. [ואף אם הלל בראש חודש היתה לאחר הלל דחנוכה]. [והראו לי לדברי הבית יוסף (סי' תכ"ב) בשם שכלי הלקט בשם הגאונים, דדוד רמז בתהילים ל"ב ראשי חדשים של הלל, דאיתא במזמור הללו אל בקדשו (תהילים ק"ג) י"ב פעמים הללו. חזינן דאיכא י"ב פעמים הלל דראש חודש, ועל כרחך שזה כולל גם ראש חודש טבת. ועיין בפרי חדש ומאמר מרדכי (שם) שהקשו שבראש השנה לא קרינן הלל. ושאלו זאת להגאון בעל דרך אמונה ואמר דזה מרומז בהללוהו תקע בשופר].

ויש לדון בזה בחמש נפקותות:

נפקא מינה א' - שכח שהיום ראש חודש

נפקא מינה א', אם שכח שהיום ראש חודש ואמר הלל רק לשם חנוכה, דאם החיוב אף משום ראש חודש, אם כן צריך לומר הלל שנית משום ראש חודש.

וכמו שכתב בתשובות מהר"ם בריסק (ח"ב סי' מ"ד וסי' מ"ה) דבהדליקה נרות ביום טוב שחל להיות בשבת ושכחה שהיא שבת, ובירכה להדליק נר של יום טוב, לכאורה לא קיימה המצוה דנרות שבת, וצריכה לחזור ולהדליק בברכה.

נפקא מינה ב' - האם להעדיף ראש חודש

נפקא מינה ב', באופן דיש לפנינו ב' אפשרויות, או לומר הלל

חייבים בחנוכה ויכול להוציא, אבל אם חייב בהלל גם מפאת ראש חודש לא יוכל להוציא.

וכמו לענין קידושא רבא של שבת, ביום טוב שני של גלויות שחל בשבת, בן ארץ ישראל שחייב בקידוש רק מצד שבת, לא יוכל להוציא בן חוץ לארץ שחייב בקידוש גם מצד יום טוב. וכמו כן לענין הבדלה במוצאי שבת, בן ארץ ישראל שחייב בהבדלה רק מחמת שבת, לא יוכל להוציא לבן חוץ לארץ שחייב בהבדלה גם מצד יום טוב, אלא יוציא רק בן חוץ לארץ שאצלו גם מוצאי יום טוב.

אך צריך עיון דבלאו הכי לא יוכל להוציא דהרי הוה חיוב הלל דשני ימים, דהרי בכגון פפורים בקו התאריך ואצל חד מוקף ואצל חד פרוז, והנה מוקף אינו מוציא פרוז, אך בכהאי גוונא הא השתא חייבים שניהם באותה שעה, וכן בקריאת שמע אם אצל המשמיע קודם הנץ ואצל השומע לאחר הנץ, שבאותה שעה המשמיע חייב בקריאת שמע של הלילה והשומע בקריאת שמע של היום, וכמדומה יותר שלא יוכל להוציא דהוה שני חיובים, ואם כן בטלה האי נפקותא.

נפקא מינה ד' - הלל בדילוג

תו נפקא מינה ד', בראש חודש טבת ויכול לומר רק הלל המדולג, כגון שעומד זמן מועט לפני סוף היום, דאם חייב בהלל גם משום ראש חודש, הרי יאמר מיהת בדילוג עם ברכה כדי לצאת עכ"פ חובת הלל של ראש חודש.

נפקא מינה ה' - עבדים כנענים

תו נפקא מינה ה', הנה כתב המחבר (סי' תרפ"ט סעי' א') דעבדים משוחררים חייבים בקריאת המגילה, אבל כתב במשנה ברורה (שם סק"ב) בשם הגר"א דעבדים שאינם משוחררים, פטורים מקריאת המגילה, דלא שייך בהם "אף הם היו באותו הנס". [אך מביא דדעת המגן אברהם (שם) דגם הם חייבים, והוכיח הכי מהטור].

ולפי דברי הגר"א, הכי נמי בהלל דחנוכה עבדים פטורים. [דהרי הלל בנשים הוא מחמת "אף הן היו באותו הנס" ולדעת הגר"א לא אמרינן הכי בעבדים].

אמנם בהלל דראש חודש עבדים חייבים, דהרי כתב בביאור הלכה (סי' תכ"ב סעי' ב') לענין נשים בהלל דראש חודש, דכיון דהוי ממנהגא אין לחלק בין אנשים לנשים, דהרי על האנשים הוא גם כן רק מצד מנהגא ואם במקום זה נהגו הנשים גם כן במצוה זו אם כן מאי נפקא מינה בין אלו לאלו. [א"ה]. ונימא בדפשוטו המנהג שכולם יקראו וכולל גם עבדים].

מעתה הרי לדעת הגר"א בהלל דחנוכה עבדים פטורים, אבל בהלל דראש חודש חייבים, והשתא אם בראש חודש טבת איכא חיוב גם משום ראש חודש, אם כן שפיר חייבים עכ"פ בהלל בדילוג, אמנם אם החיוב רק משום חנוכה, אם כן עבדים אינם חייבים בהלל כלל, דליכא אלא חיוב הלל מחמת חנוכה ולדעת הגר"א פטורים מהאי חיובא.

נפקא מינה ו' - האם חייב תרי חומשין

נפקא מינה ו', אם אינו יכול לומר הלל בראש חודש טבת רק בהוצאת ממון, האם יוציא חד חומש או תרי חומשין.

אך העירוני דעל הלל דחנוכה בלאו הכי חייב להוציא כל ממון, וכמו על נר חנוכה דמחזר על הפתחים, לפי מה שכתב מהרש"ק (חכמת שלמה גליון שולחן ערוך סי' תרפ"א) דהלל עדיף מנרות חנוכה, ואם אחד היה בבית הסוהר ונתנו לו רשות לקיים רק מצוה אחת, להדליק נרות חנוכה או להתפלל שחרית בהלל והודאה, או כגון אם היה בדרך בלילה ואם גיע לכפר שיהיה לו נרות לא יוכל בבוקר להגיע למקום שמתפללים, ואם ילך להעיר למקום שמתפללים כבוקר לא יהיה בכפר בלילה להדליק נרות, באמת מקום התפילה עדיף ויבחר להתפלל בבוקר בהלל והודאה, כי התפילה בהלל והודאה עדיף.

חזינן דהלל עדיף מנרות חנוכה, ואם כן מכיון דלענין נרות חנוכה בעינן לחזר על הפתחים, כל שכן לענין הלל. אך זה חידושא רבתא.

[ואף שבראש חודש הוה רק מנהגא, יש לעיין דהשתא קבלוה עלן צריך להוציא עליו חומש ממון. וצריך עיון].

אלא יש לדון בפעולה אחת שיש בה ב' מצוות אם חייב בתרי חומשין. [א"ה]. והאריך בזה רבינו. ועוד חזון למועד בעזה"י.

כולם עיקר או רק אחד

הנה כתב בבית הלוי (עה"ת, סוגיא דחנוכה) דבשלמא ביום חול שמדליקין בזמן המצוה, אם כן בנר הראשון שמדליק מקיים עיקר המצוה, ובשאר הנרות מקיים ההידור.

אמנם בשבת שמדליקין קודם הזמן, ובשעה שמדליק עדיין אינו מקיים המצוה, אם כן אמרינן דכל הנרות הם העיקר.

אמנם לולא דבריו, אף אם נימא כדבריו דבשבת נר הראשון אינו נקבע כנר העיקר, מכל מקום אינו נראה לומר דכל הנרות עיקרין, אלא רק אחד מהם עיקר ולא ידעינן איזה.

ויש לדון בזה בכמה נידונים:

א. לא חיישינן שייכבה תרי נרות

הנה איתא בגמרא (שבת כ"א א') לשיטת רב הונא, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן בשבת חנוכה. וטעמא משום דסבירא ליה דמותר להשתמש לאורה ואם כן חיישינן שמא יטה.

והקשו בתוספות (שם ד"ה ומותר) מנא לן דמשום דמותר להשתמש לאורה, הרי דילמא טעמא משום שבתה זקוק לה וחיישינן שמא יכבה בשבת ואינו יכול להדליקם שנית.

ובבית הלוי (שם) כתב ליישב דלא חיישינן לכבוי אלא בנר אחד ולא בתרי נרות, וכמו דחזינן דנרות בכל שבת אסרינן להדליק בשמינים הגרועים רק מפאת שמא יטה ולא מפאת שמא יכבה.

מעתה בחול דחל רק על הראשון שם עיקר חיישינן שמא יכבה, משא"כ בשבת דמדליק קודם הזמן וחל על כל הנרות שם עיקר לא חיישינן לשמא יכבה, הלכך טעמא רק מפאת שמא יטה.

אמנם למה שכתבנו דרק נר אחד עיקר ולא ידעינן מנו, אם כן גם בשבת יש לחוש שמא יכבה, ואע"ג דאם כבה אחד יש להקל שמא אין זה העיקר, אבל לענין החשש הא יש לחוש שמא יכבה העיקר.

ב. שמא יכבה אחד ויתבטל ההידור

הנה הקשה בבית הלוי (שם) אמאי להלכה קיימא לן כרב דגם בשבת חנוכה מותר להדליק בשמינים הגרועים מפאת דאסור להשתמש לאורה [וכבחה אין זקוק לה], הא אם יכבה אחד מן ההידור, בטל ההידור, [דפסיקא ליה לבית הלוי דהנר ההידור רק עם כולם דולקים ביחד], ויהא מותר להשתמש לאורו של האחרים להפוסקים דבכבה תוך הזמן מותר להשתמש בשמן, [ונאמן לא קיימא כן, עיין משנה ברורה סי' תרע"ז ס"ק י"ח], ואם כן נייחוש שמא יכבה אחד ויהא מותר להשתמש בשאר הנרות.

ותירץ לפום יסודו דכולם עיקרים, אמנם לפי מה שכתבנו דרק חד עיקר ליכא ליישב כן, ואם כן הדרא קושייתו דילמא יכבה אחד ואז שרי להשתמש לאור הנר כיון דשאר הנרות הותרו.

ויתכן ליישב דתרתני לא חיישינן שמא יכבה ואזי ישתמש לאור האחרים, ושמא יבוא להטות, דהרי דילמא לא יכבה.

ג. יתבטל ברוב

הנה לפי מה שכתבנו דאם נימא כדעת בית הלוי דאין הראשון נקבע לנר העיקר, אם כן אין כולם עיקרים, אלא יש כאן אחד שהוא עיקר ואין יודעין היכן, אם כן תיקשי דיתבטל נר העיקר ברוב. אך אינו קושיא וכדלהלן.

האם נר העיקר בטל ברוב

הנה לפי מה שכתבנו דאם נימא כדעת בית הלוי דאין הראשון נקבע לנר העיקר, אם כן אין כולם עיקרים, אלא יש כאן אחד שהוא עיקר ואין יודעין איזה מהם, אם כן תיקשי דיתבטל נר העיקר ברוב ולא ייצא חובת המצוה.

א. ביטול ברוב לענין מצוות

הנה הקושיא הוא לחד גיסא דספיקא דהגרע"א (תניינא סי' קל"ב) דכיון דנתבטל ברוב אין כאן מצוה. וכגון לענין קרבן פסח, אם בטל עצם, פקע שם פסח מיניה, ובאכילת המוח שבתוכו אינו מקיים המצוה עשה דאכילת קרבן פסח.

ב. דבר שבמנין

אמנם אינו קושיא, חדא, דהוה דבר שבמנין, ואע"ג דמן התורה בטל, הא כל נר חנוכה רק מדרבנן.

אלא תליא בספיקא דערוגת הבשם (א"ח סי' ב') בחול המועד ואיכא אתרוג הפסול מדרבנן ואין לו אתרוג אחר, האם יש לקחתו. דבשלמא כשחייב במצוה מדאורייתא, אם כן כשאינו יכול לקיימו באופן שייצא מדרבנן, עכ"פ יקיימו באופן שייצא מדאורייתא, אמנם הכא דבין כך אינו חייב אלא מדרבנן, אם כן נימא דאינו חייב, דהרי מדאורייתא אין כאן שום מצוה, ומדרבנן הרי לא מצי לקיימו

ולמסקנת ערוגות הבשם דאין לקחתו, דאזלין רק בתר הדרבנן, אם כן הכא הרי מדרבנן אינו בטל ושפיר הוי מצוה מעליא.

ג. מתחילה חל בלתי מבורר

שנית, דאף אם נימא כהצד דערוגות הבשם דיש לקחתו, דאף במצוה דרבנן אזלין גם בתר הדאורייתא, דאע"פ דרק חכמים תיקנוהו, מכל מקום גם בתקנת חכמים יש ב' דרגות, אופן דמהני מדאורייתא ואופן דמהני גם מדרבנן, ואם כן הכא יפסל הנר דבטל ברוב דדרגא א'.

מכל מקום לא תיקשי, דלא שייך ביטול ברוב בחל לכתחילה בלתי מבורר, אף היכא דקדם המבטל למתבטל. [נאינו ענין לדברי המרדכי (סוף חולין ס"י תשל"ז) דהתם יש מציאות למיעוט אלא שנוול בתערובות].

תדע, דבפוחת במעשר ראשון אמרינן דאי אפשר לתקנו דהוה ליה חשש מן הפטור על החיוב וצריך להשאל, ואם אי אפשר להשאל כגון שכבר אכלו, צריך להפריש ממקום אחר, והיכא דליכא ממקום אחר, מיתסר, [אלא אם כן יש סברא דהוי הפרשה בטעות], ולא נימא דמיעוט הטבל למעשר ראשון בטל ברוב חולין, וטעמא דמיעוט לא היה מבורר. [אך טעמא דדבר שיש לו מתירין ליכא כשאין לו במקום אחר, וטעמא דכהיתירו כך איסורו נמי ליכא, דאיירי בטבל למעשר ראשון ולא לתרומה גדולה דזה הא אפשר להפריש עתה נמי].

והיינו טעמא דשותף שאסר חלקו על חברו, דמיתסר אף כשיש לו רק מיעוט, ולא אמרינן דהנדר בטל ברוב.

[ויש לעיין בדברי הגרע"א בסוף חידושים לתמורה (ו' א') דלכאורה לית ליה יסוד זה].

נרות חנוכה בשבת

הנה בתשובות מהר"ש ענגיל (ח"ב עמוד י"א) דן בלא הדליק נרות חנוכה בערב שבת, ובשבת הוכרח להדליק נר משום פיקוח נפש, האם יכוין גם לנר חנוכה ואז יוכל לברך.

וכתב מהר"ש ענגיל דחכמים הפקיעו המצוה דנר חנוכה בשבת. ולפי זה בהדליק בשוגג בשבת חנוכה, לא נתפס קדושת נר חנוכה ויהא מותר להשתמש לאורה.

אך לענ"ד יש לדון לא כך, דגם בשבת יש חיוב אלא שאנוס, ואם כן אם בלאו הכי מדליק יכוין לנרות חנוכה.

ויש לעיין בהאי נידון בכמה אנפי:

א. חשב שיצאה שבת

הנה כעין זה יש לדון במוצאי שבת וצריך להדליק נר של חנוכה וחשב שיצאה שבת, ובאמת הדליק בשבת, האם צריך לחזור ולהדליק.

והנה לדעת מהר"ש ענגיל יש לדון שהזמן מופקע ממצות הדלקה. אך אם נימא דלא כן, אם כן יצא ידי חובתו, ומצוה הבאה בעבירה לא אמרינן במלאכה בשבת, וכמו שכתב בירושלמי (שבת פרק האורג ה"ג) לענין קורע בשבת שיצא ידי חובת קריעה, מכיון דאין העבירה בגוף המצוה.

ב. חכמים הפקיעו המצוה

הנה לכאורה מרמב"ן מוכח כותיה דמהר"ש ענגיל, דהנה אמרינן בגמרא (כ"א א') דלמאן דאמר דנר חנוכה כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, אסרינן להדליק בשבת חנוכה בפתיחות הגרועים, מפאת דמותר להשתמש לאורה.

והקשו תוספות (שם ד"ה ומותר) תיפוק ליה לאסור למאן דאמר כבתה זקוק לה כמו דאסרינן בחול. וכתבו דאין הכי נמי. [אלא כתבו דמשמע שיש עוד טעם אחר בשבת שלא להדליק לבד מטעם דיום חול, והיינו מכיון דמותר להשתמש לאורה חיישינן שמא יטה].

אמנם ברמב"ן (שם) תירץ קושיית תוספות, דבשבת לא איכפת לן אם יכבה, כיון שאין שייך להדליק בשבת, לא רמו עליה החיוב הדלקה כלל. [ואם כן בשבת הוה לכולי עלמא כמאן דאמר כבתה אין זקוק לה]. אם כן נוכיח מדבריו כמהר"ש דבגוונא הנ"ל לא יכוין לשם מצות נר חנוכה.

אך תוספות לא סברי הכי, וסברי דגם בשבת זקוק לה אלא שהוא אנוס, ותיקשי על מהר"ש. ויש לומר דסברת תוספות דעכ"פ הרצון שהנר ידלק כל הזמן, דזהו סברת כבתה זקוק לה, ישנו גם בשבת.

אך לדברינו דיש לדון דגם בשבת יש חיוב אלא שאנוס, אם כן דברי תוספות כפשוטם. אך מכל מקום הרמב"ן כנגד זה. ויש לומר דגם להרמב"ן כאשר יכול להדליק חייב משום נרות חנוכה, ורמב"ן קאי בגוונא שאינו יכול להדליק, שאז לא רמיא עליה כלל

ג. קיבל תוספת שבת

הנה חזינן דבקיבל תוספת שבת יאמר לחבירו שידליק עבורו. וצריך לומר דבזה מודה מהר"ש כיון דחבירו יכול להדליק.

מעתה יש לעיין למהר"ש בקיבל תוספת שבת ומדליק משום פיקוח נפש אם יכוין גם לנרות חנוכה.

ד. קורע בשבת

יש לעיין על פיסקא דמהר"ש, דהא תנן (שבת ק"ה ב') דהקורע בשבת יצא ידי קריעה, והרי קריעה היא מצוה דרבנן, ונהי דלא הוה מצוה הבאה בעבירה כמבואר בירושלמי בשבת (פרק האורג ה"ג), אך נימא דהופקע כאן מצות קריעה כיון דחל בשבת.

אלא בזה נימא לחלק, דמצוות חנוכה היא מפאת הזמן ובה שבת הוי חוץ מהזמן, משא"כ מצות קריעה אינה קשורה בזמן.

ה. אינו ניכר

תו כתב מהר"ש ענגיל דבהדליק בשבת משום פיקוח נפש אין להחשיבו נר חנוכה דמעשיו מורים שלשם פיקוח נפש ולא לשם הדלקת נר חנוכה, ודמי להא דאמרינן (שבת כ"ב ב') דאם מדליקה ואוחזה בידו במקומה, לא יצא, שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה. [וכך כתב הגאון מנחת שלמה בתשובות להל' חנוכה שנדפס עכשיו מכתב יד].

וצריך עיון דהא הקשה ברשב"א (שבת כ"א ב' ד"ה והלכתא) דיעשה אותו הנר לנר שבת ונר חנוכה, וכתב דמכאן מוכח דאסור להשתמש לאורה, ולהאמור הרי בלאו הכי מדליק לנר שבת, חזינן דלא בעינן שיהא ניכר. ועיין בפרי חדש (ס"י תרע"ג סעי' א', מובא בפרי מגדים ס"י תרע"ח א"א סק"ב)

שכתב דבאמת הא דלא עבדינן נר אחד לנר שבת ונר חנוכה, היינו משום דאז יחסר ההיכר, אך ברשב"א הנ"ל הא מבואר דלא כן.

ו. יום הכיפורים שחל בשבת

הנה חזינן ביום הכיפורים שחל להיות בשבת ואוכל משום פיקוח נפש, אין צריך למיעבד לחם משנה (מטה אפרים ס"י תרי"ח סעי' י"ז, בשם מגן אברהם סק"י ושו"ת ערוך הרב וחיי אדם, וכתב בקצה המטה שם דאיירי אף כשחל בשבת), וגם אינו חוזר על רצה מכיון דאינו חייב לאכול פת (משנה ברורה ס"י תרי"ח ס"ק כ"ט). ואם כן הכי נמי נימא דאין כאן מצות הדלקת נר חנוכה בשבת.

אך לענ"ד אינו ראייה, דשאני התם דאין מושג של עונג שבת ביום הכיפורים שחל להיות בשבת אף למי שאוכל, משא"כ לענין נר חנוכה, יש מושג של נרות חנוכה למי שהדליק מבעוד יום. ולא אדע.

היאך יהנה מנרות חנוכה

הנה כתבנו לדון שאם לא הדליק נרות חנוכה בערב שבת, ובשבת הוכרח להדליק נר משום פיקוח נפש, שיכוון גם לנר חנוכה ואז יוכל לברך.

אך תיקשי היאך יכוין לנרות חנוכה, הרי אחר כך יהנה ממנו, דהרי מדליק לצורך פיקוח נפש, ולכאורה עדיף שלא ידליק, מלהדליק וליהנות וכדלהלן:

א. עדיף שלא ידליק

הנה אמרינן בגמרא (שבת כ"ג ב') דאם יש לו רק נר אחד, ויכול להדליק או נר חנוכה או נר שבת, ידליק נר שבת משום שלום ביתו.

והקשה ברשב"א (שם כ"א ב' ד"ה והלכתא) כיון דיכול להדליק נר חנוכה בפנים כאשר אינו יכול להדליק בחוץ, אם כן ידליק נר אחד לתרווייהו בפנים. ותירץ דנרות חנוכה מיתסר בהנאה, ואם כן לא יכול להשתמש בהם לנרות שבת. וכך מבואר בבאור הגר"א (ס"י רס"ד סעי' א' לרש"י ור"ן).

חזינן דאמרינן דעדיף שלא ידליק מאשר ידליק ויהנה, ואם כן הכי נמי בנידון דידן.

[ובמגן אברהם (ס"י תרע"ח ס"ק ב') כתב דהשתא דמדליקין בפנים וש לו רק נר אחד, ידליק נר אחד לשניהם, וסבירא ליה דגמרא הנ"ל דמדליקין רק נר שבת היינו משום דמדליקין בחוץ. אך האחרונים (עיין משני"ב שם ס"ק ב') פליגי על המגן אברהם. תו, דכתבו בלבושי שרד ובפרי מגדים (ס"י תרע"ח ס"ק ב') דבמגן אברהם בסי' תרע"ג (ס"ק ב') מבואר דלא כן, שלא ידליק לנר חנוכה כלל וזה עיקר דעתו].

וכגון מי שצריך לאכול אתרוג משום פיקוח נפש וזה האתרוג היחידי שיש לו, אם יקחנו למצוה ובה יאסר בהנאה, נמצא דנימא ליה שלא יקחנו, ואע"פ שאיסור אכילת אתרוג של מצוה היינו רק מדרבנן, הרי באתרוג על אילן לא יורידנו דהעמידו דבריהם, ובנשפך המים החמים אסרינן למול בשבת אף היכא דיצטרך לעבור רק על איסור דרבנן כגון להביא המים מכרמלית.

ב. אחר כך יהא מותר

אך יש לדון דכד נימא דלא הופקע מהחוב ודלא כמהר"ש, מפאת איסור הנאה לית לן בה, דהרי שרי ליה ליהנות משום פיקוח נפש. אך הנה במילה בשבת באופן שאחרי המילה יצטרך לעשות מלאכה משום פיקוח נפש, פליגי קמאי האם מותר לכתחילה קיים מצוות מילה בשבת. [ואיירי בגוונא דאשתפיך חמימיה בשבת, והיינו דהוחמו חמין בערב שבת לצורך המילה ונשפכו המים בשבת, ואם ימולו בשבת יצטרכו לחמם מים לאחר המילה, דהרי איכא פיקוח נפש אם לא יהא מים חמים לאחר המילה]. דעת הר"ה (שבת נ"ג א' מדפי הר"ף) דלא יקיים מצוות מילה בשבת, וטעמא, מכיון שעל ידי המילה יהא מוכרח לעשות מלאכה לאחר המילה לצורך פקוח נפש של התינוק, וכי תימא דאז יהא היתר דפיקוח נפש, מכל מקום הא אסור לקיים מצוה אם על ידי זה מכניס עצמו למצב שיצטרך לחלל שבת משום פיקוח נפש. ואם כן הכי נמי בנידון דידן, אין לכוון לנרות חנוכה אם על ידי זה יהא מוכרח לעבור על האיסור ליהנות מהנר.

אך ברמב"ן (שבת קל"ד ב') פליג, דבאמת שרי למול, ואחר כך דהוה מסוכן שפיר עבדינן לצורך פיקוח נפש. ולדבריו הכי נמי ידליק לשם נר חנוכה ואחר כך יחנה. אך הא קיימא לן כר"ה (משנה ברורה סי' של"א ס"ק כ"ד). ואם כן לא יכוין לנר חנוכה.

[וכי תימא דחזינן דאף לדעת הר"ה (שבת ז' א' מדפי הר"ף) שרינן להפליג בספינה בערב שבת לדבר מצוה, או בתחילת השבוע אף לדבר הרשות, ולא איכפת לן דאחר כך יהא פיקוח נפש ויהא מוכרח לעשות מלאכה בשבת. אך צריך לחלק, דהתם בספינה איירי שמפליג מערב שבת, משא"כ במילה חמיר מכיון דאיירי שכל בשבת, וכיון שכל בשבת עצמה סובר הר"ה דלא ימול כשיודע שיהא חילול שבת. מעתה נידון דידן בפשוטו דמי לשבת עצמה ואסור].

ג. נר חנוכה רק לרגע

אך יש למידן דאית ליה תקנתא דיכוין שיהא לנר חנוכה רק לרגע, להשיטות (פרי מגדים סי' תרע"ג א"א סק"ח) דנר חנוכה אין לו שיעור, ובאותה רגע באמת לא יחנה. והיא תקנה נכונה.

והעירוני דאם כן מדליק בשבת יותר זמן מאשר צריך, ומי התיר זאת. אך יש לומר דברגע שמדליק עדיין אינו נהנה ובאותה רגע יחול נר חנוכה. [וביולדת דשרינן להדליק נר משום דמייבא דעתה, יש לעיין אם זה מיתסר בנר חנוכה. וכדי שלא יכשל בפתחים שרי בנרות חנוכה, אך זה אין לומר דבזה יהי הנר שמדליק לפיקוח נפש שלא יכשל בפתחים, דאם כן גם באין לו רק נר אחד לשבת וחנוכה, אימא שידליק ויהי רק בזה, אלא דחיישנן שיהנה יותר].

ד. הדלקה עושה מצוה

אלא דיש לשאול אם כן בהך דרשב"א והגר"א נמי ידליק לשם נר חנוכה לרגע, ואחר כך לנר שבת.

ולכאורה יש לומר דכשם שבנר חנוכה הדלקה עושה מצוה, ואם בשעת הדלקה לא היה ראוי, גם אחר כך לא מהני.

אם כן הכי נמי בנר שבת, דהרי בנר חנוכה ילפינן (שבת כ"ג א') דהדלקה עולה מצוה מדמברכינן להדליק נר של חנוכה, ואם כן יש לומר בנר שבת נמי. ונפקא מינה כאשר הדליק נר שבת באופן שלא היה ראוי. ואם כן יש לומר דמשום הכי לא קאמר הרשב"א והגר"א האי תקנתא לדעת הפרי מגדים, דהרי באותה רגע הראשון שמכוון לנר חנוכה הרי אסור להשתמש לאורה ואם כן לא מהני ההדלקה לנר שבת.

והעירוני דאיכא דסברי (עיין במשנה ברורה סי' רס"ג ס"ק כ"א) דגם נכרי יכול להדליק נר שבת עבורו דהעיקר שיהא דלוק, ואם כן לא נימא דין הדלקה עושה מצוה בנר שבת. אך הרי חזינן דאם הדליקה קודם פלג המנחה לא עלתה לו ההדלקה, חזינן דבעינן ההדלקה בחיובא.

[והא דאמרין דבעינן שיהא ראוי לנר בשעת ההדלקה, אם כן המדליק נר של שעה שהלהבת למעלה מעשרים אמה ואחר כך יורד למטה מעשרים אמה לא מהני. והעירוני דזה מהני משום אשו משום חציו. ואינו נראה לי דאם כן גם בהדליק בפנים והוציא בחוץ. והרי חזינן דהדלקה לא חשיב חציו, דהרי המדליק קודם פלג המנחה, לא מהני, והזורק חץ קודם פלג המנחה, שהחץ ידליק בפלג המנחה, יש לעיין בזה, ויותר נראה לי דשפיר יצא, ועדיין לא עיינת].

ה. למעשה יהא שלום בית

אך היטב העירוני דהרי אמרינן (שבת כ"ג ב') דבאמת נר חנוכה קודם לנר שבת משום פרסומי ניסא, אלא הטעם דאמרין דנר שבת קודם היינו רק משום שלום בית. ומשום הכי כתבו בהפוסקים (תשובות אגרות משה א"ח ח"ה סי' כ' אות ל'). ועוד עיין תשובות להורות נתן חלק י"א סי' י"ז) דאם יש אור בביתו מבחוץ ואין חשש שלום בית, נרות חנוכה קודם.

ואם כן אכתי שיקצה הנר חנוכה רק לזמן קצר, לשיטת פרי מגדים דנר

חנוכה סגי בכל שהוא וכהנ"ל, וכי תימא שאז לא יהא לו נר שבת מכיון דלא היה ראוי לנר שבת בשעת ההדלקה, אך לא איכפת לן דעכ"פ יהא אור בחדר ואם כן לא יהא טעמא דשלוש בית ובכחאי גוונא באמת נר חנוכה קודם. ואם כן תיקשי על הפרי מגדים.

והעירוני ליישב האי קושיא, דלא שרינן לבטל נר שבת מפאת נר חנוכה של זמן קצר, שהרי זה ספק נר חנוכה, ודוקא נר חנוכה ודאי דוחה נר שבת כשאין חסרון של שלום בית, ולא ספק נר.

אבל באמת אינו מעלה ארוכה, דלדידן שמן פחות מחצי שעה הוא ספיקא, אבל בגמרא פשיטא לה אם מהני או לא, ואם כן אם נימא דמהני, הרי יש תקנתא, ואמאי אמרינן בגמרא דנר שבת קודם לנר חנוכה.

וכי תימא דיש ליישב דלא מתקנינן כן דחישנן שמא יהנה גם ברגע הראשון, אך הרי חזינן דלאחר חצי שעה שרי ליהנות מדינא. ואולי הכא גרע טפי שרגיל להשתמש בנר שבת.

ו. שרי לחולה שאין בו סכנה

הנה העירוני לדברי הפרי מגדים (סי' תרע"ב א"א ס"ק ו') דחולה שאין בו סכנה שרי ליהנות מנר חנוכה. ואם כן יש לומר דשפיר שרינן לכוין לנר חנוכה בהדליק לחולה שיש בו סכנה בשבת, כיון דההנאה משרא שרי. אך לעני"ד גם להפרי מגדים איירי דוקא רק בליכא אחריתא, ואם כן שוב יש לעיין, [א"ה]. היינו דשרי רק בדיעבד, ואם כן נימא דעדיין אסור לכתחילה לכוון לשם נר חנוכה, אך מכל מקום יש לומר דזה קילא. וצריך עיון.

ספק דחכמי לוניל

איתא בארחות חיים (לרבינו אהרן הכהן מלוניל, הלכות חנוכה אות י') **דעובדא הוה בלוניל באחד שלא היה לו רק ב' נרות ביום ג', ואחר כך נזדמן לו עוד נר, והסכימו חכמי לוניל שידליק עוד נר, אך לא יברך שנית דהברכה שעשה מתחילה עולה גם על ההידור.**

[שמעינן דעל הידור מברכינן וכל הטעם שנפטר רק מפאת שהברכה הראשונה חיילא על ההידור. ולפי זה בלא בירך על העיקר יכול לברך על ההידור. אך הגר"א (תניינא סי' י"ג) אייתי בזה פלוגתא אחרונים דפרי חדש ואליה רבה].

משמע שהסתפקו אם יכול להדליק רק הנר שחסר, ופשטו שיכול להדליקו [רק לא יברך שנית]. ויש לבאר בג' אופנים מה היה ספיקם:

א. נכבו נרות הראשונים

יש לבאר דאיירי שכבר נכבו נרות הראשונים, ונסתפקו אם ההידור הוא רק חיוב על האדם שידליק כמנין הימים, או דילמא בעינן גם שיהא ניכר במנורה נרות כמנין הימים. ופשטו כהצד הראשון דמכל מקום מחוייב אע"פ שנכבו הראשונים.

ולפי זה הרי זה דלא כבית הלוי (ע"ה"ת, סוגיא דחנוכה) דפסיקא ליה דבנכבה מההידור ליכא טפי מצות הידור, ולדברי הבית הלוי נמצא חידוש גדול, שאם כבה אחד מההידור, יהא לו מותר לכבות האחרים בידיים. ומכל מקום לענין היתר הנאה ליכא נפקותא, למאי דקיימא לן (ע"ה משנ"ב סי' תרע"ז ס"ק י"ח) דבכבה תוך מחצית השעה אסור ליהנות מהשמן.

ב. הסיח דעתו

תו יש לבאר לעולם איירי דאכתי דולקים, דבלא זה ליכא הידור, אלא דנסתפקו דכיון דהסיח דעתו לא חייל הידור דצריך להיות עם העיקר, ובהסיח הדעת חשיבא פעולה אחרית. ופשטו דמכל מקום מחוייב.

ולפי זה יקשה אמאי פטור מברכה, הא הסיח דעתו. ויש לומר לפי דברי בנין עולם (סי' ל"א, מובא במשנה ברורה סי' תקפ"ה ס"ק ד') דבנתחלף השופר קודם המצוה מברך שנית, אבל אם נתחלף באמצע המצוה אינו מברך שנית. ולפי זה בנתחלף חצי כזית מצה לאחר שכבר אכל חצי הראשון, לא יברך שנית.

ג. עסוקין באותו ענין

תו יש לבאר דאיירי דהנר הראשון לא נכבה, וגם לא הסיח דעתו דהמתין שיבוא עוד נר, והא דנסתפקו חכמי מלוניל, דהרי מכל מקום בעינן עסוקין באותו ענין, והכריעו דמכל מקום מדליק.

ולפי זה גם אם נימא כבית הלוי דבענין כל ההידור ביחד, [ואם כן ליכא למימר כדרך הראשון], וגם נימא דלא כהבנין עולם [ואם כן ליכא למימר כדרך השני], מכל מקום אתי שפיר ספיקם. וצריך עיון.

הגליון נתרם לזכות ולרפואת

הר"ר ברוך יהושע בן שינדל יפה נ"י
הר"ר יחיאל יהושע בן בלה ברטא נ"י

לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 302
כסלו תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

כ 1152 מטר, לשיעור רח"נ 960 מטר, ו"א 910 מטר], ומה שמוותר ללכת בתוך העיר יותר מאלפיים אמה, היינו מחמת שכל העיר נחשבת כד' אמות כלפי מי ששוכנת בתוך העיר, ורק מחוץ לעיר מתחיל את האלפיים אמה. אבל כל זה רק אם העיר רצופה בבתי מגורים, או שהיא מוקפת בעירוב אחד כשר שסומכים על כשרותו, אבל אם יש בין השכונות רווח של יותר מקמ"א אמה [בסה"כ 64 / 81 מטר], ולא מסתמכים על העירוב שביניהם, יוצא שהם כמו שתי ערים נפרדות, וצריך למדוד את התחום ביניהם, ויוצא שגם בתוך העיר אסור להם ללכת מעבר לאלפיים אמה, דהיינו קילומטר אחד, מקצה השכונה והלאה. האברכים מהשכונה ביקשו ממוקד העירוב שיערוך להם מפה מסודרת של חישוב התחום לשיטות השונות, ופירסמו אותה בבתי הכנסת, ותושבים רבים התפללו על כך, שלא שמעו שיכול להיות דין תחום בתוך העיר. הם עיינו בביאורים ובמקורות, וגילו שאכן גם עיר אחת יכולה להיות כשתיים או יותר, כמו שכתוב ברמ"א (סי' שצ"ח ס"ז) שחומת העיר שנפרצה משתי רוחותיה זו כנגד זו ונחרבו הבתים שביניהם, עד קמ"א אמה דינו כסתום, ויותר מכך דינו כמחולק וכשתי עיירות (משנ"ב ס"ק ל"ז). אבל אם יתברר בין שכונות רמה ג' לרמה ד' בעירוב טוב, ייחשבו שתיהן כמקום אחד לגבי השוכנת בתוכן, ויהיה אפשר ללכת גם עד ג' 2 ועוד, לפי החישוב החדש שיהיה בעז"ה לאחר השלמת העירוב הפנימי.

לימוד צורת ראשי העמודים והבעיות המצויות בהם

במסגרת השיעורים החדשה אנו עוסקים כעת בלימוד דיני צורות הפתח, שהם המרכיב המרכזי כיום בעשיית העירובים ובתחזוקה השבועית, והם העמודים והחוטמים שבזמנינו, שיצרו דין מחיצה מסביב לעיר או לשכונה. הדבר הכי חשוב הוא שהחוט ישב מעל העמוד ממש, כי אם הוא מהצד של העמוד, אינו כשר כלל. ואפילו אם רק חוט אחד מכל עשרות החוטים המקיפים את הישוב קשור מהצד, כל העיר נאסרת בטלטול, כי הפתח ההוא אינו כשר, וזה פירצה שהיא הרבה יותר מ' אמות, [המרחק המצוי שעושים היום בין העמודים, הוא 30 – 40 מטרים, ופירצה י' אמות היא כ 5 מטר בלבד], וממילא העיר אינה רשות היחיד, כי היא פרוצה החוצה למקום האסור.

בשיעור הבאנו הדגמה של ראש עמוד תקין, ולמדנו מה הדברים החשובים שיהיו בצורתו, וכן הבאנו כמה הדגמות של ראשים שאינם טובים וחלקם אף אינם כשרים מחמת שהחוט שנמצא עליהם גולש מחוץ לרוחב העמוד, וא"כ הוא מן הצד והוא פסול. דבר זה מצוי מאוד לצערינו בהרבה עירובים, שעושים פתרונות על ידי בעלי מלאכה, שלפעמים הם אומנים במלאכתם אבל לא בהלכות עירובין, ויש הרבה אופנים שנגרם שהעירוב פסול מחמת זה, כי החוט אינו יושב מעל ראש העמוד.

האם הטבעת בחוט נחשבת המשך למשקוף

שאלה מעניינת שנתקלנו בה שוב בימים אלו, בעירוב שקשור את החוט בראש העמוד באמצעות טבעת, כלומר קשרו את החוט בסופו בצורת לולאה, והלבישו את הלולאה על אחד מהוים שבראשו, ויוצא שהחוט אינו מגיע ישר עד העמוד. נשאלת השאלה האם יש בזה פסול כלשהו, האם זה שייך לדיני פתחי שימא.

והנה המקור לבעיה זו הוא בדברי החכמת שלמה (הגר"ש קלוגר זצ"ל) שנדפס בגליון השר"ע (סי' שס"ג סס"ו), והוא מדבר באופן שלא היה וו בראש העמוד, אלא עשו טבעת שמחוברת מסביב לעמוד, והחוט היה

מגבית העירוב בבית שמש ברמה ד' החדשה

בשכונת רמה ד' בעיר בית שמש, מתחוללת השבוע מהפכה בכשרות העירוב השכונתי. מדובר בשכונה גדולה מאוד, שנמצאת כעת בשלבים מתקדמים מאוד, כאשר יש כבר עשרות בנינים מאוכלסים, לצד עשרות בנינים בשלבי בניה, שעומדים להתאכלס בתקופה הקרובה, וכולם משפחות בני תורה, המדקדקים בקלה כבחמורה, אבל העירוב המהודר אינו בכל השכונה, אלא רק בשני רחובות בלבד. בשכונה זו גרים כמה אברכים שלמדו בשיעורי העירובין של מוקד העירוב, ועוד לפני שהם עברו לשכונה הם כבר ביררו מה ניתן לעשות כדי שיהיה עירוב מהודר. עם כניסתם הם החלו לעזור לאחראי כדי להדר את העירוב על פי כל ההלכות שלמדו בשיעורים, ועוררו אותו לשים לב לכל מיני פרטים שהשתנו בעירוב, ולסייע ביזו לתקן, וכן הוסיפו לחיים לפני העמודים כדי להקפיד על נדנד החוט שלא ייצא מבין העמודים כלל, בפרט שבמקומות אלו הרוחות חזקות במיוחד. בתחילה היתה זו עבודה שקטה מלאה במסירות, עד שכתה המקום גדל, וצריך להשקיע סכומים גדולים כדי להמשיך את כל ההידורים

על כל השכונה. לשם כך יצאו במגבית רחבה בשיתוף כל קהילות הקודש שבשכונה מכל החוגים, בהשתתפות כל רבני השכונה והקהילות, ובכל בתי הכנסת נערכו דרשות ושיעורים בחשיבות ההידור של העירוב, ובזהירות הנדרשת כדי שהעירוב יעמוד כל שבוע ברמת הכשרות הטובה.

פרויקט מיוחד שעומד ביעד המגבית הזו, לחבר בין השכונות רמה ד' עם רמה ג'. המרחק בין השכונות קטן מאוד, בסה"כ פחות ממאתיים מטרים [כאורך ששה בנינים בערך], אבל המצב כעת שאין ביניהם חיבור של עירוב שכונתי, ואף לא חיבור של עירוב כללי של הבד"ץ, אלא רק העירוב של הרבנות שכולל שטחים גדולים מחוץ לעיר שנאלץ להקל בהרבה דברים. למרות זאת יש הרבה שהולכים משכונה לשכונה, ואף לוקחים עגלות וחפצים, כיון שזה נראה כל כך קרוב, ואינם מעלים על דעתם שצריך לחשוב קודם לפני שמטלטלים גם בין השכונות בתוך העיר. המגבית הזו עוררה מאוד את נושא העירוב בקרב כל שכבות הציבור באזור, מכל החוגים. והתועלת הזו בפני עצמה גדולה מאוד, עוד לפני המגבית עצמה והעירוב שיבנה בעקבותיו.

אנו מאחלים לכל העוסקים במלאכת הקודש, שיצליחו להעמיד את העירובים על תילם, בצורה חזקה וקבועה, עם כל ההידורים, וכפי ההוראות שנתקבלו ע"י גדולי ההוראה. ובמיוחד שמטרתם להרחיב את העירוב ולחבר אותו אל שכונת רמה ג', והדבר יועיל מאוד למאות המשפחות, ולמשך שנים רבות בעז"ה. ובזכות המצוה יבזרכו כל העוסקים וכל התורמים, לברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות, ונחלה בלי מצרים.

תרומות ניתן להעביר לקופת השכונה

באמצעות נדרים פלוס

לקופת "ועד העירוב רמה ד"

ובטל 03-7630-585 קופה מספר 7412

הגבלת התחום בתוך העיר כשיש רווח בין השכונות

בנוסף לדיני הטלטול, יש בדבר הזה השלכות גם בנוגע לתחום שבת, כיון שהעיר בית שמש ארוכה כששה קילומטרים, ושיעור התחום המותר בשבת אלפיים אמה, הוא בסה"כ כקילומטר אחד בלבד, [לשיעור חז"א

סיוע ברכישת לחיים מברזל, והארכה למוט טלסקופי

בתקופה זו של עליית המחירים של הרבה חומרי גלם, ביניהם דלק וברזל שעלו בעשרות אחוזים בבת אחת, נוצר עלייה גם במחירי עבודות העירוב, ואחרים שהיו רגילים לשלם סכום מסוים על עמוד או לחי, נדרשים כעת לשלם יותר ולהשיג תרומות נוספות כדי להמשיך לתקן את העירוב. אנו בטוחים שהציבור יגדיל גם את הסיוע מצידו, ובמיוחד שהוא מקבל גם את התמורה שיהיו עירובים מהודרים, ושמירת השבת תיעשה כהלכה. וזכות השבת תעמוד לכל המסייעים, שיתברכו ג"כ בשפע פי כמה מוכפל במאות אחוזים.

לרגל המצב מוקד העירוב עורך כעת בימי החנוכה סיוע מיוחד לעירובים המהודרים, ברכישת לחיים מברזל, שיהיה ניתן לרכוש את הלחיים במחיר 80 ₪ בלבד [ללא ההתקנה]. הלחיים עשויות מברזל פח מגלון [צבע כסוף] שאינו מחליד. מידות הלחי גובה 110 ס"מ, רוחב 30 ס"מ, עם כיפוף 3 ס"מ מארבעת הצדדים (כיפוף אחד). מי שמעוניין יפנה לטל' של מוקד העירוב, המבצע מוגבל לשבועיים, נבקש מהקוראים להעביר את הידיעה לאחראים על עירובים די בכל אתר, גם למי שלא מגיע אליו הגליון. כמו כן אנו עומדים למצוא פתרון להאריך את המוט הטלסקופי המשמש לקשירת חוטי העירוב, למקרים שצריך לקשור בגובה יותר ממש מטר. מי שמעוניין שיפנה למוקד העירוב. [החיבור מתאים למוט מהסוג האפור, שארכו 5 מטר, ולא למוט מהסוג האדום, שארכו 4 מטר]. ניתן להשיג גם את המוט הטלסקופי.

חיבור עמוד בגובה בהצמדה לעמוד אחר

במסגרת העבודות ביישוב הנ"ל נתקלנו בצורת הפתח שעשו באחד מהפתחים, ולא השקיעו בה עמודי עירוב תקינים, אלא קשרו שני קרשים לצד של עמודי השער, וקשרו את החוט מעל הקרש. והנה דבר זה אינו כשר כלל, כיון שהקרש אינו כשר לשמש עמוד של צורת הפתח, כי הוא תלוי בגובה למעלה מג' טפחים, וכמ"ש השו"ע (סי' שס"ג ס"י) שגם לחי ועמוד צריכים להתחיל תוך ג' טפחים לקרקע, כמו בכל מחיצה שאם היא תלויה ג' טפחים, שהגדלים יכולים לבקוע תחתיה, פסולה. ואע"פ שהקרש צמוד לעמוד אחר שמתחיל מהקרקע, אינו מעיל, כיון שהחוט לא עובר על העמוד שבקרקע, ועיקר העמוד הוא הי' טפחים הסמוכים לקרקע, ואם החוט אינו מעל חלק זה אינו כשר. ואף למקילים בעמוד נוטה שהחוט על ראשו, אע"פ שראשו נוטה מכנגד הי' התחתונים, זה דוקא בעמוד ישר רק נוטה, כיון שהוא יחידה אחת ישרה, משא"כ כאן שהקרש ניכר שהוא דבר נפרד, וגם אינו ממשיך מעל המוד אלא מהצד של העמוד, א"כ הרי זה צורת הפתח מן הצד, שהיא פסולה. וכך הסכימו רבני זמנינו.

יש שואלים א"כ יעמידו לחי למטה ויהיה כשר. והתשובה היא שכדי לתת עצות אך לתקן, צריך להתמצא קצת בשטח, כל מי שמתעסק עם עירובי הישובים יודע, שהם אינם יודעים להעמיד את הלחי במקום הנכון, ממילא זה עצה שאינה הוגנת, שברור שיהיה בה מכשול גדול מיד או בעתיד הקרוב כשהלחי יזוז קצת לצד מפגיעת רכב או מהתרופפות של הקשירה הדלה שעשו, ואז העירוב יהיה פסול. לכן מקובל אצל המומחים שבישובים יש להקפיד שיעשו עמודים כשרים שמתחילים מהקרקע, ולא יסמכו על לחיים כלל, [מלבד מקום שאין ברירה ובתנאי שיש בודק שיודע למדוד מקום החוט].

חובה לעשות עמודים ולא לסמוך על לחיים שייפסלו

בשבוע זה היתה שאלה דומה לזו מאחד הישובים בצפון, שהגיע מומחה וראה כמה עמודים כאלה, אלא ששם התוספת היתה מברזל שמוצמד מהצד האחורי של עמוד השער, והמומחה אמר להם שחייבים להחליף לעמודים שמתחילים מהקרקע. הלך האיש מהמושב והתקשר לרב מסוים שמתעסק בעירובים שכונתיים, ושאל אותו האם זה כשר, והוא אמר לו שזה בסדר, כיון שעמוד השער ייחשב לחי. המומחה התקשר למוקד העירוב וביקש להסביר לרב את המציאות שאינה קיימת בעירובי השכונות, שבהם האחראי יודע מה זה לחי, ויודע להשיגו שיהיה מכוון תחת החוט, משא"כ ביישובים שיש מקומות שאפילו חוט בראש העמוד הם לפעמים קושרים מהצד, כפי שהיה באותו ישוב במקום אחר, ודאי שאסור להם לסמוך על לחיים, וק"ו לא על עמוד של שער שאינו אלא עשר ס"מ, ומצוי שהעמוד הנוסף עקום מעט והחוט אינו מעליו. ויש להוסיף שגם בעירובי השכונות נכון להקפיד שהחטים יהיו על עמוד מסודר שמתחיל מהקרקע, כי לצערינו גם בהם נמצאו מכשולות שלא הבחינו בהם. והי"ת ישמרנו ממכשול, ונזכה לזכות את הרבים תמיד.

קשור לטבעת. באופן זה החוט ודאי מן הצד, ולכן העמידו לחי לפני העמוד, אלא שהחכמת שלמה הוסיף שצריך להרחיק את הלחי מהעמוד באופן שהוא יגיע מתחת החוט עצמו, ולא מתחת הטבעת. כלומר, לא ניתן להחשיב את הטבעת שהמשך של החוט שהוא המשקוף, והטעם, יש מסבירים בגלל שניכר שהטבעת היא דבר אחר. אבל בדרך כלל שינוי החומר אינו מהווה בעיה להחשב המשך, אלא רק שינוי צורה. ויש מסבירים בגלל שהטבעת שמתרחבת סביב העמוד היא ממשכה בשינוי זווית, ולא בקו ישר, והמשקוף צריך להיות דבר ישר מעמוד לעמוד. לפ"ז יש לדון בענין טבעת שהיא בחוט עצמו, כמו המקרה הנ"ל, האם אפשר שהטבעת תהיה המשך של המשקוף, כי אם אינה המשך, יוצא שהמשקוף שהוא החוט הישר אינו מגיע לראש העמוד והוא פסול. ולהלכה שמענו שיש הוראה בעירובים של הבד"ץ להקפיד גם על טבעת בחוט, שלא תצא מרוחב העמוד מהטעם הנ"ל. [למרות שכאמור יש מקום לחלק].

יש לציין שיש פתרון לקשירה זו, שלפעמים נדרש להשתמש בקשירה בצורת טבעת, כגון מסביב לעמוד חשמל ולהעמיד לחי לפניו, או שיש עמוד עם וו אחד מעליו ללא V, וכדי לקשור את החוט בגובה יצטרכו לטפס או להביא סולם גבוה. יש פתרון מיוחד שנקרא "טבעת חנק", קשירה שמתהדקת סביב העמוד, ולא נשארת פתוחה, ואז החוט מגיע ישר עד הסוף. במסגרת השיעורים אנו לומדים גם את הטכניקה הזו. וכן ניתן לקבל הסרת הדגמה של קשירה זו, המיועדת לעוסקים במלאכת העירוב.

הקמת העירוב דורשת מקצועיות מכמה סוגי אומנויות

בשבוע זה התבצעו עבודות רבות בהקמת עמודי עירוב בעירובים ע"י מוקד העירוב. במהלך העבודות השתתפו גם כמה אברכים ממסגרות השיעורים, שביקשו לבוא לראות בפועל את מלאכת הקודש, ולהתמקצע ולרכוש את ידיעת ההלכה עם הפרקטיקה. בסוף היום הם אמרו שההשתתפות תרמה להם הרבה מאוד לחיות את ההלכות, להרגיש איך מקיימים ומבצעים אותם, וזאת מלבד החלקים המעניינים של העבודות, כיצד חופרים את הבורות לעמודים, כיצד מעמידים את העמוד תוך הבוה, מכוננים אותו ומיישרים, מכנינים את הבטון, יוצקים לבוה, מייצבים את העמוד עד להתייבשות הבטון, ועוד טכניקות מקצועיות שצריך לדעת ולהקפיד שיהיו כראוי בעבודת הקודש.

בהקמת עמוד עירוב יש קושי מיוחד יותר משאר בעלי המלאכה, משום שהוא צורך עבודה במגוון סוגי מלאכות, מכל דבר רק מעט. צריך לעשות חפירה עמוקה כשמונים ס"מ, שדורשת מאמץ לא מועט, ולפעמים גם חציבה עם פטישון או קונגו, כאשר יש בקרקע אבנים. יש מקומות שהעבודה נעשית בידים, וכשיש עבודה גדולה היא נעשית בעזרת טרקטור מיוחד שיש לו את הכלי המתאים לחפירה מעוגלת ועמוקה, והעלות שלו גבוהה שאי אפשר להביא אותו למעט עמודים. לאחר מכן צריך לעשות יציקת בטון, להביא חומר מתאים, לערבב בכלים מתאימים וציוד מתאים. בנוסף צריך לחבר ראש עמוד מקצועי ומהודר, שדורש את מלאכת ההלחמה שהיא מקצוע לעצמו. וכן ניוז של העמודים למקום העבודה שבדרך כלל מפורז למספר מקומות שונים, שדורש רכב שיכול לשאת את העמודים על הגג. כל מלאכה דורשת את הכלים שלה ואת הידע המקצועי שלה, ובדרך כלל בעלי האומנות אינם עושים את כל אלו יחד, המסגר עובד בהלחמה אך לא ביציקת בטון, והעובד ביציקת בטון אינו עובד בהלחמה עדינה ויפה. אלא

הקבלנים מעסיקים כמה עובדים יחד, ועושים את המכלול, שזה ניתן לעשות רק בעבודות גדולות והמחיר בהתאם. כמוכן שאי אפשר לפעול כך בעבודות עירוב, כי כל מלאכה משמשת לסירוגין ולא ברציפות, אלא מעט מזה מעט מזה, מעט כאן ומעט שם. משום כך נדרשים עובדי העירוב להתמקצע בהרה דברים, ושיהיה להם ידע טוב בכל מכלול המלאכות, בנוסף לכל הידע ההלכתי הגדול בהלכות עירובין, ורק אז יכולים להוציא מתחת ידם מלאכה שלימה וטובה.

ג. ב. הכינוס שפורסם בגליון הבא, נדחה.

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מקץ

שרשרת ההשגחה המופלאה

מהי הסבירות שדבר כזה יתרחש - צריכים לא פחות מנס כדי שדבר כזה יקרה.

ולכן, כאשר מאורע כזה אכן התרחש עם יוסף הצדיק, אנו מבינים שעל אף שעל פניו נראה שהדברים קרו באופן של סיבה ומסובב גלויים וניכרים לעין - יוסף מצא חבר בכלא, ואז החבר הזה היה בדיוק במקום הנכון בזמן הנכון, והוא נזכר בכוחו של יוסף לפתור חלומות, וכך התגלגל הדבר, לאמיתו של דבר, שרשרת זו של סיבה ומסובב, היתה הרבה מעבר לצירוף מקרים.

המנהיג העליון

כמובן, מי שבחר לעצום את עיני שכלו ולחשוב בצורה מצומצמת ובלתי הגיונית, יוכל לומר שפשוט ככה זה יצא. וכך, בעודו צופה בכרכרתו המזהבת של ר' משה פיינשטיין, הרתומה לחמישה עשר סוסים, הצועדים במורד שדרות פנסילבניה, בעוד אנשי השירות החשאי רצים לצידי הכרכרה, וכולם צועקים, "הידד! אברך - כרעו על ברכיכם בפני המשנה לנשיא" - כפי שהיה אצל יוסף - הוא יוכל לנהוג בטיפשות ולומר, "זה כלום! לפעמים קורים דברים כאלה".

אבל כאן, במקום הזה, איננו מעוניינים לחשוב בצורה מצומצמת שכזו! הבה נשאיר את צורת החשיבה הזו לגויים וליהודים החפצים לחשוב כמו גויים. אומות העולם מאמינות שהעולם הוא הפקר; הם רואים בו מקום בו שולט אי-הסדר. כאשר הם סגדו לאלילים, הם האמינו שכל כח בטבע נתון תחת שליטתה של אלוהות אחרת, וכך נוצרה התנגשות תמידית בין הכוחות השונים. הדבר נכון גם כלפי האקדמיה, מאמיני האבולוציה. הם טוענים שהכל נובע מסיבות שונות, וכל ההתרחשויות בעולמנו אינם אלא אירועים אקראיים. הם מאמינים כי ההמשכיות בין האירועים השונים היא תוצאה של כוחות המקרה והטבע הנלחמים זה בזה. מבחינתם, ההיסטוריה אינה אלא אנדרלמוסיה אקראית.

אולם התורה מלמדת אותנו שאין דבר כזה, היסטוריה אקראית, משום שהקב"ה הוא זה שעושה את ההיסטוריה.

מאשפות ירים אביון

האירועים המתרחשים בפרשתנו, עלולים לגרום לנו סחרור לא קטן. רק בשבוע שעבר קראנו אודות יוסף הנמק בכלא המצרי, והנה, לפתע פתאום, הוא מובהל אל פרעה מלך מצרים על מנת לפתור את חלומותיו. יוסף פותר אותם בצורה כל כך מתאימה והולמת, עד שפרעה יוצא מכליו תוך הכרזה כי "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו", ומחליט על אתר למנות את יוסף למשנה למלך. וכך יוסף, שאך לפני מספר שעות עוד היה אסיר בכלא, מתמנה לאדם השני בחשיבותו במדינה החזקה בעולם.

ברור לכל כי מהלך שכזה, שעבד מארץ כנען, הופך בן רגע למנהיגה של אומה כמו מצרים, הוא דבר בלתי נתפס. גם אם היו מספרים לנו שיוסף השתחרר מהכלא והפך לממונה על אורוות הסוסים של מלך מצרים, היינו טוענים שזהו דבר בלתי אפשרי. אבל שהוא יתמנה למשנה למלך! דבר כזה הוא מעבר לבלתי אפשרי!

מינוי נשיאותי

הבה ננסה לדמיין לעצמנו שמועה שהתפשטה והתבררה כאמיתית, שביום בהיר אחד, מרן הגר"מ פיינשטיין הוזמן בדחיפות אל החדר הסגלגל בבית הלבן, לישבת חירום עם הנשיא רונלד רייגן. הנשיא פונה לר' משה ואומר לו, "רבי, אני זקוק לאדם שיטפל בענייני המדינה. יש היום הרבה בעיות; מיתון כלכלי, פשע, ודברים נוספים, ואני עסוק מדי. עלי לטפל בחווה שלי, ויש לי עוד כל מיני בילויים הממלאים את סדר יומי. שמעתי מאנשי שאתה הוא האיש המתאים לתפקיד ניהול המדינה. ראה נתתי אתך על כל ארצות הברית. בבקשה, הנה המפתחות למדינה - התחל במלאכת הניהול".

האמת תאמר, שאין דבר טוב יותר עבור המדינה שלנו מאשר אירוע שכזה. אילו היה הנשיא רייגן ממנה את הגר"מ פיינשטיין למשרה שכזו, זאת היתה יכולה להיות הממשלה המושלמת ביותר, ואנחנו היינו במצב הטוב ביותר שניתן להעלות על הדעת. ובכל זאת, אנחנו מבינים

שיקרה בעתיד קשור לכל מה שקרה בעבר. מעשה מכירת יוסף וכל מה שהשתלשל בעקבותיו, היו תוצאה של שרשרת ארוכה של אירועים שקדמו לזה, וכבר שנים רבות שהקב"ה כיוון את האירועים השונים כדי שיובילו לידי עלייתו לגדולה של יוסף.

יושב בסתר עליון

כמובן שהקב"ה יכול היה להעלות את יוסף לגדולה בין רגע, ולצוות עליו פשוט לקום ולצאת מבית האסורים, לחלוף על פני השומרים מבלי שיעשו לו דבר, לגשת אל פרעה, לדחוף אותו מהכסא ולתפוס את מקומו - כך הכל היה הרבה יותר פשוט. אולם הקב"ה אינו מנהיג את עולמו בצורה זו - הוא פועל בדרך הטבע. כביכול הוא עומד מאחורי הקלעים, מתמרן את כל מאורעות העולם בצורה פתלתלה ונסתרת, ומסובב את הדברים בדרך מלאה בתפניות מורכבות ובלתי צפויות.

להנהגה זו של "יושב בסתר עליון", ישנה סיבה מאוד מסוימת. הקב"ה מנסה אותנו תדיר, ורוצה שנבחן את התרחשויות העולם, ונגלה את ידו הנסתרת העומדת מאחורי הכל. זהו אחד מהנסיגות של העולם הזה - האם נשכיל להשתמש בעיני רוחנו בכדי לחבר את הווי"ם? האם נשים לב לקשר בין האירוע הנוכחי לבין זה שקדם לו, ובינו לבין האירוע שיבא אחריו?

זהו תפקידנו בחיים - להיות "דורשים" - לחקור ולהתחקות אחר דרכי ה', להתבונן ולחשוב במעשיו, ולגלות את ידו הנסתרת בכל פרט ופרט. לכך ברא הקב"ה את דרך הטבע, שבו כל סיבה מובילה לעוד סיבה, כך שנדרש מאמץ כדי לראות את יד ה'. ובכל זאת, מי שאכן ישקיע את המאמץ, יוכל לחבר את הנקודות המפוזרות. אם נשתמש בעיניים ונגלה את יד ה' בהיסטוריה שלנו - כפי שיבואר, במדה מסוימת, בשורות שלפנינו, הקב"ה ישלם לנו שכר על כך.

כתוב בפסוק (תהילים קה, א), "הוֹדִיעוּ בְּעֵמִים עֲלִילוֹתָיו" - לא כתוב "מעשיו" או "פעולותיו" אלא "עלילותיו", שפירושו תכנית מלאה חכמה עמוקה ומורכבת. פעולותיו של הקב"ה נעשות מתוך פקחות אינסופית, עם שרשראות אירועים המקושרות זו לזו, והמשימה המוטלת עלינו היא לעסוק בלימוד הפעולות המורכבות הללו, על מנת לגלות את ה' אחד העומד מאחורי הקלעים ומושך בחוטים. זוהי אחת העבודות החשובות המוטלות על האדם בעולם הזה.

וידע יוסף

יסוד זה אנו למדים מדברי יוסף הצדיק בעצמו. בפרשת ויגש, לאחר שגילה יוסף את זהותו האמיתית לאחיו, אמר

היסוד הראשון של התורה הוא "ה' מלך", שבין היתר כולל את היסוד הגדול שכל מה שמתרחש בעולם הזה נעשה אך ורק על ידי השי"ת. הקב"ה מושך בחוטים, ומסדר את כל מאורעות העולם. ולא רק שהוא מנהיג ומסדר את הכל, אלא הוא עושה זאת כה' אחד, כלומר הוא מוליך את ההיסטוריה כולה עם תכנית ומטרה אחת. "ה' אחד" פירושו שיש תוכנית אחת המנוהלת על ידי מנהיג אחד ויחיד, אשר מפעיל ומגלגל את מהלך ההיסטוריה בחכמה אינסופית, עם תכנית המכוונת ומובילה אל התכלית המושלמת.

ווי החיבורים

משכך, אנו מבינים שתופעה יוצאת דופן זו, בה יוסף מתמנה לתפקיד כה בכיר בממשלתה של מעצמה עולמית, היתה תוצאה של תכנון מחושב, וחלק מתכנית מורכבת של הבורא עולם. זה לא קרה סתם כך, בצורה ספונטנית. ההפתעה הזו של "ויהי מקץ שנתיים ימים" היתה למעשה השיא של שנות הכנה רבות.

יש לציין שפרשתנו מתחילה באות ו' - לא כתוב "היה מקץ שנתיים" אלא "ויהי מקץ שנתיים". ובאמת זהו מאפיין ייחודי של כלל כתבי הקדש - כמעט כל מעשה המסופר בתנ"ך, מאז "בראשית ברא אלקים", מתחיל ב-ו' - "ויהי" "וילך" וכו'. אפילו רבים מהכ"ד ספרים מתחילים כך: "ואלה שמות בני ישראל", "ויקרא אל משה". "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". גם ספר יהושע מתחיל ב"ויהי אחרי מות". כך גם ספר שופטים, ספר שמואל א' וב', וכן ספר מלכים א' וב', ועוד מעשים רבים כהנה במרחבי התנ"ך.

דבר זה דורש הסבר. הרי כאשר אנחנו מספרים סיפור, אף פעם איננו מתחילים ב-ו'. אנחנו פותחים ואומרים: "פעם..." או "היה הֵיחָה...", אבל לא "ופעם". מדוע אם כן חורגת התורה מדרך זו, ופותחת את סיפוריה ב-ו'?

ואמנם, ל-ו' הזה יש תפקיד חשוב ביותר - באות האחת והיחידה הזו טמון אחד מיסודות אמונתנו - ששום דבר בהיסטוריה אינו עומד במנותק משאר המאורעות. ה-ו' הוא חוליה בשרשרת. ו' פירושו חיבור, כלומר שהמעשה שכעת הולכים לספר עליו, אינו עומד בפני עצמו, אלא הוא מחובר וקשור למעשה הקודם. גם ווי העמודים במשכן שימשו לפעולה של חיבור.

כל מאורע המתרחש בעולם הזה הוא חלק מתכניתו הגדולה של הקב"ה. כל ההתרחשויות בכל מהלך ההיסטוריה הנם רצף אחד ארוך. לכל אחת מהן ישנה משמעות, והן פועלות יחד בהרמוניה מושלמת. כל מה שהתרחש בעבר, היווה הכנה למה שיקרה בעתיד, וכל מה

"וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם". זהו פסוק חשוב ביותר! כמה חבל שהתרגלנו ללמוד חומש מבלי לשים לב למה שכתוב בפסוקים. משמעותו של הפסוק הזה היא, שבמשך שמונים שנה, יוסף שלט בארץ מצרים באגרוף ברזל! מגיל שלושים עד גיל מאה ועשר! שמונים שנה! לא היה מלך בעם ישראל ששימש בתפקידו זמן רב כל כך כמו יוסף. ובידו היה כח כזה, שאף אחד לא יכול היה לפתוח את פיו כנגדו! הכל ידעו שמי שרק יעז להמרות את פיו של המשנה למלך ולפקפק בסמכותו - יזכה ל"טיפול מיוחד" של פרעה...

וכך, יוסף הצדיק, שה"מוטו" שלו היה "את האלקים אני ירא", הפך למנהיגם של בני ישראל, והוא ניצל את כחו ואת סמכותו, כדי להכין את אחיו היהודים לקבלת התורה. החיים תחת מרותו של יוסף הצדיק, הכשירו את בני ישראל לחיי התורה שעתידה היתה להינתן להם. זוהי האמת לאמיתה. גדולתו של יוסף היוותה את הבסיס לקבלת התורה.

יוסף השגיח עליהם בקפדנות. הם פחדו ממנו מאד, וכל מעשה שלהם, גם הקטן ביותר, נעשה אך ורק בהתאם לרצונו של יוסף. הוא לא אפשר להם להיטמע בין המצרים, והוא גרם להם ללכת בדרך הישרה. עינו הפקוחה הרגילה אותם לדקדק במעשיהם, להיזהר בקוצו של יוד, שכן הם ידעו שיוסף לא יסבול שום סטיה מדרך האמת, ויגיב בחומרה אם דבר כזה יתרחש. וכך הוכשרה משפחת בני ישראל, מתוך המדות הישרות של אברהם, יצחק ויעקב, לקבלת התורה. כעת הדרך היתה פתוחה להמשך ההיסטוריה של אומתנו. רק בזכותו של יוסף, המשנה למלך מצרים, הפך עם ישראל למי שהוא היום.

לידה מאוחרת

אולם עד שיוסף הפך למלך, היו אינספור שלבים! חוליות רבות בשרשרת ההשגחה צריכות היו להתחבר זו לזו עד לתוצאה הרצויה. רחל חיכתה במשך שנים רבות יוסף לילד, ויוסף נולד כמעט אחרון מבין האחים. זו היתה חוליה חשובה ביותר בשרשרת שהובילה למתן תורה - היה זה חלק מגלגלי ההיסטוריה שסובב הקב"ה בעומק תבונתו.

הבה נתבונן לרגע כיצד היו נראים פני הדברים אילו יוסף היה הבכור, או לכל הפחות בין גדולי הבנים. במקרה שכזה, היחס המיוחד שזכה לקבל מאביו, לא היה גורם להם לקנאה. הלא הוא הבכור, או לפחות בין הגדולים. באותם ימים, אנשים כיבדו את אחיהם הבכור וכן את אחיהם הגדולים מהם.

להם, "וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֵרִית בְּאֶרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה, וְנִעְתָה לָא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹקִים" (לקמן מה, ז-ח). יוסף לא אמר את הדברים רק כדי להרגיע את אחיו, שלא יצטערו על מעשיהם, לא! יוסף ביטא בדבריו יסוד אמיתי של התורה הקדושה, וממנו למדנו כלל גדול בדרכי ה'. יוסף ניצל את מאורעות חייו כדי לגדול בהשקפה זו, בהבנת התקשרות שרשראות האירועים זו לזו, בהיסטוריה המונהגת על ידי הקב"ה.

הצלתה של רחל

עלינו לשים לב, כי "ויהי מקץ" - חלומו של שר המשקים והקשר שלו לחלום פרעה, וכיצד כל זה הוביל את יוסף אל ארמון המלוכה - לא היתה ה-ו' הראשונה בחייו של יוסף. כיצד התחילה שרשרת זו? למען האמת, הווי"ם התחילו עוד טרם לידתו של יוסף - "וַיִּשְׁטֹם עֶשָׂו אֶת יַעֲקֹב" (לעיל כז, מא). כמה חשוב ו' החיבור הזה! היתה זו כמו לחיצת כפתור שהחלה את תהליך התמנותו של יוסף למושל בכל ארץ מצרים!

מכיון שיעקב כבר לא היה בטוח בביתו, הוא נאלץ לברוח לפדן ארם, וזה היה אחד הווי"ם החשובים במהלך זה. מה היה קורה אילו לא כעס עשו על יעקב? יעקב היה נשאר בביתו, בארץ כנען. מן הסתם יצחק היה שולח שליח כדי להביא אשה ליעקב, כפי שעשה אברהם כשחפץ למצא אשה לבנו יצחק. השליח היה מגיע לפדן ארם עם גמלים ומתנות, לבן היה מביא לו את לאה, ורחל אמנו היתה נשארת מאחור, ושוב לא היינו שומעים אודותיה לעולם.

אולם לקב"ה היו תכניות אחרות - הוא רצה שיעקב ישא את רחל! הוא גרם לעשו לשנוא את יעקב, וכך הוצרך לברוח לפדן ארם. ומה קורה כאשר מגיע יעקב לשם? עוד ו', עוד לולאה בשרשרת: "וַיְהִי כִּכְאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל" (לעיל כט, י) - יעקב פוגש את רחל ליד באר המים. הקב"ה קבע שלא מספיק יעקב ישא את לאה, הוא מוכרח לפגוש ברחל ולישא אותה, כי ממנה עתיד להוולד בן אשר ימשול בכל ארץ מצרים.

מנהיגותו של יוסף

כעת עלינו להבין - לשם מה נועדה מנהיגותו של יוסף במצרים? התשובה היא, שבלעדיה - אנחנו לא היינו כאן היום! עם ישראל לעולם לא היה זוכה למתן תורה ללא החיים תחת הנהגתו של יוסף הצדיק, אשר הכינו אותם להיות ראויים לקבל את תורת ה'.

מה עשה פרעה בפרשתנו? הוא מינה את יוסף להיות דיקטטור! הבה ונשים לב למילים אותם אמר פרעה:

הסחורה הנכונה

גם מבין השיירות הנוסעות מצרימה - לא כולן שוות, כל אחת מהן נושאת סחורה אחרת. הפסוק מציין ששיירת הישמעאלים נשאה "נְכָאת וצָרִי וְלֹט" - מיני בשמים בעלי ריח טוב. מדוע התורה מספרת לנו זאת? אנחנו מעוניינים רק בעובדה שהם נשאו את יוסף למצרים ושם מכרוהו לעבד.

אמנם גם פרט זה, איזו סחורה נשאו הסוחרים הישמעאלים, הינו חוליה בשרשרת. יוסף ישב בין הסחורה, מוקף מכל עבר בשקים בעלי ניחוח מתוק, וכך, כאשר הגיעה השיירה אל מצרים בסופו של מסע ארוך, יוסף היה רווי בניחוח המתוק הזה.

עובדה זו נועדה למשוך את תשומת לבו של אדם מסוים ביותר. כעת יוסף הוצע למכירה בשוק העבדים, ואז מגיע אדם בשם פוטיפר, ולאחר שהריח את הניחוח הנעים - הוא התרשם לטובה, והחליט לקנות את העבד הזה, יפה התואר ובעל ניחוח נעים. יוסף יכול היה להירכש על ידי כמעט כל אחד, אבל 'במקרה' הוא נקנה על ידי פוטיפר.

האדון הנכון

מדוע יוסף נקנה על ידי פוטיפר, מבין כל הקונים בשוק העבדים? מה היתה הסיבה שרצה הקב"ה שדוקא פוטיפר יקנה אותו? היתה לכך סיבה חשובה ביותר. אשת פוטיפר היתה עוד ו', חוליה חשובה מאוד בשרשרת האירועים שהביאה את יוסף לגדולתו, ובלעדיה, יוסף היה אובד ולא מגיע אל ייעודו.

"וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתּוֹ אֶת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף" - ללא נשיאת עינים זו, יוסף היה ממשיך להיות עבד נאמן ומסור לאדוניו, ולעולם לא היה מוצא את דרכו אל בית האסורים. אל לנו לחשוב שמעשה זה התגלגל סתם כך, בגלל אשה מרושעת, אשר רדפה את יוסף וגרמה להשלכתו לכלא המצרי - לא! הקב"ה רצה שיוסף יהיה שם. היה זה שלב נוסף בתכנית-העל, חוליה נוספת בשרשרת.

הכלא הנכון

כעת עלינו לשים לב, שעתידו של יוסף היה תלוי לאיזה סוג בית כלא יגיע. לו היו מכניסים אותו לכלא רגיל, הסיפור היה מסתיים בזאת, ומן הסתם הוא היה מבלה שם את שארית חייו. אולם פוטיפר אסר אותו אל "מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים". לו היה יוסף עבד של אחד מפשוטי העם, הוא היה מושלך בבית כלא קטן ושכוח, אולם מכיון שחטא חטא חמור - כלפי אחד מפקידי המלך, הוא הושלך לבית הכלא המסוים הזה.

אולם מכיון שיוסף היה כמעט הצעיר מכולם - ההכרה המיוחדת אליה זכה מאת יעקב, עוררה את זעמם של האחים, וזו הביאה לבסוף למכירתו של יוסף ולגלגולו עד למִשְׁכַּת המשנה למלך. מבינים אנו אם כן, שהעובדה שיוסף נולד כמעט האחרון, היתה חוליה הכרחית במהלך חייו, וכפי שלמדנו, דבר זה השפיע על פני ההיסטוריה האנושית כולה, והכשירה את בני ישראל להיות עם ה'.

מיתה מוקדמת

ו' נוספת היתה פטירתה של רחל אמנו - "וַתָּמָת רָחֵל". חז"ל מונים מספר טעמים מדוע נפטרה רחל בדמי ימיה, אך ברצוני להוסיף עוד נקודה, על פי האמור כאן. אם רחל עדיין היתה בחיים, יוסף לעולם לא היה נמכר כעבד. רחל בחכמתה ידעה היטב אודות כעסם של האחים, והיא לא היתה מאפשרת לבנה ללכת לראות את שלום אחיו בשכם, ומכירתו לא היתה יוצאת אל הפועל. וכך, חיבר הקב"ה חלק נוסף משרשרת החוליות, ו' נוספת, על ידי פטירתה המוקדמת של רחל.

וימצאהו האיש הנכון

גם לאחר שיצא יוסף לשכם כדי למצוא את אחיו, התרחשו עוד אירועים, אשר היוו אף הם חלק משרשרת ההשגחה. כאשר יוסף הלך לשכם ולא מצא שם את אחיו, היה לו לשוב אל אביו ולומר לו שלא מצא את אחיו.

אך היה איש, ש"במקרה" הסתובב בדיוק שם, שבידו היה המידע הנחוץ היכן למצוא את האחים. "וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ... וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלָה דְתִינָה". איזו עובדה מדהימה! האיש הזה, כמו מלאך, התגלגל לשם בדיוק ברגע הנכון כדי לספק ליוסף את המידע הנחוץ. עוד ו'!

אילו האיש לא היה שם, מה היה יכול יוסף לעשות? הוא אינו מוצא את אחיו, ולכן שב לביתו, וכאן תם לו הסיפור. אולם האיש מצא אותו, מסר לו את המידע, וכך הוא מצא את אחיו, והסיפור התקדם הלאה, עד שלבסוף הגיע יוסף לארץ מצרים.

הכיוון הנכון

גם לאחר שנמכר - מכל השיירות, מדוע היה צריך יוסף להימכר דוקא לשיירה ששמה את פניה לארץ מצרים? הלא שיירות נסעו לכל מיני ארצות. יוסף היה יכול להימכר לשיירה הנוסעת לערב, ושם הוא אובד לנצח. אולם משיכת החוטים של השי"ת זימנה בדיוק את השיירה הנכונה בזמן הנכון, וכך התחברה לה עוד חוליה אל שרשרת האירועים שהביאה את יוסף לשלוט בארץ מצרים.

שחלמתי, אחי שמכרו אותי, פוטיפר ואשתו, שר המשקים, ועוד דברים רבים - הכל מובן עכשיו! הכל היה ה' אחד!"

ההיסטוריה נמשכת

כעת אולי תחשבו: "נו, יפה מאוד. הלא מדובר ביוסף הצדיק! אבל מה זה נוגע אלי?" התשובה היא שזה בהחלט נוגע אליך! התורה מספרת לנו את סיפורו של יוסף כדוגמא, כמודל להבנת דרכי ה' בעולם הזה; הוא נועד כדי להזכיר לנו כיצד עלינו ללמוד ולהתבונן בחיינו, מתוך ידיעה ששרשרת ההיסטוריה של הקב"ה פועלת ללא הרף. ו' החיבור, המחבר בין תחילת ההיסטוריה ובין כל המאורעות שהתרחשו, עד לרגע זה - ממשיך לעבוד. הקב"ה עומד תמיד מאחורי הקלעים ומושך בחוטים. גם אירועים שנראים כאקראיים לחלוטין בחיינו - קשורים זה לזה, ולכל אחד מהם ישנה משמעות.

"מה' מַצְעֵדִי גִבֹּר" (משלי כ, כד) - הקב"ה הוא זה שמכוון את כל צעדיך. אין דבר קטן ביותר שעובר אדם בחייו, שאינו חלק מתכנית-העל של הקב"ה. "וְאָדָם מֵהַ יְבִין דָּרְכּוֹ" - ואדם, כיצד יכול הוא להבין את דרכו בחיים? הוא חושב שהוא מבין הכל כי הוא אינו מקדיש זמן כדי לבחון את חייו. אף אחד לא יכול להבין את דרכו בחיים ללא בחינה והתבוננות, משום שהקב"ה מגלגל ומסובב את האירועים כולם - בחכמתו האינסופית.

חכם בעיניו

ניקח לדוגמא אדם, היושב במשרד מפואר; הוא מגיע בבוקר, ועל שלחן העבודה ממתינה לו ערימה נאה של מעטפות. הוא מתיישב בנינוחות בכורסת המנהלים היוקרתית, פותח את המעטפה הראשונה, ושולף מתוכה המחאה שמנה. וכך חוזר על עצמו הדבר, בווריאציות שונות, בכל אחת מהמעטפות - בחלקן יש המחאות עם דיבידנדים, בחלקן הזמנות גדולות של סחורה, ועוד כמה עם הכנסות משכירות. אה! זהו אדם מאושר - הוא נמצא על גג העולם!

על האיש הזה לזכור מי הוא זה שקבע את צעדיו. הוא לא הגיע לאן שהגיע סתם כך; היו לכך סיבות על גבי סיבות, ורק טיפש חושב שהסיבות הללו קשורות אליו. "חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עֲשִׂיר" (משלי כח, יא) הוא חושב שהוא יודע את הסיבות להצלחתו. "עשיתי את העסקה הזו והזו". שטויות והבלים! הוא אפילו לא מתחיל לדעת כיצד הגיע לשם! ישנם אנשים עם ראש מבריק יותר משלו,

מצב הרוח הנכון

"הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק" (מגילה יג, ב). אם פרעה לא היה כועס כל כך, השרשרת כולה היתה מגיעה למבוי סתום. שר המשקים התמחה בלהגיש יין לפרעה, הוא הכיר כל פסיעה, ועשה את מלאכתו במיומנות. אולם, בפעם הזאת קרה משהו, השר מעד, ומעט יין נשפך על גלימתו היקרה של פרעה.

פרעה היה יכול להישאר רגוע - למה לא? וכי קרה כאן אסון נורא כל כך? הוא לא היה חייב לכעוס. אבל לה' היו תוכניות משלו, ולפיכך הוא גרם לאדון לכעוס על עבדיו; חמתו בערה בו, והוא צווה להשליך אותם אל הכלא.

ולאיזה כלא השליך אותם פרעה? לא בבית סוהר רגיל, אלא במקום אשר אסירי המלך אסורים שם - בדיוק במקום בו המתין להם יוסף. לולא כעסו של פרעה - יוסף היה נמק בכלא.

כל החלקים מתחברים

כמובן שגם זה היה רק ו' אחד, חוליה אחת בשרשרת ההשגחה הארוכה. נניח ששר המשקים לא היה חולם את חלומו; יוסף היה נשאר בכלא. אבל שר המשקים חלם חלום, ובמקרה יוסף היה באותו בית כלא, והוא פתר את חלומו של השר. ולאחר שהשתחרר שר המשקים, לילה אחד גם פרעה חלם חלום, וכך נזכר שר המשקים בחלומו - הקב"ה הוא זה שהזכיר לו - ופתאום עבדי המלך נכנסים במרוצה אל תוך הכלא, מוציאים את יוסף, מספרים את שערו ומלבישים אותו מחלצות, והנה הוא עומד לפני פרעה.

כך מתחילה פרשתנו. "זיהי מקץ" - ה-ו' הזו היא רק חוליה אחת קטנה בשרשרת הארוכה בהיסטוריה של יוסף. וכאשר ישב יוסף במרכבת המשנה, כשהוא עובר ברחובות מצרים, היתה זו תוצאה של שרשרת ארוכה של אירועים מופלאים! ויוסף הכיר בזה! זו היתה גדולתו של אותו הרגע - לא העובדה שהוא מתמנה למשנה למלך, אלא המבט לאחור על כל ה"ווי"ם", לראות את השגחת הבורא על כל צעד ושעל.

ובעוד המצרים גודשים את הרחובות כדי לחלוק כבוד לשליט החדש, יוסף היה עסוק בהתבוננות אודות פרטי הפרטים של השרשרת המופלאה. "כעת נמצאת בידי התשובה, ההסבר, לכל המהמורות שעברתי בדרך. כל האירועים, שהיו נראים כחסרי קשר אחד לשני: החלומות

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

תורה. אני מסתכל אחורה היום ומבין שזה היה ו' בחיי - היתה זו ידו של ה' יתברך שכיוונה אותי אל עבר חיי התורה.

זה היה רק אחד מה"ווי"ם", אולם הם נמשכו ביתר שאת. כשהייתי בן ארבע עשרה, החלטתי לנסות להתקבל לעבודה במפעל. המצב הכספי בבית לא היה מזהיר, וחשבתי שאוכל לסייע בפרנסת הבית. לכן, כשראיתי את מודעה, "דרושים בחורים צעירים לעבודה במפעל", שמתי את פעמי אל המפעל שהיה ממוקם במרכז העיר, ואז, בעודי נכנס אל הרחוב שבו עמד המפעל, ראיתי מול עיני כיצד בעל הבית יוצא מהמפעל, ותולש את מודעת ה"דרושים". רגע לפני שהגעתי, התמלאה מכסת העובדים על ידי הבחור האחרון שנשכר לעבוד שם! אילו הייתי מקבל את העבודה הזו - לא הייתי יושב כאן כעת.

כשהייתי בן עשרים ואחת, התחלתי לחשוב באיזו עבודה אעסוק, וחשבתי לעצמי, "הלא אני אדם ביישן מטבעי, ואיני מסוג האנשים המתאימים לדרוש בפומבי, כך שבוודאי לא אצליח למצוא משרה רבנית. במה כדאי לי לעסוק?" ואז החלטתי שאנסה למצוא עבודה כמורה בבית ספר ממלכתי. שמעתם איזה רעיון מדהים? אני אלמד בבית ספר ממלכתי.

ניגשתי למחלקת החינוך בעירייה והגשתי בקשה להתקבל לעבודה. האיש שישב ליד השלחן במשרד שאל אותי, "במה אתה עוסק היום?" אמרתי, "אני תלמיד ישיבה". האיש אמר לי, "חזור לעיסוקיך". הגוי הזה אמר לי לשוב לישיבה, והקשבתי בקולו. הוא היה מלאך מן השמים.

כשהייתי בן עשרים וארבע, כבר יצאתי אל העולם הגדול, וברצוני היה למצוא משרה כמלמד בתלמוד תורה. ידעתי שאוכל למצוא משרה כזו אצל יהודי ששימש באותם הימים כראשם של כל תלמודי התורה באזור, אשר שימש כמלמד שלי בצעירותי. לא היה בלבי ספק שאם אגש אליו, יתן לי עבודה.

ישבתי בחדר ההמתנה לפני הראיון. היה שם אדם נוסף שהגיע אף הוא לראיון עבור אותה המשרה. הכרתי את היהודי הזה עוד מימי ילדותנו. היה זה אדם שלא למד כלום מימיו - במקום לתלמוד הוא שיחק בכדור. בילדותי, למדתי וידעתי היטב את התנ"ך, ובזמן הזה הוא שיחק בכדור. אני ידעתי לשון הקדש ברמה טובה, והילד הזה לא ידע כלום.

אולם להפתעתי הרבה, הוא קיבל את העבודה, ולא אני. זה היה נשגב מבינתי! אבל ברוך ה', כתוצאה מכך שלא התקבלתי לעבודה זו, גלגלה ההשגחה לבסוף

שעשו עסקאות טובות יותר משהוא עשה, והיום הם עומדים בתור בבית התבשיל, כדי שיוכלו לזכות לארוחת בוקר בחנם. כל מה שצריך הוא ח"ו אירוע מוחי קטן, והאיש הזה, החכם בעיניו, יצטרף אליהם לתור.

שרשרת חיינו

כל איש ואשה - ואין זה משנה מי הם - חייבים להבין שהיו מאות ואלפי "ווי"ם" בחייהם, שהביאו אותם למקום שבו הם עומדים כיום. גם מי שילמד את תולדות חייהם של גדולי האומה ייווכח, שרבים היו ה"ווי"ם" בחייהם, שהביאו אותם להיות מי שהם, ולא כולם נולדו עם התנאים שהיינו מצפים שמהם יצמח אדם גדול.

אולם היסוד הזה אינו נכון רק כלפי חיינו של יוסף הצדיק, או אף בחייהם של גדולי התורה. מעשה מכירת יוסף משמש כדוגמא **לחיים של כל אחד ואחד מאתנו**. הקב"ה יושב בסתר, ומתממן את כל ענייני חיינו בתבונה אין קץ, ועלינו להביט אל חיינו ולראות כיצד מאורע אחד מתחבר עם זה שקדם לו, וחוליה מתחברת אל חוליה. נחשוב על חיינו, ונשוב להתבונן אחורנית עד היום בו הגענו לעולם.

הקב"ה חיבר חוליות רבות כל כך בחיינו, אלא שמעולם לא נתנו את דעתנו להתבונן בזה. האם הקדשת אי פעם בחייך, ולו חמש דקות כדי להתבונן בדבר, לראות כיצד הקב"ה חיבר את האירועים בחייך והביא אותך למקום בו אתה נמצא עכשיו? במשך חמישים שנות חייך, האם הקדשת לכך חמש דקות? שתי דקות? אם היית עושה זאת, היית רואה כיצד יד ה' מדריך את חייך, בדרכים מורכבות ביותר.

התבוננות זו אינה רק ענין חשוב, זוהי מצות עשה! כך כותב רבינו יונה בשערי תשובה (השער השלישי מאמר יז), וז"ל, "ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה... ומעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם שנאמר (דברים ח) זכרת את כל הדרך".

ווי"ם בדרך אל סלבודקה

ברצוני לחלוק עמכם כמה מה"ווי"ם" המשמעותיים שהיו בחיי. בילדותי, סולקתי מה"היברו סקול" [בית ספר שבו למדו לימודי קדש בשעות אחה"צ] בו למדתי, עקב אירוע מסוים. שאר הַבְּרִי לספסל הלימודים היו ילדים טובים, ואותם לא סילקו, וכך יצא שכולם סיימו את חק לימודיהם בבר המצוה, ו"הצליחו" בכך שהפכו לכלום. שום דבר לא יצא מהם. אולם אותי סילקו, והייתי צריך לחפש לעצמי מקום לימודים אחר. ב"ה, מצאתי מלמד פרטי שרצה ללמד אותי, והוא עשה ממני "מענשט", ובסופו של דבר היה זה הוא ששלח אותי ללמוד בתלמוד

היא ההתבוננות והמחשבה שאנו משקיעים כאן בעולם הזה.

הצלחה נצחית

בעבודה זו תלוי חלק חשוב מהצלחתו של אדם בעולם הזה. סיפורו של יוסף הצדיק אמור לשמש כדוגמה עבור תולדות חייו של כל אחד ואחד מאתנו, משום שתכליתו של כל יהודי הינה מורכבת ומלאה בחכמה אינסופית, באותה מדה כמו זו של יוסף. אם תשקיעו זמן ומחשבה, לסקור ולחקור את חייכם עד כה, תזכו להבין דברים רבים, מדוע הדברים התרחשו דוקא בצורה מסוימת ולא באופן אחר. תתפלאו לגלות כיצד התגלגלו הדברים על פי תכנית מדוקדקת להפליא.

הדבר נשמע לנו משונה - מי חושב על דברים כאלה? אולם כעת אנו למדים שעבודה זו נדרשת מכל עובד ה'. עלינו להביט אחורה וללמוד את דרכי הבורא, את תכניותיו ותחבולותיו. ממש כפי שבכל דבר שברא הקב"ה יש חכמה אין קץ, כך גם כל דבר המתרחש בחיינו הפרטיים מתוכנן על ידו יתברך בחכמתו האינסופית.

מי שמלמד את עצמו לחשוב בדרך זו, להביט ולהתבונן בכל ה"ווי"ם" של חייו, יקנה בנפשו את אחת המעלות הגדולות שיכל האדם להשיג בעולם הזה. וכאשר יזכה לעטר את ראשו בכתר החכמה שלו זוכים הצדיקים בעולם הבא, חלק מהגמול והאושר הנצחיים שלו יהיו, היכולת להבין עניינים אלו בצורה העמוקה ביותר שניתן על הדעת.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

"מה" מצעדי גבר"

החיים הפרטיים של כל אחד ואחד מאתנו מלאים באירועים שונים ומגוונים, שעל ידם הנחה ה' את חייו בכיוון מסוים. בלי נדר, השבוע אקדיש דקה אחת ביום, שבה אחשוב ואתבונן על מהלך חיי, ואמצא נקודת מפתח אחת שבה כיוון הקב"ה את גורלי, ואודה לו על כך שהנחה אותי בדרך זו. בכל יום אלמד ו' אחר של חיי, והכך ארגיל את עצמי לראות וללמוד את שלבי חיי השונים.

שנסעתי לליטא ללמוד בישיבת סלבודקה! אני מביט אחורה ומודה לה' שגלגל כך את העניינים. הקב"ה הציל אותי שוב ושוב ושוב. יש באמתחתי עוד סיפורים - ווי"ם רבים נוספים שהתרחשו בחיי.

מה מביא אותך לכאן?

באמצעות תכניות אלו, הקב"ה מציל כל אחד ואחד מאיתנו כל הזמן. השאלה כעת היא - מה אתך? מה אירע בחייך, שבזכות כך אתה נמצא כאן כעת? נסה לחשוב אחורה, ולזכור את כל הדרך אשר הוליךך ה' אלקיך. חשוב כמה הם האנשים שגדלו יחד עמך, בתנאים דומים לשלך, שאינם זוכים לחיות חיים של תורה כפי שזכית אתה. "יפל מצדך אֶלֶף וּרְבֵבָה מִיְמִינְךָ אֶלֶיךָ לֹא יִגֹּשׁ" - אם תתבונן בחייך, תראה כמה תחבולות הוציא הקב"ה אל הפועל כדי להציל אותך ולהביאך עד הלום.

העובדה שאתה נמצא כאן במקום להיות במקום אחר, היא בשל סיבות מסוימות, בגלל אירועים שונים שהתרחשו בחייך. אל תפטור את עצמך באמירת: "ברוך ה', הכל הסתדר כך". לא ולא! עליך להסתכל אחורה צעד אחר צעד, וללמוד כל אחד מהם.

אין ספק שאם תחשוב על כך, תמצא איזה אירוע יוצא-דופן שאירע בחייך, שהציל אותך מאבדון. היה זה הקב"ה ששמר את צעדיך והנחה אותך אל הדרך הישרה. יש לקב"ה כל מיני דרכים פתלתלות ומורכבות להביא אותנו אל התכלית, ומאתנו מצופה ללמוד אותו כמה שיותר.

שיעור כללי

אמנם, כמה שתלמד את מאורעות חייך, לא תוכל לגלות אלא את קצה הקרחון של השגחת ה' וטובותיו אליך. לא יתכן להבין את דרכי ה' במלואם כאן בעולם הזה, באמצעות השכל הזעיר שלנו, שכן אין לנו את הכלים לתפוס את עומק החכמה שבדבר.

לאחר מאה ועשרים שנה, כאשר נגיע לעולם האמת, או אז נזכה לשמוע "שיעור כללי", ובו יתפרשו כל מאורעות חיינו, ועל ידו נבין כיצד כל אחד מהם היווה חוליה בשרשרת הארוכה של חסדי הבורא. יהיה זה שיעור מורכב ביותר, אולם יהיו לנו הכלים להבין כיצד התכנית כולה חוברת לה יחדיו על ידי השי"ת, תוך גילוי נהדר של חכמתו האינסופית.

אולם, ההשגה הנפלאה הזו אליה נזכה בעולם הבא, אינה אלא השכר; העבודה המביאה אותנו אל השכר הזה,

עמו ישראל. כמו שאמרה היונה (עירובין יח, ב) לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם. אף על פי שהבשר ודם היה נח, שהאכיל את כל החי בתיבה במשך י"ב חדש בחסד וברחמים גדולים מאד, מכל מקום אינם דומים כלל לחסדו של הקדוש ברוך הוא ורחמיו, והבשר ודם הריהו מחיצה בין ה' ובין המקבל.

ברוך אתה ה' מלך אוהב צדקה ומשפט - אמר מלך, כי מאחר שאנו תאבים שישליטו שופטינו את ממשלת התורה עלינו אם כן מוטל עלינו לקבל מלכותו עלינו. אמר אוהב צדקה ומשפט לשתי כוונות: א) שבעבור זה יחיש לנו מלוי בקשתנו בעד שופטינו הקדמונים. ב) שבעבור זה נצטרך, עכשיו ותמיד, להזדרז ולהשתדל במשפט צדק.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע לא נתן ה' את התורה לאבותינו, אברהם יצחק ויעקב, במקום המתין עד להר סיני?

תשובה:

התשובה היא שתורתנו הקדושה אינה תורה של יחידים וגם לא של משפחה בודדת, אלא של עם, אלא שמשפחת האבות הגדולה והרוממה היוותה את הבסיס לעם ישראל. זה היה תפקידם בעולם - להכין את עצמם להיות ראויים להיות אבותיה של אומה זו שתקבל את התורה. האבות לא חיו עבור עצמם, אלא כמו שכותב הרמב"ם שעיקר כוונתם בחייהם היתה "להעמיד אומה עובדת את ה'". יומם ולילה, דעתם היתה נתונה למחשבה אחת ויחידה - שזרעם יהיו עם של עובדי ה', אשר יקבלו את תורתו. התכלית אם כן היא שהתורה תינתן לעם ותפקידם של האבות היתה להכשיר את הדרך לכך.

אילו התורה היתה ניתנת לאבות, למשפחה קטנה - השפעתה היתה קהה ונמוגה, ולכן המתין הקב"ה עד שעם ישראל כבר היה גדול ורב, ורק אז התאסף העם כולו יחד לאותו מעמד מרומם ונשגב - מעמד הר סיני.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

והסר ממנו יגון ואנחה - כל שמחת החיים באה משמירת דרכי התורה, וכיון שסרים מהתורה מתקלקלים החיים ובאים יגון ואנחה. וזאת משתי סיבות: האחת היא שהקדוש ברוך הוא מעניש החוטאים, והשניה היא שהחוטא גורם רעה לעצמו. כל דרכי התורה מועילות לתת סדר נכון לחיי האדם, ולתקן בריאותו ומדות נפשו ולשים שלום בין אדם לחברו, כמו שדרש ר' שמלאי (סוטה יד, א) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, ואם כן אמצעה ותוכנה כולו גמילות חסדים [כמו ספר חדש, כשרוצים לדעת תכנו מביטים בתחילתו וסופו ומזה מבינים אודות מה הספר מדבר]. וכאשר יושבו שופטינו המכריחים על שמירת התורה ומורים הלכותיה, וכאשר יושבו יועצינו המציעים לפנינו דרכי החכמה והיושר, אזי יסורו יגון ואנחה.

והנה יגון הוא מצב הנפש, ואינו מסמן שום מעשה, אבל אנחה היא מעשה. ההבדל ביניהם הוא שהיגון בא מצער מתמיד, ואילו האנחה באה מפגע פתאומי. הכוונה כאן שהשופטים והיועצים הטובים המשליטים כח התורה הנה ייטיבו לישראל בשני אופנים:

(א) שיאושר העם בחיים מאושרים ובזה יוסר מהם היגון.

(ב) שינצלו מחטא ולא יצטרכו לסבול השברים הפתאומיים והשערוריות הבאות בעקבי החטא בין בתורת עונש מה' ובין בתוצאות קלקולי המעשים.

ומלון עלינו אתה ה' לבדך - כמו בימי שפוט השופטים, שהקלו השופטים את גלם על ישראל, ואף משה ויהושע נהגו כן, ולא חפצו שירגישו העם שום ממשלה כי אם ממשלת ה' לבד, כמו שאמר גדעון כאשר חפצו להמליכו: ה' ימשל בכם (שופטים ח, כג). וכאשר שאלו העם מלך בימי שמואל הנביא, אמר ה': כי לא אתך מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם (ש"א ח, ז), שהרי ממשלת השופטים היתה ממשלת ה', כי כל פעולתם היתה רק כשלוחי ה' ולא יותר, וכסו על עצמיותם ותכונותיהם כדי שלא יהיו מחיצה כלל בין ה' והעם. ומלון... ה' לבדך.

בחסד וברחמים - כי אז בהיות השופטים בטלים לגמרי לרצון ה' אזי לא תהיה שום מחיצה בין חסד ה' ורחמיו ובין

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

והתבטא שזה אסור בנגיעה כמוקצה מחמת מיאוס. ובאשר לפלאפון כשר, אסר על האברכים להכניסו דולק לבית המדרש, ולבחורים הביא את דעת גדולי הדור שאסור להם להחזיק ברשותם אפילו פלאפון כשר, שכן גם אם יש הכשר למכשיר הטלפון, אין מי שנתן הכשר לביטול תורה.

בשנים מאוחרות יותר כאשר נקלעה הישיבה לקשיים כלכליים, בניגוד לשנים רבות בהן ראו סייעתא דשמיא מופלאה על כל צעד ושעל, אמר פעם רבינו בשיחה שמי יודע, אולי ההסתר פנים לשיבה ולעולם התורה כולו שסובל מגזירות כלכליות וקשיים להחזיק תורה, שהרי יש הבטחה לסיוע לקיום התורה, אלא שעד השנים האחרונות היתה אמנם עקבתא דמשיחא וברחוב שררה ירידה כללית ברוחניות, אולם היא נעצרה בפתח בתי המדרשות בהם הגו בתורה, אולם נכנס השטן הזה של פלאפון שגורם לאדם להיות מחובר אל מחוץ לכותלי בית המדרש, וכל הזמן הוא צריך לבדוק האם 'חיפשו' אותו. הדבר גורם שיש ירידה בשפע המושפע, ולכן אם נתחזק, ירחם עלינו השי"ת ושוב יאיר לנו פניו.

סייעתא דשמיא מופלאה ליוותה את הנהגת התקנה בישיבה. בתחילה נראה היה שמרוב ההרגל לא ניתן לתקן תקנה כזו, אך כשראו בני הישיבה עד כמה הדבר בנפשו, הצליחה התקנה למעלה מהמשוער. סיפור מעניין על הסייעתא דשמיא בהנהגת תקנה זו בישיבה, סיפר אברך, נכד של הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל שבשעתו היה זקנו חולה ואף אושפז בבית החולים וניגש לרבינו לשאול, היות וזקנו חולה ואין לו בנים בארץ ישראל, רק נכדים ותלמידים, והיות והוא חושש שיצטרכו לו, האם רבינו מתיר לו לשנות מהתקנה ולהכניס מכשיר פלאפון במצב רוטט לבית המדרש. רבינו השיב לו שהוא בטוח שזקנו לא היה רוצה שיבטל את התקנה שהותקנה בישיבה, לכן לא כדאי שישנה מהתקנה, והוסיף שהוא סמוך ובטוח שאם יצטרכו אותו ימצאו אותו גם כך. מספו אותו נכד: כשבועיים לאחר מכן פונה אליו אחד מלומדי הישיבה ושואלו האם אתה יודע שזקנו אושפז בבית החולים? אותו יהודי נמנה על חבר "הצלה", והראה לו שדקות קודם לכן היה רשום על צג המכשיר שהרב אפשטיין מפונה לבית חולים על ידי חברי הארגון. אז ראה אותו נכד בחוש כמה צדקו דברי רבינו, שכאשר ישנה תקנה, ישנה סייעתא דשמיא מיוחדת למי ששומר על התקנה.

בירורי הלכה

ב. שיטת הרמב"ם: הרמב"ם פ"א מהל' תפילה ה"ו כותב, וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהם מדוחק. ומבאר הכס"מ (ובמשנ"ב קנ"א סק"ז) דהיינו שהמקום דחוק לתלמידים ואין להם מקום לאכול ולשתות ולישון. ובכס"מ ובב"י מבאר דהרמב"ם למד את דינו מזה שהאמוראים לא רצו ליכנס מפני הגשם והלא ת"ח מותרין בהם, אלא דכל ההיתר זהו למקום הדחק וגשם לא הוי דחק דהרי הרבה אנשים הולכים בגשם ולכן לא הותר להם. ובב"ח מבאר באופן אחר, דגשם הויא זילותא טפי כיון דאינו תשמיש לצרכו אלא הצלה והגנה שלא יצטער ע"ש.

ג. שיטת הר"ן: דההיתר לת"ח זהו דווקא בביהמ"ד דנקרא ביתא דרבנן, אבל לא בביהמ"כ דלא נקרא ביתא דרבנן, ובמעשה של האמוראים שלא רצו ליכנס מפני הגשמים זה היה בביהמ"כ אבל אה"נ דלביהמ"ד מותר להם ליכנס מפני החמה והגשמים.

ד. שיטת התוס' הרא"ש והטור: נחלקו בזה הב"י והב"ח, שיטת הב"י שגם התוס' ס"ל כרמב"ם דרק מדוחק הותר, דהתוס' שאלו למה האמוראים לא נכנסו לביהמ"כ מפני הגשם והרי בתי כנסיות שבבבל על תנאי עשויים. חזינן דס"ל לתוס' שמה שלא רצו ליכנס זהו מעיקר הדין ולא רק דמחמרי אנפשיהו, ור"ל שגם הרא"ש הטור ס"ל שכל ההיתר הינו רק מדוחק כיון דקיימי בחדא שיטה כתוס' לענין שלא מועיל תנאי לביהמ"כ בשישון.

ברצוננו השבוע ב'ימי החנוכה' להביא דברי חיזוק מאת הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל ראש ישיבת מיר, אשר מסר בימי החנוכה בענין הרחקת מכשיר הפלאפון מכותלי ביהמ"ד, הדברים נלקחו מהספר 'בכל נפשך' (עמ' 204) על רבינו זצוק"ל:

בעידן הפלאפונים, נוצר מצב שכמעט כל אדם מחזיק בכיסו מכשיר פלאפון. מטבע הדברים, אברכים ואף בחורים הביאו את המכשיר לישיבה. הדבר כאב לרבינו מאוד וציער אותו עד עומק נשמתו, איך ניתן להכניס לכיס מכשיר שמחבר את האדם אל מחוץ לכותלי בית המדרש, כאשר היסוד הראשון להצלחת הלימוד הוא השקיעות בתוך הגמרא. באותן שנים הרבה לעורר על כך בשיחותיו. כאשר ראה שזה מפריע ללימוד אסר את הכנסת הפלאפון אל תוך כתלי בית המדרש אף במצב רוטט או כבוי. פעם אף כינס את כל ראשי החבורות במעמד יבדלחט"א ראשי הישיבה הגאון רבי אריה והגאון רבי רפאל וביקש שכל אחד יהיה אחראי על הענין בחבורה שלו. הוא לא היה רק בגדר נאה דורש אלא גם נאה מקיים, הוא היה הנחשון להשקיע ממון רב בבניית מערכת טלפונים משוכללת שתעמוד לבני הישיבה, כך שכל אחד מבני הישיבה שירצה להתקשר יוכל לעשות זאת, ולכל אחד יהיה תא קולי מיוחד לקבל הודעות ממי שזקוק לו.

כאשר התפרסמה דעת גדולי הדור שמכשירי פלאפון אלו הם בגדר בל יראה ובל ימצא ואצל בחורי הישיבות אף המכשירים הכשרים, היה רבינו הנחשון שנחלץ לקיים את הוראתם. הוא כינס את בני הישיבה ונשא בפניהם שיחה נרגשת. הימים היו ימי ערב חג החנוכה וכך הוא אמר: אנו חוגגים את חנוכה על כך שהיוונים ביקשו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. 'יוון' של זמנינו זה הרחוב, מה הרחוב רוצה מאיתנו היום? לגרור אותנו אליו. בתחילה ע"י שיבטל אותנו מהתמדת התורה, מקדושת בית המדרש, עד שמנסה לבטל מאיתנו את קדושת האדם לגמרי. את כל הדברים האלו הוא עושה ע"י הפלאפונים שמנתקים את מחשבת המחזיק בהם מלימודו. הוא התבטא שתמיד ידעו שבתוככי בית המדרש כשאדם לומד ומתפלל שמה "החדר יחוד" שלו עם הקב"ה, אולם הפלאפון נמצא בכיס וכל דבר קטן מבטל את האדם מלימודו ומתפילתו. כמו כן מרגיל הפלאפון את המחזיק לפטפט פטפוטי הבל. רבינו אסר בכל תוקף הכנסת פלאפון בלתי כשר לישיבה,

בענין אכילת צהרים לאברכים בביהמ"ד בימי החנוכה

בימי החנוכה מנהג הרבה כוללים ללמוד ברצף 'סדר שני' אחר סדר א' עד קרוב לזמן הדלקת נרות חנוכה, ומקובל להביא ארוחת צהרים קלילה לאברכים. ויש לדון באותם בתי מדרשות שאין להם אולם וכדו' וממילא יצטרכו האברכים לאכול בביהמ"ד, האם ראוי הדבר כיון שמצאנו שהותר לתלמידי חכמים הקלות מסוימות בביהמ"ד, ונקדים בס"ד לבאר דין ת"ח בביהמ"ד:

הגמ' במגילה כחב (על הברייתא שכותבת את הדברים האסורים בביהמ"כ) ואין נאותין בהן, אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן. וממשיכה הגמ' ואין נכנסין בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלו שאלתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי האי דעיילין לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא. ולכאורה צ"ב למה האמוראים לא נכנסו לביהמ"כ והרי רבא גופא אמר שחכמים ותלמידיהם מותרין?

ונאמרו בזה כמה הסברים בראשונים: א. שיטת רש"י והא"ז: שת"ח מותרים לעשות כל צרכיהם בביהמ"ד, ומה שהאמוראים נמנעו מליכנס לביהמ"כ אלא מחמת דשמעתא בעיא צילותא הם החמירו על עצמם.

ג. כשהמקום דחוק לתלמידים ורוצים לאכול בביהמ"ד, לדעת המחבר זהו האופן שהותר לת"ח לאכול בביהמ"ד שזהו ה'מדוחק', ולדעת הרמ"א ג"כ מותר דביהמ"נ מודה למחבר (כמבואר בביה"ל), ובביהמ"ד ס"ל דהוי ביתא דרבנן ומותר לכתחילה, אבל לדעת המג"א שכל ההיתר בכדי שלא יתבטלו מתלמודם לכאורה בכה"ג שיכולים לאכול בחדר אוכל במשמות (וכדוגמת ישיבת 'מיר') וע"ז לא יתבטלו מתלמודם אין להתיר.

ד. אם סיים ללמוד ורוצה להישאר לאכול בביהמ"ד (או בכה"ג שאינו רעב כעת ויש לו אפשרות ללמוד עד שעה מסוימת ואח"כ ילך לאכול או לאכול בכולל ולהמשיך ללמוד), לדעת המחבר אין היתר דאין זה דוחק, ולדעת המג"א ג"כ אין היתר כיון שבכה"ג אין מתבטל מתלמודו, ולדעת הרמ"א מותר כיון דהויא ביתא דרבנן (ולבוא ממש לביהמ"ד רק בשביל לאכול לכאורה גם לרמ"א אין היתר דהויא גנאי וקלות ראש, וכ"כ בפסקי הגר"ש אלישיב דהא דהותר לת"ח לאכול זהו דווקא אם לומד שם).

ומעתה יש לדון לענין האברכים הרוצים לאכול בביהמ"ד בימי החנוכה ולהמשיך ללמוד:

לדעת המחבר, לאברכים הגרים במרחק מהכולל לכאורה י"ל שזהו הצורך שהותר לת"ח לאכול בביהמ"ד שזהו ה'מדוחק' לדעת הב"י 'שהמקום דחוק לתלמידים', מכיון שהם רחוקים מבינם ואין להם מקום אחר לאכול. ולאברכים שגרים בקרבת מקום לכאורה אין להתיר להם לאכול בביהמ"ד דכלפיהם לא הוי דחק. ולדעת הרמ"א שמותר לת"ח לאכול בביהמ"ד לכתחילה דזהו כביתו, מותר לאברכים לכתחילה לאכול בביהמ"ד. ולדעת המג"א אם ע"י שילכו לאכול במקום אחר יגרם להם ביטול תורה מותר להם לאכול בביהמ"ד. [ולעיל הבאנו דהנראה מהמשנ"ב ושעה"צ לפסוק כרמ"א ובצירוף המג"א] **ולכאורה פשוט שצריכים להיזהר לשמור על קדושת ביהמ"ד ולהימנע מקלות ראש ושיחה בטילה.** [והיה מקום לדון דהאם בכה"ג שהרבה אוכלים יחד האם אין זה גופא יחשב לזלזול וקלות ראש בביהמ"ד, ולכאורה נראה דאין בזה קלות ראש דהלא להמחבר ההכי תימצא שהותר לת"ח לאכול זהו כשהמקום דחוק לתלמידים וא"כ אוכלים בביהמ"ד הרבה ביחד, וכ"ש לדעת הרמ"א והמג"א דביהמ"ד חשיב כביתם לכתחילה]. [הדברים נכתבו ע"י י. ס. כולל 'נחלת משה']

והב"ח פליג וס"ל שמפני החמה הוי דחק ומה שלא נכנסו האמוראים זהו משום דהוי זילותא. ומוכיח מזה שהר"ף והרא"ש והטור לא כתבו 'מדוחק' כרמב"ם משמע דס"ל דשריא לת"ח בביהמ"נ ובביהמ"ד גם בשלא מדוחק, ובכ"ז הב"ח מביא להלכה את פסק הרמ"א להתיר שלא מדוחק רק בביהמ"ד ולא בביהמ"נ ע"ש בדבריו.

והשו"ע בסי' קנ"א ס"א כותב: וחכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהם מדוחק, כשיטת הרמב"ם וכהבנתו בדעת התוס' והרא"ש והטור. ובמשנ"ב סק"ו ובשעה"צ סק"ח כתב, דה"ה לישן ולכל תשמישי ת"ח שמותר כשהמקום דחוק לו, אבל לא קפנדריא וליכנס מפני החמה והגשמים וכ"ש שחוק והיתול ושיחה בטילה דאטו ת"ח אינו מוזהר על מורא מקדש.

והרמ"א כותב: וי"א דביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי. ובמשנ"ב סק"ח כותב, ה"ה לכל תשמישיהם שרי. ובביה"ל ד"ה וי"א כותב, דהרמ"א לא תפס את שיטת הר"ן לגמרי, דהר"ן התיר דווקא בבית המדרש כיון דהויא ביתא דרבנן אבל בבית הכנסת אין היתר אפילו במקום הדחק (מלבד אם התנו באופן ובמקום המועיל) ומדלא הזכיר הרמ"א את דעתו בביהמ"נ משמע דלענין זה תפס להקל כדעת המחבר.

ודעת המג"א: שהראשונים לא פליגי, דלאנשים הלומדים בקביעות לעולם שעת הדחק הוא דאם יצטרך לילך לאכול ולשתות בביתו בודאי יתבטל מלמודו טבל אם אין לומדים שם אסורים לאכול ולשתות (והיתר זה הוא דווקא לענין אכילה ושתיה).

ובמשנ"ב (סק"ט) כתב, דכשיטת הרמ"א נקטו ג"כ הלבוש והב"ח, וכן נראה שאין להחמיר לאנשים שלומדים שם כל היום. (ובחוט שני כתב דהמשנ"ב פסק כרמ"א בצירוף המג"א). [ובביהמ"ד שלומד בו כעת יש להתיר ולא בעינן דווקא ביהמ"ד הרגיל ללמוד בו (הגרמ"מ לובין שליט"א)]

ולכאורה ישנם כמה נפק"מ בין השיטות:

א. בית הכנסת, דלמחבר ולרמ"א הותר לת"ח רק כשהמקום דחוק, ולמג"א מותר לכתחילה שזהו דחק שיגרם להם ביטול תורה.

ב. בית המדרש, למחבר ההיתר רק מדוחק ולרמ"א ולמג"א ההיתר הינו לכתחילה.

קוראים כותבים

וממילא נחזור להשיג חלקנו בתורה.

ועתה, לאחר שנחרב ביהמ"ק, האם איבדנו כל תקווה? כאשר יש השראת שכינה יש ס"ד וכאשר אין השראת שכינה חסר ס"ד, וכיצד נזכה להשראת השכינה אלו הם הבתי כנסיות שנקראו 'בית מקדש מעט', והתפילה כנגד הקרבנות תקנו, וכמו שהאר"י בזה הנפה"ח בשער ב'. וממילא כאשר נתחזק ונתעורר לייקר את 'בית מקדש מעט' שהוא השריד שעל ידו נוכל לזכות לס"ד ונתאמץ בתפילה לשפוך ליבנו לפני ה' שיתגדל כבוד שמים, בוודאי שנזכה לכל טוב ולהצלחה בכל הענינים, אמן. מ.ק. ב"ב

סיפור השבוע

ייסורים, על אשר לא שמרתי את פי מדיבור בזמן התפילה. אין לי רגע של מנוחה מאש הגהינם הנורא". וביקש הנפטר בחלום, שיפנו אל אבי-הילד שסייע לו בעת צרתו הקשה, ויספרו לו כל זאת, ויבקשוו שיפעל לעזור אנשים להפסיק לדבר בתפילה.

לכאורה, הסיפור הזה אינו מובן - כידוע, אם הבן אומר קדיש, יש בזה זכות גדולה ועצומה לאב, ומצננים לו את הגהינם ומעלים אותו למעלה גבוהה. בזוהר הקדוש (פרשת נח) מובא, שהגהינם נח ארבע שעות וחצי, כשבניו של אדם אומרים קדיש לעילוי נשמתו - שעה וחצי שחרית, שעה וחצי מנחה, ושעה וחצי מעריב. ילדיו של אותו נפטר אמרו כבר חצי שנה קדיש, ועדיין הוא המשיך לסבול ללא הפוגה? כתוב בשם קדמונים, שהקדיש עוזר לנפטר בעולם האמת, רק אם לא דיבר בחייו באמצע הקדיש. אך אם דיבר בחייו באמצע קדיש, אפילו אם כל הבנים אומרים קדיש אחר מותו, אינם מועילים לו. ולהיפך, במקום להעלות את אביהם הם מזכירים בזה את עוונם, ומחמירים את עונשו. יה"ר שנזכה כולנו להתחזק בשמירת הפה בזמן התפילה, ובכל זמן היותינו ב'בית ה' - בבית הכנסת.

הזכות העצומה של הקדיש - בתנאי...

ילד אחד קטן חלה במחלה קשה מאד, והוצרך לעבור ניתוח מסוכן שעלותו גבוהה. ההורים עשו כל מאמץ להשיג את הסכום הדרוש, ובני המשפחה סייעו בידם ככל יכולתם, אך עדיין חסרו כ-300,000 דולר, ובית החולים סירב לקבוע תור לניתוח. אביו של הילד טס לחו"ל כדי לנסות להשיג תרומות של נדיבי עם להצלת ילדו. יום אחד שוחח האב עם יהודי שפגש, ותוך כדי הדברים שפך לפניו את ליבו, והראה לו את המסמכים של בית החולים. ליבו של היהודי כאב מאד, ואמנם לא היה לו סכום של שלוש מאות אלף דולר, אך הוא החליט לעשות כל שביכולתו כדי לעזור לאביו של הילד החולה להשיג את הכסף. לאחר מאמצים מרובים, עלה הדבר בידו. הילד עבר את הניתוח, בסיעתא דשמיא גדולה, והבריא.

זמן מה לאחר מכן, אותו יהודי שסייע להשיג את הכסף עבור הניתוח, עבר אירוע פתאומי של דום לב, ונפטר לבית עולמו. בני החלו, כמובן, לומר עליו קדיש. כחצי שנה לאחר פטירתו של האיש, התעורר בנו בבוקר בבכיות ובפחד גדול. לאחר שהפצירו בו לספר מה אירע, הוא סיפר שראה את אביו בחלום, והאב אמר לו, "אני סובל בעולם האמת הרבה מאד

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר בראשית

המודד לבטחון המשלם

ויהי מקוץ שנתים ימים (מא, א)

חז"ל אומרים, שמשום שיוסף אמר לשר המשקים "זכרתי וזהכרתי", נתוספו לו שתי שנים בבית הסהר. נשאלת השאלה, למה דוקא שתי שנים ולא שני ימים, או שני שבועות או חודשים?

את השאלה הזאת שאל בעל שו"ת "משנה שכיר" בשנת תש"ד, לפני שנעקד בשואה על קדוש השם. וכתב לישב: ללא ספק, הגם שיוסף בקש משר המשקים "זכרתי וזהכרתי", הוא המשיך להתפלל לה' שיתן את חנו של שר המשקים בעיני פרעה. אין שום בטחון שאם שר המשקים יזכיר את יוסף לפני פרעה, יסכים פרעה לשחרר אותו. מהיכי תיתי שפרעה ירצה להסתבך עם פוטיפר שמענין שיוסף ישאר בבית הסהר? מהיכי תיתי שפרעה, עם כל העסוקים שלו במלך, יחשב על איזשהו אסיר, נער עברי, תקוע בודד בלי משפחה, ויחן אותו? מי בכלל מדבר עם המלך על חנינה? בכל מדינה נורמלית יש מערכת משפט שאליה פונים בבקשות מעין אלו...

כך שיוסף בודאי המשיך להתפלל לה', ותלה בו את בטחונו. ומכל מקום, חז"ל גלו לנו שהיה לו פגם קטן בבטחון. היה עליו לתלות את בטחונו אף ורק בקב"ה ולא במישהו נוסף.

בטחון בה' חייב להיות משלם. כל מעשה השתדלות מותר שעושים, אפלו קל שבקלים - מהנה פגם בבטחון, ונתבעים עליו. את הענין הזה מצאנו גם בחטא המרגלים. ללא ספק המרגלים, שראו נסים, בטחו בה'. אלו היה בטחונם בה' משלם - הם לא היו מפחדים ומפחידים את עם ישראל להכנס לארץ. דא עקא, הם סמכו גם על פחם, וחששו שכח זה לא יספיק להם מול ענקים אלו. המרגלים נענשו, אפוא, על כך שהם סמכו על עוד משהו, ולא רק על הקב"ה באופן משלם.

וכמו שהמרגלים נענשו יום לשנה, כמו כן נענש יוסף על "זכרתי וזהכרתי" - שתי שנים, מלה לשנה.

*

פרשת מקץ נקראת בחנכה. כשמתתיהו צעק "מי לה' אלי" הצטרפו אליו בודדים. מה הסכויים שלהם מול אמה כה חזקה שנצחה את כל העולם? שנים-עשר אנשים מצליחים לסלק את הענקים, אחרי חמשים ושתים שנה של שלטון בארץ ישראל! כי כשיש בטחון משלם בקב"ה - אפלו יחידים יצליחו!

אם נשים לב, מדליקים את הנרות כשעדיין לא שורר בחוץ חשך גמור. לכאורה, אם היו שואלים אותנו, היה מתאים יותר להדליק את הנרות אחרי זמן רבנו תם, כשחשך גמור כבר שורר בחוץ, ולא כשעדיין אור וחשך בערבוביה?

התשובה: המודד האמתי לבטחון המשלם בקב"ה אינו בזמן חשך מחלט, כשכלו כל הקצין, ואין כל בררה אלא לבטח בקב"ה. המודד האמתי לבטחון הוא כשעדיין יש אור במנהרה, כשאפשר להסתדר גם בכחות עצמיים, ובכל זאת בוטחים באפן מחלט ומשלם

בקב"ה. לכן דוקא בזמן הזה ראוי להדליק את הנרות ולבטא בכך את הבטחון המשלם בה'.

מה שמענין לאדם את ההצלחה ואת העליה, הוא כשיש לו את האפשרויות להסתדר בכחות עצמו, ובכל זאת הוא אינו מסתמך על כחות אלו ומניח את עצמו רק בידי של הקב"ה.

ישנה הלכה בהלכות שבת, שרשות היחיד בוקעת ועולה עד השמים. לא כן רשות הרבים, שעולה רק עד גבה עשרה ספחים.

רבי גדליה איימן זצ"ל היה אומר, ששמון בהלכה זו עמק מוסרי גדול: יחיד שעובד את הקב"ה, ובוטח בו מבלי שיהיה מישהו שיעודד אותו ויחזק אותו, אלא הוא בעצמו משקיע את כל כחותיו, מתוך דבקות במטרה, לחיות עם הקב"ה - אדם כזה מסוגל להגיע עד הרקיע! עד המקום הגבוה ביותר!

אבל מי שעובד את הקב"ה מכיון שרבים עובדים אותו, כי זוהי האוירה שבה הוא גדל - אדם כזה אינו יודע להתמודד לבדו אלא זקוק לעידוד ולחזון של הרבים, והוא יגיע רק עד גבה עשרה ספחים...

(רבי גואל אלסריף שליט"א)

בטחון בה' בכל עת!

ויריצהו מן הבור (מא, יד)

רבי דוד פוברסקי זצ"ל עומד על נקדה חשובה: נתאר לעצמנו אדם, הכלוא במשך שנים-עשרה שנים בבור הכלא הנורא, שאין לאסירי המלך תקנה לצאת ממנו. אם באים ומודיעים לו שנתנה לו חנינה - הלא ירוץ ויצא משם כל עוד רוחו בו, שמא יחול איזשהו שנוי, ומי יודע מה ילד רגע...

יוסף הצדיק בטח בבורא עולם, גם כאשר באו והודיעו לו שהוא יוצא לחפשי, הוא לא רץ בבהלה, אלא "ויריצהו מן הבור" - הוא היה שרוי בשלות נפש, מחמת בטחונו בבורא יתברך.

^(רבי גואל אלסריף שליט"א)

בימי השבע יש להתכונן לימי הרעב

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתתו על ארץ מצרים (מא, לה)

הרבי שלנו, רבי מאיר חדש זצ"ל, בדרשה האחרונה שדבר סמוך לפטירתו, אמר רעיון נפלא שהוא כמו צואה לתלמידיו.

התורה מספרת על פתרון חלומו של פרעה על ידי יוסף, והנה לאחר פתרון החלום אמר יוסף לפרעה: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתתו על ארץ מצרים". הוא נותן לו עצה כיצד להתכונן לקראת שנות הרעב האמורות להגיע.

כלם שואלים על כך: מי בקש מיוסף לתת עצות לפרעה? הרי הוא הובא כדי לפתור את החלום ולא כדי לתת עצות. ומה עוד שפרעה אכן מקבל את העצה ואומר: "אין חכם ונבון כמוך". מה פשר הדבר?

אמר על כך הרבי שלנו יסוד חשוב לכל החיים. הקב"ה רצה להראות לפרעה, שיהיו שנים טובות ורעות, וכיצד הוא הראה זאת? על ידי פרות שמנות ורעות, כאשר הרעות 'בולעות' את השמנות, וכן שבבים מלאות ודקות, כאשר השבבים הדקות 'בולעות' את המלאות. מהו פתרון החלום? לכל אדם יש זמנים שונים בחיים. יש זמנים

שהוא לא מוצא את עצמו מרב כל. יש לו שפע עד שאין הוא יודע מה לעשות עמו. ברם עליו לדעת כי השפע של היום, זה הפקוח נפש של מחר. שנות הרעב בולעות את שנות השפע. לכן על האדם לנצל את שנות השפע, כדי לאגור כחות לקראת שנות הרעב. זה היה פתרון החלום - לדעת כי בימי השבע צריכים להתכונן לימי הרעב, שאם לא כן יבלעו ימי הרעב את ימי השבע ולא יזכר מהם כלל. המשיך המשגיח ואמר: בחור לומד בישיבה, אין לו כל דאגה. הוא מקבל הכל מהישיבה או מהבית. הוא רק מסים את התפלה, וכבר האכל מוכן לו. המטה מוכנה. את בגדיו מכבסים, קונים לו כל מה שהוא צריך. יש לו זמן מותר בשפע, עד שהוא לא יודע מה לעשות עם הזמן. יש כאלה שלא יודעים לנצל את זה. אוי, זה פקוח נפש! מי שנצל את השנים הללו בישיבה, אזי כל החיים שלו כאברך הם שונים. זה עולם אחר לגמרי. כלם יודעים שאת המממדים לוקחים לבתים של תורה. אהבת תורה אמתית. הם מוצאים נשים צדקניות שעוזרות להם בשאיפתם לגדל בתורה. לכל אברך יש סדרות אחר החתונה, אבל הוא מרגיש עדן שהוא במלוא כחותיו. צעירים סבורים שהכחות הללו נשארים לכל החיים, אבל אין הדבר כן. מי שמתחיל את חייו כאברך, יכול להפך למגיד שעור טוב, מרביץ תורה חשוב, להקים משפחה של תורה, וכן לנצל את החיים שלו לעליה בתורה.

כאשר מגיעה עת הזקנה והכחות נחלשים, מי שנצל את השנים הללו כמו שצריך, אזי גם בימי הזקנה ממשיך להתעלות בתורה. מרן ראש הישיבה זצ"ל היה אומר כי מכל המחלות, יש מחלה אחת שאין לה תרופה והיא נקראת "זקנה". מי שהפיק את המרב בשנות צעירותו, זוכה גם לעת זקנותו לגדל בתורה. אבל מי שלא שרר בערב שבת, מה יאכל בשבת? מה שבראה לו מותר בצעירותו, זה הפקוח נפש של ימי זקנותו. צריך לדעת לנצל את הרגעים הללו. אין רגע מיותר. אין אגורה אחת מיותרת. אפשר לקנות עם זה נצח.

בסוף ימיה של אשת חבר של מרן ראש הישיבה זצ"ל, שאלה אותה פעם הנכדה שלה האם היא זוכרת פעם שהסבא יצא מגדרו, האם היא ראתה שכואב לו משהו. והסתבא השיבה כי פעם אחת היא ראתה שאכן כואב לו כאב אמתי. זה אולי לא מתאים לכל אחד, אבל לראש הישיבה ולרבנית זה היה מתאים.

במסבב שלהם היה שיש ישן וסדוק לכל ארכו. פעם הגיע משהו ואמר לרבנית שהוא יכול להחליף את השיש הישן בשיש חדש במחיר מוזל. הרבנית הסכימה ואכן הלה הגיע והחליף את השיש.

כאשר ראה זאת ראש הישיבה, הוא הגיב בכאב ואמר: "הרי יכלנו להמשיך ולהשתמש בשיש הישן, וכי הסדק מפריע להשתמש בו? בסך הכל זה קצת פחות יפה, אז מה? הרי יכלנו עם הכסף הזה לקנות נצח, אם רק היינו נותנים את הכסף לצדקה". זו הפעם היחידה שהיא ראתה את ראש הישיבה יוצא מגדרו ומתקשה להבין כיצד מאבדים נצח בשביל מעט יפי.

תמיד הוא היה אומר, שהגביר באשר הוא מקבל כסף, דבר ראשון הקב"ה לוקח לו את השכל, שהרי אם היה לו מעט שכל, יכול היה לזכות לעולם הבא בלי סוף. לגבירים הגדולים יש כסף מיתה, ובמקום לתת אותו לצדקה הם אוגרים עוד ועוד.

הוא היה מתפעל מהגביר שפדה את המהר"ם מרושניבורג לאחר פטירתו. הוא היה אומר שמסתמא גם לאחר שפדה את המהר"ם, הוא לא נשאר רעב ללחם. והנה לאחר הפדיון הגיע אליו המהר"ם בחלום ושאל אותו האם הוא רוצה לזכות לעשירות מכלגת, או שהוא מעדיף למות מיד ולהיות איתו במחצתו בעולם הבא. כמובן שאותו גביר בקש את הדבר החשוב, ואכן תוך זמן קצר הוא נפטר ונקבר ליד המהר"ם. ופי יכולים אנו לתאר את הזכות הזאת, להיות במחצת המהר"ם לנצח נצחים?

והנה הגבירים של ימינו, אם היה מעט שכל בקדקדם, במקום לקנות דירת פאר עם חדרים רבים שאין מה לעשות אתם, אפשר לקנות נצח. וכי יכולים אנו לתאר לעצמנו את השכר האדיר של מחזיקי תורה, בעקר בדור הזה? אם אנשים היו יודעים את גדל השכר, לא היו עומדים כלל בנסיון אם לתת או לא לתת. לכן - אומר

ראש הישיבה - הקב"ה לוקח מהם את השכל, וכדי שירצו לתת לתורה, הם צריכים להיות בעלי דרגה.

כל פרשיה בספר בראשית מלמדת דברים נשגבים, וגם מפרשה זו עלינו לצאת עם מסען רוחני. לדעת לנצל כל רגע, ללמד בהתמדה, כל בחור ישיבה צריך להכיר שהוא חי בגן עדן עלי אדמות. אלו הן שנות השבע שלו, לפני שיגיע הזמן של ריחים על צאורו ויעסק בתורה? מי שמנצל היום את זמנו - יזכה לסייעתא דשמיא גם לאחר מכן.

(רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א)

גנבה בכדי לאפרושי מאסורא

ויאמר גם עתה כדבריהם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים (כח, א)

ישנה בפסוק זה חשיה עצומה בפשט, ורש"י כבר עמד עליה: יוסף אומר להם: "גם עתה כדבריהם כן הוא", והלוא הוא שנה מפסק הדיו שהם הציעו? הם הציעו: "אשר ימצא אתו מעבדיך ואתם תהיו נקים לאדני לעבדים", והוא פסק: "אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים?"

רש"י מבאר, שכונתו היתה לומר: "אף זו מן הדיו, אמת כדבריהם כן הוא, שכלכם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם - כלם נתפשים. אבל אני אעשה לכם לפני משורת הדיו, אשר ימצא אתו יהיה לי עבד".

אולם שבעים פנים לתורה, ואבקש להציע בעזר ה' פרוש נוסף, שלפיו "כדבריהם כן הוא" הוא כפשוטו ממש.

כתוב במדרש, שששיוסף מצא את הגביע באמתחת בנימין, אמר עליו: "גנב בן גנבתא" - אני מנחש בתרפים שאמא שלך גנבה את התרפים, ואתה גנבת את הגביע.

מה התכוון יוסף להגיד בזה?

אמר להם יוסף: אתם נושאים קל וחמר. "הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבו אליה מארץ כנען ואין גנב מבית אדניך", כדי להוכיח שאתם נקיים מגנב. וכן, אינכם חשודים לגנב מחמת חמדת הממון, אבל אתם חשודים לגנב מחמת קנאות, לאפרושי מאסורא, שהרי בנימין "גנב בן גנבתא". אני מנחש שאמו, רחל, גנבה את התרפים, והרי ברור שרחל לא לגנבה אותם משום חמדת הממון, אלא כדי להפריש את אביה, לכן, מאסור נחוש. כמו כן בנימין חשוד שגנב ממני את הגביע כדי להפריש אותי מנחוש.

והנה ישנן שתי נפיקא מינות גדולות בהלכה בין שני סוגי הגנבים:

א. מי שגונב משום חמדת הממון - גונב כדי לקחת לעצמו. על גנבה כזאת דינו של בן נח שנהרג. אבל מי שגונב בשביל להפריש מאסור, מה שנקרא "גנבה אידיאלוגית", הוא אינו גונב את הדבר לעצמו אלא בכדי להשמידו, והוא נחשב "מזיק" ולא "גנב". לא מגיע לו ענש מיתה אלא ענש כדיון המלכות להיות עבד.

ב. כאשר הגנבה משום חמדת הממון, אם נמצא החפץ הגנוב ביד קבוצת אנשים - כנראה כלם שתפים. כלם רצו לחלק בגנבה, לכן מגיע ענש לכלם להיות עבדים. אבל מי שגונב בכדי לאפרושי מאסורא, גנבה אידיאלוגית, ערפית - בדרך כלל אינו משתף אחרים איתו. כמו רחל, שגנבה את התרפים ולא ספרה על כך אפילו ליעקב. ממילא לא מגיע ענש לשתפים שנמצאים איתו.

בזה ימתקו דברי הפסוק במין חמר, פלאי פלאות: באמרו "גם עתה כדבריהם כן הוא", אין כונת יוסף לעצם הפסק, שהרי הוא שנה אותו, אלא התכוון להצדיק את שעת השל וחמר שאמר, שבזה הוכיחה בצורה נצחת, שהם נקיים מגנבה לשם חמדת הממון. אלא שעדין נשאר החשד של גנבה מחמת קנאות, וממילא משתנה הדיון בתרתי:

א. "אשר ימצא אתו יהיה לי עבד", כדינו של גנב אידיאלוגי שלא נדון במיתה, אלא נמכר לעבד, כדיון מזיק. ב. "ואתם" - השתפים - "תהיו נקים", שכן מן הסתם הוא לא שתף אתכם בגנבתו.

(רבי אליהו דיסקין שליט"א)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת מקץ תשפ"ב

תפקיד האדם - להתמודד עם נסיונות ויהי מקץ שנתים ימים (מא, א)

יוסף ישב עשר שנים בבית האסורים, ולאחר מכן בעקבות בקשתו משר המשקים, נאלץ לשבת עוד שנתים בבית הסהר. כאשר הקב"ה מציב לפני האדם נסיונות, פעמים רבות הוא רוצה לתת לו מתנות גדולות, וכדי שלא יהיה בבחינת נהמא דכסופא הוא בוחן אותו בנסיונות גדולים.

פעמים רבות בנות שואלות אותי, מדוע הן נמצאות זמן כה רב בשדוכים. מה הן חטאו ומה הן פשעו? ואני אומר להן: אם זה לא השדוך שלך, עדיף שהצד השני יאמר את ה'לא' ולא אתן, כדי שלא תבישו את הבחור.

אני אומר לבנות שמעתכבות בשדוכים: אתן מצירות לעצמכן איזה חתן אתן רוצות, וזה מה שאתן מבקשות מבורא עולם. אבל מי אמר לכן שזה החתן המיידע לכן? לפי ההתנהגות שלך – לא מגיע לכן חתן כפי שאתן מצירות בדמיונכן. מה עושה הקב"ה? שולח לכן כמה הצעות, והבחור יענה בשלילה. כל פעם שאתן מקבלות זאת בשמחה ובאמונה בבורא עולם שודאי לא זה הזוג שמתאים לכן – בכך הנכן פותחות 'קפת חסכון' אצל בורא עולם, וכשהקפה מתמלאת – הקב"ה נותן לכן את החתן שאותה נפשכן.

חז"ל אמרו כי "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף" (סוטה ב ע"ב). חשבתי להמליץ, שכמו בקריעת ים סוף שבתחילה זה היה נראה קשה מאד, אבל לבסוף, כשראו את הישועה, היה 'אז ישיר' – כך גם בשדוכים: בתחלה זה קשה, אבל אם מקבלים באהבה את הקשיים, מבטח כי בסוף, כשיגיע השדוך הנכון, תבוא עמו שירת "אז ישיר". אבל בתנאי שיקדם לך "ויאמינו", אמונה שלמה בהש"ת.

יוסף היה צדיק יסוד עולם, וכאשר נמכר לעבד בבית פוטיפר, ראה פוטיפר כי כל אשר הוא עושה, ה' מצליח בידו, ולכן מנהו על ביתו ונתן לו הכל חוץ מאשתו.

פוטיפר היה שר חשוב והיתה לו מעין מלכות, והנה באה אל יוסף אותה מרשעת, אשתו של פוטיפר, ואומרת לו: 'הרי יש לך כבר הכל, אתה יכול להיות מלך, אם תקח אותי, תהיה לך מלכות שלמה!'

אבל יוסף אינו מתפתה לכן, ומה הוא מקבל בתמורה? במקום 'מלכות קטנה' על בית פוטיפר, הוא הופך להיות מלך על כל העולם! הרי כל העולם באו למצרים לקנות אכל, נמצא שיוסף שלט על

כל העולם. הוא ותר כביכול על מלכות קטנה, וזכה לשלט על כל העולם. הוא לא נבהל מאימיה של אשת פוטיפר, על כך שהיא תוליב אותו בבית האסורים. הוא ידע שהכל נסיונות ועמד בהן.

זה תפקיד האדם בעולם – להתמודד עם נסיונות. יצחק אבינו צריך היה לעבר את נסיון העקדה, כדי לזכות להמשיך את השושלת של אברהם אבינו ולבנות את בית ישראל, ואלו יוסף היה צריך לעבר את נסיון אשת פוטיפר – שהיה נסיון קשה מנשוא – כדי למלך על כל העולם.

כך צריך כל אחד ואחד לדעת כי השי"ת מנסה אותו כאן בעולם, והנסיונות הללו הם לטובתו ולמענו.

בדרך אגב, נזכיר עוד השקפה על נסיונות השדוכים, ונמצא בה הרבה חזק:

אומרים בשם האדמו"ר רבי חיים מצאנז וצ"ל, פי ארבעים יום לפני יצירת הולד, כאשר שואלים בשמים 'בית פלוני למי?' מציעים המלאכים שמות שונים. אולי זה, אולי זה, עד שמגיעים לחתן המיידע. את כל ה'אולי' הללו, צריכים לעבר כאן בעולם, עד שמגיע השדוך המיידע. לכן היה האדמו"ר מצאנז משלם מעט 'דמי שדכנות' על כל הצעת שדוך, באמרו כי כל הצעה כזו מקרבת את השדוך האמתי.

מספרים כי יהודי אחד שהיה זקוק לכסף לשבת, שמע על מנהגו זה של רבי חיים מצאנז, והגיע אליו כדי להציע שדוך לאחד מילדיו. להפתעתו, רבי חיים לא שלם מאומה על הצעתו. תמה אותו יהודי ושאל: "מדוע לכל מי שמציע שדוך אתה משלם, ולי אינך משלם?"

השיב לו רבי חיים: "כידוע לך אני משלם לשדכנים על ההצעות שלהם כיון שגם בשמים הציעו אותן, והן מקרבות את השדוך האמתי, אבל ההצעה שאתה הצעת לי, לא היתה הצעה כזו בשמים..."

נאמר בפסוק: "וראית את אחרי ופני לא יראו" (שמות לג, כג) כל מה שעושה הקב"ה הוא עושה לטובתנו. לפעמים אחרי זמן רואים הסבה ולפעמים לא רואים, אבל תמיד צריכים להאמין שגם את הדברים שאיננו רואים הוא עושה לטובתנו.

פעמים רבות רואים שדוכים שהכלה צעירה בכמה שנים מהחתן, וכשהוא התחיל לשמע שדוכים היא עדין היתה ילדה קטנה. וכן רואים שבחורה מבגרת מקבלת בחור שצעיר ממנה בכמה שנים טובות. מתברר שכל שנות הצפייה היו מהסבה שהחתן האמתי לא הגיע לגיל השדוכים.

רק האמונה השלמה תעזר לנו לחיות בשלוה, בלי צער, בלי עגמת נפש ובלי שאלות.

מצרים - כור ההתנוד הקשה ביותר ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם (מא, א)

ה"אור החיים" הקדוש תמה, למה נכתב בחלומו של פרעה לשון צער - 'ויהי'. איזה צער היה בחלום פרעה?

ובאר: "כי עתה יתחיל לסובב סבת גלות מצרים" – עם פתרון החלום, הוצא יוסף מבית האסורים בבהילות, מנה למשנה למלך, וכך החלה השתלשלות גלות מצרים באפן מעשי.

"והגם שהגלות כבר נגזרה גזרתו משנים קדמוניות" – הרי הקב"ה הודיע לאברהם בצורה ברורה בבית בין הבתרים, על גזרת הגלות שתחול על בניו: "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה" (טו, יג). האבות ידעו שבניהם יצטרכו לעבר את כור ההתנוד של הגלות, וכעת רק מתגשמת הגזרה, ומדוע בכל זאת יש שמוש בשלשון צער?

מדגיש ה"אור החיים" יסוד חשוב ובסיסי בהבנת כל הגליות שאנו עוברים, במשך אלפי שנים: "הלא אמרו רבותינו, כי לא נגזר שיהיה [דוקא] במצרים שהוא כור הברזל, וכמו שכתבו התוספות במסכת שבת (י ע"ב), וכמו שכתב הראב"ד (פ"ו מהל' תשובה), כי המצרים הסיפו לצער יותר ממה שאמר הפתח ועבדים וענו".

נכון, בני האבות ידעו שהם חבים להיות בגלות ולהשתעבד תחת מעניהם, אך אין זה מחייב שתהיה גלות קשה כזו כמו שהיתה בארץ מצרים. גזרת הגלות אינה נתנת לשנוי, אך תתכן גלות במקום קשה או במקום קל.

מי יותר טוב ליהודים - האיראנים או האמריקאים? האמינו לי, התשובה אינה כה ברורה... מבחינה חמרית וגשמית נראה כי האיראנים שונאים אותנו בכל לבם ורוצים לכלותנו ולהשמידנו, ואלו באמריקה המצב מעלה – שפע, עשר, תעשייה, שויון... אך מבחינה רוחנית אמריקה מנהה גלות קשה ביותר, ואפלו יותר מארצות שונאנינו! רבים רבים מבני עמנו נסחפו אחרי החמריות שבארצות ה'חפש', והנם במעמקי גלות הרוח...

וכן ההיסטוריה היהודית מוכיחה, שבגלילות שבהן היה מצב טוב ליהודים מבחינה חמרית, נזוקה הרוחניות בצורה בלתי הפיכה – כמו בעת ההשכלה, האמנציפציה וכו'.

הדברים: "כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי" (שם טו), ברגע אחד הקב"ה יכלה את כל צורנו ואויבינו.

יגיע הזמן בו יקח ה' שתי נקמות. נקמה אחת נזרעה ואימה מהגויים שונאי ישראל שהצרו ליהודים בכל שנות הגלות. ונקמה שניה במשנאי ה' מקרב עם ישראל, שלא שמעו בקול הבורא ולא הלכו בדרכיו. גם עתם תגיע, כפי שממשיך דוד המלך ואומר: "משנאי ה' יכחשו לו ויהי עתם לעולם" (שם טז).

ואיזו נקמה זו תהיה?

אומר דוד המלך: "ויאכיליהו מחלב חטא ומצור דבש אשביעך" (שם יז). הקב"ה יתן להם לטעם ולחוש את מתיקות התורה, עד שהם ישתוקקו ללמד עוד ועוד. לפתע יתעורר בהם רצון עז להבין את הגמרא, את דברי רש"י והתוספות, והם יחישו צער עצום על כל אותן שנים בהן לא למדו ולא התענגו על צוף התורה המתוק מדבש.

באותו זמן בעלי השכלה גבוהה יפנו לנער בן שש עשרה, ויתחננו לפניו שיסביר להם את דברי הגמרא, הרש"י והתוספות. אך הנער ישיב להם: "אתם לא לרמה שלי, חבל לי על הזמן, אבל אחי בן השש מסגל למלא את בקשתכם!" תהיה זו נקמה מסוג אחר, נקמה מתוקה. מרב הרגשות מתיקות התורה גם הם ינהו ולא יתבישו, אלא ימשיכו לחזר בכל מחיר אחר הבנת התורה!

הבורח מן השררה

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישיק כל עמי רק הכסא אגדל מקדך (מא, מ)

כיצד יתכן שפרעה פרגן ליוסף והעניק ליהודי מלכות כה רחבה ועצמתית. הרי מצרים היתה האימפריה הגדולה ביותר בעולם, ומי ששלט בה שלט למעשה על כל העולם. אמריקה למשל לא פרגנה מעולם נשיאות ליהודי...

לעניות דעתי נתן לישב את הדברים בדרך הבאה. פרעה ידע שכדי לנהל אימפריה אדירה נמצרים, יש צורך באדם חזק, רחב אפקים ובעל שכל שנתון בכשרוים רבים בתחומים מקיפים. ברם טבעם של אנשים כאלו הוא, שתכף עם התמנותם לתפקידם, הדבר הראשון שהם עושים הוא לחתור תחת בעל הבית שמנה אותם, ולהשתלט בעצמם על המערכת. פרעה ידע היטב כי זה בדיוק מה שיקרה אם ימנה מצרי לתפקיד הרם והמרכזי הזה של נהול האימפריה המצרית. תכף כשהמצרי יוכח כי הוא מסגל לעשות את הכל בכחות עצמו ואינו זקוק לעזרתו של פרעה, הוא יפיל את פרעה מכתאו וימלך תחתיו.

היחיד שאפשר לסמוך עליו שלא ינהג כה, הוא יהודי. ראו שמים כיוסף הצדיק. ולכן דווקא בו בחר פרעה למשנה למלך.

על מצרים היה צורך לטפס על שבעים מדרגות ולהגיע אל כסא המלוכה שעליו ישב פרעה. וכדי לטפס על גבי המדרגות הללו נדרשה בקיאות בשבועים שפחות, כיוון שבכל מדרגה שעלה, נתבע העולה להפגין שליטה מלאה בעוד שפה. ומאחר שיוסף ידע רק את לשון הקדש, לא היה לו על פניו כל סכוי להגיע למלכות.

ברם ישועת ה' כהרף עין. בלילה שקדם לפגישה עם פרעה, בא המלאך גבריאל ולמד את יוסף שבעים לשון. ואמנם השפות לא נקלטו במחו של יוסף, אך מיד נמצא גם לזאת פתרון - המלאך גבריאל הוסיף ליוסף את האות ה', שהיא אחת מאותיות שמו של הקב"ה, ומיד נקלטו השפות במחו של יוסף, כפי שנאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע".

הרי לנו כי אין מעכבים העומדים בפני ישועת ה'. אם אדם מאמין באמונה שלמה שאין עוד מלבדו וזועק מקירות לבו: "אבא שבשמים! אני מאמין רק בך", וישועתו באה במהרה, כהמשך דברי דוד המלך: "בצרה קראת ואחלצך אענה בסתר רעם" (פא, ח). רק הקב"ה הוא שיכול להציל אותנו מהסכאדים הרועמים או מהקטיושות המתפוצצות. אולם כאמור התנאי לכך הוא שיתקדם בנו המשך הדברים: "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר" (שם י).

ממשיך דוד המלך ואומר: "אנכי ה' אלקיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא, יא). ביציאת מצרים הוכח קבל עם ועולם כי כל פחות הטמאה והכשוף הם אפס אפסים. כל יהודי לקח את השה, ששמש כאלהי מצרים, וקשר אותו לכרעי המטה. וכשהמצרי בא ושאל אותו לפשר המעשה, השיב לו היהודי בשפה ברורה: "את השה הזה אני עומד לשחט לקרבן לה'!" כשהמצרי התפלא: "וכי אינך מפחד ממני? הרי זה האלהים שלי, הרי אני יכול להרג אותך!" השיב לו היהודי: "לא! אינני מפחד ממך כלל וכלל, הקב"ה גלה לנו שהוא זה שנתן לכם את הכח לשעבד אותנו עד היום, אבל עכשיו הוא לקח לכם את המנדט, ואתם לא יכולים לעשות לנו כלום, ולכן אינני מפחד ממך!"

ממשיך דוד המלך ואומר: "ולא שמע עמי לקולי וישראל לא אבה לי. ואשלחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם" (שם יב-יג). הפעיות מתעוררות פאשר בני ישראל חושבים שהם יכולים להסתדר לבד בכחות עצמם. פתאום יש צרות, פגועים, מתחילים מתאבדים, ירי טילים, בלוגי תבערה, מחלות ותאונות. רחמנא ליצלן! ממשיך דוד המלך ואומר: "לו עמי שמע לי ישראל בדרךי יהלכו" (שם יד). אם עם בני ישראל אימינו בה', ישמעו בקולו ויקפידו על שמירת השבת, הצניעות ושאר מצוות התורה, אז אז מבטח שיתקדם בהם המשך

מצרים היתה המקום הקשה ביותר - הן מבחינה פיזית והן מבחינה רוחנית. מבחינה גשמית, ענו ונרדפו היהודים יותר ממה שנגזר עליהם, קשי השעבוד היה עצום. וגם מבחינה רוחנית ירדו ישראל עוד ועוד, עד למ"ט שערי הטמאה. ובעצם גלות רוחנית היא זו הקשה ביותר, מכיון שכל קשי חמרי וגשמי הנו זמני, גם אם הוא מתמשך, שהרי כעבור שבועים או שמונים שנות חיינו הוא יחלף כלא הנה. ואלו גלות רוחנית גורמת לנו נזקים נצחיים, נוטלת מאתנו את עקר החיים שלנו שהוא עולם הנצח, העולם הבא.

הגלות היא גזרה קימת, אך הדבר הקשה והמצער ביותר הוא העבדה "שיהיה במצרים שהוא כור הכרזל", ועל כן עם תחילת השתלשלותה נכתב לשון צער - ויהי!

ממשיך ה"אור החיים" הקדוש ואומר דבר מענין, בפרוש המלים "מקץ שנתים ימים": "לומר שהיה בזמן עצמו שחלמו שר המשקים ושר האופים שהוא זמן שהחלום גיד דבר צודק ולא ידבר שוא" - התורה מדגישה שפרעה חלם את חלומו בדיוק מקץ שנתים ימים מהזמן שחלמו שר המשקים ושר האופים, ומכאן נלמד שישנם זמנים שהחלומות מתקיימים בהם. יש זמן המסגל לקיים החלומות, ופרעה חלם בדיוק באותה עת כעבור שנתים, לרמוז שגם חלומותיו יתקיימו.

ובזמן זה המסגל לקיים החלומות, החלו להתגשם גם החלומות שחלם יוסף בהיותו נער, והוא עלה לגדלה ונעשה משנה למלך.

ישועת ה' כהרף עין

אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישיק כל עמי (מא, מ)

דוד המלך אומר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע. הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעברנה" (תהלים פא, ו-ז).

מבארים חז"ל במדרש (פסיקתא מקץ מא מ): "אמרו שריו וגבוריו (של פרעה): 'עבד שקנאו רבו בעשרים כסף, נמליכנו עלינו?' אמר להם: 'טכסיסי מלכות אני רואה בו'. אמרו לו 'אם כן יודע שבועים לשון?' שכן הוא צרך מלכותם שיהא יודע מלך מצרים שבועים לשון. אמר להם: 'למחר אנסה אותו'. באותו לילה בא גבריאל והיה מלמדו ע' לשון, ולא יכל לקבל אותם עד שהוסיף לו אות אחת בשמו של הקדוש ברוך הוא, הינו דכתיב 'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע הסירותי מסבל שכמו כפיו מדוד תעברנה'."

יוסף היה עסוק בעבודת כפים ובבשול כפי שמבאר רש"י: "מעבודת עבדות לבשל קדרות בדרך שאר העבדים". ונהנה נגזר עליו משמים להיות משנה למלך. דא עקא שעל מנת להתמנות למשנה למלך

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

הפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il
להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בווצאפ 054-8564033 | בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

גליון זה נתנדב לזכות:

מ.ב.מ. לזוהר"ג בקרוב

פרשת מקץ תשפ"ב גליון ע"ז שנה ג'

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמאי ועיניכם
תראנה בניו ובני בניו
כשתילי יותים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספריו
אהיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.

(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:

אם ילמודו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארח צבי להגה"ק מקו"ג גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) זצ"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מרזיח לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:

הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלוייה הכריז:
נצטונו מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים א"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בניו? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

נס חנוכה. במדרש (ב"ר ב' ד') אמרו: "וחושך על פני תהום" זה יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, ע"כ. והיינו
שבקשו לבטל מישראל מצות שבת חודש מילה, ורצו שיכתבו על קרן השור שאין להם חלק באלוקי ישראל ח"ו, וא"כ כשניצחון,
נקרא שישאל יצאו מחושך לאור. ונראה דמפני כך עשה הקב"ה נס בשמן בעבור שידליקו בו את הנרות, לרמוז שיעקר ההצלה
מהיונים אינו על הצלת הגוף, אלא על הצלת הנפשות שיוכלו לקיים המצות, שהנרות מרמזות על המצות, כדכתיב (משלי ו:כג)
"כי נר מצוה". ולכן לא קבעו מצוה זכר לעיקר הנס שהיה אז בנצחון המלחמה, אלא קבעו זכר לנס השמן, משום דעיקר הוא
הצלת נפשות. ובזה מובן מדוע תקנו משחה ומשתה ותועלת הגוף. אבל בחנוכה, תועלת ופרי הניצחון היה לשמור מצות
היתנה הצלת הגוף, לכן המצוה הוא לעשות שמחה ומשתה לתועלת הגוף. אלא בחנוכה, תועלת ופרי הניצחון היה לשמור מצות
אלוקינו בלי פחד ומורא, וממילא אין מקום לשמחה ולמשתה, רק להודות ולהלל לשמו הגדול. [וכעין זה כתב הלבוש סי'
תר"ע].

גם מובן לפ"ז מדוע עיקר תקנת המצוה הוא נר איש וביתו, משום דעיקר הנס שנעשה במנורה הוא להורות כי עתה יצאו
מאפילה לאורה ויוכלו לקיים המצוות, ורוב המצוות - מוטלת על כל אחד ואחד לקיים אותן בביתו ביחידות, בפרט דיני איסור
והיתר, ולכן המצוה הוא "נר איש וביתו". אמנם כיון דישנם מצות שעדיף שיתקיימו בציבור כגון ק"ש תפילה וכדומה, לכן
התקינו שגם ידליקו בבית הכנסת.

ויקץ פרעה והנה חלום ויהי בבוקר ותפעם רוחו. קשה דמיד כשהקיק משנתו היה לו להתפעם רוחו בו, ולא רק בבוקר. ועוד
צ"ב מדוע הוצרך לכתוב בפעם השניה "ויקץ פרעה", בשלמא בפעם הראשונה כתיב "ויקץ פרעה" בכדי לכתוב לאחר מכן "ויישן
ויחלום שנית", אך לאחר החלום השני, די לכתוב "ויהי בבוקר". ועוד יש לדקדק מהו דכתיב כאן בחלום השני "והנה חלום", מה
שלא כתיב בחלום הראשון.

לכבוד מערכת גליון מליצי יושר

אין לי מלים להביע לכם תודתי על הישועה הגדולה שהיה לי ברפואת בתי' שתחי' עמו"ש.

מעשה שהיה כך היה, לאחר חתונתי בשנת תש"פ, נכנסתי בכולל הלכה, והתחלתי ללמוד בשקידה רבה, עם שאיפה עצומה לזכות להיות מו"צ להורות לבני ישראל את המעשה אשר יעשון, כמו שראיתי אצל אבי וזקני ולמעלה בקודש.

אבל כשנולד לי בתי שתחי' עם בעיות בלב, והיתה צריכה לעבור ניתוח קשה, אבדתי השאיפה שהיה לי, עדיין למדתי בהתמדה רב, אבל בלי שאיפה. וכמו ששמעתי בשם הגאון הגדול ר' יצחק דוב קופלמאן זצ"ל ראש ישיבת ליצערן, בדורות שעברו כשראה הבעל דבר אברך או בחור לומד בהתמדה, היה צריך הבעל דבר לטכס עצה ולעשות כמה תחבולות להפסיק אותו מללמוד. אבל בדורותינו קל מאוד להבעל דבר להחליש השאיפה והתמדה מהשקדן, וזה ע"י שמביא לו איזה צרה ודאגה, ומיד כל השאיפה שהיה לו מקודם ללמוד ולידע חלקי תורה, נפסק, ועכשיו כל השאיפה שלו הוא להפטר מהצרה, כי בדורותינו אין לנו כחות הנפש כראוי, ואי אפשר לסבול שום צרה ודאגה.

[וכמו שענה הגר"א לאחד שאמר שגם הוא רוצה ליהות "ווילנער גאון", ואמר הגר"א: "וויל נאר (-ווילנער). ושמעתי דכוונתו היה, דבאמת כל אחד רוצה להיות גאון, אבל רוצה גם שאר דברים, וזה שאמר הגר"א וויל נאר", השאיפה שלך יהיה רק לתורה, ואז תצליח].

והנה כדי למהר רפואת בתי, נדבתי סכום הגון לפרסם הגליון שלכם, וגם למדתי בהן בכל שבוע בעיון רב, ועכשיו בא הבשורה הטובה מהרופא כי בתי ב"ה כבר בבריאות השלימות, וכמו שרואים בבדיקות האחרונות. מגלגלין זכות ע"י זכאי, בזכות הגליון שלכם נתרפא בתי ממחלתה, ועכשיו אוכל ללמוד בשקידה ובשאיפה כימי קדם בעזר ה'.

החותם בדמעה של רינה

א.ד.וו. לונדון

נ.ב. לאות הכרת הטוב צירפתי פה הקרעדיט קארד להוצאת הגליון לב' שבועות בסטמפורד היל, גולדס גרין, הענדאן, עדשווער.

וי"ל לפי מה שאמרו (ברכות נה:): שלשה חלומות מתקיימין, חלום שנשנה, חלום של שחרית, חלום שחלם לו חבירו. ובזה יתבאר היטב כוונת הפסוקים: "ויקץ פרעה" אחרי חלום השני, והבין בדעתו שיש כאן חלום שנשנה, ולכן אמר "והנה חלום", כאומר שהנה יש כאן חלום נוסף. "ויהי בבוקר" ששם אל לבו שהיה זה חלום של שחרית, לכן "ותפעס רוחו", שנתפעל ממה שחלם, כי הבין מסימנים אלו שזה חלום אמת. ובזה מתיישבים הדקדוקים, כי עיקר כוונת הכתוב לומר שמיד כשהתעורר פרעה התבונן בב' דברים: (א) שיש כאן עוד חלום. (ב) שהחלום היה בבוקר, ואז כששם אל לבו ב' דברים אלו, "ותפעס רוחו", ואין הכוונה שרק בבוקר ותפעס רוחו.

והנה עדיין יש להקשות מדוע לא קיבל את הפתרון של פותרי החלומות שלו, ומדוע עלה בדעתו שאין פתרונם נכון. וכן צ"ב כוונת הכתוב "ואין פותר אותם לפרעה", (ורש"י יישוב דקדוק זה). ויש לבאר ע"פ הנ"ל, דכשראה פרעה שהיה בחלומו שני סימנים מאותן חלומות שמתקיימים, חשב בדעתו בודאי יש כאן גם את הסימן השלישי, כי אם משמים רוצים לרמוז לו על חלום שמתקיים, הרי די בסימן אחד, ואם בכל זאת הראו לו ב' סימנים, כנראה מתכוונים להראות לו את כל הסימנים של חלום המתקיים, ולכן לא הסכים לקבל את פתרונם של פותרי החלומות שלו שאמרו ז' בנות תוליד וז' בנות אתה קובר וכדומה, כי בכך עדיין יחסר מחלומי הסימן השלישי של חלום שמתקיים, אך כשבא יוסף ופתר את חלומי שהכוונה

על הרעב שעתיד להיות בעולם, וא"כ הוי חלום על אחרים שזה הסימן השלישי של חלום שמתקיים, מיד קיבל את פתרונם.

והוסיף יוסף לומר לו כחלק מפתרון החלום: "ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון וישתהו על ארץ מצרים", והיינו שהיה זה חלק מפתרון החלום שצריך פרעה למנות איש חכם ונבון על מצרים לדאוג שיהיה אוכל בשני הרעב, וזה ג"כ חלום על אחרים. והבין פרעה שודאי החלום הזה נאמר על יוסף שהוא האיש חכם ונבון, היות שרק לו הראה ה' את פתרון החלום.

ולפ"ז מתורץ התמיה על מה שיוסף אמר "ועתה ירא פרעה" וגו', דקשה מאד וכי מינו את יוסף ליועץ לפרעה, וכן קשה מה שאמר לו פרעה "אחרי הודיע אלקים אותך כל זאת", דמנין ידע פרעה שיוסף הוא חכם מבלי לבדוק אותו. אבל לפי מה שנתבאר שמה שיוסף אמר "ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון" היה זה חלק מפתרון החלום, אתי שפיר, כי יוסף לא בא לתת עצות לפרעה, אלא כך פתר את החלום.

לע"נ אדמו"ר יעקב ישראל קאר"ב ב"ר מרדכי בן ציון מזעוויהל טשעלסי, נלב"ע ט' תשרי

הנחה עושה מצוה. תמיהא לי, כיון דעיקר עצם נס של חנוכה היה ע"י השמן שנדלק במנורה, א"כ מאין הרגלים לתקן הנחה עושה מצוה שאינו דומיא דמנורה, דפשוט שיש לסמוך זכרון הנס שיהיה כעין נס של מנורה.^א

^א אבל האב"ז (א"ח סימן תק"ה אות ב') כתב דגם בהדלקת נרות במקדש הנחה עושה מצוה, וז"ל: כתב הרמב"ם (פ"ט כלי המקדש ה"ז) שאם הטיב הכהן הנרות והוציאן לחץ

ואפשר לומר, דאי נתקן הדלקה עושה מצוה, א"כ בשבת כיון דמצוהה משתשקע החמה, אי אפשר להדליק בשבת רק מבעוד יום. משא"כ אי הנחה עושה מצוה, א"כ בשבת מדליק בערב שבת מבעוד יום, ומניחה אח"כ בשבת במקומו. דאף דאסור לטלטל הנר, י"ל דלא גזור על שבות בין השמשות, ויכול לעשות המצוה גם בשבת [בין השמשות]. (פני אריה שבת כב:).

נר מערבי. אמרו בשבת (דף כב:): מחוץ לפרוכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאור, אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות, אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

והקשו התוס' שם וז"ל: תימא אמאי נקט מ' שנה, לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין, עכ"ל. פ"י, תמיד כל העולם כולו הולך לאורו של מקום, דהיינו לאור השמש והלבנה שהם אורו של מקום שהוא בראם, ולמה נקטה הברייתא דוקא מ' שנה - שכאילו רק במ' שנה הללו הלכו לאורו של מקום.

וכתב בפני אריה וז"ל: ראיתי כתוב בשל"ה (מסכת שבועות פרק נר מצוה י"ד) שמצוה לתרץ קושיית התוס', לכן אני אומר הנראה לענ"ד, דודאי לא שייך לאקשוויי למה הוצרכו לאור, דודאי אין זה כבוד שמים שהכהנים משרתי ה' בחשיכה יתהלכו, וגם הוא כבוד שמים להרבות בנרות, כמ"ש "באורים כבדו ה' " (ישעיה כד:טו). א"כ אין קושיא על עיקר המצוה, שבודאי הוא לכבוד שמים כמו כל הענינים הנעשים אף שאין הוא יתברך צריך לכבודו, אנו מכבדין אותו

יתברך כי כן רצונו יתברך להתכבד בכבודו, כמו פועל המצות שאנו מכבדין לשמו הגדול, והכתוב אומר "מכבדי אכבד" (שמואל א' ב:ל), וכן מצינו בעובד אדום הגתי שנתברך בשביל שהדליק נר לפני הארון.

אמנם אין זה שייך רק כשיש צורך לאור, משא"כ כשאין צורך לאור, על כרחך לא שייך ביה המצוה, דאם היתה המצוה להדליק גם באין צורך לאור, א"כ לא היתה המצוה דוקא מערב ועד בוקר. ועל כרחך עיקר המצוה לכבוד שמים בשעה שהאור נצטרך כגון בלילה, אף שהוא יתברך נהורא עמיה שריא, מ"מ ראוי לכבד לבהמ"ק שיהיה מקום אור הנראה לעינים, ולא שבמקום קדוש בחשכה יתהלכו. לכן הצטרפות האור לפניו יתברך, הוא כיתר המצות שזכותו לנו במה שצונו יתברך שנעשה לו כבוד ולכבוד לשמו, ולכבוד הבית המקדש לו יתברך, משא"כ ביום לא היתה

והדליקן זר כשירות, ועל כרחך סבירא ליה דהנחה עושה מצוה במנורה, דאי הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן, עכ"ל.

ול"כ בצפנת פענח (מחנ"ע עמוד 66) וז"ל: במנחות (דף פח:): אמרו [גבי הדלקת נרות במקדש] דנר שכבתה באמצע הלילה צריך להדליקה עוד הפעם, הרי דחזינן דלא המצוה היא ההדלקה, רק המצוה שתהא דולקת, לא כמו גבי חנוכה, עכ"ל. וז"ל הגר"ח (ביא"מ פ"ט ה"ז) וז"ל: כל עיקר חן מצוה הדלקת נרות במקדש, אין המצוה בעצם מעשה הדלקה, כי אם דעיקר מצותה הוא מה שהנרות דולקים תמיד, ובזה שהנרות דולקים הוא דהויא יסוד קיום מצוה זו.

^א וע' באב"ז (א"ח סימן תצ"ז אות י"ג וראה במליצי יושר פרשת מקץ תשפ"א) שכתב, דכשמדליק בערב שבת, אז ה"מנחה" הוא בשעת הדלקה, אבל "קיום המצוה" הוא אח"כ בלילה, ולכן אם כבה קודם הלילה, לא קיים המצוה.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו! פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, בן לאשרי און חוץ וחקאל - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

בגליון פרשת תרומה תשפ"א הבאתם מכתב נפלא מאיש אחד שמפיץ הגליון, וכותב בזה הלשון:

לאחר חצי שנה המצב שלי השתפר בכל תחום ממש. הסיבה הוא פשוט: יש לי חמשה צדיקים שעומדים הכן ומליצים יושר עלי בתמידות בבית דין של מעלה. **הגהצ"ר לוי יצחק גרינוואלד מצעהלים** זצ"ל אמר בבדיחותא, דפעם אחת באו שני מלאכים לאיש שהיה בגיהנום, ואמרו לו: בנך נתן טשעק גדול לצדקה, ובזכות זה מקומך מכאן ולהבא בגן עדן. לאחר ג' ימים שוב באים המלאכים לאותו האיש בגן עדן, ואוחזים אותו ומוליכים אותו החוצה, ואומרים לו: הטשעק חזר.

כך אמר הגהצ"ר מצעהלים בבדיחותא. אבל האמת הוא דבכל יום ויום באים שני מלאכים לבעל **הזרע שמשון** ונכנסים בהיכלו בגן עדן ואוחזים אותו מימינו ומשמאלו ואומרים לו: במחילת כבוד תורתך אתה מוכרח לצאת מגן עדן ולילך לפני ב"ד של מעלה, ולהמליץ יושר לפני ב"ד שלמד ספרך, כאן בעולם האמת צריכים לקיים מה שמבטיחים! אח"כ הולכים השני מלאכים ל"היכל פלאצק" ואומרים לבעל המלא העומר כנ"ל. אח"כ הולכים השני מלאכים ל"היכל קוצק" ומוציאים שם השרף הרה"ק ר' מנחם מענדל מקוצק זי"ע לומד עם חזנו בעל האבני נזר זי"ע, ואומרים לבעל האבני נזר כנ"ל. אח"כ הולכים המלאכים ל"היכל סאכאטשוב" ומוציאים שם בעל **הבן לאשרי** לומד עם רבו החביב בעל **השם משמואל** ואומרים להבן לאשרי כנ"ל. אח"כ הולכים המלאכים ל"היכל בריסק", ומוציאים שם הג"ר **יחזקאל אברמסקי** לומד עם רבו הגר"ח **מבריסק** הספר "חידושי רבינו חיים הלוי" על דרך הסוד, ואומרים לו כנ"ל.

אשרי מי שזוכה לבעל **הזרע שמשון** ומלא העומר האבני נזר **הבן לאשרי** והחזון **יחזקאל** הולכים לב"ד של מעלה בליווי מלאכי מעלה כל יום ויום, ומליצים יושר בעדו להתברך בכל מילי דמיטב, עד כאן לשון המכתב. הנה לענ"ד אין הצדיקים מטריחים עצמם להתייצב בכל יום לפני ב"ד של מעלה, אלא כידוע כל מצוה מסוגל לדבר אחד, וכמו שכתב האור החיים הק', ורק אין אנו יודעים איזה מצוה מסוגל לבריאות ואיזה לפרנסה ואיזה לעושר.

זה לשון האדה"ח (ויקרא יח:כד): יש מצות שסוגלתם להאריך ימים בעה"ז, ויש שסוגלתם עושר, ויש שסוגלתם בנים, וכן על זה הדרך, וחש ה' כשיתגלה הדבר, כל אחד ילך וישתדל במה שחפץ ובמה שצריך, ולא ישתדלו בשאר מצות כמצטרף, לזה סתם הדברים, ובוזה ישתדל האדם בכלל, כדי שתבוא לידו גם מצוה שסוגלתה דבר הצריך לו. ובוזה יש טעם למה שאנו רואים כמה בני אדם רעים לשמים ולבריות, ובתייהם שלום מפחד מלאים כל טוב, כי אפשר שבא לידם מצוה שסוגלתה הצלחת עוה"ז, עכ"ל. וכ"כ בפרשת וירא (כא:א) וז"ל: כי כשירצה ה' להטיב, יזמין המצוה שסוגלתה היא הטובה המבוקשת, עכ"ל.

ולענ"ד הצדיקים שהבטיחו לעזור ולהושיע מי שילמוד בספריהם, הם מכניסים בלב האדם תשוקה וחפץ לקיים אותו מצוה שמסוגל לדבר שהוא צריך, ואז ממילא בא לו יעושה.

בכל אופן - בין כך ובין כך, מאי החילוק באיזה אופן הם מורידים לנו ישועות והשפעות, "מה שבטוח - בטוח", זה ברור בלי שום ספק דהם מקיימים הבטחתם במילואם, והלומדים המפציעים את דבריהם רואים ישועות והצלחות למעלה מן המשווע.

ישר כחכם וחילכם
הק' זלמן לייב ה. - קרית יואל

וכתב הראש יוסף שם, דנפ"מ בין פירוש רש"י לפירוש התוס' היא היכא שמתפלל ביחידות, דלפי רש"י יש לו להזכיר על הנסים, אבל לפי התוס' שהוא מצד פרסומי ניסא, זה שייך דוקא בתפלה בציבור ולא ביחיד¹.

אבל האבנ"ז (או"ח סימן תק"ז) כתב דלפי מסקנת הגמ' שם דגם בתעניות ומעמדות מזכיר בהן מעין המאורע אף שהן מדרבנן, אע"ג דאין בהם הטעם של פרסומי ניסא, א"כ אף יחיד חייב להזכיר על הנסים בתפלה, עכ"ד.

והנה רבינו פריה (שבת שם) והשאלות (פרשת וישלח שאלתא כ"ו), ובהלכות גדולות (סימן ט') ביארו כוונת הגמ' באופן אחר, דתפלה היא חובה ולכן תיקנו בה הודאה, אבל ברכת המזון היא רשות שהרי אין חובה לאכול בחנוכה², ומשום כך נסתפקה הגמ' האם גם בזה תיקנו חכמים חובת הזכרה, עכ"ד.

והספק הוא אם אמרין "כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן", דלא תקנו הזכרת על הנסים גם בברכת המזון כיון דחנוכה דרבנן היא, וסגי בהזכרת על הנסים בתפלה דחובה הוא, או דתקנו גם בברכת המזון משום פרסומי ניסא.

וכתב האבנ"ז (אות ז') וז"ל: הטעם שלא חילקו התוס' כך, דהרי ודאי תפלה חמיר כדחזינן ביעלה ויבוא דבתפלה מחזירין אותו, ובברכת המזון אין מחזירין אותו משום דאי בעי לא אכיל, והיינו משום דהתוס' סבירא להו דדוקא לאחר שתקנו חכמים להזכיר, אז החיוב בתפלה חמיר יותר משום דלא מצי פטר נפשיה מהזכרה, משא"כ לענין תחילת התקנה [אין זה סיבה לתקן לומר הזכרת על הנסים דוקא בתפלה].

¹ וע' במועדים וזמנים (ח"ח בהוספות לח"ו) דלכן הנהיג הגר"א קוטלר דגם הנהיגם להתפלל כל יום מנחה קצרה, אבל בחנוכה יאמר הש"ץ כל חזרת התפלה משום פרסומי ניסא.

אבל בחידושי מהר"ם בנעט, ובשר"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח סימן ק"ז) כתבו דאין לחלק בין תפלה בציבור לתפלה ביחיד, דכוונת דברי התוס' הוא, דתפלה שהיא על פי רוב בציבור, לכן אף שמתפלל ביחידות וכו' בתפלה בלחש בציבור צריך להזכיר על הנסים, שם ביחידות יש פרסומי ניסא, אלא דליכא פרסומי ניסא כולי האי, ורק בברכת המזון שהיא תמיד בבית הסתפקו בגמרא שלא להזכיר.

² דאין חובה לאכול סעודת פת בימי החנוכה, אבל ע' בב"ח (סימן תר"ע) דהביא דעת הסוברים שחובה לאכול פת בחנוכה מדבריהם.

³ וכתב השאלות דלפ"ז בשבת שחובה לאכול, פשוט שחייב להזכיר דהיי בתפלה, וז"ל: ברם צריך מהו לאזכורי של חנוכה בברכת המזון בשבת, דיוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת, משום דיום הוא שנתחייב בארבע תפילות, עכ"ל. וכתב בגליוני הש"ס (שבת שם) וז"ל: כוונתו, דברכת המזון דשבת, כיון דחייב לאכול פת שוב שפיר יש לו להזכיר, אלא דהא אין חיוב האכילת פת משום חנוכה, רק משום שבת, ועל זה מביא ראייה מנעילה דבאה ג' רק משום יוה"כ, ועכ"ל מזכירין של שבת.

המצוה שאין בו כבוד שמים, דשרגא בטיהרא מאי אהני. ורש"י (שבת סג. ד"ה שרגא) כתב דכיון שאין צריך אינו נאה.

וא"כ אתי שפיר דברי הש"ס "וכי לאורה הוא צריך", דבשלמא אם היה מקום אפל, לא שייך להקשות "וכי לאורה הוא צריך", שהרי זה צריך לו יתברך בשביל שאנו מכבדין אותו יתברך. אלא שהקושיא על פסוק "באהל מועד מחוץ לפרכת יערוך אותו אהרן ובניו", וכבר כתבו התוס' (ד"ה וכי לאורה) דבזמן המדבר שהיה עמוד ענן ועמוד אש שהיה מסתכל מה שבטפח, א"כ הוה כשרגא בטיהרא, כיון שלילה כיום יאיר בזמן שהיו במדבר, וא"כ לא היה למצוה זו לנהוג במדבר, רק לדורות, דבמדבר לא שייך תועלת במה שרצה לזכות ישראל במה שמתכבד יתברך מכבודו. [וא"כ הקושיא היא על הפסוק "באהל מועד וגו' אהרן ובניו" דהיינו במדבר, מדוע יש צורך בנרות, ומישוב קושית התוס' מדוע נקטו דוקא ארבעים שנה שבמדבר].

ומתוך הגמ': "אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, זו נר מערבי שמשמנה היה מדליק ובה היה מסיים", וגם באותו הדור היה צורך להראות חביבות ישראל, שהרי בזמן אהרן קדוש ה' ודאי היה הנס מתמיד. ואולי מהכנה שעשה אהרן קדוש ה' לנס זה של נר מערבי, נמשך גם לדורות נס זה אם הכהן כדאי וראוי לכך, לכן אמר "עדות היא לבאי עולם", [והיינו לדורות הבאים].

לע"נ הרה"ק ר' מיכאל אליעזר ב"ר אברהם משה פארשלעצער זצ"ל מבלטסמור

הזכרת על הנסים בברכת המזון.

הגמ' בשבת (דף כד.) אמרה: מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן. ויש לבאר מדוע שאני תפלה מברכת המזון, דבתפלה פשוט שמזכירים על הנסים, ואילו בברכת המזון נסתפקה הגמ' אם יש להזכיר.

וביאר רש"י, דהגמ' (שם דף כא:) אמרה דתקנו חכמים ימי חנוכה "בהלל והודאה", ו"הודאה" היינו הזכרת על הנסים בתפלה בברכת הודאה. ולכן רק בתפלה פשיטא דמזכירין ולא בברכת המזון¹.

אבל התוס' שם כתבו שספק הגמ' הוא האם דוקא בתפלה תיקנו להזכיר כיון שבציבור היא, ולפיכך יש בזה פרסום הנס, משא"כ ברכת המזון דכל אחד מברך בביתו ואין בהזכרה פרסום הנס כל כך, אולי אין צריך להזכיר בה על הנסים, או דאין לחלק ביניהם.

¹ ראה במליצי יושר (שבוע העבר) שביאר האבנ"ז דברי רש"י, דהזכרת על הנסים בתפלה, אינו מצד חובת התפלה דיש להזכיר מעין המאורע - כמו יעלה ויבוא ברי"ח דה מחובת התפלה וברכת המזון. אלא הזכרת על הנסים בתפלה הוא מדיני חנוכה, דכמו דחייב להדליק נר חנוכה ולקרות הלל, כך חייב לומר על הנסים, אלא חכמים קבעוה לומר על הנסים בברכת הודאה.

ועוד נראה לומר מדוע תקנו חכמים הזכרת על הנסים דוקא בתפלה ולא בברכת המזון, דאם נאמר דהתקנה יהיה לומר על הנסים בברכת המזון, א"כ יהיה מחויב לאכול כדי לומר על הנסים, כיון דחובת חנוכה הוא לומר על הנסים, ואינו דומה לשאר מעין המאורע [דזה רק מחובת התפלה] וכמו שכתבתי לעיל ברש"י, [דהזכרת על הנסים בתפלה, אינו מצד חובת התפלה דיש להזכיר מעין המאורע, אלא הוא מדיני חנוכה, דכמו דחייב להדליק נר חנוכה ולקרות הלל, כך חייב לומר על הנסים], אבל זה רחוק [לומר כך], עכ"ל.

והנה בצפנת פענח (פ"א תרומות סוף הכ"ו) ביאר כוונת הגמ' באופן מחודש, וז"ל: משום דתפלה דהוי דרבנן, ודאי יכולין להוסיף [חכמים הזכרת על הנסים], משא"כ בברכת המזון דהוי דאורייתא אין בידם כח להוסיף ולשנות, עכ"ל.

וכבר רמז לזה האבני נזר (בסוף התשובה שם) וז"ל: כיון דמדרבנן לא מדכרינן פ' דמשום חנוכה דרבנן לא מפסקין בברכת המזון דאורייתא, והשתא ניחא דבתפלה לא מבעיא ליה, כיון דתפלה הוא ג"כ מדרבנן, עכ"ל. וכוונתו, דר"ח דהוי מדאורייתא יכולים חכמים להוסיף גם בברכת המזון יעלה ויבוא, דאח"כ דהזכרת יעלה ויבוא הוא מדרבנן, אבל כיון דעצם ר"ח הוא מדאורייתא, לכן יכולים חכמים להוסיף בה. אבל חנוכה דהוא מדרבנן, ואילו ברכת המזון הוא מדאורייתא, אינם יכולים להוסיף בה כלום. והספק הוא אם אמרין "כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן", דאין כח בידם להוסיף על ברהמ"ז דהוא מדאורייתא. או דהכא שאני כיון דיש בזה משום פרסומי ניסא, ודבר שהוא משום פרסומי ניסא החמירו בו כבשל תורה".

לע"נ הרה"ק ר' חיים מיכאל דוב"ר יוסף נויסמאנדל זצ"ל ו' כסלו

נער עברי עבד. אמרו רז"ל הובא ברש"י: עברי אפילו את לשוננו אינו מכיר. ודקדק בחמד"ש דאיך אפשר לשקר למלך שבהיות יוסף כבר י"ג שנה במצרים שלא יוכל לדבר מצרית, ואין דיבר כל הזמן, ונדחק מאד. והנה אחר חיפוש דברי רש"י במדרשים לא מצאתי זה הלשון, אלא הלשון הוא "עברי שונא" (בראשית רבה פ"ט). לכן נראה לענ"ד להפירוש ברש"י "אינו מכיר", היינו שמבזה הלשון, כמו שאומרים הערבים דאינם מכירים במדינת ישראל. וזהו כוונת רז"ל עברי שונא.

חודש טבת. ידוע מארז"ל דבחודש טבת הימים היותר נמוכים שבכל השנה, והם בחלקו של עשו. ונראה דלכן נתחכמו רז"ל לעשות זכר לנס דמנורה, ולא למלחמה שגם כן היה נס, ככתוב ביוסיפון, וכדברי הפייטן "רבים ביד מעטים", משום שסגולת נרות דחנוכה להאיר החושך דרשות הרבים עלמא דפירודא, ורמזו בגמרא (שבת כב.) "נר חנוכה בשמאל", שיכול לבטל הסטרא דשמאלא, כדי שיוכלו בני ישראל לעבור בשלום בתוך החשכות הגדול.

לע"נ הרה"ק ר' מיכאל אליעזר ב"ר אברהם משה פארשלעגער זצ"ל מבלטומור

הדלקה במקומו בעינן. אמרו בשבת (דף כב.): הדליק בפנים הבית והוציאה לפתח ביתו מבחוץ לא עשה כלום, אי אמרת הדלקה עושה מצוה, הדלקה במקומו בעינן, [ולכן לא עשה כלום, שהדלקה שהיא מצוה בעינן שתיעשה במקום חיובא], אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, אמאי לא עשה ולא כלום. התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה, ע"כ.

והנה כיון דפסקין דהדלקה עושה מצוה והדלקה במקומו בעינן, די לן בהאי טעמא שבהדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא עשה ולא כלום. אמנם בשו"ע (ריש סי' תרע"ה) כתב: אם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא שהרואה אומר לצורכו הוא מדליקה, עכ"ל. וכבר הקשו דהלא לדידן אין אנו צריכים להאי טעמא, כיון דפסקין דהדלקה עושה מצוה.

¹ וז"כ בידיו של משה (שבת שם) וז"ל: תפלה דעיקרא דרבנן מזכירין, דהם אמרו והם אמרו, אבל ברכת המזון דאורייתא אפשר לא מפסקין בענין אחר.
² כדכתב בערך השלחן (א"ח סימן תע"א סוף אות ה). וע' בשו"ת מעשה נסים (לר' דניאל הבבלי, סימן א') שכתב דפרסומי ניסא הוא מה"ת. (אבל הר"א בן הרמב"ם חולק עליו), ואולי זה כוונת הגמ' דמשום פרסומי ניסא הוי מה"ת.
³ לא יכולתי לפענח שם הספר.

ואולי יש לומר שאחרי שנאמר האי טעמא הא שלא יצא בהדליק בפנים והוציאה לחוץ משום שהרואה יאמר לצורכו הדליקה, יש נמי להאי טעמא גם לדידן, ויש נפקותא לדינא במה שאמרו (שם דף כג:) נר שיש שני פיות, עולה לשני בני אדם. וכתב הטור (סי' תרע"א) דעולה לב' נרות מליל שני ואילך. והנה אם הדליק באחד מב' פיות בפנים, והוציאו לחוץ, והדליק שם נר השני, אז לפי הטעם משום שהדלקה במקומו בעינן, יוצא לכל הפחות באחד בזה שהדליק בחוץ. אבל לפי הטעם כיון שהדליק בפנים לא יצא משום שהרואה אומר לצורכו הוא מדליקה, אע"פ שהוא מניחה עתה בחוץ וההנחה עושה מצוה, משום שיאמרו כשם שהדלקה שבפנים היתה לצורכו, כך ההנחה שבחוץ היא לצורכו. א"כ כך כשהדליק נר אחד בפנים והרואה יאמר שלצורכו הדליקה, כשדליק השני בחוץ יאמר הרואה כשם שגר הראשון הדליק לצורכו, כך השני שהוא מדליק עתה בחוץ והוא עם הראשון בנר אחד, האי נמי לצורכו הדליק, עכ"ל. וע"ש עוד.

סגולה פאר ערליכע קינדער

סגולת אריה"ק כהדרת הרה"צ מ'אדאד זצ"ל

**אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד
דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.**

וואס טוהט מכן דורות ישרים:

- יא ת"ח ויר"ש וואס טוהט עס שוין אסאך יארהן צו העלפן אידן, וועט עס טוהן פאר אייער ישועה פדיונות, בנאמנות, קאנפידענשלע.
- יעדע נאמען איז א באזונדערע שטיין, באזונדערע עבודה און תפלות פאר א לענגערע צייט, אלעס ווערט געטון מיט גרויס איבערגעגעבענע קייט, מיט כוונה, במתינות, אזוי האט עס די ריכטיגע כח.
- מ'שרייבט די גאנצע נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די תלות און סיי נאכדעם אזוי ווי אלע שיטות די שטיין בלייבט אין דעם ארויפן פאר 2 וואכען.
- מ'זאגט די תפילה 18 מאל אויפן שטיין, ביי די ריכטיגע צייטען.
- מ'לאזט איין וויסען ווען די שטיין ווערט געבאקט, שהוא עת רצון להתפלל, כדי איר זאלט קענען מיט זאגען די תפילה.
- די ת"ח גיט אליין צום ציון און מתפלל, נאכדעם וואס ער דופט נשמת הצדיק אל קברו (המקובל מרש"מח משה).
- די שטיין ווערט באדעכט ווי די ריכטיגע וועג, און אזוי זעהט מען עס נישט.
- מ'קען אויך אפנעמען די שטיין און עס אליין אראפלייגען ביי וועלכע צדיק איר ווילט.
- מ'קען באשטעלען אפאר שטיינער כדי מזאל עס לייגען ביי אסאך צדיקים.

דורך אויך דעם מקובל'דיגע אופן פון **מטן דורות ישרים** זעהט מען זי עס ווערט מקיים די **אנשטער פון אריה"ק אויפן הארץ יבנר הלב (-אמיתות) ויין הארץ צו אידענקייט, שיתוף לבו לשמים לטובת (-סעודת) די גאנצע מענטש, וזאתה מלאים (-וועסט זעהן וואונדער).** מ'קען עס געבען פון מעשר.

פאר פרטים וופט-טקסט מכן דורות ישרים

917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

**צופרידענע
עלטערען פון
מכון דורות
ישרים זאגן:**

”מין קינד איז געווארען א אנדערע מענטש. ער לערנט מוסר, ער וויל ענדיגען א מסכתא

”מין זון בעהט מין "וועק מיר אויף 5 מינוט פאר סוף זמן קריאת שמע

”מין יצחק האט ארויפגעלייגט א מילטער

”אין האב נישט געהאט קיין מנוחה פארדעם, נישט וויסענדיג וואס מין בחור טוהט

”כהאב אנגעלייגט ווען הצלחה מיט מיינע קינדער נאכען מנדב זיין פאר מין הברים קינד

איר קענט באשטעלען פאר שבת באווארפען-שבע ברכות-בר מצוה

א ספעציעלע גלייזן מיט די נאמען פון די בעלי שמחה אריינפערדיקט אין דאס פארשטיילען ביי די שמחה!

אין די זכות פון די צדיקים וועט נמשך ווערען שטענדיג

מעייני החידוק

גליון 35 שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון ופאל ארלונגר זצוק"ל

אדם צריך להסתכל על נרות חנוכה שכל מהותו זה התחדשות מחודשת כמו יום הכי נשגב של חייו כמו יום חתונתו ויום הבר מצוה שלו, ומש"ה מבואר בגמ' דהרגיל בנר חנוכה הווין לו בנים ת"ח דזה יסוד הבית היהודי להדליק נרות ומזה יוצא בנים ת"ח כנ"ל.

ונרות חנוכה שמטרתו להדליק את ניצוץ הנשמה היהודית מתקיימת גם בביהמ"ד במקום תפילה ותורה וגם בביתו שגם בבית יהודי זה מקום השראת השכינה כמו המשכן וכמו ביהמ"ק שהיו מדליקים נרות חנוכה כך בכל בית יש חיוב להדליק את הנרות כדי לקדש את הבית היהודי למקום של השראת השכינה ומש"ה בית שאין לומדים בו תורה בלילה עשוי להישרף דאם רוצים להינצל מן האש החיצוני השורפת כל חלקה טובה צריך להכניס את האש הפנימי שהוא לימוד התורה. וידוע שבשנה האחרונה היה שריפות בכל העוטף של ירושלים ובמקומות תורה כגון בטלזסטון ועוד מקומות שיש הרבה ישיבות ותורה לא נכנסה האש כלל דבמקום שיש אש פנימי אין אש חיצוני, וידוע שסוד המנורה הוא כנגד תורה שבע"פ כמו שמבואר בנצי"ב ומש"ה הדלקת נר חנוכה שהוא יסוד תורה שבע"פ מדליקה בכל בית את האור הפנימי ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. וידוע שבכל השנה בלילה זה זמן של דין אבל בחנוכה עיקר האור הוא בלילה דכל היסוד של הנרות זה לסלק את החושך ועיקר חושך זה בלילה, כמו שעיקר לימוד התורה בע"פ זה בלילה כך עיקר האור של

אנו נמצאים בעיצומו של חג החנוכה, וידוע דברי הרמב"ם (פ"ד מהל' חנוכה י"ב) מצוות חנוכה מצווה גדולה היא מאד כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים ובמגיד משנה הביא את דברי הגמ' בשבת אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הווין לו בנים ת"ח. ובביאור דברי הרמב"ם הנ"ל ע"פ מה שראיתי בכתבי הרש"ר הירש שכתב דיסוד חנוכה הוא ההתחדשות כמו חנוכת הבית ומשום זה בשיר של יום חנוכה אומרים מזמור שיר חנוכת הבית, וכתב עוד שיסוד חנוכה מקיפה את האדם כידוע שכל אדם בזמן שמתחיל להזקין נזכר מימי הנערות שלו וזוכר איך שבזמן שהיה בישיבה הקדושה למד בשטייגען גדול עם תפילות ושיעורים נפלאים ובוכה שעכשיו כבר חסר לו כל החוויות הנ"ל וכתב ע"ז שאדם שחושב כל היום על ימי נעוריו שוטה הוא עד כדי כך שסופו לחלות וליפול למשכב, ובזה בא חג החנוכה שאדם בן שמונים שנה שהוא מתתיהו הצית אש בעם שלם כדי להציל את האמת את רוממות הרוח את הקדשת כל החיים להשם יתברך, היו אלה ימים של הקרבה ומסירות נפש להצלת אוצרותיו הקדושים והנשגבים של העם ימי חנוכה שבהם התחיל פרק חיים חדש בישראל. ולפ"ז מובן היטב דברי הרמב"ם, דכיון דחנוכה הוא חג של התחדשות גם לאדם מבוגר מש"ה זה מצווה גדולה מאוד דכמו שאדם ח"ו לא יפספס את יום הבר מצוה שלו ואת יום חתונתו שזה יסוד החיים אפילו באונסים הכי גדולים ולא משנה אם זה יהיה בשעה חמש בבוקר או בשתיים בלילה כדוגמת חתונות הקורונה כן

חנוכה זה בלילה כמו שאומר הנצי"ב שהמנורה זה בחינת תורה שבע"פ, וכמו שבזמן חושך רואים את האמונה והביטחון וההשגחה פרטית של האדם כמו שידוע שיוסף בזמן שנשלח למצרים ראה נכאות צרי ולוט כדי להראות לו את האור שיש בחושך וכן בחנוכה עיקר ההשפעה זה בלילה ומבקשים מה' שלילה כיום יאיר בקרוב ממש. וראיתי בשם הגר"י גלינסקי זצ"ל שסיפר שנסע בקו חמישים וארבע בבני ברק ופגש ישיש אחד והיה שרוי בצער על זה שבצעירותו ניהל משרד עם הרבה עובדים והרבה פרויקטים שעברו תחת ידו ועכשיו הוא נמצא בגימלאות ואינו יודע למה הוא קם והולך לישון ונוסע כל יום לקופת חולים לישיב שם עם יושבי קרנות להעביר את חייו. והגר"י גלינסקי אמר לו שיש לו קושיא שיוסף הצדיק פותר את חלומו של שר המשקים ומבקש ממנו שיזכיר אותו אצל פרעה ובודאי לא ידע שפרעה חלם חלום וביציאתו יהיה שהוא יהיה המשנה למלך ובודאי תנאיו בבית האסורים מקום שאסירי המלך אסורים והוא היה ראש של בית הסוהר בודאי שהיו יותר טובים מאשר שיצא משם ויחזור להיות שבוי במצרים ומה חפץ כ"כ לצאת מבית האסורים, ותירץ שכפי הנראה יוסף ראה בבית האסורים תנאים טובים גשמיים אבל בחוץ יותר יוכל ללמוד תורה ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. וכך חיזק את אותו זקן שאמר שנגמרו חייו מחמת שיצא לגימלאות שילך ללמוד תורה בכולל בעלי בתים ויתחיל ללמוד ש"ס משניות ואח"ז ש"ס בבלי וכו' וקובץ על יד ירבה וירגיש באמת את טעם החיים האמיתיים, והביא שם את הסיפור הידוע של החייט מסלוצק שהתחיל ללמוד אל"ף בי"ת ואח"ז למד

חומש ומשניות וסיים את כל הש"ס ובסיום השתתף רב העיר הגאון ר' יוסף פיימר זצוק"ל ולבסוף למד ד' חלקי שו"ע עם כל הנושאי כלים עד שנהיה הדיין של סלוצק ורב של ביהכנ"ס, ומזה רואים מה שאומרים שיהודי בכל מצב שהוא יכול להתחדש כימי הנעורים ולהתחיל ללמוד ולהגיע לפסגות גבוהות.

ובשבוע זה של חנוכה יש לנו השפעות גדולות מן השמים להתחדש ולהתחיל מחדש את חיינו ולעלות עם הנרות כמו דברי ב"ה שמוסיפין והולכין עד שאפשר להגיע למדרגות גבוהות. יעזור ה' ונצל את ימי החנוכה להתעלות ולהתחדש ונזכה לחנוכת הבית ונאמר מזמור שיר חנוכת הבית לדוד.

ידוע כמה חיזק מרן הקהילות יעקב זצ"ל את כל המתחזקים לא לקפוץ לקבלות גדולות והביא ראיה מנר חנוכה שפוסקים כבית הלל שמוסיף והולך כל יום וכמו שאומרים פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם

וראיתי בספר זרע שמשון דכתב דפרשת מקץ תמיד יוצא בימי החנוכה, וידוע שיוסף בגימטריא אנטיכוס ומלך יון ועיי"ש דהאריך בזה ולעניינינו צריך ללמוד דכמו דפרשת מקץ הוא סוד הדבר שקץ שם לחושך ויסוד הדבר רואים ביוסף שנזרק לבור בית האסורים ואח"כ נהיה משביר לכל עם הארץ. כך ימי החנוכה מגלים לנו שאחרי כל חושך יש אור כמו שאומרים ויהי ערב ויהי בוקר וכן אומרים להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות, ונזכה לצאת מן האפילה לאורה ומשיעבוד לגאולה.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

ברזמו של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון י"ג

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

ברכת התורה
חלק ב'

ברכת התורה - והערב נא

מנין לברכת התורה לפני מן התורה שנאמר כי ס' ה' אקרא הבו גדול לאלוקינו (ברכות כ"א ע"א)
ור' יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלוני את דברי תורתך בפנינו וכו' ב"ה המלמד תורה לעמו ישראל (ס' י"א ע"ב)

פרשיות
וישב - מקץ
תשפ"ב

פניני התפילה

עריכות התורה הוא חלק של המצוה

ואיכא מאן דמקשה והיא נאסרים [מודר הנאה] לקרות בספרים, והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ולא קושיא היא, דלא שייך טעמא דמצוות לאו ליהנות אלא במצוה, שהיא תלויה במעשה, כששארם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטווה מאת השם, אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ולהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי ה' ישירים משמחי לב. ומשום"ה אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים לבו על כרחו. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענג במה שמשגיג ומבין בלימודו.

ר' אברהם מן הנהר מסכת נדרים דף מ"ה א'

אין הנאת מצוה זו דומה לשאר מצוות שהנחין מהן כגון מצוה ופסח ושאר זבחים, דהתם ההנאה והמצוה שני ענינים הם, ההנאה היא מה שנהנה גופו מואת האכילה אפילו לא היה בה מצוה כמו שנהנה משאר לחם ובשר, והמצוה היא שאוכל מצוה ולא חמץ, ושאוכלו לשם מצוה, וכן בקרבן, אבל הכא המצוה ההנאה היא מילתא דא היא שמצוות הלימוד שידע מה שלמד כדכתיב ולמדו ליראה את ה' וגו', וההנאה הוא ג"כ שידע מה שלמד והרי הכל ענין אחד הוא, לכך לא תיקנו בשום פעם רק ברכה אחת ברכת המצוה והיא היא ברכת הנהנין, משא"כ בהנאת שאר המצוות.

לבוש סימן מ"ז

הלומד ומחדש חידושים ושמן ומתענג בלימודו וכו' זהו עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה".

הקדמה לספר אנלי טל

שיח התפילה

תשובת מרן הגר"ק שליט"א

להג' ר' צבי יצחק שליט"א

מה שאין מוסיפין כאן לבקש גם להבין ולהשכיל (כמו שמבקשים בברכת אהבה רבה) כי הלומד בעריבות ממילא מבין.

וע' בתנ"א רבה (ס' י"ח) שכל זמן שת"ח בבית המדרש דבירי תורה מתוק עליהם מתוך כך הקב"ה מרחם עליהם ונותן בהם חכמה ובינה ודעת והשכל לעשות מעשים טובים ותלמוד תורה. וכי"כ רבינו יונה במשלי (ב' ד') ולפי העובדות בטיחה ובחיפוש תפקידה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם, כענין שנאמר נחלתי עדותיך לעולם כי ששן לבי הנה (תהילים קי"ט ק"א).

ובס' עולת תמיד (להר"ש הומינר זצ"ל) הביא מס' נהורא דאורייתא וז"ל, באמת בלימוד התורה צריך להרגיש עריבות ומתיקות, כדכתיב ומתוקים מדבש וגופת צופים. וכפי חוקף אמתית בקשתך ע"ז, כן יעורר מן השמים, וכמו שהבטיחנו השי"ת באמרו (תהילים פ"א) הרחב פיך ואמלאהו.

והערב נא ה' אלוני את דברי תורתך בפנינו

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומו של עולם

פירושו של רש"י

בברכות (יא:): פרש"י והערב, יערבו עלינו לעסוק בהם מאהבה. וז"ל הרוקח "שיערוב עלינו חפצינו בתורתו". ומבואר מדבריהם דאין הכוונה למה שמשגיג הבנת התורה, אלא העריבות של החשק והחביבות על לומדיה, כמו דאמרינן בברכות (ס"ג:): שחביבה תורה על לומדיה בכל יום כיום שנתנה מהר סיני. וכ"כ רש"י בשיר השירים עה"פ ישקני מנשיקות פיהו (א' ב') "נאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע וכו'. ועוד אמרו חז"ל (מנחות י"ח, א') אשריכם ת"ח שד"ת חביבים עליכם ביותר, קרא עלינו המקרא הזה, (תהילים קי"ט) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. וזהו שאנו מתפללים, והערב נא וכו', שתהיה התורה עריבה וחשובה וחביבה עלינו.

בפינו

פ' רבינו יהודה בן יקר, ע"ש מה דכתיב (יהושע א') לא ימישו מפיד וכו'. וכן מפורש בעירובין (נ"ד א'), א"ל שמואל לרב יהודה, שינא פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים בידך ותוריך חיי, שנא' (משלי ד') כי חיים הם למצאיהם, אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה.

ובשו"ע (ס' מ"ז ס"ד) פסק דהמהרה"ר בד"ת א"צ לברך ברה"ת. וביאר הערה"ש (שם סע' י') שעיקר מצות ת"ת היא בפה, וברכת התורה יוכיח שאומרים הערב נא וכו' בפינו. וכתבו הח"א (כלל ט') וש"ע הרב (הל' ת"ת פ"ב הל' י"ב) דכן ילפינן מלא ימוש ספר התורה הזה מפיד. ואף לשי' הגר"א דס"ל דמצות ת"ת מתקיימת גם בהרה"ר ויש לברך עליו, מ"מ ביאר המ"ב (ס' מ"ז ביאור"ל ד"ה המהרה"ר) דהגר"א מודה דהרה"ר אינו כדיבור, דהוי פחות מדיבור, ולכן נראה פשוט דגם להגר"א עיקר המצוה הוי כדיבור וככל הפוסקים הנ"ל.

וענין זה ביאר המהרה"ר (בס' נת"ע נתיב התורה פ"ד) דעיקר שלימות האדם תלוי בהוצאת מצותיו אל הפועל, והדיבור יותר בפועל ממחשבה, וכיון דשלימות האדם תלוי בת"ת, לכן צריך להוציא ד"ת שלו לפועל דהיינו כדיבור. ועוד ביאר המהרה"ר ע"פ מש"כ בגמ' שם דילפי ענין זה מחיים הם למוציאיהם, כי האדם הוא חי מדבר כמ"ש ויהי האדם לנפש חיה ותרגם אונקלוס והוה אינשא לרוח ממללא. ועל התורה נאמר כי הוא חייך ואורך ימך, וכיון שהדיבור הוא חיות האדם (דנפש חיה היינו רוח ממללא) צריך חיותו של האדם להיות דבוק לתורה, ועי"ז יתקיים בו כי הוא חייך וכו', ע"כ תוכן דבריו.

והערב נא

יש שמבינים מלשון זה שהעיקר בלימוד התורה הוא לחפש אחר קושיא חריפות ותירוצים משמחים ומתוקים. אך רבותינו המפרשים לא כן פירשו את כוונת הברכה בזה. ז"ל האליה רבה (ס' מ"ז סק"ג) לעסוק בד"ת - לפי שעיקר הבטחה שהבטיחנו הוא ית' לא היתה אלא על עסק התורה - הוא העמל והטורה, כדפרש"י ואם בחוקתי וכו', וכ"כ הב"ת. ונראה לי לכוון בזה סיום הברכה, הערב נא וכו', דאיתא בסנהדרין (צט:): "נפש עמל עמלה בו, כי אכף עליו פיהו" (משלי ט"ז), הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר. ופרש"י, החור על התורה תדיר נעשית לו סדורה בפיו, ותורה עומלת לו - שמחורת עליו ומבקשת מאת קונוה (ר"ל הקב"ה) למסור לו טעמי תורה, מפני שכפף פיהו על ד"ת, ע"כ, ופי' בח"א (מהרש"א), שמגלין לו רזי תורה. לזה מתפללין "והערב נא וכו' בפנינו וכו'", ר"ל שיערב לנו בפנינו ולא יהא לנו לטורה, אלא יהא סדורה בפנינו. "כולנו יודע שמך", ר"ל שתמסור לנו טעמי וסודות התורה, כי התורה כולה שמותיו של הקב"ה כנודע (זהר ח"ב קכ"ד א'), עכ"ל.

מבואר מדברי הא"ר, דענין הערבות הוא גילוי השגת טעמי התורה שמגיע רק אחר הרבה עמל וטורח להבינה, ולחזור הרבה פעמים עד שיזכור היטיב כל הפרטים ויהיו סדורים בפיו בבהירות, דאז זוכה שיתגלה לו טעמים האמיתיים של ד"ת וסודם, ובכך הלומד זוכה להרגיש את מתיקות התורה באמת.

ובס' אבן שלמה (פ"ח סע' ד') כתב וז"ל, שהחכם נהנה בעת לימודו במה שמקיים מצות בוראו אף שעדיין לא ידע, וחוזר תמיד ומוצא בו טעם. והגר"א ביאר בזה מאמר חז"ל בברכות (ח' א') גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיר"ש, היינו שכבר נהנה מהיגיעה עצמה קודם שזכה להבינה, שנהנה מזה גופא שזכו להתעמל בתורה ה'.

וכתב רבינו מנוח (פ"ז מהל' תפלה הל' י') שאחר הבנתם יהיו לנו ערבים ומתוקים, ונשכח כל עמל שעמלנו בהם, וישוב לנו העמל ההוא למנוחה ועונג, ע"כ. וכ"כ הגר"א במשלי (כ"ז ז') עה"פ "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק". וז"ל "כאשר ימלא האדם תאוה נפשו אז היא תבוס נופת שאינו חפץ בתורה, אבל נפש רעבה שאינו ממלא תאוה אלא מסגף עצמו ומרעבי את עצמו יכל מר מתוק" כל היגיעות והמרידות תהיינו לו מתוקות וחביבות מאד, כי גיעי ושיגי מתיקות התורה". מכל זה מתברר שעיקר המתקנות של התורה באה רק אחרי העמילות כדא' בתנחומא (פ' נח סי' ג') "שיש בה צער גדול והיא משולה לחושך והקב"ה מאיר את עיניהם שני (ישעיה ה' ט') "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול", שזוכה לקבל ס"ד מיוחדת מאת נותן התורה ית"ש להשיג עומק הדברים לדעת אותם לאמתם.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

חיוב נשים בברכת התורה

המהרי"ל (החדשות סי' מ"ה) כותב כמה טעמים האין נשים יכולות לברך ברה"ת, אע"פ דקימ"ל שאסור ללמדה תורה. א. כיון שעכ"פ מותר ללמדה תורה שבכתב, וגם היא יכולה ללמוד מצומצם אפילו תורה שבע"פ, ולכן אם היא רוצה ללמוד יכולה לברך, דומיא דשופר ולולב ושאר המצוות, דקיימ"ל כר"ת דאע"פ שפטורה מלקיים, מ"מ אם רוצה לקיים המצוה יכולה לברך. ב. לפי הסמ"ק אשה חייבת ללמוד דיני המצוות שחייבו בהן, וממילא במצוות אלו הרי היא כאיש לענין חיוב ת"ת, ומש"ה יכולה לברך. ג. נשים חייבות באמירת פסוקי הקרבנות [דחיוב קרבנות שייך גם באשה וא"כ ה"ה התפילות שתקנו במקומן], ממילא יכולה לברך על אמירת פסוקים אלו. ד. שהן מכניסות את עצמן לק"ש ופסוקי דזימרא שהם פסוקים, ממילא יכולה לברך.

מה שדנו הפוסקים בדברי המהרי"ל

ב' דרכים בביאור דעת המהרי"ל

ועכ"פ מבואר מדברי הגר"א והביה"ל דהבינו בדעת האגור [בטעם הב' והג'] כפשוטו, דכוונתו לומר דנשים שפיר חייבות בברכת התורה כמו אנשים, דהרי הן ג"כ שייכות לחובת תלמוד תורה.

אך **הבית הלוי** (ח"א סי' ו') האריך לתמוה על דברי האגור, דנשים אין בלימודם שום מצוה כלל מצ"ע, רק הסמ"ק כתב דמ"מ מחויבות ללמוד מצוות הנהוגות בהן כדי שתדע היאך לקיימם וכו', אבל הלימוד בעצמו לא הוי שום מצוה כלל אצלם, ואם כבר בקיאה היא בדינים שלה ויודעת היאך לעשות, שוב אינה צריכה ללמוד עוד, והא דכתב האגור דלסמ"ק מברכות ברה"ת, נראה דס"ל להאגור דנשים יכולות לברך ברה"ת ואע"ג דפטורה וכמו דמברכת על כל מ"ע שהז"ג אע"ג דפטורות, ורק דהוי ס"ד דתורה שאני מכל מ"ע שהז"ג דהא איכא איסורא וכו', עכ"ת בקיצור.³

דעת הגר"א

הב"י (סו"ס מ"ז) הביא האגור שהביא דברי המהרי"ל, וכן פסק בשו"ע (סי' מ"ז סי"ד) "נשים מברכות ברכת התורה". והגר"א ביאר ע"פ טעם הב' והג' הנ"ל דחייבות ללמוד דינים שלהם וחייבות לומר קרבנות. ומה"ט אפילו לדעת השו"ע דאין מברכות על מצות עשה שפטורים [ודלא כדעת ר"ת], הכא מברכות דיש להם ג"כ חיובים אלו. והגר"א בביאורו משיג ע"ז וז"ל, "ע"י מג"א בשם אגור, ודבריהם דחויין מכמה פנים, וקרא צווח "ולמדתם את בניכם" ולא בנותיכם, היאך תאמר "וציונו" ונתן לנו".² אלא העיקר ע"פ מ"ש תוס' וש"פ דנשים מברכות על כל מ"ע שהז"ג וכו', ואף דקיי"ל כאילו מלמדה תפילות, דוקא בתורה שבע"פ וכו', עכ"ל, וזהו הטעם הראשון שהביא המהרי"ל. וכתב **הביאור הלכה** (סו"ס מ"ז) דלפי המג"א אשה יכולה להוציא את האיש בברה"ת, וכ"כ **הפמ"ג** (משב"ז א') [ודלא כמו שהביא השע"ת (ס"ק א') בשם הברכי יוסף], אבל לפי הגר"א אינה יכולה להוציא את האיש דאין מחויבות כמותו.

עוד מהלך בחובת נשים בברכת התורה - דאינו ברכת המצות

הל' ברכות בשם **הגר"ח** זו"ל, "והנה כבר הקשו אהא דנשים מברכות ברה"ת והא פטורות מת"ת וכו', ושמעתי מפי אמו"ר הגאון החסיד צוקללה"ה שאמר, דבבה"ת אין הברכה על קיום המצוה של ת"ת, רק דהוא דין בפ"ע דתורה בעי ברכה, וכדילפי' לה בברכות דף כ"א מקרא ד"כי שם ה' אקרא וגו'", א"כ איז' דין ששייך להמצוה כלל, רק דתורה עצמה טעונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמצוה של ת"ת, אבל אינן מופקעות מצעם החפצא של ת"ת, ולימודם הוי בכלל ת"ת, ושפיר יש להם לברך על לימודם, כיון דלא אתי' ע"ז מכח לתא דקיום המצוה כלל, עכ"ל. [ובעזרה ש"ת יתבאר עוד בגדר הברכה בגליון הבא].

לדינא

ג. לכתחילה אשה לא תוציא איש בברה"ת, כיון שיש דעות הסוברים שאינה ואינה בר חיובא להוציא את האיש, ובדיעבד אם שמע הברכות מאשה לא יחזור ויברך, ומ"מ נכון שישמע עוד פעם מאיש המברך.
ד. איש המסופק אם בירך ברכות התורה, או כשיש ספק אם חייב לברך [כגון הניעור כל הלילה], מהראוי שיצא מאיש המברך, אמנם במקום צורך יכול לצאת מאשה המברכת.⁶

א. השו"ע (סי' מ"ז סעי' י"ד) פסק דנשים מברכות ברכות התורה.

ב. אשה המסופקת אם ברכה ברכות התורה, הביא השע"ת בשם הברכי" דאין להן לחזור, דודאי אינן מחויבות לברך מדאורייתא, ע"ש. ונראה דאפילו אם נחשוש להסוברים דמחויבות לברך מדאורייתא, מ"מ איכא ספק ספיקא לפוטרה, חדא דאפשר שאשה אינה חייבת לברך כלל, ותו, דאפילו אם חייבת מ"מ הרי נחלקו הפוסקים אם ברכות התורה הוא מן התורה או מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

1. הנה יש הערה נפלאה בענין ברכות התורה בנשים מדברי **הצ"ח** בברכות (יא): וז"ל "ואומר אני דבר חדש, כיון שעיקר הטעם שאין היסח הדעת מפסק לענין ברכות התורה הוא משום דכתיב "והיגית בו יומם ולילה", ולפ"ז דבנשים אף שמברכין ברה"ת וכו', מ"מ עכ"פ לא שייך בהו "והיגית בו יומם ולילה", א"כ אם ברכו בשחר כנהוג ובאמצע היום אחר שכבר הפסיקו בדברים אחרים וישוב ללמוד איזה דבר מקרא וכיוצא מה שרשאים ללמוד, חייבים לברך שנית ברה"ת, ואמנם לא מצאתי מזה זכר בדברי הראשונים ואחרונים, עכ"ה.

אך מדברי **המהרי"ל** שם מבואר בהמשך דבריו דגם נשים דעתן על דברי תורה כל היום, שהביא דברי המרי"ח אור זרוע דמי שהולך לעשות צרכיו אינו היסח הדעת דצריך לחשוב דינים הנוגעים להם, וכתב ע"ז המהרי"ל "וכ"ש אשה דחייבת תדיר וכל צרכי הבית על פ"י דחייבת לידע ולהתעסק בהלכות וכו', עכ"ל. הרי דגם נשים אינן מסיחות דעתן מתורה כל היום. (וסברא זו הובא בהליכות שלמה ו' ד'). אך אכתי אינם כמו אנשים דמחויבים בוהגית בו יומם ולילה המחייבם לחזור תמיד, [ויבאר עוד בזה בעזרה ש"ת].

2. וכן מפורש בדברי **הרא"ש** בברכות (פ"ז סי' כ') דהא דאמרינן במגילה (כג.) דאשה סלקי למנין שבעה היינו משום דס"ת לשמיעה קאי, והברכה אינה לבטלה דלא מברכים וצונו על ד"ת אלא אשר בחר בנו ואשר נתן לנו, ע"כ. [אך צ"ע לפ"ז היאך היו יכולין לברך בבוקר, ואולי מודה לדברי המהרי"ל דיכולין לברך מחמת חיוב לימוד המצות השייכים להם, אלא דהברכה המיוחדת לקריאת התורה לא שייך בה]. ומאידך גיסא, לענין מש"כ הגר"א דהיאך יכולות לומר ונתן לנו, בזה מפורש בדברי הרא"ש דשפיר יכולות לאומרה.

3. וע' **בברכי יוסף** (סי' מ"ז) שכתב "והיה אפשר לומר דמ"ש חייבות ללמוד דיני נשים, ל"ד חייבות, אלא ה"ק דטוב וישר להן וכו', אבל אינו חיוב גמור, וכ"מ מדברי הב"ח, ע"ש, אבל

תגובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה למייל BSO6307929@gmail.com
לתרומות 02-6307929 | BSO6307929@gmail.com | ניתן לתרום גם בעמדת נדרים פלוס

הזדמנות מיוחדת!!
זכות החזיק בכתפילת 'אנחנו וצאצאינו... בקרב
אלפי בני' שמור לכם בהקדשת גליון הבא

אוצר החידות והידועות לפרשת מקץ-חנוכה

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. איזה הלכה בהלכות חנוכה מרומז בתחילת הפרשה?

תשובה. כתב רבנו חיים פלטיאל "שנתיים בראשי תיבות שמאל נר תדליק ימין מזוזה".

חידה. מי גילה את יוסף, ומדוע?

תשובה. פמ"א פ"ד, וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה, אי' במדרש שכל טוב וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח. מי גלחו שר המשקים גילחו, א"ל פרעה קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, ועי' בדרשות מהר"י אבן שועיב וישלח פרעה [אל יוסף] ויקרא את יוסף, אמר קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, **שר המשקים הוא היה השליח והמגלח**, ועי' בשפתי כהן מה שכתב [וז"ל "ועוד יכולים לומר ויגלח ויחלף המלאך שהיה עמו ולמדו שבעים לשון הוא גילחו והחליף שמלותיו, ולזה הוא אומר בלשון נסתר, וכן שמלותיו גימטריא עם המלות הביא לו המלאך בגדים מגן עדן והלבישו"].

חידה. מי חלם עוד חלומות בפרשתנו מלבד פרעה?

תשובה. כתב בפ"י הטור עה"ת "ופרעה חלם. וא"ו של ופרעה רמז למה שדרשו (מדרש הגדול) **שגם יוסף חלם חלום פרעה**, לקיים מה שנאמר (עמוס ג' ז') כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים, שוא"ו מוסף על דבר אחד שלפניו".

חידה. מי הקפיד שלא לאכול סעודה עד שיתפללו?

תשובה. מג, פכ"ה, ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו לחם, עי' מה שכתב הגחיד"א בחומת אנך [וז"ל "ויכינו את המנחה. שהתפללו תפלת מנחה ע"ד הכון לקראת אלהיך ישראל כי שמעו כי שם יאכלו לחם ואין נכנסין לסעודה סמוך למנחה עד שיתפללו והיינו דלא קאמר המנחה אשר בידם כדלקמיה. הרב הגדול מהר"ר וידאל צרפתי ז"ל בפ"י כ"י"].

למה יוסף אמר למצרים למול

צ"ע. מא פנ"ה, ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו, עי' מה שכתב בספר אפריון (לבעל הקצוש"ע) [וז"ל "פירש"י (מהמדרש [רבה צ"א ה']) לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה וכו' עכ"ל. וצ"ע מדוע באמת יוסף אמר למצרים למול?]

תשובה. עי' מש"כ ביערות דבש (ח"א דרוש ב') [וז"ל "והנה יוסף ראה שעתידין ישראל לבוא בגולה במצרים ויתערבו בהם, כמו שפירש"י על קוצר רוח ועבודה קשה [לא נמצא ברש"י שם], וא"כ פחד אולי גם אות ברית ימנעו לקיים כמעשה נכרים, ואם ח"ו בשר קודש יעברו, לא תהיה תקומה להם בגולה, מה עשה יוסף, חשב מחשבות ליתן אות ברית אף למצרים, וא"כ אף עם ישראל לא יעברו, בראותם כי גם לגוים כאלה היא, ולא תהיה להם חרפה בגוים".]

איסור מסירה אצל אחי יוסף.

יש לעיין. - הנה יוסף אמר לאחים, (יט) אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם וכו'. וצ"ע איך הסכימו לזה הרי הדין הוא המבואר במשנה בתרומות (ירושלמי פרק ח הלכה ד) **סיעות** (בני אדם שהיו הולכים בדרך, פגעו להם גוים) ואמרו להם תנו לנו אחד מהם (ונהרג אותו) ואם לאו נהרגו כולכם, (אפילו כולם נהרגים) לא ימסרו נפש אחת מישראל. ייחדו להם אחד, כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו, ואל ייהרגו (עכ"ל הירושלמי). כן כאן, הלא על פי הדין יאסרו כולם ואל ימסרו אחד מהם לשבי, וא"כ איך הסכימו שאחד יאסר?

תשובה - י"ל דכאן הרי לא אמר שיתנו אחד להריגה, אלא רק להיאסר בבית המאסר.

- עוד י"ל, דהם לא מסרו כלל את אף אחד. אלא יוסף מעצמו לקח את שמעון. דלא מצינו שהסכימו להצעתו. אלא רק כתיב בראשית (מב, כד) "ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אותו לעיניהם", משמע שעל דעת עצמו עשה כן. ובפרט לפי המבואר במדרש אגדה (שם) וז"ל "ויקח מאתם את שמעון. ולמה לקח לשמעון יותר מכולם, אמר יוסף אם אניח אלו השנים ביחד, שמא יעשו כמו שעשו בשכם, לכך הפרידן", ע"כ. וכמש"כ רש"י ז"ל בטעם השני. הרי להדיא שלקח מעצמו, ולא מסרו לו. ויעויין בהמשך בדברי האור החיים.

- עוד י"ל, כמו שראיתי אח"כ שכתב האור החיים (שם) וז"ל "אם כנים אתם וגו'. יתבאר על דרך אומרם ז"ל בירושלמי פרק ח' דתרומות וז"ל תניא סיעת בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם גוים ואמרו להם תנו לנו אחד מהם ונהרגו אותו ואם לאו נהרגו כולכם אפילו כולם נהרגין לא ימסרו נפש אחת מישראל יחדו להם וכו' ימסרו וכו' ע"כ. והוא אומרו אם כנים אתם פירוש אתם יודעים בעצמכם אם האמת אתכם אחיכם אחד פירוש אחד מכם ולא יחדו להם יאסר כי אין יראת מות לומר יהרגו כולם ולא ימסרוהו, ולדייק הדבר נתכוון לומר שאם אינם כנים אין להם רשות במשפט להניח אחד מהם כי כשלא יובחנו דבריהם משפט מרגל יש לו ובן מות הוא והרי הם כאלו

מיחדים אותו מעכשיו למות ואין הדין כן אלא יהרגו כולם ולא ימסרו נפש אחד מהם. ולא תקשה הלא מצינו כי הוא לקח שמעון ואם כן הוי כיחדוהו, זה אינו כי אולי שהם ייחדו זה מהם", ע"כ.

ואח"כ כתב האור החיים וז"ל "או אפשר שאחר שהסכימו יחד לקחת אחד מהם קדם הוא ובחר שמעון לטעם כי הוא זוגו של לוי ופרד חבילתם", עכ"ל. וכמש"כ בס"ד, וב"ה שכינותי לדבריו.

אבל מהעמק דבר (שם פסוק כ) לא משמע כן, שכתב "ויעשו כן. לא נתבאר מה עשו בזה, ופשוט שהכינו עצמם לכך לבחור אחד מהם, אבל להלן מבואר שיוסף לקח מהם את שמעון וא"כ מה עשו, אבל הענין שבאמת לא היו רשאים לבחור אחד וכדתנן בתרומות פ"ח וכן נשים וכו', והביאו הר"ש ברייתא בירושלמי סיעת בני אדם שמהלכין בדרך ופגע בהם נכרי ואמר להם תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג את כולכם כולם יהרגו ואל ימסרו לו נפש אחת מישראל, ייחד להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו להם ואל יהרגו כולם, והיינו באופן שבסיבה שלו נעשה כך כמו שבע בן בכרי, וא"כ כך ענין הכתובים שלפנינו דהחלו להתעסק בזה את מי למסור, וזהו ויעשו כן, ובאשר דשבי כולוהו איתנהו ביה חרב ורעב כדאיתא בב"ב פ"א [ח' ב'], והיה הדבר קשה בעיניהם", ע"כ. ויעוין שם.

חידה. איזה נכד של יעקב אבינו ע"ה נקרא ע"ש האבות הקדושים?

תשובה - י"ל "אפרים" נקרא ע"ש האבות. כמש"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות פרשת מקץ (בראשית מא נב) וז"ל "קרא אפרים. על שם אבות אברהם ויצחק שנא' בהם אפר. אברהם שנאמר ואנכי עפר ואפר. יצחק כאפר על גבי המזבח דאפרים משמע שתי אפרות. ולכך נקראו ישראל על שם אפרים שנא' הן יקיר לי אפרים", עכ"ל. וכ"כ בהדר זקנים (שם).

חידה. כמה שנים היה צריך להיות הרעב במצרים (התשובה מעל 01 שנים) ומדוע?

תשובה. - י"ל דהרעב היה צריך במצרים ארבעים ושתיים שנה, כדאיתא במדרש שכל טוב פרשת מקץ (בראשית מא יח) , וגם טעם הדבר. דהכי איתא התם "והנה מן היאור עולות שבע פרות. מה הוצרך הכתוב לשנות ולשלש דברי החלום, אלא לדרוש בהם דברי כח, כי מ"ב שנים נגזרו על מצרים להיות השובע בזו אחר זו, ואחר כך להיתכף מ"ב שנות רעב", כדי שלא לעגן את יעקב עוד על יוסף, מיהר הקדוש ברוך הוא להביא את הרעב ז' שנה. ול"ה הנותרות החזירה ירידת יעקב ובניו מצרימה, מפני שלא לכלות יעקב ובניו ואת ביתו ברעב, ביטל הקדוש ברוך הוא משנות הרעב ל"ה והעמידן על ז', וכשברך יעקב את פרעה שיעלה נילוס ביטל מן השבע חמש, והעמיד על שנתים שכבר עברו, שנאמר כי זה שנתים הרעב וגו' (בראשית מה ו). ואימתן חזרו אלו שנות הרעב בימי יחזקאל, שנאמר ונתתי את מצרים שממה וגו', [תהיין] שממה ארבעים שנה וגו' (יחזקאל כט יב), שכן פרעה רואה ז' פרות טובות, וז' שבליים טובות, ומספר ליוסף, ז' פרות טובות, וז' שבליים טובות, הרי מ"ב וכן לרעות", ע"כ. וכע"ז הוא בדעת זקנים מבעלי התוספות (שם) וז"ל, "יהיו שבע שני רעב. יהיו לשון תפלה הוא שמן הדין ה' להיות מ"ב שנים רעב במצרים כיצד שבע דפרות ושבע דשבליים דחלום. וכן בספור. וכן דהגדה מפי יוסף שבע דפרות ושבע דשבליים הרי מ"ב. ועל ידי תפלת יוסף נחסרו עד שבעה בא יעקב ונחסרו עד ב' הרי מ' נחסרו ונפרעו להם בימי ירמיה דכתיב והיה מצרים לשמה מ' שנה", ע"כ. וכע"ז הוא בהדר זקנים על התורה (שם).

במדרש רבה בראשית (פט ט) ובברייתא דל"ב מדות (מדה י) ותרגום יונתן בן עוזיאל וברש"י ביחזקאל (כט יא) כתבו דנגזר על פרעה מ"ב שנים רעב שנאמר ג"פ שבע פרות רעות ושבליים רעים. א' מה שראה, ב' מה שספר ליוסף, ג' מה שפטר ליוסף, סך הכל מ"ב. וכ"ה בדעת זקנים מבעלי התוספות (מא, כז) וברבנו בחיי והחיד"א בספרו פני דוד דשנים וארבעים שני רעב היו מזומנים לבא על מצרים ובימי יוסף הצדיק היו שנתים הרעב, ולכבוד יעקב אבינו ע"ה פסק הרעב. ואכתי פשו מ' שנה והיו רעב למצרים בימי יחזקאל. ועי' מש"כ בזה בספר אהל משה (אות קלד) ובספר ילקוט הפלאות אות החית - חלום (אות ב).

חידה. היכן רמזו בפרשה שירד להם 190 שנה מארבע מאות שנה של גלות מצרים.

תשובה - י"ל דמרומז בתיבת "רדו" שבפסוק בראשית (מב, ב) "ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות". וכדאיתא במדרש אגדה (שם) "רדו שמה. בישרן שהם עתידים לשבת שם ר"י שנים כמנין רד"ו", ע"כ. והרי הגזירה היתה להיות משועבדים ארבע באות שנה. אך כאשר נוריד מארבע מאות מאה ותשעים, נותרים מאתיים ועשר כמנין "רדו".

וכן הוא בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) (שם), "רדו שמה. אמר ר' אבא בר כהנא בישרן שהן עתידין לעשות שמה ר"י שנה כמנין רד"ו. שקפץ הקדוש ברוך הוא ק"ץ שנה מן הגלות וחשב להם מן לידת יצחק אבינו, דכתי' ויצחק בן ששים שנה (בראשית כה כו), וכתב ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה (שם מז ט), הרי ק"ץ", ע"כ.

וכמש"כ רש"י ז"ל (שם) "רדו שמה. ולא אמר לכו, רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים, כמנין רד"ו", ע"כ. וביאר בפירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י ז"ל (עמר נקא) "רדו שמה ולא אמ' לכו רדו לר"י שנים שנשתעבדו למצרים וכו' קשה מנא לו דבשביל כך אמר רדו תאמר דמשום הכי אמר רדו לפי שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. י"ל משום דאמרין אל יפתח אדם פיו לשטן ואעפ"י שנופל כאן לשון ירידה משום האי טעמא דארץ ישראל גבוהה מכל מקום לא היה לו לומר יעקב לבניו לשון גרוע בלשון ירידה אלא שרמז לר"י שנים שנשתעבדו שם", ע"כ.

מהר"א מגרמיזא כתב "מקץ" היינו שנחסרו ק"ץ שנה מת' שנה של גלות שנגזרו על ישראל.

מצוה בו יותר מבשלוחו או ביטול תורה בנרות חנוכה

שאלה. שאלנו את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, מדוע מנהג העולם להפסיק מלימוד תורה בשביל להדליק נר חנוכה ולא ידליקו ע"י נשותיהם. והשיב לי שמצוה בו יותר מבשלוחו. ולכא' קשה לי שהרי ת"ת עדיף ממצוה בו יותר מבשלוחו, ולכא' רק בכבוד שבת אמרינן שיבטל תורה בשביל מצוה בו יותר מבשלוחו.

תשובה. המשנה ברורה סימן ר"נ סק"ג כתב שמצוה המוטלת על גופו אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו ולפי"ז מיירי גם במצוות נר חנוכה, וכ"כ הב"ח סימן תרעז ובספר סדר היום (סדר הדלקת נר חנוכה) דידליק הוא בעצמו ולא על ידי שלוחים, שלא יראה כמי שאינו מחשיב את המצוה כראוי. ואף לטעם השני שכתב במ"ב הנ"ל דדווקא לענין כבוד שבת אמרינן כן דחמירא משא"כ לענין שאר מצוות, אם הוא ת"ח ונוגע לבטול תורה י"ל דבנר חנוכה כתב הרא"ש (פסחים פ"א ס"י) דיש בזה ענין שכל אדם מדליק בביתו משום חביבות הנס, וא"כ לטעם זה גם מי שתורתו אומנותו צריך לבטל מלמודו עבור מצוה זו.

- עוד י"ל עפ"י דברי החתם סופר דהא דנשים לא מדליקות נר חנוכה הוא משום דמצוותו להדליק על פתח הבית ואם כן יש לצאת החוצה ואין זה מדרך הצניעות כי כל כבודה בת מלך פנימה.

- עוד י"ל משום דחיישינן לדעת המאירי (שבת כג א) בשם קצת מפרשים, דאשה אינה מוציאה את בעלה בהדלקה. ויעויין ראבי"ה ז"ל ח"ב ס"י תקסט שנסתפק לד' בה"ג בנר חנוכה. ויעויין באור הרא"ש על סמ"ג סוף הל' חנוכה שמש"א באכסנאי נשוי שיוצא במה שמדליקים עליו בביתו, היינו שאשתו מביאה שכנים להדליק.

נר של ביתו באמצע השבוע או נר חנוכה מה עדיף?

שאלה. הנה בגמ' שבת כג: אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. לכא' לפי הטעם המבו' בגמ', וכמובא ברמב"ם "שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו", אין חילוק בין נר מצווה של שבת לנר רשות של יום חול, דאין הדבר תלוי אלא בשלום בית. אמנם אכתי יש לדון דאולי רק נר שבת וצ"ע.

תשובה. הריטב"א בשבת (כג ע"ב) סובר דאף בחול עדיף נר ביתו על נר חנוכה ומשום שב"ב מצטערין לישב בחושך וטעם זה איתא נמי ברש"י אולם הוא כתב שזהו מיירי רק בשבת, ובספר הלכות קטנות למהר"י חאגיז (ח"ב ס"י קפט) והובא בגליוני הש"ס מסתפק בזה אי שלום בית מיירי גם בחול. ורוב הפוסקים נוקטים דמיירי רק בשבת, ולכאורה כן מבואר נמי מדברי המאירי שכתב דליכא שלום בית אם ידליק נ"ח, משום דנ"ח הוא מצוה דידיה, ונר שבת הוא מצוה דידה ואתי לאנצויי על שגזל המצוה שלה, ולפי"ז טעם זה שייך רק בשבת. וע"ע בספר יומין דחנוכה (ח"ב ס"י ט) שדחה דברי השו"ת להורות נתן שר"ל בדעת הרמב"ם דשל חול נמי קדים לנר חנוכה. ואולי דעדיין יש לדון. משום די"ל דדוקא נר שבת קודם, משום שאינו יכול להדליק אח"כ בלילה נר אחר, אף אם יזדמן לו. ונמצא שעלול הדבר להגיע לידי אי שלום בית. משא"כ בימות החול, אם יזדמן לו נר, הרי יוכל להדליקו בלילה, וישכון השלום בבית. ולכן בימי החול נר חנוכה עדיף.

שלום בית עדיף מנ"ח.

שאלה. עוד יש לדון אפילו אם נאמר שגם של חול חשיב שלום ביתו ודוחה לנר חנוכה, יש לעיין האם נאמר כן לגבי כל דבר שלום ביתו עדיף מנרות חנוכה, ולמשל מי שרצה להדליק בחלון החדר הפונה לרה"ר דשם יש פרסומי ניסא, ואשתו לא רוצה שידליק שם אלא במקו"א שאין כ"כ פרסומי ניסא האם אמרינן דשלום בית עדיף מנר חנוכה, או שכ"ז רק לגבי נר שבת.

תשובה. אולי י"ל דכ"ש הוא. דאם אמרו זאת ביחס לנר שבת, אשר עי"ז יתבטל לגמרי מהדלקת נר חנוכה. כ"ש אם לא יתבטל עי"ז הדלקת נר חנוכה, אלא ידליק במקום שיהיה פחות פרסומא ניסא.

תלמוד תורה זידיה או נר חנוכה לחבירו מה עדיף

שאלה. יש לו שמן בצמצום ולחברו אין, ולאחר שכבר הדליק נר חנוכה, רוצה להשתמש במותר השמן שנשאר לו כדי לעסוק בתורה בלילה, ואם לא יהיה לו שמן יתבטל מתורה, ולחבירו אין שמן לנר חנוכה, מה יעשה האם יתן את השמן לחברו כדי שיקיים הדלקת נר חנוכה, או שמא חייז קודמים ותלמוד תורה כנגד כולם?

תשובה. דברי המג"א ס"י תרע סק"א והובא בפוסקים שעדיף ליתן לחבירו וכמש"כ הגר"נ קרליץ בספרו חוט שני שמדין ערבות צריך ליתן לחבירו ולא כדברי שו"ת תורה לשמה (ס"י קפב) שכתב שי"ל דמצוה דידיה קדים, וא"כ ה"ה נמי בכה"ג משום ערבות קודם לביטול תורה דידיה.

הקדים להדליק בערב חנוכה מה יעשה לגבי על הניסים

שאלה. יש להסתפק באופן שהקדים להדליק אחר פלג המנחה ביום כ"ד כסלו ושרי לו לעשות כן, מה הדין היכא שאכל סעודה לאחר מכן ומברך ברכת המזון אם יאמר בה על הניסים, דאולי כל התקנה היה שיכול את ההדלקה

להקדים אבל ביחס לימי הלל והודאה ליכא, או"ד דכמו שיכול לברך שעשה ניסים בהדלקה ה"נ בברכהמ"ז יאמר על הניסים וצ"ע.

תשובה. ואולי י"ל דיש לחלק בין הדלקת הנרות לאמירת "על הניסים". דהדלקת הנרות מפלג המנחה שרי, משום שבדיעבד זה זמנו. וא"כ בהדלקה מקיים את המצוה גופא. משא"כ ברכת המזון הרי מתייחס לאכילה שאכל. והרי האכילה שאכל אין לה שום קשר לחנוכה. ולכן אינו יכול לאמר אז "על הניסים".

אמנם לדעת הרמ"א ז"ל בהגה, (תרע ב) בשם מהר"א מפרא"ג ז"ל שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח. ונוהגין לומר זמירות ושבחחות בסעודות שמרבים בהם. דהיינו דבצרוף זה ואז הוי סעודת מצוה, וכמש"כ המשנ"ב (ס"ק ט). א"כ אם אכל את הסעודה הזאת לשם סעודת חנוכה באופן שיש בו מצוה וכו"ל, י"ל דאכן גם יאמר "על הניסים".

ועכ"פ הנה למעשה אם לא אכל בליל חנוכה, לדעת הרמ"א אינו צריך להזכיר דלא גרע מע"ש דפסק (סי' רעא ס"ו) דאינו מזכיר, אך דעת הש"ע גבי שבת דאזלינן בתר השתא ולכאורה לפי"ז יש לו להזכיר. ובספר מקור חיים כתב כדעת השו"ע שהיא שיטת הרא"ש שיכול להזכיר על הניסים וכו', אומנם בספר חיי משה סו"ס קפח משמע דס"ל דא"צ להזכיר דלא שייך ביה למימר ניזיל לחומרא שהרי הזכרת על הניסים או יעלה ויבוא אינה מעכבת כמבואר בשו"ע (סי' קפח ס"ו). ואם התפלל מעריב מפלג המנחה הרי הוא מזכיר על הניסים בתפילתו, ואם אחר תפילתו אכל צריך נמי להזכיר על הניסים. לי אומנם הגר"ח קאמר שאין לומר על הניסים בכה"ג לכן מי שאוכל בזמן השקיעה של ערב חנוכה לא יזכיר על הניסים כיון שההזכרה אינה חובה וכיון שהוא ספק לא יאמרנו מספק.

נר שבת עדיף אמאי שיתכוון לשניהם

שאלה. נר שבת ונר חנוכה נר שבת קודם אמרינן בגמרא דנר שבת ונר חנוכה, נר שבת קודם מפאת שלום ביתו. ויש לשאול, דלכאורה שעכ"פ ידליק נר אחד לשניהם, דהנה איתא בגמרא (שם כ"א ב') דכבתה אין זקוק לה, ובסוף הגמ', אי נמי לשיעורה, והיינו שיכניס שמן בהנר דיכול להידלק כהאי שיעורא. וכתב הפרי מגדים (הובא בביאור הלכה סי' תרע"ב סע' ב', וכן מביא המשנה ברורה בסי' תרע"ה ס"ק ח' בשם חמד משה ונשמת אדם) דאם יש לו שמן רק לפחות מחצי שעה ידליקנו, דהרי מהני ללישנא קמא דאי לא אדליק מדליק, דלהאי לישנא ליכא שיעור, וא"כ מעתה תיקשי, אמאי אמרינן דאם אין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה רק נר שבת מפני שלום ביתו, הא מכיון דבדיעבד אם יש לו רק שמן פחות מכשיעור מכל מקום ידליקנה, אם כן גם כשיש לו רק שיעור של נר אחד מתחילת תוספת שבת ועד סוף הזמן, ידליקנה לשם שניהם, דהיינו נר חנוכה רק לרגע אחד ושאר הזמן לנר שבת, ולא יהא חסרון של שלום ביתו אם רגע אחד לא יוכל להשתמש.

תשובה. י"ל כיון דעיקר מצוה נר חנוכה הוא שיניחנה בחוץ, לכן בכה"ג אינו יכול להדליק לשניהם בבת אחת, ואה"נ אם מדליק בפנים יכול לכוון גם על נר חנוכה ויקיים מצות ראיה וכמ"ש במג"א (סי' תרעה סק"ב) דבזה"ז שמדליק בפנים יקח לנר שבת ויהיה גם לנר חנוכה.

עוד י"ל דא"כ הו"ל מצוות חבילות, דמדליק נר אחד הן עבור ביתו, והן עבור חנוכה. והרי אין עושין מצוות חבילות חבילות. עוד י"ל דהיות והרגע הראשון הוא עבור נר ביתו, נמצא דעל המשך ההדלקה שעבור נר חנוכה, לא היה מעשה הדלקה אלא דולק מעצמו. והרי מתבאר מהמשנ"ב (רסג ס"ק כ, וס"ק מח) דלא שפיר למיעבד הכי, יעוי"ש.

טבח לברך שהחיינו ביום א'.

שאלה. הנה הדין הוא שמי ששכח לברך ביום א' שהחיינו מברך בשאר ימים ראה מ"ב תרמ"ד ג', וצ"ע מאי שנא מאכל פרי חדש ושכח לברך שהחיינו שאינו מברך יותר שהחיינו.

תשובה. כעין זה הקשה בשער הציון בהלכות לולב בסי' תרסב דאמאי אפשר לברך על הלולב ביום השני לעומת פרי שאינו יכול שוב לברך. ותיירץ השעה"צ שכיון שמפסקי לילות, שאינן זמן מצווה, כל יום הוא מצוה בפני עצמו ולכן יכול לברך בכל יום שהחיינו. ועוד י"ל דבפרי הברכה נגרמת בגלל ההתעוררות שקיבל באכילת הפרי החדש, ולכן לאחר שכבר אכל שוב לא נגרמת שום התעוררות נוספת. משא"כ ברכת שהחיינו שבאה בגלל הזמן שהגיע, הרי יכול לברך על הזמן הזה כל החג מתי שנזכר שהוא עדיין בזמן החג והוי כיומא אריכתא.

- י"ל דשאני חנוכה מפרי חדש. דפרי חדש הברכה היא על השמחה שזכה לראות את הפרי החדש. והשמחה היא דוקא בפעם הראשונה שרואה. משא"כ בחנוכה הברכה היא על שזכה להגיע לימי החנוכה. והרי ימי החנוכה נמשכים כל שמונת הימים. דהיינו דכל שמונת הימים הם חדא מחתא. לכן יכול לברך גם בשאר הימים. כי כל יום הוא חלק מכללות החנוכה, שהיא חטיבה אחת המורכבת משמנה ימים. וזה כהא דאיתא במסכת סוכה (מז ב) "דאי לא בריך האידנא, מברך למחר, או ליומא אחרינא". וכדביאר הריטב"א ז"ל וז"ל "הכי נמי מסתברא דאי לא מברך האידנא מברך למחר. פי' שאם פשע ולא בריך ביום ראשון כשנכנס בה מברך אותו בשאר ימים כי עדיין הוא זמנו כל הרגל עיי"ש.

הדליק בפסול אי חוזר ומדליק נרות ההידור

שאלה. הדליק בפסול ולמשל למעלה מכ' אמה, האם צריך לחזור שוב ולהדליק אף את נרות ההידור, או סגי שידליק שוב נר אחד ותו לא דיותר מכך אינו מחוייב.

תשובה. הגר"פ פרנק דן בזה בספר מקראי קודש וכתב כשהוא מדליק צריך לעשות מהמובחר ולהדליק גם את נרות ההידור, והוכיח מזבחים דף ס' ר"א כוס ממלא מדם התערובות דאם נשפך דמו של אחד נמצא זה מכשירו, ואקשינן התם לר"י אם סובר כל העזרה קדשה נשקליה וכשפכיה אדוכתיה ומשני בעינן מצוה מהמובחר נמצא שגם כשעושה מספק צריך לעשות מהמובחר. וכ"כ בספר מנחת אליהו ח"ג (סי' סב).

הרגיל בנר הו"ל בנין תלמידי חכמים

שאלה. מדוע אין סגולה זאת פועלת כלפי האדם עצמו אלא רק לגבי בנו.

תשובה. במעדני אשר בפרשתן הביא הך קושיא והביא כמה תרוצים: א. משום הכי לא קאמר שאם רגיל בנר דאיהו גופיה הויא צורבא מדרבנן משום דקרא על כרחך עיקרו לנר שבת אתי שהוא דאוריתא, וקימ"ל דעיקר מצות הדלקת שבת הוא בנשים ובנשים לא שייך איהו גופיה צורבא מרבנן דכל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, כך תירץ באליה רבה אור"ח סימן תרע"א. ב. כי לפעמים אינו ראוי להיות תלמיד חכם, כאשר אין לו חכמה כלל, לכך אמר 'הויין לו בנים תלמידי חכמים, כי הכל ראוי לזה, כך תירץ הפרי חדש אור"ח סימן תרע"א וכן בספר נר מצוה חלק ב' עניני חנוכה. ג. מיירי בענין שהוא כבר תלמוד חכם אפילו הכי מקבל ברכה שאם הוא רגיל בנר הוויין ליה בנים תלמידי חכמים, כך תירץ הלבוש וכן הפרי חדש אור"ח סימן תרע"א. ד. נקט הכי משום חנוכה דכיון דזריז בה והח' ימים רומזים גם כן למצות מילה שבטלו מהם זוכה לתרתיה שיהיו לו בנים למולם ושיהא תלמידי חכמים, כך תירץ הפרי חדש אור"ח סימן תרע"א. ובגליון אשכול יוסף הביא ג"כ י"ב תירוצים.

הוסיף בנרות האם קלקל

שאלה. 'הדליק ביום שלישי דחנוכה ארבע נרות האם יצא ידי חובה, או שקלקל עכ"פ את ההידור, או שלא קלקל כלום בזה.

תשובה. הגר"ש קלוגר בחכמת שלמה (או"ח תרע"א) ובשו"ת האלף לך שלמה ובספר קנין תורה (ח"ו סי' מח) כתבו דמיד שהדליק המספר הנכון יצא ידי חובתו ולא מיקרי שקלקל את ההידור. ויותר מזה כ' שכמו שבשבת רשאי להוסיף ה"ה בחנוכה. אולם דעת הכת"ס בתשו' (סי' קלה) שהוא מגרע בזה מעיקר המצוה כשהוסיף שלא כדין. ובביאור הדברים ראה בקובץ שפתי רננות (קובץ ד' - עמ' ד). ויעויין בשו"ת להורות נתן (ח"ב סי' נא) שהקשה טובא על דברי החכמת שלמה האלו. ויעויין בבית הלוי עה"ת בחי' לחנוכה, ושו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' רה).

בברכת הרואה למעלה מעשרים

שאלה. מי שרואה נר חנוכה שהוא למעלה מכ' אמה, שהבעלים יצא ידי חובה בו מחמת בני ביתו או לשיטות שהשכנים שבבנינים ממול מהני, האם החולץ ברחוב למטה יכול לברך ע"ז ברכת הרואה, או דמכיון שלגביו לא שלטא בה עינא אין הוא יכול לברך ע"ז.

תשובה. אם זה נחשב פרסומי ניסא לאחרים שוב נחשב כמי שקיים את המצוה כראוי ושוב יכול לקיים בזה גם השני ברכת הרואה בראיתו. אולם באופן שהדליק בשעת סכנה על שולחנו ולא קיים פירסומא לאחרים א"כ ג"כ אינו יכול לעשות ע"כ ברכת הרואה.

לכבות לחבירו בשביל להדליק בעצמו

שאלה. מה הדין במי שאין לו נר להדליק האם יכול לכבות נר חבירו דהרי השני כבתה אין זקוק לה, ויצא ידי חובה, וא"כ עכשיו יוכל השני לקיים בזה חובת ההדלקה, או שאינו רשאי לכבות הנרות תוך חצי שעה.

תשובה. י"ל כיון שעיקר המצוה הוא שידלק חצי שעה א"כ אפילו כשהדליק חשב השני לכבותו א"כ לא הוי הדלקה לזמן הראוי וצריך שוב להדליק.

ועוד דנהי דקיי"ל כבתה אין זקוק לה. אבל זה דוקא בויקר מקרה שנכבה. אבל לכבות בידים נר של הזולת שדולק בתוך שיעור הזמן של עיקר חיוב המצוה, ולבטל את חבירו ממצות הדלקה, מי התיר לו.

שאלה. יש לעיין לשיטת התוס' וכך נפסק להלכה שמי שיש לו חצר מדליק בפתח החצר, מה הדין אם הדליק בפתח הבית ורואין זאת בני רה"ר האם יצא, או שלא יצא דלא הדליק היכן שחז"ל קבעו לו להדליק.

תשובה. לכאורה לפי דעת התוס' צ"ל דבעינן דווקא בפתח הפתוח לרה"ר ואינו יכול להדליק בפתח הבית הפתוח לחצר משום דבעינן שיהיה פירסומי ניסא לבני רה"ר, והרי איכא פרסומי ניסא טפי כשמונח ברה"ר, אולם מצאתי שכתבו בשם הגרי"ש אלישיב שאין נ"מ אם מדליק בתוך פתח הבית או בחוץ העיקר שיראו זאת בני רשות הרבים.

בני בינה קבעו שיר ורגנים

בהעלותך את הנרות

קל"ח דינים ומנהגים בחנוכה השווים להדלקת נרות המקדש

~ עוד לא בא כבשם הזה ~

בא לידינו קונטרס 'בהעלתך את הנרות' שחבר ע"י תלמיד חכם בן דורנו שליט"א, בו מובאים דברי הפוסקים והמנהגים בהלכות חנוכה והדלקת הנרות, ועמהם מקור שורש וטעם להשוותם להלכות הדלקת המנורה בבית המקדש.

בהקדמת הקונטרס מונה המחבר כמה מקורות מחז"ל ראשונים ואחרונים לדמיון שבין הדלקת הנרות בבית המקדש להדלקת נרות חנוכה.

העולה מחיבור זה הוא 'העלאת הנרות' אצל כל יחיד ויחיד אחר העיון בחיבור רב הגוון הזה הדלקת הנרות דחנוכה מקבלים עומק לפנים מעומק, ותוכן העבודה דימי החנוכה מקבל אור חדש.

בין הדברים הנמנים בהקשר הדלקת הנרות בחנוכה להדלקת הנרות בבית המקדש, הוא ללא ספק דברי חז"ל על הפסוק 'בהעלתך את הנרות' שאמר הקב"ה לאהרן הכהן שהנרות שלו קיימים לעולם, וידועים דברי רמב"ן בזה שזה קאי על נרות חנוכה.

עוד טעם רווח בדברי הפוסקים הוא על שהדלקת הנרות נתקנה לזכר הנס שנעשה במנורה, גם בזה טרח המחבר והביא מקורות רבים והלכות היוצאות מהאי טעמא.

טעם נוסף: כתב הב"ח כתב שעיקר הגזירה בחנוכה היתה לבטל מהם את עבודת בית המקדש, כיון שהתירשלו בעבודה. וכשחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה. והוסיף שלכן הנס נעשה במנורה, תחת אשר מסרו נפשם על קיום העבודה. ויש לומר שלכן תיקנו דינים רבים בנרות חנוכה כמו הדלקת המנורה, כדי להזכיר ללמוד ולהתעסק בדיני המנורה (וכן בשאר דיני המקדש), ולתקן את ההתרשלות בעבודה שזה גרם את הגזירות.

נסיים בדברי המחבר שליט"א בהקדמתו: ולפי זה בזמנינו שאין בית המקדש ויש את הגזירות, חובה כפולה למסור נפש להתעסק בדיני המנורה ושאר דיני המקדש להראות שאיננו מתרשלים בעבודה.

ובזכות המסירות נפש לעסוק ולעיין בדיני העבודה והמנורה, נזכה בקרוב לתשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ויתקיים בנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

בהעלותך את הנרות

חברת זו נכתבה כדי לעסוק בימי החנוכה
בדיני המנורה שבמקדש
ולא להלכה כלל
חנוכה תשפ"ב

1

להשיג חינם במייל t8429433@gmail.com
ובב"ב בטלפון: 03-6189607

"והשבות אל לבבך"

דברי רבותינו מוסרי התורה בעניין לימוד המוסר

מדברי רבינו החפץ חיים זצ"ל:

במשנה ברורה כתב: "צריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט אם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו." [סי' א' סק"ב] "והאר"י ז"ל כתב שחיוב ללמוד בספרי מוסר כל השנה, וכ"כ הגר"א במשלי בכ"מ ובמעשה רב." [סי' תר"ג סק"ב]

ב"מכתב לראשי הישיבות" כתב: "איתא בחז"ל [שבת לא.] 'כל מי שיש בידו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא מסרו לו מפתחות החיצוניות בהאי עיילי. וכוונתם, שהאדם אם אין בו יראת שמים, אפילו אם יש לו תורה אין תורתו מתקיימת בידו. וכן הפליגו בספרים הקדושים בשם האר"י ז"ל וכן במשלי של הגר"א ז"ל בכמה מקומות בחיוב לימוד ספרי מוסר בכל יום וכו'. ועל כן ראוי ונחוץ לקבוע בכל הישיבות עת קבועה ללימוד המוסר בכל יום, וכן דברתי עם גדולים שהתנגדו מלפנים ללימוד מוסר בישיבות, ועתה הודו הכל כי כיום נחוץ מאוד לימוד המוסר, ובלא לימוד המוסר אין אנו בטוחים שתתקיים תורת ה' ויראתו בדינו" [בית ישראל פי"ט סעיף ד']

"היה מרגלא בפומיה 'איך אפשר להיות יהודי בלי לימוד המוסר" [הגרש"ש זאהן זצ"ל, קונטרס גודל עניין חיוב לימוד מוסר עמ' י"ח]

סיפר הגר"א וסרמן זצ"ל כי בא פעם לרבו בעל הח"ח והחל לספר לו אודות הישגיה של ישיבה מסויימת. שאלו הח"ח: הלומדים שם בישיבה מוסר? משהשיב ר' אלחנן בשלילה אמר הח"ח: בלא לימוד המוסר אין זה שווה אפילו אבק פורח! ובעת אמרו זאת קפץ אגרופיו למחצה ועשה תנועה כאילו ממעך בין אצבעותיו, להדגיש בכך את חוסר הממשות בלימוד תורה בלי לימוד מוסר. [הח"ח ופעליו א' עמ' של"א]

מדברי רבינו הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל:

"על כן אני מזהיר שכל בן ישיבה צריך... ללמוד מוסר ראשית כל, שהיא ראשית חכמה". [משיחה לבני ישיבתו שהובאה בתחילת הספר הרב הדומה למלאך]

ואמר: "בזמנינו חייבים ללמוד סדר מוסר, כי בלי קביעות תדירה אין זמן אחר להתבוננות ותביעה עצמית". [עדות תלמידו הג"ר משה שוואב מערכי לב ח"ג ק"ז]

הגר"נ פרצוביץ זצ"ל העיד: "מורי ורבי רבי ברוך בער הסביר לי, כי כיום כולי עלמא מודים שחובה ללמוד מוסר ואין להסתפק בתורה תבלין". [כתבי תלמידים ישורון כ"ב עמ' קצ"א]

"היה אומר כי לו היה רבו הגאון רשכבה"ג ר' חיים סולובייצ'יק זצ"ל בחיים כהיום, היה מודה כי צריכין להנהיג לימוד המוסר בישיבות, שכל אחד ואחד צריך לו זמנים ללימוד המוסר". [עדות תלמידו הגרש"ש זאהן קונטרס גודל עניין חיוב לימוד ספרי מוסר עמ' י"ח]

וכן מצאנו עדות על מנהג ישיבתו: "בישיבת קמניץ נתקן סדר המוסר אחר השיעור של מו"ר הגאון רבי ברוך בער, והנה מיד אחר שסיים השיעור, היו התלמידים מפלפלים בדבריו הרבה, אבל כאשר הגיע זמן סדר המוסר, דפק הגבאי על הבימה, והפסיקו מיד כדי ללמוד מוסר". [הג"ר מרדכי שוואב מאמ"ר ח"ב עמ' צ"ד]

מדברי רבינו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל:

"מבלי עבודה ועמל רב לשרש אחר המידות הרעות ולהשריש בקרבנו יראת אלוקים ומידות טובות, אי אפשר לעלות על מדריגות הסולם. והדרך היחידי להגיע לזה הוא אך ורק על ידי לימוד ספרי היראה. כאשר ידוע גודל עמלו של אור ישראל הגר"ס ותלמידיו הגאונים לייסד ישיבות אשר יהיה בהם החובה ללמוד ספרי היראה". [הסכמה ל"ילקוט שערים" לרבינו יונה]

מתוך דבריו במכתב ארוך לחיזוק לימוד המוסר יחד עם הגר"א שר והגר"י סרנא: "כי להיות עובד ה' בלי לימוד המוסרי הוא כמו בקשת הראיה בלי עין ושמיעה בלי אוזן. היהלך איש ורגלים אין לו, הישקיף איש ועיניים אין לו, כן לא יכון התורה והעבודה... אם לא בלימוד המוסר. ועל כן לימוד הלזה הוא חיוב מוקף לכל הנפשות, אחת לא נעדרה. מאיש עד אשה כת"ח כעם הארץ כבחור כזקן כעשיר כעני כנקלה כנכבד כירא ה' כאשר איננו ירא, כולם מחוייבים לקבוע עיתים ללמוד בספרי יראה ומוסר" (ציטוטים מתוך אור ישראל להגר"ס) את עקרי תורת המוסר אשר הורה לנו רבינו גאון קדוש ישראל זצוק"ל אשר הכל יודעים אותם ואמיתתם גלויה לנו מאוד מאוד – את העיקרים האלו עלינו להשתדל להחיותם בהרגשתנו ולהפעיל אותם בכל ענפי חיינו. " [יתבונה" תשי"ד]

דרכי ההשבה אל הלב

הדרכים שלימדונו רבותינו להבאת דברי היראה מהשכל ללב

ג. לימוד באופן שמעורר התפעלות

כתב רבינו הגר"י סלנטר באגרת המוסר: "הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע אם לא נולחנו באניה היא רגשת הנפש וסערת הרוח". "לחזור על מוסרי החכמים כמה פעמים, עד אשר תתעורר התפעלות בנפשו לשעתה". היינו שהדרך להכניס הדברים ללב הוא ע"י התפעלות.

התפעלות ולא "פרומקייט"

יש לשים לב שהכוונה בהתפעלות היא שהשכל נכנס לרגש, ולא התרגשות של "פרומקייט" ו"רגשות קודש" שאין מקורם בשכל, שאין בהם תועלת כיוון שמוסר הוא להכניס את הידיעות השכליות ללב - לתפיסת החיים - וכשאין זו החכמה אין כאן כלום. הטיב להגדיר את הדברים הגר"י הוטנר זצ"ל מרשימה שכתב בלומדו בסלבודקה, דלהלן:

"דבר מצוי הוא פה, בסלבודקה, להשתמש במילת התפעלות במקום תיבת רגש. השינוי הזה אינו רק תירמינולוגי. מקורו הוא שינוי ההבנה במושג הרגש. המושג רגש כפי שנקלט במושגינו מכבר, הוא דבר שאינו מתאים עם ההבנה הברורה והמחוררת. כל עצמו של רגש אינו אלא כיסופים וגעגועים כהים ואלמים אל דברים סתומים, בלתי-מפורשים ואי-ברורים, דברים אשר לא רק מילים, כי אם גם מושגים ברורים ומחוררים יחסר לנו בהם.

וכיון שכן, הלא אי אפשר היה הדבר שפה בסלבודקה, מקום השאיפה לחיים מבוססים על יסודות של הכרות ברורות ומחוררות, שלא להסיג את גבולו של מושג הרגש מכפי שנקלט במושגינו אנו מכבר.

ומשום זה באו והגדירו את מושג הרגש, שהרגש הוא "שכל החושי", לאותו המסוגל לקבל איזו מחשבה לא רק בכוח-ההבנה לבד, כי אם בכל חוס נפשו ולבו. לאותו האיש אשר מחשבה אחת הבאה אל קרבו יכולה לחולל בקרבו שינויים, להרגיזו ממנוחתו, או ל"רוממתו על כל המעשים" - לאיש הזה יקרא פה בעל רגש. ולזה שאינו מסוגל לתפוס שום דבר רק בכוח-ההבנה לבד - לזה יקרא פה בעל תכונה קרה. וזהו, גרם להשתמש במילת התפעלות במקום רגש". על רשימה זו הוסיף "כדברים האלה שמעתי בעצמי מפיו של הסבא שליט"א"

[ספר הזכרון לבעל הפחד יצחק עמ' ט']

העבודה העיקרית של המוסר היא להכניס את הידיעות השכליות ללב - לחווית החיים - שיהיו חלק מאיתנו רבותינו לימדונו כמה דרכים הנחוצות עבור כך:

א. ריבוי הרשמים על ידי שינון

כתב המסילת ישרים בהקדמתו, שדבריו ידועים אך "כפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה". ועל כן "התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה. כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה".

וכן פירש הסבא מקלם זצ"ל את הפסוק ברוב שרעפי בקרבי: "והידיעה לא תפעול למעשה רק ע"י התקרבות לחוש וזה אי אפשר רק ע"י ריבוי השתדלות המחשבה בזה כענין שנאמר "ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי" פי' ריבוי מחשבות שונות וריבוי הכמות, אז דווקא "תנחומיך ישעשעו" [חז"מ ח"א מאמר ל"ה] מבואר בדבריו שצריך מחשבות רבות ועדיף שיהיו מחשבות שונות שמשפיע יותר בגלל החידוש.

העולה לנו, שהדרך לחיות את ידיעות האמת הוא, על ידי חזרה ושינון של הדברים. יש תועלת מיוחדת כשחושבים על אותו דבר מצדדים שונים. וכך יהיו הדברים בדעתו תמיד.

הגר"ש וולבה זצ"ל מדריך: "כל זמן שתרגיש עוד טעם ורושם בחזרה על המשפט והקטע - תמשיך בחזרה, אפילו במשך שבועות רבים." [עלי שור ח"ב עמ' קע"ה]

ב. הדברים נוגעים אלי

יש להתייחס ללימוד המוסר בתור דבר הבא לשנות ולרומם את חיי, ולא לימוד לשם הידיעה בלבד. כפי שלימדנו הגר"א באגרתו: "אבל חס ושלוש לא תהיה התכלית הקריאה לבד, כי בזה אין מתפעל האדם. גם כמה בני אדם קורין בספרי מוסר ואינם מתפעלים, והוא בשביל הנ"ל"

למדנו שהסיבה שלא מתפעלים היא כיוון שרק קוראים ולא ניגשים ללימוד ע"מ להשתנות.

הגר"ש וולבה זצ"ל מלמדנו שהגישה הנכונה היא: "בשבילי נאמרו הדברים לא שכבר ישנם בי ולא שנאמרו לצדיקים גדולים, אני חייב לבנותם בחיי". [עלי שור ח"ב עמ' קע"ג]

[אמנם תחילת הלימוד הוא: "בעיון רב... בדרך העמל בהבנת ראשונים ואחרונים..." ורק אח"כ "בהמשך החזרה ובהתעמק ההבנה תנסה לחשוב על עצמך ומצבך באותו ענין הנלמד." [עלי שור ח"ב עמ' קע"ה]]

בגיליון הבא נרחיב בעז"ה בדרכים להגיע להתפעלות.

להארות והערות ניתן לפנות: 0548492506

הגה"צ רבי נח חפץ זצוק"ל

מחבר ספר חלון התיבה מנהל רוחני דישיבת היכל התורה

בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים

בתפילה בכותל לפני ההדלקת נרות

מובא בחז"ל הק' [מגילת אנטיוכוס א, יא] שאנטיוכוס הרשע גזר על עם ישראל בעיקר על **שלשה דברים**, שלא ישמרו שבת, ושלא ימולו את בניהם, ושלא יקדשו את החדש. ועמדו המפרשים על **סוד הענין**, שגזרו בעיקר על **שלשת מצוות הללו**.

ונראה לבאר זאת, שאלו שלשת המצוות ענינם להשליט את הרוח על החומר, על הטבע, לקדשו להעלותו ולתקנו בקדושה עליונה.

שבת קדש ענינה הוא, לקדש את ששת ימי המעשה, כפי שהאור החיים הק' בפרשת בראשית [ב, ג] מבאר את מהות יום שבת קודש, שהיא נפש קיום העולם, ועל ידי שמירת קדושת יום השבת, השבת מעמידה את העולם ומקיימת את ששת ימי המעשה, בדיוק כפי שנפש נשמות האדם חלק אלוה ממעל מחייה ומקיימת את גופו. וכפי שמבאר הרמ"ק בספר פרדס רימונים [שער יג, פ"ה] וז"ל "...הא-ל יתברך ויתברך יחיד בעולמו וכמו שהוא יחיד כך ברא פעולה יחידה והיא השבת כי היא מלאכה נכבדת ועמה יתהווה שש קצוות שהם ו' ספירות והיא נקודה האמצעית הפנימית ומדרך כל נקודה יש לה שש קצוות והנקודה קיום הקצוות...". כאמור שיום השבת קדש הוא נקודת המרכז והברכה לששת הקצוות, ששת ימי החול **מצות מילה** ענינה הוא, לקדש את גוף האדם בקדושה עליונה, על ידי הסרת הערלה מגופו במצות הבורא יתברך שמו. **ומצות קידוש החדש** ענינה הוא, שנתן הקב"ה

כח ביד חכמי ישראל לקדש את הזמנים, על ידי קביעת הזמנים למועדי ה', כפי שהגמרא במסכת פסחים אומרת [ק"ז, ב] "שבת דקביעא וקיימא, יומא טבא, דישראל הוא דקבעי ליה, דקמעברי ירחי וקבעי לשני". אכן שלשת מצוות אלו נקראים בחז"ל הק' **בשם קדושה, שבת קדש, ברית קדש, וקידוש החדש**.

בספר יצירה [ו, א] מובא שיש בבריאה חלוקה של "עולם שנה נפש". "ומבאר על כך בפירוש הרמ"ק שם וז"ל "שלשה חלקים בנמצא הגשמי המתגלה, והם עולם שנה נפש וסימניך עש"ן, והם מציאותם אחד. העולם הנמצא והוא צורת אד"ם צורת עול"ם ולו אברים במספר במשקל כנודע... **השני השנה**, פירוש הזמן שהוא הנקראת עולם גם כן, כמורגל בלשון רבותינו ז"ל ובלשון בני אדם. כי הזמן וחילופו יקרא עולם משתנה מעולם אל עולם, והוא צורת אדם ובו אברים גם כן... **והשלישית** הוא הנפש צורת האדם, וכן קראוהו רבותינו ז"ל עולם קטן... ואין ספק ששלשה חלקי המציאות האלה עש"ן הם נפעלות אלו מאלו, כאלו תאמר עולם פועל השנה והוא סבתו בלי ספק, שאם אין עולם אין שנה... והנפש גם כן הוא נמצא על ידי שתיהן. ובה נתבאר טעם אל הרכבת האדם מכולם מפני היותם אב אל האד"ם העול"ם והשנ"ה". היינו במציאות החיים על פני האדמה יש קומת עולם, קומת שנה, וקומת נפש, שכל אחד מהם מתחלק לאברים דוגמת אברי האדם, והאדם פועל בכולם.

ונראה לומר ששלשת מצוות הנ"ל, הם כנגד שלש חלוקות אלו, שבת קדש שהוא זכר למעשה בראשית זה כנגד קומת עולם, חדש שנה קביעות זמני השנה זה כנגד קומת שנה, ומילה זה כנגד קומת נפש שהוא האדם. שבכל אלו העולמות רצו היונים לפגום חלילה, ועל כך נלחמו החשמונאים בכדי להתקדש בקדושה של מעלה בכל העולמות.

והנה ידוע הוא שעניני המועדים והזמנים רמוזים בפרשת השבוע שחלים בו, ובפרשיות אלו שלמדים אנו על יוסף הצדיק עלינו ללמוד מדרכיו והנהגתיו וכל תהלוכותיו, למהות חג החנוכה, וכן מובא בבני יששכר [אות לד] שיוסף בגי' אנטיכוס היינו זה לעומת זה, עלינו אם כן ללמוד הקשר והשייכות בין דרכו של יוסף הצדיק לימי החנוכה.

בספר עוללות אפרים [ח"ב עמוד מ"ג מאמר רפ"ז] מובא, שמצינו אצל יוסף הצדיק שרמז בפסוק [בראשית מא, לד-לו] "וחמש את ארץ מצרים... והיה האכל לפקדון", "חמש" הוא ר"ת חדש מילה שבת, שבזכות שלשת אלה שהיה בידם במצרים, היה שמור להם לפדיון להגאל בזכותם בסוד אומרו [שמות יג, יח], "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים", שבזכות שלש אלה שסימנם "חמש" עלו בני ישראל ממצרים, כמבואר בתורה שבזכות דם פסח ודם מילה, ובזכות שמירת שבת לבקשת משה רבינו ע"ה מפרעה כמובא במדרש רבה [שמות א, כח], ואחרי הציווי על מצות החדש נגאלו ישראל ממצרים, עכת"ד. וכן מובא בספר ראש דוד למרן החיד"א זיע"א, ריש פרשת מקץ עיי"ש,

[אכן מצינו ביוסף הצדיק שעמד בנסיון ושמר על בריתו ברית קדש, ומובא במדרש רבה [בראשית צא, ה] שאף מל את כל המצרים, "...כיון שנתחזק הרעב בארץ נתקבצו המצרים ובאו אצל יוסף אמרו לו תנה לנו לחם, אמר להם אלקי אינו זן את

הערלים, לכו ומולו את עצמכם ואתן לכם...". וכן מצינו ששמר את יום השבת שנאמר [בראשית מג, טז] "וטבח טבח והכן", ומבואר במדרש רבה [שם צב, ד] "...והכן. ואין הכן אלא שבת היך מה דאת אמר [שמות טז, ה] והיה ביום הששי והכינו וגו', הדא אמרה, ששמר יוסף את השבת,

וכאמור, שלשת מצוות אלו מורים על קידוש החומר, שמקדשים מעלים ומרוממים את האדם על חומריותו, בקומת אדם שנה זמן, בכך כאמור זכו להגאל מטומאת מצרים, ובזה היה הנסיון בימי מתתיהו ובניו שגזרו היונים על שלשת מצוות אלו בדווקא. **בספר בני יששכר** [מאמר יג, ב] כתב שאף הגזירה שגזרו היונים על כלל ישראל "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", **אף היא כנגד יוסף הצדיק** שנקרא שור כפי שנאמר [דברים לג, יז] "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו", שהוא כנ"ל היה המתחיל במצוה לקיים שלשת מצות הללו שהם מקדשים את כל חיינו, לעשות רצון אבינו אלקינו והנה בכך צדקותם של מתתיהו ובניו שזכו להתקדש ולהתעלות מעל חומריותם, ומסרו את נפשם על מצות אלו, זכו אף לניסים שמעל הטבע, כך גם בזכות מסירות נפשם של החשמונאים הצדיקים על מצוות אלו נצחו את היוונים, בחמלת ובהשגחת הבורא יתברך עליהם, וזכינו לשמונת ימי חנוכה שיש בהם לעולם שלשת מצוות אלו, חדש זה ר"ח טבת שחל בימי החנוכה, ויש בתוכם לעולם יום שבת קדש, וכן יש בהם מילה היינו שגם מי שנולד ביום א דחנוכה מצות ברית מילה ביום השמיני שלו עדיין בימי החנוכה.

מנהג ישראל לשחק בימי החנוכה במשחק הסביבון, כמובא בספר בני יששכר [חנוכה מאמר ב, אות כה], שעליו מוטבעות האותיות נ. ג. ה. ש. ר"ת נס גדול היה שם, בספרים הק' מובא שאלו הם אף ר"ת של סדר השתלשלות העולמות שקבע הקב"ה בעולמו, ה' זה היולי [ע"י רמב"ן בראשית א, א ד"ה ועתה], נ' נבדל, ג' גלגלים, ש' שפל. להורות שהיונים שגזרו על כלל ישראל [מד"ר בראשית ב, ד] "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", מטרתם היתה להדיחם לכפירה ר"ל, שהכל טבע ומנהגו של עולם ואין אנו נתונים חלילה בהשגחתו יתברך, אלא מונהגים על ידי הטבע, על ידי תנועת הגלגלים, ולכן גם הדברים הגשמיים לא קשורים לעבודת ה' עפ"ל

וזהו ע"י הצדיקים שבכל דור שמקדשים החומר ויוסף הצדיק, זכה למעלת צדיק, שבצדקותו משפיע בשמים ובארץ, בבחינת מה שנאמר [ש"ב כג, ג] "צדיק מושל יראת אלקים", מבארת הגמרא במועד קטן [טז, ב] "א"ר אבהו ה"ק אמר אלקי ישראל וכו' מי מושל בי צדיק, שאני גוזר גזירה ומבטלה". **וכן מובא במדרש רבה** [דברים י, ג] "הצדיקים מושלים כביכול שהקב"ה מושל, כיצד כל מה שהקב"ה עושה הצדיקים עושין, כיצד הקב"ה פוקד עקרות ואלישע פקד את השונמית וכו', הקב"ה מחיה מתים ואלישע החיה **אכן זכה יוסף הצדיק לניסים מעל הטבע**, הן בפיתרון החלומות, והן בהתמנותו להיות משנה למלך מצרים, אף שהיה בתחילה עבד במצרים, ונאסר בבית הסוהר, כיון שכאמור נתן הקב"ה לעם ישראל שהצדיקים הם ישלטו וימשלו על הטבע, וכפי שנאמר [בראשית מב, ו] "ויוסף הוא השליט על הארץ". וכך גם בנס קריעת ים סוף, שהוא שינוי הטבע הגמור, היה בזכות יוסף הצדיק, "הים ראה וינס", ראה ארונו של יוסף,

וכל הניסים האלו שזכינו וזוכים בימי החנוכה בימים ההם בזמן הזה על ידי החשמונאים הצדיקים, היו באותה בחינה למעלה מדרך הטבע, בבחינת צדיק מושל **וכן מובא בחז"ל** הק' שימי החנוכה נקבעו שמונה ימים על נס פך השמן, ושמונה הוא מספר של למעלה מן הטבע, להורות שכל הניסים שהיו בימים ההם בזמן הזה, היו ניסים של למעלה מן הטבע, שהוא סוד המדה השמינית מדת הבינה, "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים".

בספר שערי אורה [שער ח, פט, ב] כתב לבאר סוד אמירת הלל השלם בימי החנוכה ז"ל "הלל גמור תלוי בספירת הבינה מקום שאין בו חסרון כל דבר ולא נדבק בה פגם לעולם, לפי שהיא למעלה מכל השרים והיא דבקה בעולם הרחמים, והלל שאינו גמור תלוי בספירת המלכות... והבינה סוד המנורה ונורותיה [במדבר ח, ב] אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, המנורה והנרות לפקוק עינים עורות פקח עיניך וראה, כי שמונת ימי חנוכה הם סוד הענין והנס הגדול... כי הנס הנעשה בשמן על ידי ספירת הבינה הוא...". ופוקח עינים וד"ל

לפי"ז אפשר לבאר שהרי כך נפסק להלכה [שו"ע או"ח סי' תרע"א סעיף ו] "נר חנוכה מצוה להניחו למטה מעשרה טפחים", אף שהגמרא במסכת סוכה [ה, א] אומרת "מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים", מדוע א"כ מצות הדלקת נר חנוכה הוא דווקא למטה מעשרה טפחים, אלא הביאור הוא כאמור, להורות לנו שחג החנוכה הוא בספירת הבינה למעלה מן הטבע ואין לו מגבלות של מקום וזמן, ובכך נרות החנוכה לשלוט להאיר ולקדש באור עליון את חשכת החומר, אף מי שנמצא למטה מעשרה יזכנו ה' יתברך, להשליט את הקדושה על החומר להפוך את החומר לצורה והגוף לנשמה, בכל מעשה מחשבה ודיבור לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכות במהרה לניסים מעל הטבע בישועת הכלל והפרט, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, כפי שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אמן.

חידות לחנוכה

חנוכה הוא הזמן שהיוונים בקשו להשכיחם תורתך, ולכן מדה כנגד מדה יש להגביר בזמן הזה לא רק את לימוד התורה, אלא יש להגביר את החשק ללימוד, וזאת אפשר לעשות כשיושבים לאחר הדלקת נר חנוכה, ומדברים בלימוד ושואלים חידות, על הלכות חנוכה. (ישר כח גדול למערכת ווי העמודים על מסירת השאלות לזיכוי הרבים)

בסייעתא דשמיא יש כאן ל"ג חידות לחנוכה, עשר החידות הראשונות, שאל מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על הארגון מגדולי מזכי הרבים בדורינו "קול הלשון" שהם ראשונים לכל דבר שבקדושה, וגם מופיע בדיסק של "אנחנו וצאצאנו" של הילדים החמודים,

בנוסף לעשר שאלות אלו, יש נוספו כאן עוד 23 חידות, החידות ברובם הם הלכות מפורשות בשו"ע ונושאי כליו, אבל יתכן שהם רק לשיטה אחת בהלכה, למרות שאין הלכה כך. [יש חידות שאינם מפורשים בשו"ע ובנושאי כליו, אלא בספרים אחרים העוסקים בעניני חנוכה, ויש להם סימון כזה [*]. כמו כן נוספו עוד שתי שאלות עיוניות, ללא התשובה, ונשמח לשמוע מהלומדים ראיות לכאן או לכאן.

ארגון "קול הלשון" ראש וראשון לכל דבר שבקדושה פותח במבצע שכל מי שיעשה תשובות נכונות לחידות אלו, יכנס להגרלה לשבת משפחתית במלון "גלי צאנז" או במלון "כנורות" 2 זוכים, לעניית תשובות אפשר להתקשר למספר טלפון 073-371-8300, שעל ידי "קול הלשון".

- א. איך יתכן שידליק אדם בכל יום מימות החנוכה נר אחד בלבד, אף על פי שברשותו כמות מספיקה של שמן להדלקת כל הנרות כהלכה, למהדרין מן המהדרין?
- ב. שנינו בשולחן ערוך (סי' תרע"ג ס"א): "כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה" [אפילו אלו שפסולים להדלקת נר שבת, (משנ"ב סק"א)]. באיזה שמן מותר להדליק נר שבת, ואילו נר חנוכה אסור להדליק בו?
- ג. איך יתכן שאדם מדליק נרות חנוכה בזמן הראוי להדלקה, ואינו יוצא ידי חובה בשעת ההדלקה, וכעבור רבע שעה, יצא ידי חובה [על אף שלא עשה המדליק מאומה, ואף אדם לא נגע כלל בנרות]? [*]
- ד. היכן מצינו שדינו של נר השמש חמור יותר מאשר דינם של נרות החיוב?
- ה. איך יתכן שמונה לפניו שמן זית זך המהודר להדלקה [בשיעור המספיק], ובכל זאת עליו להדליק בנרות שעה?
- ו. איך יתכן עשה לביבות בערב חנוכה ואסור לאכלם, נכנס החנוכה הותר לאכלם? [*]
- ז. איך יתכן שני אנשים לקחו שמן זית מהודר מאד מאותו בקבוק, והדליקו בשמן זה נרות חנוכה, אחד יצא ידי חובה, והשני צריך להדליק שוב, ויתכן שגם עם ברכה? [*]
- ח. קיי"ל אשתו כגופו, ואם הבעל הדליק נרות חנוכה אפילו אשתו אינה נמצאת בבית, היא יצאה ידי חובתה, ואפילו אם היא ילדה ונמצאת בבית חולים, ויכולה להדליק שם, אינה יכולה להדליק בברכה, כיון שנפטרה בהדלקתו של בעלה. איך יתכן שבעל ואשתו חייבים להדליק באותו בית ושניהם צריכים לברך על הנרות? [*]

ט. קיי"ל כבתה אין זקוק לה, דהיינו אם נר חנוכה כבה, אין צריך לחזור ולהדליקה, מתי אם כבתה נר חנוכה זקוק לה, ולא בערב שבת? [*]

י. איך יתכן אדם שעדיין לא הדליק נר חנוכה, וגם אשתו לא הדליקה, וחייב להדליק נר חנוכה בביתו, ומדליק נר חנוכה עם שמן מהודר כשיעור, ובכל זאת אינו יכול לברך על זה?

יא. איך יתכן אדם שביום השני של חנוכה, יאמרו לאדם, עליך כעת להדליק שבעה נרות, ולמחר ששה, כדברי בית שמאי? [*]

יב. איך יתכן שאדם יצטרך להדליק ביום הראשון של חנוכה ח' נרות? [*].

יג. הרב הורה להדליק נרות גדולים שידלקו עד חצות, למרות שאין שם עוברים ושבים, למה הורה כן? והנשים ששמעו זאת הודו לה' על הוראה זו?

יד. איך יתכן אדם שהדליק ביום השני נר אחד עם ברכה, ויצא ידי חובה, אבל לאחר מכן הדליק עוד נר בשביל מהדרין, ומורים לו לכבות את הנרות, להדליק שוב, ולברך שוב על ההדלקה?

טו. איך יתכן אדם שיש לו נר מהודר כשר ומהודר, ואינו יכול להדליק נר חנוכה ביום הראשון רק אם יש לו עוד נר, ולא מדובר בערב שבת, שאז צריך להדליק את הנר בשביל נר שבת?

טז. מי הוא שחייב בנר חנוכה ככל האדם, ובכל זאת כשבא להדליק אומרים לו אל תדליק אלא תן לאחר להדליק?

יז. שני אנשים נמצאים באותו בית, ויש להם נרות שמן זית מהודר, ובכל זאת לאחד פסק הרב שידליק עם ברכה, ולשני פסק שאינו חייב כלל להדליק, למה?

יח. מתי יש הידור להדליק נר יותר מחצי שעה, למרות שאין שם במקום עוברים ושבים?

יט. מתי אומרים לאדם, תלך לחנות, ואל תקנה שמן זית, אלא עדיף שתקנה נרות שעה, ובהם תדליק נרות חנוכה?

כ. דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש הידור להדליק בשמן זית ראוי למאכל, איך יתכן שיש לאדם שני שמנים שהם שלו, והם כשרים למהדרין, אחד ראוי למאכל ואחד לא, ובכל זאת יש הידור דווקא להדליק בשמן שאינו ראוי למאכל, ואולי גם אסור להדליק בשמן הראוי למאכל? [*]

כא. איך יתכן שנר שפסול להיות שמש, כשר לנר חנוכה?

כב. איך יתכן בני משפחה הגיעו לרב, וספרו לו שהדליקו נרות קרובים זה לזה, ולא היה כל כך היכר, שאלם הרב, באיזה יום זה בחנוכה זה היה, על חלק מהימים אמר שלא יצאו ידי חובה, ועל חלק מהימים אמר שיצאו, למה? ומה ההבדל? [*]

כג. איך יתכן שאשתו הדליקה בביתו עם ברכה, ובכל זאת אינו יוצא בהדלקתה, וחייב להדליק עם ברכה? [*]

כד. אדם גדול לאחר בר מצוה, וגם אינו סומא, וחייב במצוות, וגר בבית לבד, ובכל זאת פטור מלהדליק נר חנוכה? [*]

כה. מתי קורה אדם שהדליק נר חנוכה, ואין לו אור בבית, וגם אין לו שמש, ובכל זאת מותר לו ללמוד לאור נרות חנוכה? [*]

כו. מתי קורה שהניח שמן פחות מכשיעור חצי שעה, ובכל זאת יכול לברך על ההדלקה?

כז. איך יתכן שאדם שפטור כעת מנר חנוכה, ובכל זאת צריך להדליק שמש?

כח. שנים באו לרב, בערב שבת, ואמרו לרב, חשוך לנו בבית ואין לנו אור בבית גם לא מחשמל ממש חושך, ויש לנו נר אחד, מה לעשות. לאחר הורה הרב, שידליק את הנר בשביל חנוכה, ולשני הורה להדליקו לנר שבת, למה?

כט. איך יתכן שאדם הדליק נר חנוכה ביום חול, בזמן הראוי להדליק, ועבר על איסור תורה? ל. איך יתכן אדם שחייב להדליק נר חנוכה, ויש לו הרבה נרות, ובכל זאת אסור לו להדליק יותר מנר אחד? [*]

לא. איך יתכן אדם שהדליק נרות כדין, ודלקו חצי שעה, ובכל זאת לא יצא ידי חובה, וחייב להדליק שוב עם ברכה? [*]

לב. קי"ל שמצוה בו יותר מבשלוחו, מתי אדרבה עדיף שלא ידליק בעצמו נר חנוכה אלא ישלח שליח? לג. הדליק נרות חנוכה, אם הכניס בה כשיעור, קיים מצוה, ואם הוסיף בה יותר מכשיעור, עבר עבירה, איך יתכן?

שאלות עיוניות

א. כשיש בנרות נקודה אדומה, האם זה עדיין נחשב שהנר דולק

לפעמים המדליק נרות קורה, שלאחר הדלקה של כמה דקות, אור הנר נעשה קטן מאד עד שיש שם רק כעין נקודה אדומה, וזה יכול לדלוך כך שעות רבות, מכיון שאינו מושך שמן הרבה.

ויש להסתפק מה דינה של נר זו, שהנה קי"ל כבתה אינו זקוק לה, ומכל מקום כתב במגן אברהם (סימן תרעג ס"ק יב) שראוי להחמיר לחזור ולהדליק בכל ענין, ובפרט בערב שבת קודם קבלת שבת (רש"ל וב"ח). ואם כן כשאירע לו מקרה כזה, צריך עיון מה יעשה, שלכאורה אין לו לכבות את הנר, כי אולי יזה נר טוב, וכשמכבה בידים, מבטל את המצוה, ומצד שני אולי אין זה נר, וא"כ ראוי לכתחילה לסדר את הנר, ולהדליקו מחדש?

עוד יש לדון, במקרה שידע שלו שזה קורה לו בכל לילה, עד שלא מסדר זאת, שאז זה חמור יותר, כי אם זה לא נקרא נר, הרי שלכתחילה הדליק נר שאינו עומד לדלוך חצי שעה, ומדינא צריך לחזור ולהדליקו. אבל אולי בכל זאת זה נקרא נר, ואין לכבותו ולהדליקו מחדש?

ב. להדליק בשוחה הסמוכה לאהל

סיפר ד"ר יצחק קופרמן הי"ו בשם קרובו [לא שומר תורה ומצוות], שבחנוכה תשל"ד [אחרי מלחמת יום הכיפורים]. שהה בסיני יחד עם עוד קבוצה של חיילים, הם היו באהל קצת מרוחק משאר האוהלים.

קרובי משפחה שלחו לו חבילה לחנוכה, בתוך החבילה היתה גם חנוכיה ונרות וגפרורים. הוא לא יכל להדליק באהל שהיה נמוך ועלול להתלקח.

בחוץ היה אסור להדליק אש שלא להיות מטרה לפגזי האויבים. לכן ירד לשוחה שליד האהל [חפרו אותה כדי להסתתר בה בשעת הפגזה] ורצה להדליק שם.

שאלו אותו חבריו להיכן אתה הולך אמר להם להדליק נרות חנוכה. אמרו לו גם אנחנו נלך אתך. כשהיו כולם בשוחה ועסקו בהדלקת הנרות ירו האויבים פגז על האהל וכולו נחרב, והם נצלו.

יש להסתפק, האם אכן היו יכולים להדליק בשוחה הסמוכה לאהל, כיון שזה קרוב לאהל, או שלא, וצריך להיות ממש בסמיכות לאהל. כמובן שאי אפשר להביא ראיה מהישועה.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 24 | כסליו תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

שאלה לדיון בשולחן שבת

הילד הזה הוא ראש בטטה

סיפר מלמד, לפני שנים רבות בתחילת שנת לימודים אחת, ראיתי ילד שאינו משתף פעולה בשיעורים וכמה שאני מנסה לדתק אותו ולהסביר לו את החומר, אני לא מצליח. הוא פשוט מנותק ולא מסוגל להבין מה אני מדבר אליו.

פניתי למלמד שלימד את הכיתה שנה קודם לכן, וביקשתי לקבל ממנו עצה, איך אפשר לדבר אל הילד הזה. איזה תחום הוא אוהב, באיזו דרך אפשר להשפיע עליו. אבל המלמד ההוא רק נאנח אנהא עמוקה והמליץ לי בחום להימנע מהאנתר הכלתי אפשרי הזה: "עזוב", הוא אמר לי, "הילד הזה יש לו 'ראש בטטה'! אתה שומע? בטטה! זה מה שיש לו על הכתפיים. הוא לא מבין כלום, הוא לא רוצה להבין כלום הוא לא מסוגל להבין שום דבר. גם ההורים שלו לא ממש מתעניינים ולא ממש מנסים לעזור. אני התייאשתי ממנו אחרי כמה חודשים של השקעה רגועה שפשוט ירדו לטמיון..."

תראה יש לילד הזה מעלה, אמנם הוא לא מבין כלום, אבל הוא גם לא מפריע, תשאיר אותו בקצה הכיתה, ותסיח דעתך ממנו, כל עוד הוא לא מפריע לילדים אחרים, ולמזלנו הוא כאמת לא הפריע לאף אחד.

אני – ממשיך המלמד לספר – לא יכולתי להשלים עם הגורל הזה שנגזר על התלמיד המסכן, קיוותי שאני אצליח במקום שבו המלמד הקודם נכשל אולי בגלל שיש לי יותר ניסון ואולי בגלל שהילד גדול יותר אני אצליח למצוא איזו פרצה בחומת הניתוק שאפפה אותו מכל צדדיו.

ניסיתי לספר לו את הנלמד בצורה סיפורית. זה לא עבד. ניסיתי לעשות לו מבצעים, לתת לו כבוד, להחמיא לו, לדבר אל האגו שלו, לבנות לו את ההערכה העצמית שלו. שום דבר לא עזר.

באותם זמנים לא היו כמעט אבחונים וכל הנושא הזה של עזרה לתלמידים מתקשים כמעט לא היה קיים. היו ילדים מוצלחים והיו ילדים עם 'ראש בטטה'. ככה זה עבד. מי שלא הצליחו לעזור לו בדרכים הרגילות, פשוט נשאר ילד מסכן וגדל להיות מכונן מסכן ברוב המקרים. ניסיתי לרדת לשורש הבעיה, ואיך אפשר לדון לכף זכות, שבכלל לא מתאמץ להבין את הנלמד, עד ש....

תשובה לשאלה משבוע שעבר

הצחוק הגדול שפרץ באוטובוס

האברך אמר: אני סובל מסוכר גבוה ואין לי שווי משקל, ולכן איני יכול לעמוד, אבל בגלל שאמרת לי לקום, אני אקום ואני אעמוד ואחזיק בכל כוחי שלא אפול.

אז התערב האברך עם הקביים, ואמר: ח"ו, אל תקום, אני אעמוד, יש לי קביים ואני אצליח לעמוד, אבל האברך חולה הסוכרת התעקש: לא, יהודי מכונן אמר לי לקום, הוא לא דן לכף זכות, אני אקום. אני התעקשתי שלא יעמוד, והוא יתעקש לעמוד.

בסוף הגענו לפשרה, שהאברך חולה הסוכרת יעמוד, וישען על הקביים שלי, ואני אשב על מקומו והכל יבא על מקומו בשלום. לאחר שתי תחנות עלה יהודי שלישי, וראה יהודי עומד עם קביים לידי, ואני יושב במקום המיועד לנכים, והתחיל לצעוק עלי: אני לא מבין, יש כאן יהודי שעומד עם קביים ואתה אברך צעיר יושב במקום המיועד לנכים, ואינו קם עכורו, וכל האוטובוס שהיו עדים למה שהיה קודם פדצו בצחוק.

כל מי שהיה עד לויכוח הקודם, הבין מיד מה קרה כאן, ולכן הצעקה של האחרון היתה מאד מצחיקה, אבל הצחוק הזה, לימד אותנו לימוד גדול מאד, כי בדרך כלל הסיפורים של לדון לכף חובה, הם בערך כמו אותו אדם שלישי, שאין רואים תמונה מלאה, לא יודעים מה היה קודם, וכבר מיד דנים לכף חובה.

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

ורטים לפרשת השבוע

מא ב. רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות. צריך ביאור מה זה הכפל הזה נחיה ולא נמות! וי"ל ע"פ הגמ' בתענית יא. שאדם צריך להרעוב עצמו בשנות הרעב, וכן פסק בשו"ע או"ח תקע"ד מצוה לאדם להרעוב עצמו בשנות רעבון, ופירש שם המשנ"ב שיתכל בצמצום והיינו כדי חייו שלא ימות. וזה מה שאמר יעקב לבניו, מאחר ואלה הם שני רעבון, לכך לכו להביא מזון ממצרים כדי שנאכל בצמצום ולא נמות והיינו רק כדי חייו, ולכן גם להלן מג ב הוא אמר שובו שברו לנו מעט אוכל.

מא יד. ויגלה ויחלף שמלותיו. אומר רש"י ויגלח לכבוד המלכות. יש להקשות למה לא אמר גם על ויחלף שמלותיו לכבוד המלכות, וכי רק הגילוח היה לכבוד המלכות? ועוד, לשם מה היה צריך לכתוב זאת! וי"ל ע"פ הגמ' בברכות שסיפור זה של יוסף היה בראש השנה, וא"כ הוקשה לו לרש"י איך גילה, ואפי" שזה נעשה ע"י גוי איך הותר לו ד"ז הרי הוא שמר את כל התורה? ועי' תירץ שזה היה לכבוד המלכות והוא פיקו"נ. משא"כ החלפת שמלותיו מותר בשבת ויו"ט, לכך לא הוצרך לכתוב שהיה לכבוד המלכות.

מא יט. לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע. הטעם שהוסף פרעה ד"ז, וי"ל, אומר הכת"ס, שכידוע איתא בגמ' שאין אדם חולם אלא מהרהורי ליבו, וא"כ טען פרעה חלום זה הוא לא מהרהורי ליבי, דהא לא ראיתי כהנה בכל מצרים.

מא כה-כח. את אשר האלוקים עשה הגיד וגו'. ושבע השבלים הטובות שבע שנים הנה ושבע השבלים הרקות יהיו שבע שני רעב וגו' אשר האלוקים עשה הראה את פרעה. מה הטעם שבשנים הטובות כתוב הנה וברעות כתוב יהיו? ועו"ק למה בשנות השובע כתוב את אשר האלוקים עשה הגיד לפרעה, ואילו בשנות הרעב כתוב אשר האלוקים עשה הראה את פרעה וי"ל ע"פ דברי חז"ל שיעקב ירד למצרים אחרי ב' שנות הרעב ובזכותו נפסק הרעב, והיה לזה השלמה בימי יחזקאל שהיו אז 5 שנות רעב. לכן על שנות הרעב כתוב יהיו לעת"ל. ואיתא במד"ר במדבר כג ח. שכאשר הקב"ה גזר לטובה אינו חוזר בו, וכאשר גזר לרעה אפשר שיחזור בו. וזמ"ש על שנות השובע הגיד, והיינו שוודאי כך יהיה, ואילו שנות רעב הוא רק הראה, היינו שהראה שבידו להרע ואם תטיב דרכך לא יירע לך, ואכן כך הווה.

מא לג. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוה על ארץ מצרים. וקשה מי בקש עצות מה לעשות הלא ביקשו פתרון לחלום. תירץ ע"כ רבי עזרא עטיה שהמילה **ועתה** אמר פרעה ולא יוסף. ז"א שפרעה אמר אחרי שיוסף פתר את החלום, **ועתה** והיינו נו, וכעת מה אנו עושים? ענה יוסף ירא פרעה וגו'. והביאור עולה יפה בטעמי המקרא שאילו זה היה דברי יוסף לא היה צריך להיות טעם מחבר כמו 'מרכא' וכדו' ואילו טעם תיבה זו הוא 'פשטא' שהוא טעם מפסיק. וזאת משום שאין זה שייך להמשך הדברים, אלא שאלת פרעה וההמשך הוא תשובת יוסף. עו"י"ל שיוסף לא רצה שאנשי פרעה יצאו נגד פתרון חלומם לכן אמר שיש בפתרון גם תפקידים שונים כמו שאכן קיבל בסוף ראש ממשלה חליפי וכל אחד היה בטוח שכעת הוא מקבל קידום למשרה בכירה לכן כולם עודדו עניין זה עד מאוד.

מא לח. ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו. מנין ידע פרעה שפתרון יוסף הוא מדויק, הרי עדיין לא התחילו שנות הרעב והשובע? וי"ל דהנה פרעה כשסיפר ליוסף את החלום הוא אמר לו (מא יז) בחלומי הנני עומד על שפת היאור. והאמת היא שפרעה היה על היאור עצמו ולא על שפת היאור וכנאמר בפסוק א: ופרעה חולם והנה עומד על היאור, ויוסף תיקן זאת לפרעה. ויש לזה רמז בתהילים פא ו עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים **שפת לא ידעתי אשמע.** היינו שפרעה השמיע **שפת** ויוסף ידע שלא עמד על שפת כי אם על היאור עצמו, וכאן נגלה לפרעה רוח קדשו של יוסף. מרגינתא דרב.

מב כא. ויאמרו איש אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו וגו'. הרמב"ן הקשה למה הוודויו שלהם היה על צרת נפשו בהתחננו, ולא על גוף המכירה. ועוד מה לא אמר ראובן

הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד, וקשה היכן ראובן אמר ד"ז הלא גם הוא ציווה להשליכו לבור מלא נחשים ועקרבים? וי"ל, אומר הכתב סופר, הנה אמרו חז"ל גדול המחטאו יותר מההורגו, ולכך כשהחליטו למכרו לגויים מיד התחנן אליהם יוסף שלא עשו ד"ז כי עי"ז יתקללו דרכיו כשיהיה בין עכו"ם, והם לא שתו לתחנונו כי חשבו שרוצה לחמוק מהמכירה, אבל כעת שאחיהם נאסר לבין העכו"ם במצרים המלאה טומאה וזוהמה, והם הבינו שזה מידה כנגד מידה עד"ז שהוא ביקש אז על קלקול נשמתו. וזה מה שאמרו אשמים אנחנו שראינו צרת **נפשו** והיינו נשמתו, וראובן אמר אל תחטאו בילד, והיינו לזורקו לבור מלא נחשים ובלבד שלא יחטא.

מב כד. ויקח מאיתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם. מה הטעם נטל רק את שמעון, ועו"ק שמבואר בפסוק יז שלקח את כולם למשמר ג' ימים ואח"כ שילח את כולם והשאיר את שמעון ומה טעם נהג כך ולא לקח את שמעון לבד בתחילה? וי"ל דהנה מבואר בפרשת וישב שיוסף הוציא דיבתם רעה בזה שאמר שהם מזלזלים בבני השפחות לקוראם עבדים. והנה מבואר בהרריות שבפדיון שבוים יש דין לשחרר לפי סדר זה: אביו, ת"ח, מלך, ואח"כ כהן, לוי, ישראל ועבד. וא"כ יוסף רצה לבדוק האם עדיין הם מזלזלים בבני השפחות מה עשה חיפש את אחד האחים שאין לו שום מעלה שיש בו דין קדימה, ואם יבקשו להחליפו בבני שפחות סימן שעדיין מזלזלים בהם להחשיבם כעבדים. והנה את ראובן הוא לא יכל לקחת כי לראובן יש דין כאבא כמבואר בשו"ע רמ כב שאדם חייב בכבוד אחיו הבכור כאבא. ואם יחליפו אותו זה לא אומר שמזלזלים בבני השפחות אלא מכבדים את ראובן, ואת לוי לא לקח כי אם יחליפו זה משום שכהונתו גרמה לו, ויששכר הוא ת"ח, וזבולון הוא מחזיק תורה שנפסק שדינו כת"ח, והאפשרות היחידה לבדוק האם יש לבני האמהות מעלה על בני השפחות הוא ע"י שמעון בלבד שאם יחליפו אותו בבני השפחות נמצא שהם עדיין מזלזלים בהם כעבד. והנה בתחילה הוא לקח את כולם כי רק עי"כ אפשר לפדות את שמעון כי לא מצינו שאם נופל מיישהו לעבדות מביאים עבד מהשוק תחתיו אלא רק שכולם בשבי יכולים לומר תחזיר אותו כן ואותו לא. גנא דפלפלי.

מב כח. והשב כספי וגם הנה באמתחתי ויצא ליבם וגו' לאמר מה זאת עשה אלוקים לנו. יש לבאר עניין זה כך: הנה הראשון שמצא את הכסף באמתחתו הוא לוי כמבואר ברש"י ויפתח האחד הוא לוי, ואז כשלוי גילה ד"ז הוא מיד מקשר את זה למכירת יוסף שאמר בשעתו הנה בעל החלומות הלזה בא ומבואר בחז"ל (ילק"ש מט רמז קנח) שהיו אלו שמעון ולוי. כעת אומר לוי וגם **הנה** באמתחתי והיינו ה'הנה' של מכירת יוסף גרם ל'הנה' כאן. וכשאחיו שמעו זאת אמרו מיד מה **זאת** עשה ה' לנו, זאת כנגד **זאת** מצאנו הכר נא הכותנת בך היא אם לא. ליקוטי שליה.

מב לו. ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך. וברש"י לא קיבל דבריו של ראובן, אמר בכור שוטה הוא זה וכו'. ותימא מה חשב ראובן, שיעקב יהרוג את בניו? וי"ל, אומר החת"ס ע"פ דרשת חז"ל ב"ב קיח: על הפסוק ויהושע וכלב חיו מן האנשים ההם שנטלו חלקם בארץ, וביאר שם המהרש"א שנחלת הארץ נקראת חיים ע"ש הכתוב אתהלך לפני ה' בארצות החיים, וא"כ מכלל הן אתה שומע לאו, שכשאין חלק בארץ זה נקרא מיתה, וזאת היתה כוונת ראובן את שני בני תמית היינו שתיטול מהם את חלקם בארץ, והיינו שיעקב יטול ממנו את חלק הבכורה, וראובן חשב שהוא נוטל חלק בכור, אמנם כבר נלקח ממנו חלק הבכורה בגלל מעשה בלהה, ולפיכך אמר בכור שוטה הוא, כי בכור שאינו נוטל ב' חלקים נקרא בכור שוטה (ב"ב ככו) ורצ"ל בין כך ובין כך אין לו חלק של בכור.

מג כח. עבדך. חז"ל מביאים בשביל ששמע יוסף מאחיו עשר פעמים שאמרו על אביהם - יעקב, **עבדך** ושתק נחסרו ליוסף עשר שנים מחייו, כי ביזוי האב ממעט חיים, ההיפך מכיבוד שכתוב ע"ז למען ירבו ימיכם. הגאון מקשה על החז"ל ע"ל שהוא חיפש ומצא רק 5 פעמים שהם אמרו עבדך (א מג-כח. ב מד-כד. ג מד-כו. ד מד-ל. ה מד-לא). ותירץ הגאון הנה ב: מב-כג. כתוב והם לא ידעו, כי שמע יוסף כי המליץ בינותם, ולפי ששמע יוסף חמש פעמים עבדך מהם,

פרשת מקץ תשפ"ב

ועוד חמש מהמליץ, היינו המתורגמן. יוצא ששמע עשר פעמים עבדך על יעקב.

מד ג. המה וחמוריהם. הטעם שהתורה הוצרכה להדגיש המה **וחמוריהם**. למאי נפק"מ החמורים? וי"ל ע"פ הסיפור בגמ' תענית כג' שחמורו של רימ"י לא היה הולך כשהיה עליו דבר שהוא לא שייך לו. ויוסף לא ידע אי שרי לצערם, לכן עשה מבחן. הוא של אצלם את הגביע, ואז הוא יבחין אם החמור יילך אע"פ שיש אצלם גזל, סימן שמשמים מסכימים עמו.

מד ד. הם יצאו את העיר וגו' קום רדוף אחרי האנשים. ובחז"ל דייקו שהם רק יצאו אבל לא הרחיקו 2000 אמה (ילקוט שמעוני). וצריך להבין מה איכפת לו אם התרחקו אלפים אמה או לא? מתוך האמרי אמת שיוסף ידע שאם כבר עברו אלפים אמה ממילא אמרו תפילת הדרך וכן התפילה הוא ענק מאוד והוא לא יוכל עליהם. עו"י"ל ע"פ רש"י מב א שליעקב היה מספיק אוכל רק שלח את השבטים למצרים כדי שהשכנים לא יתנו בהם עין הרע. יוסף עצמו הסתפק בזה. והנה המעשה היה בשבת כמו שמבואר במדרש רבה צב ד על הפסוק וטבוח טבח והכן. לכן הוא שלח לבדוק אם הם עברו כבר אלפים אמה סימן שהם ממנהיגים ומזדרזים לאביהם שלא יהיה ברעב והראייה היא כי הם מחללים שבת, ולכן אל תחזיר אותם. אבל אם הם עדיין בתוך התחום סימן שאביהם לא רעב ויש לו אוצרות, אז אני מרשה לעצמי להחזיר אותם כי אני לא מרעוב את האבא.

מד ח. הן כסף אשר מצאנו החזרנו וכו' ואיך נגנוב מבינת כסף. ולכא"ו יש להקשות אולי כסף לא חסר להם, אבל הגביע אשר נחש ינחש בו הם יגנובו ומה הק"ו שהם עשו? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, הנה דרשו בגמ' ב"ק קג: אבידת אחיך, לאחין אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לכנעני. חד אמר שאין מחוייב להחזיר, וח"א שאסור להחזיר לו. וזה תלוי בדין גזל עכו"ם, שאם גזל עכו"ם שרץ, אז פשיטא שאבדתו מותרת, וא"כ הפסוק בא לומר שיש איסור להחזיר, ואם גזל עכו"ם אסור אז הצריכה התורה לחזש שח"צ להחזיר, אבל מותר להחזיר גזל עכו"ם. וזה מה שאמרו ליוסף, הנה החזרנו את האבידה סימן שאנחנו סוברים שגזל עכו"ם אסור, וא"כ איך נגזול אותו?

מד יב ויחפש בגדול החל ובקטן כילה. בגמ' בפסחים ז: למדו דין בדיקה לאור הנר, מציאה מחיפוש, שבפסח נאמר לא ימצא, ובחיפוש נאמר ויחפש בגדול החל, ושיחפוש שצריך נר לומדים ממאי דכתיב אחפש את ירושלים בנרות. ומקשים כולם מדוע לא מביאים את הפסוק בפרשת ויצא במעשה לבן ויחפש ולא מצא ורואים כבר משם שחיפוש קשור למציאה? וי"ל, אומר השען מקראקא, שבפסח אדם שניקה את כל הבית מה יעשה איך יבדוק, הרי ביתו נקי? אומר לנו הרמ"א, אשתו תחביא 10 פרורים. ואם אין לו אישה, הוא עצמו יחביא. וקשה וכי זה נקרא לחפש הרי הוא עצמו החביא. וי"ל שאת זה רואים אצל יוסף שאע"פ שאותו אחד שהחביא את הגביע הוא זה שחיפש, הפסוק קורא לזה חיפוש ויחפש בגדול החל, לכן הגמ' מביאה ראייה מיוסף ולא מלבן שכתוב קודם.

מד ט-יז. בפסוקים האלו מסופר שיהודה אמר מי אשר נמצא הגביע באמתחתו הוא ימות וכולנו נהיה עבדים. ולבסוף כשנמצא הגביע אצל בנימין יהודה חזר בו ובה למלחמה. ונשאל השאלה הרי בתחילה הסכים להכל פתאום כשהו קרה הוא חוזר בו ואין לו שום צד להסכים אפילו לעבדות אחד מהם? וי"ל, אומר הח"ח, ששישיבה בכלא עם כל המשפחה ביחד זאת גזירת שמים שאפשר להתמודד איתה, ועי"ז לא עושים מלחמה אלא מתפללים. ולכן בהתחלה יהודה לא התנגד משום שהיה מדובר שכולם יהיו עבדים. אבל ברעג יוסף רצה שרק בנימין יהיה בכלא לבד אז הוא יכול להתקלקל, כאן כבר פחד יהודה כי זו גזירה רוחנית, וגזירה רוחנית זה לא משמים ועי"ז צריך למסור את הנפש, לכן יצא למלחמה. ומוסיף הח"ח שזה גם הטעם שבגזירה של אחשוורוש מרדכי התפלל בצום ובכי, כי זאת היתה גזירה על הגוף להשמיד להרוג ולאבד וא"כ זאת גזירה משמים שצריך להתפלל ע"כ. משא"כ ב**חנוכה** שזאת היתה גזירה על רוחניות, כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק וכו', זאת גזירה רוחנית וצריך למסור את הנפש על זה, ועי"ה יצליח.

הלכות מענייני הפרשה ועוד הלכות שונות לעיון בלבד.

ויישן ויחלוש שנית. אדם שבידך ברכת המפיל ונוזק לברך ברכת אשר ייצר האם יברך או לא. וה"ה אם רוצה לקום ללמוד או לקרוא ספר וכדו' האם מותר לו או לא: הפוסקים נחלקו בזה, ובחזו"א החמיר בכך. ואם שכב בזמן שהיה ראוי לו להירדם ולא נרדם מקילים בזה הפוסקים.

פרעה קצף על עבדיו. הגמ' בחולין קה: כותבת שאין שותין קצף שעל המשקה דהוא גורם לחולי, וכשמוציא הקצף החוצה עם כפית או כלי זה מוזיק לראש, וכשמזיז עם היד זה גורם לעניות, והפתרון

בעניין סירוק בשבת: אסור להסתרק במסרק בשבת כי יבוא לתלוש שערות. וע"י היד או מברשת רכה שאינה תולשת המיוחדת לשבת מותר. אסור לקלוע

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

בענייני ביטחון:

יוצאת לו מהלב. ניסה לחשוב מדוע, ואז נזכר כי אחד מחסידיו נתן לו שטר עם סכום גדול להוצאות שלו בארץ ישראל, וזה הדבר שבלבל אותו בתפילה, בגלל שגרום לו לבטוח קצת באדם במקום לבטוח בד'. מיד הרבי לקח את השטר ושרף אותו, ולאחר מכן המשיך בתפילתו עם כל הריכוז והכוונה. הוא תמיד נהג לדבר על האמונה והביטחון ועל הידיעה כי שווא תשועות אדם. הוא היה אומר בשם ה' אלוהי ישראל שסגולה לפרנסה יש ללמוד את שער הביטחון בספר חובת הלבבות. וכך הוא היה גם חי ומרגיש. ספר בנו שפעם אחת לאחר שאביו אירס בת הוא היה צריך סכום כסף גדול מאד להוצאות החתונה. אך לא היתה לו פרוטה. הרבנית שלו נגשה אליו הרבה פעמים ובקשה כסף לקנות כלכלה נדונה, אך הרב התנצל שאין לו מאומה. מה עשה הרב? הוסיף עוד התמדה, עוד לימוד, עוד שיעורים על כל הקבועים שהיו לו וכדו'. יום אחד בא אחיו לבקר, הרבנית ספרה לו שהרב לא דואג להוצאות החתונה ושהוא רק מוסיף ולומד עוד ועוד. האח לא הבין מדוע הרב עושה זאת. אבל אז הרב הסביר: דע לך שיש טעות נפוצה בעולם, אפילו בין אנשים צדיקים ויראים, הם חושבים שאם יש לאדם דאגה קטנה, אז אפשר לבטוח בד' שישיר את הדאגה, אך אם יש בפניו דאגה גדולה, כמו להשיג סכום כסף עצום, אז הם מתרוצצים ומתאמצים ומאבדים את ביטחונם בד'. אבל לפי רבנו בחיי בעל 'חובת הלבבות' צריך להתנהג ההפך בדיוק. אם יש לאדם דאגה קטנה על ענין קטן, אז צריך לנסות להיעזר באנשים ולעשות השתדלות וכמו שנאמר 'וברכך ד' אלוך בכל אשר תעשה' אבל אם יש לאדם ענין גדול שאין אפשרות לאדם לסדר דבר זה בדרך הטבע, אז הוא פטור לגמרי מחובת ההשתדלות. והוא צריך להשליך את כל ייחבו על ד' יתברך כמו שכתוב 'גול על ד' דרכך ובטח עליו והוא יעשה'. וכך, הסביר הרב, אני נוהג עכשיו. אין לי שום אפשרות בדרך הטבע להשיג את הסכום העצום להוצאות החתונה, וככל שאני שומע מהרבנית על עוד סכומים שהיא צריכה, אני מבין שרק צריך לבטוח בד' שאין זה בדרך הטבע להשיג כאלה סכומים ואין לעשות שום השתדלות, אז ממילא נשאר לי יותר זמן ללמוד תורה.

הגרי"ז מבריסק כידוע, היה בעל ביטחון גדול. בתקופה הקשה בירושלים שהיו נופלים פגזים והיה פחד גדול, הוא היה אומר שיש להרגיש ביטחון מלא בד' כמו שכתוב בתהילים 'יום אירא אני אליך אבטח' שגם אם יום אירא' והמצב קשה ומעורר דאגה אז 'אני אליך אבטח' והסביר שאדם שיש לו ביטחון אך הוא לא יודע את המצב המסוכן שבו הוא נמצא זה לא נחשב בעל ביטחון אמיתי. רק מי שהוא נמצא במצב מסוכן והוא יודע ומרגיש זאת ולמרות הכל הוא סמוך ובטוח בד' שיגן עליו הוא בעל ביטחון. בערב ראש חודש אחד, ישב הרב בביתו וידע שאין לו כסף לשלם לאברכים שיושבים בישיבתו ולומדים. הוא ניסה לחפש הלואה. באותו זמן ישב אצלו אדם אחד, וכשראה שהרב לחוץ מהכסף, אמר: הלואי והיה בא לכאן אדם אחד והיה נותן לרב סכום כסף ואז כל הדאגות היו חולכות... הסתכל הרב ואמר בקול נחרץ: אם יגיע לכאן אדם ויתן לי את כל הסכום, נראה לך שאקח ממנו בעד מידת הביטחון?!

הסבא מנוברדוק היה חותם בראשי תיבות ב. ב. והיינו בעל ביטחון. הסבא הקים ברוסיה תחת אפו של השלטון הקומוניסטי ארבעים ישיבות עם אלפי תלמידים ובלי גרוש בכיס. תלמידו רבי יעקב גלינסקי סיפר פעם איך היה נראה בטחונו בה'. (ידוע שהיה נוסע מעיירה לעיירה להקים ישיבות והיה אוסף בכל מקום בחורים מהסביבה לישיבות שהקים. בין הבחורים צמחו רבים לגדולי הדור, וביניהם הסטיפלער ועוד גדולים). כשהיה צריך לנסוע ברכבת לאיזו עיירה להקים ישיבה, היה מגיע לתחנת רכבת מתיישב על הספסל רגוע, אדם שישב לידו פנה אליו ושאל אותו האם קנית כרטיס? לא? ענה הסבא, למה? איך לי כסף ענה... אז למה אתה יושב כאן? שאל. ענה הסבא כי אני צריך לנסוע. והשואל לא הרפה הרי א"א לנסוע בלי כרטיס? והסבא ענה בע"ה יהיה כרטיס. הרכבת היתה נוהגת לעשות שלושה ציפצופים, בצפצוף הראשון עולים כולם, בשני האחרונים ובשלישי הדלתות נסגרות. והנה הרכבת הגיעה לרציף והשמיעה את הצפצוף הראשון, איש שיחו של הסבא מיהר לעלות עם יתר הנוסעים התיישב ליד החלון לראות כיצד נופל דבר, והוא רואה שהסבא יושב רגוע. והנה הצפצוף השני גם נשמע והסבא רגוע, והאיש לא רגוע,

ויהי מקץ שנתיים ימים. אומרים חז"ל שיוסף ישב עוד שנתיים בבית הסוהר בגלל שהיה חסר לו במידת הביטחון, כי הוא אמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי. ידועה קושייתו של בעל הבית הלוי, על הפסוק אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו איתא בחז"ל זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, ע"י שאמר יוסף לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתווספו לו שתי שנים בבית הסוהר. לכאורה יש כאן סתירה בפסוק. בתחילה רואים שיוסף היה שלם במידת הביטחון, ובהמשך הפסוק רואים שיוסף לא כ"כ היה שלם במידת הביטחון כי הרי הוא אמר זכרתי. מתרץ הבית הלוי שברור הוא שיש היתר לפעול במידת השתדלות. ובוודאי עיקר מידת הבטחון הוא להשליך על ה' ייחבו. ומי שלא מספיק בעל בטחון, צריך לעשות השתדלות יותר גדולה מלהשליך על ה' ייחבו, ויעשה השתדלות כפי דרכי הטבע, וכל אחד כפי דרגתו. והנה יוסף הרי עשה השתדלות מינימלית כפי דרכי הטבע, ובכ"ז הוא נענש ע"כ. והטעם כי לפי דרגתו הוא לא היה צריך לעשות אפילו דבר מועט זה. וא"כ כעת הפסוק הוא כמין חומר, ז"שיוסף היה בעל בטחון עצום. והראיה היא מזה שנענש על ההשתדלות המועטת הזאת.

וכל יציאת מצרים וה' מן' שניתן לישראל היה להשריש את מידת הביטחון בה'. וכן כותב השו"ע בס"א שטוב לומר פרשת המן בכל בוקר בשביל להשריש לעצמו את מידת הביטחון בה'. והשתדלות מותרת רק כהלכה וכמידת בטחונו, ומי שאינו משתדל כהלכה ודאי שלא יצליח. וכן מי שמשתדל יותר מידי מראה שאינו בוטח מספיק והקב"ה אומר לו תסתדר לבד, חלילה. והבטחון בה', אומר הגאון, צריך להיות בדרך של כגמול עלי אמו היינו כמו שתינוק לא חושש שיהסר לו חלב למחר, כך על האדם לא לחשוש מזה כלל. וידוע הווארט של הגרי"ז עה"פ קוה אל ה' חזק ויאמץ ליבד וקוה אל ה'. היינו שהסכר של הבוטח בה' הוא שיהיה בעל בטחון יותר חזק ויזכה לדברים שזוכה בעל בטחון לקבל את התמורה בלי מאמץ כלל. והרב שטינמן כתב לרבי דוד אבוחצירא שבזמננו יש תפקיד ייחודי יותר מהדורות הקודמים והוא לבטוח רק בה' ולא בבשר ודם ורק בורא עולם בכוחו להציל אותנו ולפעול ישועות. וכן אמר החזו"א לרבי אלעזר צדוק טורצין זצ"ל שיהודי חייב לקחת אתו את הרבש"ע לכל מקום בו הוא הולך, והיינו כאשר הוא קונה נעליים הוא צריך להתפלל שה' יצליח דרכו והוא יקנה נעליים טובות, וכך בכל עניין ועניין הוא צריך לפנות להקב"ה ולדבר עמו כבן אל אביו וכך גם יהיה לו ס"ד כי הבוטח בה' חסד יסובבנו, וגם תתגבר אצלו מידת הביטחון בה'.

ויש להוסיף שאנשים טועים וחושבים שמידת הביטחון זה לא לעשות כלום ולסמוך על הקב"ה, וברור שגם כשאדם בוטח בקב"ה, קבע ה' שיעשו את ההשתדלות הנצרכת כי זה החוק כגון שיש חולה ללכת לרופא וכמו"כ שאדם צריך לפעול באיזה עניין שישקש וישתדל, החזו"א היה אומר שההשתדלות בעניינים גשמיים מוטלת על האדם לעשות פעמיים ולא מעבר לכך, וכל השאר יעשה ע"י ההשתדלות האמיתית שזה תפילה. והיה ממשיך זאת למסמר שמונים להכניס לקיר ואם ניסה פעמיים ולא הצליח מכאן ואילך המסמר מתעקם. וכן בעשיית דברים שרוב הציבור עושה אין בזה חסרון במידת הביטחון אלא הוא ההשתדלות הנצרכת. רבי חיים קניבסקי אמר לי פעם שמידת הבטחון בזמננו זה מי שמתפלל על כל דבר, זה מראה שבוטח בקב"ה. **וידועה הסגולה** של רבינו חיים מוולאז'ין, שבכל עת צרה וכדו' ישם מבטחו בה' ויאמר אין עוד מלבדו ויזכה לראות ישועות. **נביא להלן כמה סיפורים על מידת הבטחון.**

בתקופת השואה שהה האדמו"ר רבי יואל מסאטמאר יחד עם יהודי בשם רבי ליפא בלוי. לימים סיפר רבי ליפא שפעם השיגה רעיתו שתי כיכרות לחם, ואחת היא שלחה לאדמו"ר, הרבי אכל חלק קטן מהלחם והשאר הוא החזיר, וכך אמר איני רוצה לדאוג את דאגת המחר. וצריך להבין שבאותם ימים ימי סבל ורעב בלתי נתפסים, אעפ"כ הרבי לא הסכים לקבל את כל הכיכר, והסתפק במה שנוזק לאותו הרגע, ולגבי מחר ה' יעזור.

רבי יחזקאל שרגא משינובה היה גדול מאד במידת הביטחון. יום אחד כשהיה בארץ ישראל הוא נעמד להתפלל, אבל אז הרגיש כי התפילה לא

הוא צועק לסבא למה אינך עולה? והסבא עונה כי אין לי כרטיס, למה לא קנית? כי אין לי כסף, אז למה באת? כי אני צריך לנסוע, ועד שהרכבת תצא יהיה לי כרטיס. וממש בשנייה האחרונה הגיע אדם במרוצה וצעק למי אין כרטיס? הסבא לקח ונכנס בעוד הדלתות נסגרות. הוא התיישב ליד אותו אדם, וההוא אמר לו תתאר לעצמך שאותו אחד היה מאחר בשנייה מה היית עושה? אמר הסבא שוטה שבעולם, מה אתה שואל שאלות של הבל, אם הוא היה מאחר בשנייה הרכבת גם היתה מאחרת בשנייה. וכך היה עם הסבא יום יום, וכי"א לפי רמת בטחונו כך הוא מסתייע מהשמים, ורק צריך לעבוד ע"י.

עוד סיפור שסיפר הרבי מטשענוביל זצ"ל כשהדריך יהודי שלמרות טרדותיו יקבע עיתים לתורה ולתפילה, וכך סיפר: היה יהודי בשם שבתאי שהוא היה בעל מלאכה עני ומטופל במשפחה גדולה והתפרנס בדוחק רב. כשבגרו בנותיו ראה שאין בידו פרוטה להשיאן החליט לצאת לדרך לקבץ נדבות להכנסת כלה. לאחר מספר חודשים כשבכר אסף סכום נאה החליט לשוב לביתו, והנה בערב שבת מצא עצמו בעיר הסמוכה לעיירתו, כשבידו היכן יוכל לשבות הפנו אותו כולם לביתו של רבי משה הגביר איש החסד ומכניס האורחים, ואכן הוא הגיע לשם והתקבל בחמימות רבה. לאחר מכן סח'ר' שבתאי את דאגתו בפני רבי משה היכן יניח את כספו, רבי משה מיד ענה אין לך מה לדאוג אני אניח את כספך בכספת האישית שלי, ובמוצ"ש תקבל חזרה את כל כספך. ר' שבתאי מסר את הכסף לגביר ויצא לביהמ"ק. לפתע רואה ר' שבתאי את פניו של הגביר קורנות באור מיוחד, פתאום הוא החל לחשוב מחשבות טורדניות מי יודע מה הבעה"ב זומם ומה יהיה על הכסף שלי, כך כל השבת הוא לא ישן והתהפך במיטה מה יהיה על כל הכסף שעמלתי לאסוף אותו מספר חודשים, והיה שבור ומדוכדך כל השבת. לא נהנה מכל המאכלים המשובחים, מהדברי תורה ושאר עונג שבת שהיה בבית הגביר, הוא רק חכיה מתי כבר תצא השבת לראות האם ר' משה יחזיר לו את כספו או 'את אשר יגורנו בא לנו'. והנה רק יצאו שלושה כוכבים הוא רץ לרבי משה, וביקש את כספו, אולם אשר יגור בא, רבי משה אמר מה החיפזון נתפלל מעריב נעשה הבדלה ואשיב לך את כספך. שבתאי היה מתוח ועצבני ומיד לאחר הבדלה שוב ביקש ודרש את כספו. ר' משה נכנס לחדר הסמוך פתח את הכספת הוציא את צורו של ר' שבתאי ולהפתעתו של ר' שבתאי הוא הגיש לו כספו. ר' שבתאי לא נרגע ביידיים רועדות הוא פתח את הצרור והחל סופר את מטבעות הזהב, הוא ראה שלא נגעו בזה, הוא החל לספור את המטבעות הכסף, וגם שם הוא ראה שלא נגעו, ואז הוא פתח את הצרור של מטבעות הנחושת והוא החל לספור, כל כבר ר' משה לא עמד בזה ואמר עד כאן! כל השבת ראיתי את המתח שלך, הבנתי שאתה חושד בי אבל דנתי אותך לכף זכות, גם שספרת את מטבעות הזהב לא נפגעתי, אותו דבר במטבעות הכסף, אך כשאתה מתחיל למנות את הנחושת כאן אני נפגע, הרי אם לא נגעתי בזהב ובכסף דווקא בנחושת אני אגזול אותך? אותו הדבר, אמר הרבי מטשענוביל לאותו יהודי, אתה מפקיד בידי הקב"ה כל לילה את הנשמה שלך, את החיים שלך, ואתה סומך על הקב"ה שהוא יחזיר לך אותם, ופתאום אתה מגיע לפרנסה שזה מטבעות הנחושת אתה לא סומך עליו!!!!

סיפור נוסף התרחש עם רבו של החפץ חיים רבי נחום מהורדנא. פעם היה אחד שנקלע לבית האסורים והיה בסכנת מוות מיידית. רבי נחום שהיה גבאי צדקה באותה העיר כיתת רגליו למטרה אך הוא לא הגיע לאחוז קטן מהסכום, שהיה 150 רובל. בסוף היום כשראה שהיום מסתיים ויגזר דינו של היהודי למוות. הוא פנה לעשיר העיר וביקש ממנו הלוואה בסכום הנ"ל. העשיר שהיה זקוק למזומנים לא הסכים לכך כלל. לאחר מסע שכוונות רבי נחום התחייב שעד מחר ב-12 בצהריים הוא יחזיר את כל הסכום העצום הנ"ל. למחרת ב-11:30 בבוקר החליט העשיר להציף לבדוק מה קורה והוא ראה שרבי נחום עומד בקרן זווית ו101 רובל באמתחתו. שאלו העשיר איך תשיג 150 תוך חצי שעה ענהו רבי נחום: השלך על ה' יהבך. והנה 5 דקות ל-12 לפתע הגיעו זוג מחותנים להפקיד בידו את הנדוניה, הסכום היה 140 רובל.

ידיעות מגדולי ישראל ודברים חשובים נוספים. ערוך בדרך שו"ת

בספר אבי הישיבות על הגר"ח מולאזין: מעשה באחד מתלמידי הגר"ח שביקש ממנו ללמדו את מדת הבטחון ועד כמה השתדלות מותרת. שלח אותו רבנו לתלמיד אחר שלו, המתגורר בעיר פלונית בדרום רוסיה, בצירוף מכתב בקשה, כי יואיל ללמד את המוכיז' איך להתנהג במדת הבטחון. נסע התלמיד דרך ארוכה אל הכתובת המבוקשת. שם מצא בית אבן גדול, אחד מכמה בנינים רבי רושם בחצר גדולה, והנה בעל הבית עצמו עומד בתוך אולם רחב ידיים, ומחליף לאנשים מזומנים תמורת שטרות ולהיפך. מעין בנק פרטי לא קטן. עומד התלמיד על מפתן החנות היוקרתית, תפוס בהרהורים: "היתכן כי אצל גביר זה, אשר אינו יודע מחסור מהו, אוכל ללמוד מהו בטחון?! מאידך, לא יתכן כי רבנו ישגרני סתם כך אל הכתובת הלא נכונה." והחליט להכנס פנימה. ניגש אל בעל הבית, נתן לו שלום, וגם את המכתב מאת הגר"ח מסר לו. קרא האיש את דברי רבו ואת בקשתו, והשיב שכרגע אין לו פנאי לשיחה ארוכה, ושורת הקליינטים הממתנים תוכיח. מוטב אפוא כי ישב עמו בחנות עד שיתפנה. ישב התלמיד וצפה, והנה מגיע אדם ושטר בידו, בסך נקוב של עשרת אלפים רובל, סכום נכבד בהחלט, מודיע כי זמן הפרעון הגיע ודורש את כספו. משיבו הגביר "עוד יש לי זמן. כשם שמזמין הקב"ה לכל אדם בעולם את מבוקשו, כך בכל רגע אוכל לקבל סכום זה, הבה ומתני". האורח שהתפעל במשמע אזוני הסתקרן לראות כיצד יפול דבר, ובחר להמתין אף הוא. השעה כבר היתה 12 בצהרי היום, שוב ניגש האיש וביקש את פרעון חובו, ושוב בעל הבית משיב: "סרס הזמין לי הקב"ה את תשלום החוב, ואני בוטח בו כי לעת הצורך ימציא לי מבוקשי". עוד שעתיים חלפו, השעון מורה על שעה שתיים, עת שהגיע מפקד בכיר בצבא, ובידו עשרת אלפים רובל במזומן: "ברצוני להפקיד סך זה בידך למשך שעה חודשיים", ביקש מבעל הבנק, וגם הסביר: "נקראתי להתייצב אצל הקיסר בפטרבורג הבירה, וחוששני לטלטל עמי סכום כה גדול". הודה מנהל הבנק להקב"ה, כי זימן לו את הסכום הנדרש לפרעון ההפקדה, והתפנה כעת אל אורחו המיוחד: "בוא עימי לתוך חדרי ואראה לך את רוב עושרי...". הוא ניגש אל פינת החדר, ותלמיד הגר"ח כבר הרהר בלבו "מי יודע איזה סכום נכבד ועצום הטמין שם הגביר" אך הנה הלה נטל קופסא קטנה בידו, פתח אותה לרווחה, והוציא ממנה ספר "חובות הלבבות"! החזיק העשיר בספר, דפדף הישר אל "שער הבטחון", וגילה את אוזני אורחו: "דע ידידי, כי בכל יום ויום אני שב ולומד שער זה. ומיד אחר הלימוד מורגל בפי לומר כלפי שמיא: 'יריבנו של עולם, אתה יודע האמת, כי בכל עסקי ובכל תשלומי, מעולם לא עשיתי דבר בלא לשותף אותך, ומעולם לא דאגתי דאגת מחר, כיצד אפרע הלוואה פלונית או אחרת. בוטח אני בך, כי בידך לעשות כל חפצי ומחשבתי וכו'." "זה הכלל - המתקין סודו אל התלמיד - עליו לדעת, כי עיקר הבטחון הוא לא לדאוג מאומה על העתיד, ולהיות סמוך ובטוח כי הקב"ה בעל היכולת, בידו לעשות את כל חפציו. כך תשיג את מבוקשך". אחרי שיעור כזה, שיעור מהחיים עצמם, נפרד האורח לשלום ושב לביתו.

יודיע על הסיפור בשואה שהיתה נערה צעירה שהצליחה להישאר בחיים לאורך כל שנות הזעם "בזכות" קצין נאצי אכזרי, ואיך זה קרה? בתחילת שנות הזעם היא החליטה שהיא עושה הכל להינצל, וכך באחד המסעות למחנות ההשמדה היא קפצה מהרכבת ואז היא רצה מהר בשדות עד שראתה מרחוק בית מואר. היא רצה לבית, הגיעה דפקה בדלת, ואז לתדמתה פותח לה קצין נאצי את הדלת, היא כמובן קפאה על מקומה, והוא סינן מבין שיניו שכעת הוא הורג אותה במיתה אכזרית. לפתע הוא שואל אותה איך נכנסת לכאן הרי יש כאן בכניסה כלבים גרמנים אכזרים. מיד אמר הקצין האכזר, בואי תשארי לישון כאן ומחר בבוקר אני אתן אותך למאכל לכלבים הרעבים לעיני כל ידידי הנאצים. והיה אם תינצלי מהם אני מבטיח שאני אשמור עליך מכל משמר עד לסיום המלחמה. היא כמובן לא ישנה כל הלילה, למחרת בבוקר היא קמה, והנאצי פקד עליה לעבור בין הכלבים ובצד עמדו כל הנאצים להסתכל על המחזה הגדול איך נערה יהודיה נרצחת לעיני כל. ואז הנערה כיוונה את סגולת רבי חיים מוולאזין ושמה כל מבטחה בה'. ואז ראו זה פלא היא עברה את כל הכלבים ואף אחד לא צייץ. הקצין החזיק בהבטחתו ושמר עליה מכל משמר עד לסיום המלחמה משום שרצה שתשמש לו כמשמר. לימים היא נישאה לרבי חיים סרנא וסיפרה את הדברים באזני כולם.

לעיתים קרובות והיו מציעות לה שתתגרש ממנו. הרבנית אשת הגר"א היתה צדקנית ומסורה לבעלה עד מאוד ובוודאי הדברים לא השפיעו עליה כלל, ובאחת הפעמים שלחצו עליה חזק היא אמרה להם חכו! ואז היא הוציאה שתי כותנות האחת מכובסת, והשניה שהיתה בשימוש תקופה ארוכה במאוד ע"י בעלה, ושאלה לשכנות האם ידעו לומר מה מכובס ומה משומש, ולא ידעו כלל. אמרה להן כעת אתן מבינות למה אני נשארת עם קדושי זה, שמרוב צדקותו כותנתו לא מתלכלכת כלל. והדברים מפורשים בדברים רבה יא' שבמשה רבינו לא נראתה רוח סרוחה מעולם ולא רימה ותולעה.

שאלה: בפרשתנו יום הולדת את פרעה. מה ראוי לעשות ביום הולדתו? **תשובה**: הבן איש חי בפרשת ראה אות יז כותב: יש הנוהגים לעשות אותו יום טוב בכל שנה ושנה וסימן יפה הוא. ואומרים בשם החפץ חיים שהמזל אז חזק ואפשר לבקש בקשות. והוא ע"פ תהילים פ"ב בני אתה אני היום ילדתך שאל ממני ואתנה. היינו שבים הלידה אפשר לבקש בקשות. אבל רבי חיים קניבסקי אמר לי מספר פעמים שהיות והמקום היחיד שמצונו בתורה יום הולדת הוא רק אצל פרעה, לכך אין ביום הזה שום דבר ואין לנהוג בו חגיגות, לבד מגיל שישים שמזכר בגמ' מו"ק כח. אבל גם על יום זה רבי חיים אומר שלא חובה אלא

שאלה: כשאדם חוטא ואשם בכל העבירות שעושה ולא משתדל כלל לחזור, האם יש לו זכות לפנות לקב"ה ולבקש רחמים? **תשובה:** הקב"ה מצפה מכל יהודי שישוחח עמו, בדיוק מהמקום שבו הוא נמצא, על הנושאים העומדים על הפרק. משל לאב שהגיע לבקר את בנו בישיבה, והבחין שמצב-רוחו אינו בכי טוב. שאלו האבא: "מה קרה?", והבן משיב: "הכל בסדר." אבל האבא בחושי האבהיים, מרגיש ש"לא הכל בסדר"... לאחר הפצרות ושכנועים, מספר לו הבן שהוא התנהג שלא כשורה, והמשגיח הענישו, ואין לו רשות לישון בפנימיה, ומכיון שהוצרך לקחת את חפציו בחופזה נאבד לו הרב-קו, ועוד מרעין בישין. שואל אותו האב: "אז למה לא סיפרת לי, הרי אני אשמח לעזור לך בכל מצב." משיב לו הבן: "נכון, אבא, אתה עוזר לי בכל מצב, אבל כאן הרי הכל אשמותי, אני זה שהתשרלתי בלימודי, אני זה שהכעסתי עלי את המשגיח, אני זה שאיבדתי את הרב-קו", וכו'. אומר לו האב: "אין זה משנה. גם אם זו אשמתך, אבל אתה עכשיו במצוקה, ואני רוצה שתספר לי. נכון, אתה עדיין צעיר ועושה טעויות, אבל אני אבא שלך, והתפקיד שלי הוא לעזור לך גם במצב כזה". תורת ההתחזקות.

שאלה: במה מיוחדים ימי החנוכה יותר משאר ימות השנה לעניין תפילה? **תשובה:** במחזור ויטרי על חנוכה כתב שחנוכה הוא מלשון חן וחנינה, היינו שהקב"ה מתנהג עמנו לפנים משורת הדין. וימי חנוכה מסוגלים מאוד לבני, חיי ומזוני בריווח ובנקל. ובמיוחד בזאת חנוכה' שהגאון כותב ע"ז שהוא כנגד יום הכיפורים, ובכתבי האר"י כתב שזה יום של חיתום הדין. ובמהר"ל כתב שימים אלו הם זמן של נס, והנס נהפך לטבע, ואי מנכין לאדם אם נעשה לו נס בימים אלו. ואפשר לבקוע בזמן זה רקיעים ולפתוח שערי שמים. ופעם אמר החזו"א למישהו שהתאונן בפניו על מצבו הדחוק בענייני פרנסה והוא זקוק לנס גדול כדי שיצליח לפרוע את חובותיו, א"ל החזו"א שבינו **"זאת חנוכה"** אפשר לפעול הרבה דברים ולזכות לניסים בכל העניינים ובזמן הזה אין טבע כלל וכל העניינים פועלים למעלה מדרך הטבע. והכי הרבה אפשר לפעול בענייני פרנסה וזש"ק. ומה שמוטל עלינו זה לפתוח ספר תהלים ופשוט להודות לקב"ה על העבר ולהתחנן על העתיד בכל התחומים. וע"י ההודיה לה' נפתחים כל השערים. ורבי מיכל יהודה ליפקוביץ היה אומר שהסיבה שבחנוכה יש יותר ישועות ובפרט בזאת חנוכה הוא משום שאנו אומרים כל יום הלל שלם ומודים על הניסים בכל התפילות, ומדליקים נר בהודיה לה' על הנס, וכשמודים נפתחים מאוד שערי שמים. ורבי אליהו

לופיאן אומר שצורת התפילה צריכה להיות שמאמן באמונה שלמה שיש בכח תפילתו להכריע את הדין לטובה. וזה גם הזמן להרבות בתפילה על הצלחה בתורה וכמו שכותב ר"י איבשיץ שכל הצלחת האדם בתורה היא רק בזכות התפילות. ועל העת רצון המיוחד בחנוכה כותב רבי חיים פלאגי שבזמן הדלקת נרות חנוכה נעשה עת רצון ומדת הדין מתבטלת ומתעוררת מידת רחמים וחסדים גדולים כמו בשעת תקיעת שופר. ולא לשכוח את מה שכותב הרמב"ם מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד וראוי לשמוח בימים אלו של חנוכה ולהודות ולהלל על הניסים שעשה עמנו ה'. ובפרט כשיש ילדים חשוב שישהה עמם ע"י הנרות למשך כחצי שעה.

שאלה: ביום שישי ערש"ק מקץ חל גם ער"ח טבת, ידוע שהוא זמן מסוגל לישועה בקברו של רבי ליב בעל היסורים בצפת, מה היא הסגולה הזאת, ומיהו רבי ליב? **תשובה:** ע"פ המקובל הוא רבי ליב מטערקיש-מאהילוב מתלמידי הבעל התניא נפטר בט"ו בחשוון תקצ"ז, ונקבר בבית העלמין העתיק בצפת והוא הבטיח לפני פטירתו ישועות למי שעולה על קברו, ובפרט מי שמסיים ספר התהילים ברציפות בער"ש אחרי צמית. בעל ה"בית ישראל מגור"ר הורה שראוי לעלות על קברו של ר' ליב.

שאלה: מה מיוחד השנה בשבת פרשת מקץ? **תשובה:** בשבת מקץ יש עניין מיוחד להרבות בשמחה ובתוספות מיוחדות בסעודה, הן משום חנוכה והן משום ראש חודש. **כמו"כ במוצ"ש** חנוכה חל גם ראש חודש כותב החזו"א שיש עניין גדול להתחיל את השבוע וגם את החודש על רגל ימין שזה אומר להשתדל מאוד במוצ"ש להרבות בתורה ובעשיית רצון ה' הן בנושא התפילה והן בהתגברות על היצה"ר כל מה שצריך. ועי"כ כל החודש נראה אחרת ומסלק מעליו את היצה"ר.

שאלה: עד כמה אדם שלמד כבר את כל התורה כולה צריך להתמיד ביגיעת התורה? **תשובה:** בשנים האחרונות רבי חיים קניבסקי אמר כמה פעמים לבנו שליט"א אני פוחד מאוד מהמבחן, וכששאלו בנו איזה מבחן? הוא ענה עוד מעט אני אגיע לשמים ויבחנו אותי על כל התורה ואני מפחד שאני אכשל חלילה. והלכן בשנים האחרונות מלבד סדרי הקבועים הוא מסתגר עם בנו בחדר וחוזר עימו דברים שהוא חושב שעדיין לא מוכן מספיק למבחן, ממש כמו בחור צעיר שצריך להיבחן לישיבה, והדברים צריכים לעורר אותנו יש דין ויש דיין ולפחות עבירות שלא נעשה. מרבי גדליה הוויגסברג.

שאלה: מה יכול לסייע לחיזוק בימים אלו? **תשובה:** מיום ראשון הקרוב מתחיל כעין זמן חדש והוא זמן

חידות:

שאפשר לזכות בו להרבה יותר משאר ימות השנה, בגלל שבזמן שהתורה קצת נחלשת זוכה מי שמתחזק ביתר שאת לשפע גדול שנמצא באותו הזמן בעולם, כי ידוע שהקב"ה מוריד שפע של תורה בעולם וכיוון שיש שנחלשים בזמן זה כי זה אחרי חודשיים מהחורף ויש עוד ארבעה חודשים יש קצת קושי והרבה לא שוקדים כמו בתחילת הזמן. לכן כל מי שיש לו שכל בקודקודו יתחזק ביתר שאת בד' חודשים אלו ויזכה לסיים את הזמן עם סיפוק אדיר ביותר.

שאלה: האם יש דרך מומלצת מבחינה בריאותית לדבר בטלפון, לאדם שמרבה בשיחות? **תשובה:** לדעת הרופאים, כיפוף ממושך של הראש שמאלה או ימינה כדי להחזיק את הטלפון בין האוזן לכתף בעת שיחת טלפון (כדי לעשות עוד דברים) יכול לגרום לנזקים גדולים לחוליות הצוואר וללחץ על כלי הדם המובילים את הדם למוח. ובנוסף זה גורם שהשריר בצד אחד מתכווץ ובצד השני נמתח, ויכול בהמשך להיגרם כתוצאה מכך מוגבלות בסבוב הראש לצדדים, וכן כאבים בצוואר באופן דאין אפשרות לרפאות את זה. וע"ע בחיים בריאים כהלכה בזה.

שאלה: ידוע שדוגמה אישית זה הכלל הראשון שצריך להיות בחינוך עוד הרבה לפני שמתחיל לחנך, איך עובדת דוגמה אישית גם כשאנו לא מושלמים באמת? **תשובה:** דוגמה אישית זה העברה של ריגשי הלב, הילדים קולטים היטב מה מקפץ את ההורים מה כואב להם ומה משמח אותם, על מה נוצצות לנו העיניים ועל מה אנו נושכים שפתיים, וא"כ דוגמה אישית זה מה שאנו רוצים להיות ולאו דווקא מה שאנחנו, ולכן יש לכל הורה לשתף את ילדיו בחוויות רוחניות, ולהבליט את הדברים שהוא באמת שואף להם בליבו, וברור שכ"א באמת הפנימית רוצה התעלות ברוחניות, ואת הדברים האלו להבליט.

שאלה בחושן משפט.

מעשה באברך בן תורה שהזמין מונית מבני ברק לירושלים בגלל שמיחר לשמחה משפחתית. ביציאה מהעיר הוא מבחין בקו 422 שבדרך לירושלים והוא בתחנה סמוכה, הוא החליט בשביל מה לשלם למונית 150 שקל, הנה יש לי כאן אוטובוס אני אשלם 30 שקל למונית שלקחה אותי עד לכאן ועוד כמה שקלים לאוטובוס שיביא אותי באותו הזמן עד המקום, האם רשאי לעשות ד"ז או לא?

חידות בפרשת בשבוע: א. איזה יום מספר בפרשה? ב. איזה מספר מוזכר בפרשה בתור בגד? ג. מה אין במקץ ועוד פרשה אחת בתורה שיש בכל פרשיות התורה? ד. היכן בפרשה שש מילים רצופות המתחילות באות א? ה. איזה דבר בפרשה הוא כבד למרות שלא שוקל הרבה? ו. מה המכנה משותף בין יעקב יוסף ופרעה?

חידות ידע תורני: ז. היכן יש בתפילה מקום שיש בו תשע מילים רצופות (ולנוסח ספרד 11) שמסתיימות ב-ם? ח. איזו ברכת הנהנין לפעמים מברכים ברכה שונה (תלוי בעיתוי שמברך)? ט. מתי מוזק בידים ובמזיד פטור? י. איזו הפטרה קוראים 5 פעמים בשנה? יא. איזה מצוות ל"ת נשים פטורות? יב. היכן מוזכר בתורה פעם ראשונה פרח?

חידות לבוגרים: יג. היו שלושה ילדים ראובן שמעון לוי. שניים מהם שקרנים ואחד דובר אמת. שאלו אותם את השאלות הבאות: שאלו את ראובן האם שמעון דובר אמת? ענה לו ראובן לא הוא שקרן. שאלו את שמעון האם ראובן ולוי שווים בדיבורם ענה שמעון כן. שאלו את לוי האם שמעון דובר אמת? ענה כן. איך נדע ע"פ התשובות הללו מי שקרן ומי דובר אמת? יד. אדם רצה להגיע לעיר דוברי האמת ולא לעיר דוברי השקר כעת הוא עומד בצומת דרכים ולא יודע להיכן ללכת הוא פוגש אדם חמישים אחוז שהוא מעיר האמת חמישים אחוז שהוא מעיר השקר איזה שאלה הוא ישאל ויידע בברור מה לעשות?

חידות לשאל את הילדים: טו. מתי עושים קידוש בלי יין (כך נוהגים אשכנזים)? טז. שתי אחיות, כל אחת בת שבע והן לא תאומות? יז. שני אחים מאבא, אחד בן חיים ואחד בן שלמה? יח. בן 13 שהוא לא בר מצווה? יט. שלושה ילדים נולדו באותו תאריך, אך הבר מצווה של כל אחד מהם הוא בזמן אחר לגמרי? כ. באיזה מצב שנמצא התרנגול הוא לא נקרא בשמו?

תשובות:

א. יום הולדת. ב. בגדי שש. ג. פרשיות פתוחות וסתומות. ד. איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו. ה. כי כבד הרעב. ו. כולם מסופר בתורה על חלומותיהם. ז. בברכת יוצר אור: עולם, כלם אהובים כלם ברורים כלם גבורים [כלם קדושים] וכלם

חידון משמעויות מילים לפרשת מקץ: י" משמעויות למילה שבר?

א. שבר - מכר. "וישבור למצרים" רש"י: לשון מכר (בראשית מא נו).
ב. שבר - קניין. "וישבור למצרים" רש"י: לשון קנין.
ג. שבר - דבר שלם שנשבר. "ועצם לא תשברו בו" (שמות יב מו).
ד. שבר - תקוה. "יעיני כל אלדך ישרבו" מצודות ציון: ענין תקוה. (תהלים קמה, טו)
ה. שבר - פתרון. "החלום ואת שברו" מצודות ציון: פתרונם (שופטים ז' טו).
ו. שבר - פורענות. "על שבר בת עמי" מצודות דוד: על פורענות (ירמיהו ח כא).
ז. שבר - לשבר את האוזן להקלת ההבנה. "והר סיני עשן כלו...כעשן הכבשן" רש"י: הכבשן, לשבר את האוזן (שמות יט ח).
ח. שבר - קטע. הפסיק. שבר את הצום. שוברים שתיקה.
ט. שבר - מספר לא שלם. שבר עשרוני.
י. שבר - אסון. אירוע קשה מאוד. שוד ושבר.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com
או טל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 0361803383

לרגל ביסוס והרחבת כוללי קדשים להלכה בארץ הקודש,
התקיים בס"ד במוצ"ש ליל כ"ד כסלו
(יום תחילת בנין בית המקדש השני כמובא בחגי פרק ב')

כינוס מרומם

להחדרת הציפייה לבנין בית המקדש בקרוב

בכינוס נשאו דברים ראשי כוללי קדשים ורבני מכון תורת הקרבנות, בחשיבות העצומה של לומדי תורת הקדשים אליבא דהלכתא, כאשר המטרה לחזק את הכוללים הקיימים ולפתוח כוללים נוספים בכל קצוות הארץ, כדי להיות מוכנים היטב לעבודת המקדש

וידועים דברי מרן החפץ חיים זיע"א (תורה אור פרק יא)
שקירוב הגאולה תלוי בלימוד הלכות הקרבנות, כיון שעיי"ז
כל עם ישראל יהיה מוכן לעבודת המקדש!

הנוכחים יצאו בהרגשה מרוממת על הזכות להיות שותפים בהכנה האדירה לבנין בית המקדש, בזכות העוסקים בלימוד קדשים להלכה עבור כל עם ישראל, וכך נזכה בקרוב לראות בחידוש עבודת המקדש כהנים בעבודתם, לויים בשירים ובזמרים, וישראל במעמדם, במהרה בימינו אמן.

בזכות שהחשמונאים מסרו נפשם על עבודת המקדש
חזרה העבודה למקומה (ב"ח הלכות חנוכה)

פנייה לכוללי קדשים בארה"ק

בס"ד ישנה אפשרות לחיזוק והרחבת כוללי קדשים בארה"ק, וכן הוספת מלגות לאברכים על סיכומי הלכה בעניני הקודש והמקדש. כל כולל שלומדים בו כעת מסכת מסדר קדשים, יוכל להצטרף על ידי שליחת פרטים בהקדם למערכת בימים הקרובים. יש לכתוב שם כולל, כתובת הכולל, שם וטל' ראש הכולל, ושם וטל' איש הקשר.

ניתן לשלוח את הפרטים בפקס: 072-3377748 או בדוא"ל:
6183447@gmail.com

מודעה רבא לאורייתא

כאשר רבים מקרוביו וידידיו של המנוח, שייף עייל ושייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה,

הרה"ג מיכאל כהן זצ"ל

בן הרה"ג ר' משה יבלחט"א
בקשו לקבל על עצמם קבלות טובות לע"נ הטהורה,
הננו להציע מעט מאורחותיו למען ישוטטו בהם הרבים
לעילוי נשמתו הטהורה, ובודאי יכיר טובה על כך בעלמא דקשוט.

תורה:

- א: סדר או שעות רצופות-בלי דברים בטלים כלל.
ב: שקיעה בלימוד בהיסח הדעת מוחלט מהסובב (דרכו כשפניו אל הקיר, מבחרותו).
ג: לא להחזיק פלאפון עכ"פ בביהמ"ד (לא החזיק כל ימיו כלל וכלל).

תפילה:

- ד: לא לשוחח כלל משך כל התפילה עד תומה (לא שח שיחה בטילה בביהמ"ד מבחרותו).
ה: תפילה כצורתה, להמנע מלהתפלל בשטיבלעך (אמר לבניו שלפני גיל 40 לא יתפללו בשטיבלעך).

דרך ארץ:

- ו: עבודת המידות – זהירות בהפלגה ממדת הכעס.
ז: כבוד הבריות אף בחינוך הצאצאים.
ח: נפשי כעפר לכל תהיה.
ט: לשמוע הזולת בסבלנות ובהכנעה בלי התעסקות אחרת (מתוך קבלותיו בצעירותו).

מעשים טובים:

- י: שמירת הפה והלשון – זהירות מדיבורים ושמיעת לשה"ר.
יא: שמירת העינים (לא ראה בנותיו ברחוב).
יב: דקדוק בהלכה – זהירות ממאכלות אסורות – מכשול תולעים וכדו' (נזהר בכך עד למאוד).
יג: ללמוד מוסר עם הילדים, בכל יום (למד עם בתו אפי' ביום החופה!).
יד: להזהר לא להטריח ולהמנע מבקשות.
טו: לנהוג בכל הענינים מתוך שיקול הדעת ולא בפזיזות.

משנה אחת ומחשבה אחת של מוסר לעילוי נשמתו הטהורה, בתפילה שיקון
מהרה בתחיה הקרובה עם כל שוכני עפר.

אור נגה עליהם

ח. ברטלר | אוסף סיפורי אמונה לחג החנוכה תשפ"ב

יש סיכוי או אין?

"אין לה סיכוי", אומרות האחיות בכאב. "אחרי כל מה שהיא עברה... ואין לה, אין לה סיכוי להתחתן עם מישהו נורמלי... אף אחד לא יקח אלמנה בת עשרים ושש עם ששה ילדים קטנים".

המשפט הזה, רווי היגון, ידוע היטב גם לחמדי.

האלטרנטיבות לא יותר קלות. לגדל לבד ששה פצפונים, שהגדולה ביניהם ילדת כתר א' מתוקה וחנינית, אחריה תאומים-בנים שובבים בני חמש, ילדונת דאון בת ארבע, פעוט חלאקה ותינוקת בת שנתיים... לגדל לבד שיירה כזאת - זה לא מן הדברים הקלים.

יהונתן היה חולה במשך שנתיים. עוד לפני שהקטנטונת נולדה גילו את המחלה, והוא סבל זוועות עד שנגאל מיסוריו. הילדים היו כל עולמו, והיסורים הפנימיים שלו, כשהוא הבין את הדרך אשר הוא הולך עליה, היו ללא נשוא. חמדי תמכה בו ככל יכולתה, ואחיותיה עזרו לה בכל מאודן. הן שמרו על הילדים, עטפו אותם באהבה ובחום, שלחו לחמדי ארוחות, שחררו אותה מעול הנקיון כמעט לגמרי. כל המשפחה התגייסה. השנתיים היו קשות ומרות, מלאות בירידות, ושוב ירידות, ושוב. כל פעם שהיה נראה שהגיע המצב הגרוע ביותר - בא מצב גרוע עוד יותר. וחמדי כל כך צעירה.

יהונתן היה גיבור. למרות הכל, הוא הצליח להחזיק ארשת פנים חביבה, הוא זכר לשאול את חמדי מה שלומה, וגם מתוך היסורים הוא התעניין בחיי הבית והילדים. אבל הוא ידע היטב את העתיד לבוא.

"את חייבת להתחתן", הוא אמר לחמדי שוב ושוב, בתקופה האחרונה לחייו. "הילדים יצטרכו אבא שיגדל אותם. את צריכה מישהו שיהיה לך למשען. עברת כל כך הרבה, ועוד תעברי.... אני אתפלל בכל כוחי, מכאן וגם משם, שיימצא האדם הנכון בשבילך". חמדי היתה מנסה לעצור אותו, להבטיח לו שהוא יבטיח ושהם יגדלו ביחד את השיירה המתוקה שלהם. אבל גם היא ידעה שבדרך הטבע אין הרבה סיכויים. הגידול היה מהיר ואלים. חזק יותר מכל התרופות ומכל ההקרנות.

כשיהונתן נפטר חמדי היתה האישה השבורה ביותר בתבל. אישה צעירה, ילדה כמעט, שכל עול החיים על כתפיה. הימים הרחוקים ההם, בהם הקשיים הגדולים היו יסורי צמיחת שיניים ולילות ללא שינה עם עוללים רכים- נראים אפופי ענן של ערפל. למרות התמיכה המשפחתית הרחבה שהוצעה לה בנדיבות, חמדי חזרה לנהל לבד את הבית שלה. היא אספה את הילדים מאחיותיה, והחזירה אותם לחיים של שגרה. שגרה ללא אבא.

הלילות היו קשים ממש. הבדידות אכלה את חמדי בלי סכין ומזלג. הגעגועים ליהונתן, הצער והאבל - כל אלו איימו לכופף את רוחה. גם דאגות הפרנסה היו קשות. היא הייתה חייבת לעבוד במשרה מלאה כדי שתוכל לפרנס את עולליה.

"שום דבר לא קשה לי באמת, חוץ מהאלמנות", היא אמרה ברגע של גילוי לב לאחותה הגדולה. "אין עם מי לחלוק את הרגעים של הקושי, וגם לא את הרגעים של הנחת. הילדים מקסימים, השם עוזר. וקשה לי". הדמעות שהיא בלעה הגיעו יפה לעיניה של אחותה.

"אין לה סיכוי להתחתן", חזרו ואמרו האחיות, שניסו בכל הכוח לחפש הצעות מתאימות. "אין אף צעיר שפוי שירצה לקחת על עצמו לגדל ששה ילדים לא-לו. כל אחד רוצה להביא ילדים משל עצמו, ובתנאים האלה זה מאד קשה..."

אבא ואמא של חמדי הזדקנו בעשר שנים בשנות מחלתו הקשה של יהונתן. גם הם היו רוצים לראות את חמדי נישאת שוב, ומסודרת. גם הם היו רוצים לראות אותה שוב אישה צעירה ושמחה, ולא אלמנה בת עשרים ושש. אבל גם הם כמעט והרימו ידיים.

"תתרמו מנין לתורת חסד", אמרה לציפי, אחותה הגדולה של חמדי, מורה מבית הספר בו לימדה. "מנין לתורת חסד, אני אומרת לך. הישועות שם הן למעלה מגדר הטבע ואצלינו בבית הספר הייתה מורה גרושה שכולנו אספנו לה סכום שהספיק להחזקת מניין אברכים לתורת חסד ובחסידי שמים היא זכתה להקים בית שני טהור על דרך התורה והיראה כפי שהיא חלמה כל חייה לא תצטער על זה". ציפי שמעה ושמרה בליבה.

"תקחו על עצמכם מנין של תורת חסד", אמרה חברה טובה גם לציפי, אחותה השניה של חמדי. "אין לכם מושג כמה ישועות באו לעולם בעקבות החזקת מנינים לתורה ולתפילה. אני שמעתי ממקור ראשון". החברה ידעה לספר על מעמד תפילה שהיה, ובזכות התפילה התארוסו גם כאלה שכולם התייאשו מהם.

"האופציה האחת והיחידה שעובדת גם כשכל השאר נכשל", אמרה גם לחמדי המזכירה במעון בו עבדה. "אני אומרת לך - השם יכול הכל. רק מידת הדין מפריעה, והמנינים של תורת חסד מגרשים את מידת הדין, ומביאים מידת רחמים... אבא שלי היה על סף דיאליזה, כולנו ראינו שחור בעיניים, אבל הוא ניצל. הכליות חזרו לעבוד. לא שומעים דברים כאלה". והכל בכח התורה והתפילה.

במסיבת חנוכה של שנה שעברה התאספו האחיות לבית צורן, ציפי וצביה ושושני וחמדי ואסנת. גם אבא ואמא היו שם, ופתאום נסובה השיחה על זה.

"די, הילדים לא צריכים לשמוע", השתיקה חמדי את כולם. אבל בבית אחת כולם שם תפסו שכל אחד מהם שמע בנפרד על תורת חסד, בתוך הדרך הכי חזקה להביא את הישועה.

"עכשיו, אנחנו נתארגן עכשיו" אסנת, הצעירה מכולם, הייתה ההחלטית ביותר. "עוד מעט זאת חנוכה, אנחנו חייבים להספיק את היום הזה. אני לוקחת על עצמי לגייס עלות של שני אברכים מתוך המניין". צביה הסכימה לקחת על עצמה סכום דומה, וגם ציפי. לשושני היה קשה להחליט, וגם לחמדי עצמה. המצב הכלכלי של שתיהן היה חמור למדי. מאבק על כל שטר.

"אני אשלים", לחשה אמא, פוחדת אפילו לקוות. "המנינים האלה הם של תורה ותפילה, הם בוודאי יביאו ישועה. בין אם הישועה שאנחנו רוצים, ובין אם ישועות אחרות. מתורה ותפילה לעולם לא מפסידים, וברור שזה יהיה לחמדי לזכות".

עוד באותו ערב הם התקשרו למוקדנית של תורת חסד. אסנת נתנה את השמות שלקחו על עצמם להביא חלקים מהסכום. והיא גם הכתיבה למוקדנית את שמה של חמדי, ואת הבקשה של כולם לגביה: שתזכה להינשא לאברך יקר, ושהנישואין יעלו יפה.

במוצאי המסיבה, כשכולם הלכו, לחשה אמא לחמדי: "את עשית את שלך, ועכשיו תניחי לזה". הכאב בעיניה של אמא פעפע ואיים לגלוש החוצה. "אני לא חושבת שזה עכשיו הזמן. הילדים כל כך קטנים, ואני לא מאמינה שימצא מישהו שהפורמט הזה יתאים לו. אל תחיי כל הזמן באשליות. תניחי לזה. השם ידאג לך ואת תחרישי".

חמדי הלכה הביתה כשהנפשה מעוכה קצת, מבפנים. בחלון דלקה החנוכה שהיא הדליקה טרם יצאה. הילדים היו עייפים ובקושי היא הצליחה לפגים אותם ולהכניס אותם למיטות בשלום.

אחרי שהשקט חזר הביתה, היא התיישבה ליד החלון. אלמנה צעירה עם ששה ילדים רכים.

"באמת אין סיכוי?" היא שאלה את השם יתברך, והעיניים

שלה זלגו דמעות. "באמת אין סיכוי? אני אצטרך לגדל את הילדים האלה, שהם ילדים יתומים שלך – בעצמי? לבד לבד לבד? אני מאמינה שאתה יכול הכל..."

היא בכתה עוד שעה ארוכה. ממאנת להשלים עם הבדידות. עם הצער. עם החיים השבורים. אמא אמרה לה לא לשגות באשליות. אבל הקושי גדול מדי. אף אחד לא באמת מבין עם מה היא מתמודדת. למרות שניסתה בכל כוחה להימנע מזה, הידיים שלה דפדפו בלוח השנה. מזאת חנוכה – ארבעים יום. ארבעים יום הם פרק זמן הגיוני, שבו אפשר יהיה לראות האם התפילה מתחילה לעשות פירות בשמיים. בזאת חנוכה התקיים המנין של 'תורת חסד'. מנין שלם של אברכים למד בכוונה ובהתעוררות לזכותה של חמדה בת לאה. לזיווג הגון ובנין עדי עד. מנין שלם למד בכל כוחו, ואחר כך יצא לתפילה שכולה דמעות ותחנונים בקברו של מרנא החזון איש זיע"א. גם שם, התפללו האברכים את הנוסח המיוחד שערך מרן הגר"י איידלשטיין זצוק"ל למעוכבי זיווג והתפללו לזכותה של חמדה בת לאה, לזיווג הגון ולבנין עדי עד.

והתפילות לא שבו ריקם.

בדיוק חודש אחר כך, שלושים יום מ'זאת חנוכה', התקשרה אמו של יהונתן. היא שמרה על קשרים טובים עם חמדי, והרבחה לפגוש את נכדיה היתומים. כאבה האיום על בנה שהלך באביב ימיו רק משך אותה לראות את ילדיו ולהעניק להם עוד ועוד מאהבת האם שבתוכה.

"תקשיבי למשהו הזוי", מספרת לה החמות לשעבר. "חברה שלי התקשרה אלי, ושאלה אם היא יכולה להציע לי שידוך עבורך... ברגע הראשון לא ידעתי מה לומר, אבל ברגע הבא ביקשתי לדעת פרטים. יהונתן לא יחזור יותר, ואת צעירה וצריכה להתחתן..." חמדי שומעת בשתיקה.

"...מדובר על שרשרת אירועים מוזרה מאד. אם לא שביירתי את הפרטים בעצמי, לא הייתי מאמינה. אני אספר לך את הסיפור מההתחלה..."

חמדי מטה אוזן.

"זוג צעיר מארצות הברית, התחתנו לפני שלוש וחצי שנים. בשנה הראשונה היה הכל כרגיל, בסיומה נולדה להם תינוקת. בשנה השניה אחרי החתונה הוא חלה במחלה הקשה, העולם נפל עליהם. שנה

שלמה של טיפולים, והוא יצא מזה. ברוך השם. לפני חצי שנה הם עברו תאונת דרכים, והאישה נהרגה במקום...“ אמו של יהונתן עוצרת. “את מבינה? הוא אלמן צעיר עם תינוקת. הרופאים אמרו לו כשחלה שלא יהיו לו יותר ילדים לעולם. עכשיו - כשהוא רוצה להתחתן שוב, הוא מחפש דווקא משפחה עם ילדים... תמיד הוא חלם על משפחה גדולה. לכן החברה שלי חשבה עלייך...”

חמדי שומעת. הלב שלה יוצא לשמוע את הסיפור הכאוב. אלמן צעיר עם תינוקת יתומה. “קודם כל שיביא לי את הקטנה”, היא לוחשת בקול סדוק. “תגידי לו שיש לי נסיון בגידול יתומים רכים... איך תינוקת יכולה לגדול רק עם אבא? תינוקת צריכה אמא”. הדמעות עולות בעיניה.

“חכי, את השפיץ עוד לא שמעת... את יכולה לנחש איך קוראים לצעיר הזה, האלמן?”

“איך?” שום שם לא עולה בדעתה של חמדי. מה זה משנה איך קוראים לו?

“יהונתן חיים...” אומרת החמות, ועכשו גם קולה שלה נסדק. “באמת שכולם קראו לו יוני, אבל כשחלה הוסיפו לו את השם חיים, והרב שלו אמר לו להשאר עם השם הזה. כאן בארץ מכירים אותו רק בשם השני”.

“את מציעה לי להתחתן שוב עם אדם בשם יהונתן?” חמדי לא מאמינה.

“כן. זה הזוי... אבל אני חושבת שבכל זאת כדאי לך לשמוע פרטים ולברר...”.

חמדי רושמת מספרי טלפון של ידידי המשפחה של הצעיר האלמן, והמחשבות שלה מתרוצצות בלי הפסקה.

אלמן צעיר. צעיר מיהונתן בהרבה. וכבר ידע כל כך הרבה סבל... להתחתן עם מישהו שעבר את המחלה? מישהו שקוראים לו יהונתן? היא פוחדת שזה יהיה מבלבל ומעורבב. שהחיים של פעם יהיו כרוכים ולפופים בחיים החדשים. בכל זאת זה מישהו אחר...

אבא שלה שומע את הסיפור וגם הוא נכנס לטלטלה רגשית מסחררת. הוא הולך לשאול את הרב. אין שום מניעה להינשא שוב לאדם הנושא את אותו שם. אין סיבה לא לקחת אלמן צעיר עם תינוקת. להיפך, הוא ידע להבין טוב יותר את עולמה של חמדי. הוא נפרד מרעייתו הקודמת והיא נפרדה מבעל נעוריה. יהיה להם הרבה על מה לדבר...

”שיביא אתו את התינוקת, לפגישה” מבקשת חמדי מחמותה לשעבר. ”אני יודעת שזה לא מקובל. אני אשיג לה ביביסיטר שתהיה שם עבורה. רק שאראה אותה כמה דקות בהתחלה. אני לא אוכל להיות לאמא לתינוקת שאני לא מוצאת דרך לתקשר אתה“.

אמא שלה מרימה גבה. הבקשה הזו כל כך משונה. הכל משונה בסיפור הזה. אם לא שהוא היה אמיתי, היו חושבים שהוא עלה במוחו הקודח של סופר מבולבל.

הוא הגיע, והביא אתו את בתו הקטנה. תינוקת קטנה ומטופחת, מחייכת בפה חסר שיניים. חמדי נקשרה אליה מיד.

אחר כך, כשחמדי תסתכל על הסיפור במבט לאחור, היא תגלה שהתאריך שסימנה לעצמה, ארבעים יום אחרי 'זאת חנוכה' - הוא התאריך שבו יהונתן והיא נפגשו לראשונה. זה היום שבו הוא הביא את התינוקת, ובשבילה - זה היה תחילת הקשר שהחל להרקם ביניהם.

אחר כך עוד ארך הזמן. הם הכירו, ואחר כך הוא הכיר את הילדים, ולאט לאט הכין אותם למצב החדש. היא והתינוקת התקשו להפרד. היום, קרוב לשנה אחרי כן, הם כבר משפחה אחת.

חמדי איננה בודדה יותר. היא נשואה באושר, והילדים שלה כבר לא מרגישים יתומים. התינוקת היא חלק מתוך משפחה מאושרת, והחיים הקודמים מיטשטשים והולכים - - -

”אם זה לא נס - תגידו אתם מה זה כן נס” היא אומרת למי ששואל אותה. ”אף אחד לא היה יכול להמציא כזה סיפור. רק אלוקים“. אף אחד לא מערער על הקביעה הזאת.

”השליחים להביא את הנס - היו האברכים של תורת חסד. מנין אברכים, שהתפללו עלי וזעקו את כאבי, וגם למדו בשבילי והרבו אור תורה בעולם. ביום הגדול הזה של זאת חנוכה - אני חוגגת את הנס הפרטי שלי...“

וגם אתם יכולים לחגוג בו את הנס. את הנס שלכם.

מנין אברכים של תורת חסד, ביום הגדול של זאת חנוכה.

גרוש? גרושה? אלמן או אלמנה? יש חסד עצום בזיווג שני, כמובן - כשהזיווג השני עולה יפה, ושוב יש בית נאמן בישראל.

אתם לא הולכים להפסיד את זה!!!

התקשרו ממש עכשיו לתורת חסד 013-555-1700

גדולי ישראל ובראשם מרן שר התורה רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א
מעתירים בתפילה על תורמי כוללי "תורת חסד"

ושבו בנות לגבולן

רוחי חוזרת הביתה שבורה. צביקי צריך להעיף בה רק מבט אחד, והוא כבר יודע. או לפחות חושב שהוא יודע.

"הלכה רחוק?" הוא שואל, כדי להשתתף, לא כדי לדעת. רוחי נראית כמו באבל. אבל חי, על אחותה שלא מפסיקה לבכות גם כשהיא מחתנת, על האחינית המדהימה שלה שמשנתנה מול העיניים והכאב גדול מנשוא.

"זה כבר לא רק היא", לואטת רוחי, וצביקי חושש שעוד מעט יקרה לה משהו, רחמנא ליצלן. משהו רע. "זה כבר לא רק גילי... סימי הולכת בעקבותיה!" עכשו גם הוא נחרד. כשגילי התחילה לסטות מן הדרך כל המשפחה נעמדה על הרגליים. עשו ימי תפילה וצום והתעוררות והפרשות-חלה ושמירת הלשון. וגילי הלכה והתרחקה. בתחילה עזבה את הסמינר ולא הסכימה להכנס לשום סמינר אחר, אחר כך מצאה עבודה במקום מפוקפק למדי, ואחר כך התחילה לקצר את החצאית, לפתוח את הצווארון, להאריך את השיער. רוחי עקבה אחרי התהליך הזה באימה.

"לא מבינה איך איטה מחזיקה מעמד", היא אמרה שוב ושוב, נסערת. "איך היא יכולה לראות את הבת שלה ככה? איטה, עם ההשקעה האינסופית שלה בחינוך, עם מסירות הנפש שלה, עם התפילות והקבלות. בדיוק הבת שלה!"

אבל גילי לא שאלה איך אמא שלה מחזיקה מעמד. היא הלכה בדרך אחרת, וההורים שלה התפלצו כל יום מחדש לראות את השינויים. איטה ירדה במשקל לפחות עשרים קילוגרם. הבגדים היו תלויים עליה כמו על קולב, וסביב העיניים שלה נצבעו עיגולים שחורים, לא מחמיאים בכלל.

"לא, אני לא מדברת אתה על זה", היא אמרה לרוחי, כשזו שאלה. "לא מדברת, כי חוץ מלבכות ולהתחנן אין לי מה לומר, והרב אמר לנו שזה לא יועיל. עדיף שלא נדבר. הדמויות הנכונות יצרו אתה קשר. היא הלכה לאן שרק יכולנו לשלוח אותה. אין תוצאות. הלב שלה אטום וסגור".

איטה המשיכה להתפלל. יום יום, רגע רגע. היא המשיכה להתפלל גם כשגילי עזבה את הבית, גם

כשהיא שמעה - באקראי - שגילי לבושה איום ונורא במקום מגוריה החדש. היא המשיכה לבכות ולהתפלל, להתפלל ולבכות. לא היה לאל ידה להושיע.

רוחי לא יכלה לשאת את השקט הזה.

"אני נוסעת לכותל פעם בחודש, עבודה". היא אמרה לצביקי. "פעם בשבוע אני מפרשה חלה. פעם ביום נותנת מטבע לצדקה. זה מה שאני יכולה"

"...וזה הרבה מאד", הוא רצה לומר, אבל היא הקדימה אותו: "וזה לא מועיל בינתיים. לא מועיל בכלל".

רוחי המשיכה להחזיק בליבה כל הזמן את האחיית הסוררת. "היא נערה כל כך מיוחדת, אני לא מבינה למה, לא מבינה", היא נאנקה שוב ושוב.

והנה, היום.

"סימי הולכת בדרכה, אני משתגעת", העינים שלה מלאות דם ודמעות. "הן לבשו אותו דבר, לחתונה. כל שיירת הבנות של איטה. כמובן שחוץ מגילי. גילי היתה נראית כמו רמזור מהלך, ולא היתה אישה אחת בכל החתונה שפספסה את המראה. כשראיתי אותה נגמרתי... פשוט נגמרתי", היא מספרת לצביקי. "אבל כל זה כאין וכאפס מול סימי. היא לבשה כמו כולן, אבל כל כך ראו שזה לא כמו-כולן... הן שירה של נערות צנועות וחמדות, והיא, דווקא היא, מצאה איך להראות בוטה ומושכת תשומת לב אפילו כשהיא לבושה באופן זהה. התסרוקת, צורת האיפור, ההליכה, הקולר על הצוואר, מה שהיא לבשה על הרגליים..."

"מה שהיא נעלה, את מתכוונת". מעיר צביקי, רק משום שהוא לא מצליח להתאפק מול שגיאות דקדוקיות. זה באמת לא חשוב עכשו. נוכח האסון.

"לא, היא לבשה את זה על הרגליים, במקום נעליים. מימי לא ראיתי מנעל כזו לרוע". רוחי מושכת בכתף, הידיים שלה רועדות.

"אתה מבין? ההורים חולים מרוב צער, והנה הבת הבאה בתור הולכת בעקבות הגדולה. זה מחריד. זה פשוט מחריד".

היא צודקת. זה מחריד. זה מחריד בכל קנה מידה.

"ואין שום דבר שאנחנו יכולים לעשות?" היא מתחננת, מפצירה, משוועת. "באמת, אין שום דבר? ככה לתת למשפחה היפה הזו לההרס? ככה לתת לאחותי לקמול? אני אומרת לך שהיא לא מחזיקה מעמד".

"את יודעת. זו מכת מדינה", אומר צביקי. אין לו משהו לומר. "אין בית שאין בו מת. כמויות הנושרים עצומות. גם אצל הבנים, גם אצל הבנות. הלוואי שמישהו היה מוצא פתרון".

רוחי עצמה הסתובבה סביב סימי כל החתונה. רוצה לקחת אותה לאיזו פינה ולומר לה. לומר לה מה? שההורים שלה נגמרים? היא ראתה את זה מצוין כאשר גילי יזזה הצידה. לומר לה שהיא הורסת את עצמה? אם היתה מאמינה בזה, היא לא היתה נראית ככה. יש לה משפחה מקסימה, הורים נהדרים, אחיות נפלאות. יש לה (ואולי: היה לה?) מעמד-על בסמינר. הנערה המוצלחת שכולם רואים לעצמם לכבוד להיות לצידה. מה עוד יכולה נערה לבקש? מה עוד?

"אל תגידי כלום", אותה אליה עיניה של איטה. "אל תגידי, חבל על המילים. היא רק תתרחק ממך. עדיף שתזכור אותך בתור דודה אהובה". רוחי מרגישה זרמים חמים וקרים חולפים בה, לסירוגין. להתאפק, להבליג. לא להגיד, לא להתקיף. אבל אי אפשר ככה, אי אפשר - - -

"ואם הבת הבאה בתור גם תזוז? וזו שלאחריה?" היא זועקת עכשו, וצביקי חרד לה. "אם זו מחלה מידבקת, זה יכול לתקוף גם את הבנות הבאות... איך זה יכול להיות שאין שום שום שום דבר מה לעשות? איך זה יכול להיות? אין דבר כזה בעולם".

היא בוכה עכשו בהיסטריה. צביקי מנסה להרגיע אותה, וללא הועיל. ולאסונה היא מבינה שכל מה

שהיא מרגישה עכשו, הוא כאין וכאפס מול מה שמרגישה אחותה איטה. הבנות שלה... איך אפשר, איך?

מאז החתונה רוחי לא בן אדם. היא מסתובבת סביב עצמה. עושה את הנדרש, מתפקדת בבית ובעבודה, אבל בליבה חלל ענק ששום דבר לא מצליח למלאו. שום דבר. היא עושה הכל על טייס אוטומטי, והמוח שלה קודח ללא הפסקה.

בוקר אחד היא מתעוררת, משתאה. העיניים שלה פקוחות לרווחה והיא לא רואה דבר.

"חלמת משהו?" מתעניין צביקי, כשרואה אותה בווה באויר. נרגשת.

"כן. חלמתי על סבתא בריינדל", היא עונה. "חלמתי שסבתא בוכה על הקבר של רחל אמנו, ואחר כך היא קמה, רואה אותי, ואומרת לי שיש פתרון. יש מי שיכול להתפלל על הנינות שלה, שתחזורנה הביתה. ושובו בנות לגבולן".

"מי?" תוהה צביקי. הוא לא מאמין בחלומות, אבל החלום הזה מרגיש מדי אמיתי.

"לא יודעת. היא לא אמרה לי מי... רק אמרה שיש מי שיכול להתפלל והילדות תשובנה הביתה" רוחי שקועה עדיין במה שראתה בחלום. "היא אמרה לי שזה הקבר של רחל אמנו, אבל זה לא היה נראה כמו ציון רחל אמנו שאנחנו מכירים. אני הייתי מופתעת, אבל היא אמרה שרחל אמנו מצטרפת לכל התפילות על הילדים האובדים".

"אין חלום בלא דברים בטלים", אומר צביקי, אבל הרעיון כוסס בליבו כמו תולעת. מישהו שמתפלל והילדות תחזורנה הביתה. מי זה יכול להיות?

"איך היה נראה הקבר שראית בחלום?"

"לא יודעת. זה היה לילה, הכל היה שחור. היו המון קברים", היא ממלמלת. "יש מישהו שמתפלל... כל האנשים עונים אחריו. רחל אמנו שם, והיא בוכה. היא לא מפסיקה לבכות על בניה כי איננו. וגם סבתא בריינדל היתה שם, והיא אמרה לי שיש מי שיכול להתפלל והבנות תחזורנה הביתה..."

"זה מרעיש" מוכרח גם צביקי להודות. "אני אנסה לברר מי עורך תפילות על הנושרים. זה לא חלום פשוט, החלום הזה".

רוחי מהנהנת. גם היא מרגישה ככה. היא קיבלה משימה, בחלום. לדאוג שמי שמתפלל על הנושרים - יתפלל גם על גילי ועל סימי של איטה. היא חייבת שכך יהיה.

צביקי חוזר הביתה בצהריים.

ביום בצהריים ביררתי מי מתפלל על נושרים ואמרו לי שיש ארגון שקוראים לו 'תורת חסד' והם מארגנים בימים מיוחדים בשנה לימוד ותפילות בציון של גדולי ישראל במיוחד על נושרים

"ותכך זאת חנוכה, ובזאת חנוכה יהיה שם מעמד תפילה כביר..."

רוחי שומעת את כל הפרטים, ומרגע לרגע ברור לה שזה מה שהיא הולכת לעשות. היא לא מעזה לקוות, כי מי שמע על נערות שזזו והן חוזרות בחזרה? אבל לפחות שהבנות הבאות לא תיפגענה. שהפחד הנורא הזה יעבור. שמישהו ישמור על הילדות הבאות. הן כל כך טובות ומיטיבות. והפחד משתק אותן לגמרי.

הם מתקשרים ומוסרים את השמות. כל השמות. גילי וסימי שזזו, והאחרות, שצריכים לשמור עליהן. זאת חנוכה תשפ"א. הלב של רוחי דוהר על מאה ושמונים קמ"ש, וגם צביקי לא בדיוק מוצא מקום לעצמו.

"תלמד ותתפלל", היא לוחשת בקול מרוסק. "זה היום. זה היום. זה היום. אם נתאמץ מספיק, תבוא ישועה..." גם היא פוחדת לשאול 'איך'. היא טומנת את ראשה בחול. רק מתפללת, רק מייחלת, רק מקווה. וזכות התרומה עושה את שלה...

"אמא רחל מצטרפת לתפילות", היא מזכירה לו שוב ושוב. "ושבו בנות לגבולן..." כל היום הזה היא

מזמזמת לעצמה. זאת חנוכה הוא יום גדול, והיא מקדישה אותו כולו לזכות האחייניות שלה. גילי וסימי. סימי וגילי.

בטו בשבט תשפ"א, רוחי שומעת מאיטה שגם סימי עזבה את הבית. שתי הבנות הלכו לגור בתל אביב. בדיוטה התחתונה ביותר. בעומק הבוץ.

"אמא רחל מתפללת עליהן... ושוב בנות לגבול", היא לוחשת חרש לאחותה איטה שבוכה בטלפון. "אני יודעת שזו אמת. אמא רחל לא מפסיקה לבכות...". היא לא מספרת על המנין, על התרומה, על מעמד התפילה הכביר. היא לא מספרת כדי לא להכאיב את אחותה עוד יותר. הלב שלה מיטלטל בפראות בין תקווה ליאוש.

לפורים באות שתי הבנות הביתה, מחופשות. הן שתיהן התחפשו למי שהיו פעם. עם שרוולים ארוכים וחצאיות אמצע רגל, עם אריגים יציבים ושיער אסוף. איטה רואה אותן כך ומעיין דמעותיה נפתח. ככל שהיא מנסה - היא לא מצליחה לעצור. הבנות נבוכות, ואחת הצעירות מתקשרת לרוחי, שתבוא. אמא קרסה, ומכל האחיות רוחי קשורה אליה ביותר.

"מאז חנוכה חל שינוי", מספרת סימי לרוחי בשקט, בחדרי חדרים. "אפילו לא יכולות להסביר איך זה ארע. למחרת חנוכה אחת החברות הזמינה אותנו להתארח אצלה. היה כל כך - - נורא. כל כך נורא. פתאום הבנו לאן בעצם אנחנו הולכות. וזה היה זוועה. לא יכולנו שלא להשוות את הבית שלנו, עם החיים של החברה ההיא... אבל עוד ניסינו.

...הייתה אחת, דווקא מהאזור. בתחילה היא התלהבה מאתנו, היא משכה אותנו לבוא אחריה. אחר כך התחילה להציק לנו בלי הפסקה. כל הזמן, כל הזמן. ירדה לנו ממש לחיים...

...בטו בשבט עברנו לגור לבד, וחשבנו שזה יהיה טוב. זה היה גרוע. האמת צצה, הרגשנו שבעצם שונאים אותנו. אבל התביישנו לחזור... לא מצאנו לעצמנו מקום. מאז ועד עכשיו הכל נהיה גרוע יותר ויותר"

רוחי שומעת והנשימה שלה נעתקת. השינוי התחיל יום אחרי חנוכה! בזאת חנוכה היה מעמד התפילות, ומאז חל השינוי - - ואיך בכלל, איך? מי זה שהפך את ליבן? בלי שום הסבר, בלי הגיון...

"התפילות של המנין", אומר צביקי, נרעש כולו, כשהיא חוזרת הביתה ומספרת לו מה היה שם, בביתה של אחותה איטה. "הן בתהליך טוב של חזרה... של חזרה הביתה... התחפושית היא רק תחפושית, אבל היא מעידה על הכיוון. עוד יש להן דרך, אבל יש תקווה - יש תקווה!"

אף פעם אל תאבדו תקווה. אף פעם לא.

כשיש לכם מנין של תורת חסד בהישג יד, כל נס הופך להיות אפשרי. לא תמיד זוכים. לפעמים נגזרת הגזירה ואין לה תמורה. אבל כל מה שאפשר לשנות - משנים. מנין זה דבר חשוב, כמו שסביב החיים שלנו עושים הכל במנין (תפילה, חתונה, ברית וכ"ו) למנין יש כח גדול בשמים וכשם שמתירים בבי"ד של מטה כך בכח התורה והתפילה יהיה בס"ד גם בבי"ד של מעלה וזה כל כך הגיוני.

מנין שלם שלומד בכל הכוח. ואנחנו הרי יודעים שתלמוד תורה כנגד כולם. תלמוד תורה הוא הכוח החזק ביותר.

ואחר כך תפילה בטהרה, מעומק הלב, במעמד תפילה בזמן מסוגל, במקום מסוגל. אחר חצות הלילה וכל זה - לזכותכם.

אז איך זה לא יועיל? איך?

כדאי, כדאי, כדאי - - -

זאת חנוכה, היום הגדול של הישועות, מגיע בעוד ימים ספורים.

תתאמצו על זה, תעשו את זה, תזכו באושר הזה!!!

התקשרו ממש עכשיו לתורת חסד 1700-555-013

חנוכת הישועות

"אני לא יודע מה לעשות", לוחש שמוליק לאמא. נעמי לא פה, והוא יכול לדבר בחופשיות, ובכל זאת הוא אינו מגביה קול. בתוכו הוא מרגיש רע לדבר על רעייתו, רע כל כך. ובכל זאת - הוא דחה את השיחה הזאת ככל אשר יכול.

"היא כל כך רגישה, וכל כך מקסימה", הוא אומר, ופתאום, לחרדתה של אמא שלו, עיניו מתמלאות דמעות. "היא אחת כזאת שכל מצוקה נוגעת בה, כל כאב של מישהו - שובר אותה. היא מוכנה למכור את הכסא האחרון שיש בבית כדי לתת כוס חלב לחתול רעב, ובטח שמוכנה לתת הכל, הכל בעולם - עבור ילד שחסר לו מעיל". הוא מתנשם. כל כך חשוב לו להסביר לאמא... שאמא לא תחשוב שהוא כועס עליה, על נעמי, חלילה.

"... היא רגישה ועדינה ועוזרת לאחרים בלי סוף. אפילו אני לא יודע את כל הטובות שהיא עושה לאנשים", הוא משפיל את עיניו. "אבל בדבר הזה אני לא יודע מה לעשות. באמת. אני נבוך". אמא מהנהנת חרש. היא כבר מבינה ששמוליק לא הולך לספר לה לשון הרע על אשתו. ברוך השם, לא פה הבעיה.

"את יודעת שאנחנו הולכים לציין יום נישואין רביעי, בקרוב", הוא אומר. אמא מחירה. על הנושא הזה אף פעם הוא לא דיבר. היא עצמה שופכת תפילות ועוד תפילות, אבל לא מעזה לומר שום דבר. "יום נישואין רביעי - ואין שום דבר חדש באופק. לצערי". שמוליק שוב משתתק.

"היינו כבר אצל כמה וכמה רופאים. וניסינו כמה דרכים שהם הציעו. אלו תהליכים לא קלים בכלל, וגם לא זולים, ובעיקר כאלה שלוקחים אותך לגמרי. בימים האלה אין כלום בעולם חוץ מהמתח, ומהתקווה, ומהפחד להתנפץ עוד פעם". אמא מנידה בראשה למעלה ולמטה. למעלה ולמטה. היא מכירה את זה. אלא מה.

"נעמי לא עומדת בזה. בין לבין היא מצליחה איכשהו לחיות. עם החסר, עם הגעגוע לילד, עם האחרים מסביב שכבר יש להם תינוקות ואנחנו נשארו מאחור. עם כל זה היא מצליחה לחיות, לשמוח, לתפקד, להאיר פנים. אבל בימים של התקווה היא לא בן אדם, וכשהכל מתרסק אחר כך - היא לגמרי הולכת לאיבוד". שמוליק מסב את עיניו הצידה, כדי שאמא לא תראה את דמעותיו.

"אני לא יכול לתאר לך מה זה", עכשו הוא בוכה. בוכה בדמעות מרות של גבר, והלב של אמא נחתך

בפראות. "לא יכול לתאר לך מה זה אישה שבורה. היא לא מצליחה לאסוף את עצמה. לא מצליחה לנשום. אני פוחד עליה. אני פוחד שהיא תלך לי לאיבוד, ולא תחזור..." הוא בוכה, ואמא רוצה כל כך לחבק אותו. לחבק אותו כמו שהיתה עושה כשהוא היה תינוק רך. אבל עכשו הכל שונה... הוא כבר בעל בעמיו, והיא רוצה לחזק אותו, ולא להחליש.

"... אני לא יודע מה לעשות. הרופא אומר שחייבים לעשות השתדלות כדי להתגבר על הבעיה - אחרת היא פשוט לא תיפתר. עוד שנה, עוד חמש, לא משנה. את ההשתדלות חייבים לעשות ולמרות שאין דבר שאנחנו רוצים יותר מאשר תינוק - אני מרגיש שההליכים האלה קשים מדי לנפשה של נעמי. היא לא עומדת בהם. היא לא מחזיקה מעמד" הוא שואף אויר. מנסה להמשיך. "אז מה, שנעצור? שנשלים עם זה שלא יהיו לנו ילדים יותר אף פעם? שנשאר עריריים?" הדמעות שוב פורצות לו מן העיניים. "או שניקח את הסיכון? מה אעשה אם היא תישבר לי לגמרי, ולא תתאושש יותר? מה אעשה אז? אצטער על זה שלא עצרתי בזמן?"

אמא לא יודעת מה לומר. הלב שלה מתייפח, אבל היא לא מראה זאת כלפי חוץ. שמוליק בא לחפש אצלה משענת.

"אני כל כך דואג לנעמי..." הוא אומר שוב, כאילו שמישהו לא הבין. הלב שלו שבור. אמא אובדת עצות. "מה נעמי בעצמה אומרת?" היא שואלת לבסוף.

"היא לא אומרת. היא מבינה שאנחנו צריכים לעשות את ההשתדלות עבור ילדים, אז היא הולכת לרופא ועוברת כל מה שהיא צריכה לעבור בלי להוציא הגה, בלי תלונה אחת. ואחר כך היא בוכה לילות על לילות, ושום דבר לא מרגיע אותה. ואני מרגיש איום, ללכת אחר כך שוב ולהתחיל הכל מחדש..." "אנחנו נשואים ארבע שנים, עוד לא, ותאמיני לי שאני חושב להגיש בקרוב מסמכים של בקשה לאימוץ. זה תהליך שלוקח שנים ארוכות. מי אמר שיהיה לנו ילד משל עצמנו? אולי עדיף שנהיה בתוך הרכבת הזאת. אם השם יושיע אותנו קודם, תמיד נוכל לבטל..."

עיניה של אמא קמות. אימוץ? עד כדי כך? האם אין סיכויים?

שמוליק מבין לחרדתה. "יש סיכויים די טובים", הוא עונה על השאלה שלא נשאלה. "אבל בינתיים הכל במילים. במספרים. בסטטיסטיקות. בינתיים - אין לנו אפילו קצה של תינוק ביד... רק כאבים ואכזבות. איומות ושברון לבבות."

"דיברת על זה עם נעמי?"

"אני לא מעז". ושוב הוא מתפרק לה בידיים. שמוליק. לפני ארבע שנים הוא היה צעיר ומאושר, גאה ברעייתו הטריה והחיננית. הבחור הטוב של הישיבה, החלק, המושלם... עם הנערה הכי מבוקשת בסמינר. נעמי הכשרונית, מאירת הפנים, האהובה על כל יודעיה, מלאה תמיד בשמחה ובחיוניות. מי היה מאמין שארבע שנים אחר כך - הוא ייראה ככה.

"את חושבת שאנחנו צריכים להמשיך במסלול המפרך הזה, ?" הוא שואל שוב, חרש. "את חושבת שאנחנו חייבים? שאנחנו מוכרחים ללכת קדימה, יהיה מה שיהיה? אני חושש שאנחנו לא בנויים לזה... בעיקר נעמי. היא לא עומדת בזה..."

אמא שותקת. וכי מה יש לה לומר? להרים ידיים? להשלים עם העובדה שלא יהיה להם ילד משלהם לעולם? שמוליק בקושי בן עשרים וחמש, נעמי אפילו פחות. איך אפשר להעלות טרגדיה כזאת על הדעת? מצד שני... מצד שני, אם נעמי נשברת שוב ושוב, אולי זה באמת לא אפשרי...

"אני אדבר עם אבא, ונחשוב" היא עונה בכבדות. "אני לא יודעת מה לומר לך. אל תספר לנעמי על השיחה הזאת, בינתיים..." הוא מהנהן במרץ. ברור שלא התכוון לספר לה, אלא מה.

"ותשמור על עצמך ועליכם... ותחזיקו מעמד", עכשו הקול של אמא בוגד בה. "אתם כל כך יקרים ומקסימים, אני כל כך רוצה שיהיה לכם טוב", ואמא נעלמת מאחורי הדלת של החדר שלה, ורק את קול נשיפת הטישו שלה שומעים. את הבכי עצמו היא מצליחה לחנוק, לגמרי לא בקלות.

"הרופא לא צודק", אומר אבא, עמוק לתוך הלילה, כשהוא שומע את הסיפור בין יפחת בכי אחת למשניה. אמא בקושי מצליחה לספר לו את כל הפרטים. "הרופא לא צודק, איזה מין רופא יהיר זה. גאוותן! הם יזכו לזרש"ק, ועוד איך. והם יבואו בדרך הטבע, בלי שום רופא ושום התערבות, אם זה מה שהשם ירצה". הוא קם מן הכסא וצועד בחדר שוב ושוב, כמו ארי בסוגר.

"השם יכול הכל, לא נבצר ממנו להושיע ברב או במעט. יש לו מספיק ילדים שם, מספיק נשמות, מתחת כסא הכבוד. הוא יכול לתת לשמוליק כמה ילדים שירצה. אנחנו רק צריכים להביא את מידת הרחמים, ולגולל אותה עליהם, על שמוליק ונעמי. רק זה. הם לא צריכים שום רופא ושום תרופות". כשהוא מדבר ככה אמא נבהלת. מה בלי רופא, מה בלי תרופות. הרופא המומחה אמר שהבעיה - בעיה, ושחייבים לטפל בה. אחרת זה לא יילך.

אבל אבא לא שם. הוא ממשיך להסתובב.

"אני צריך להתייעץ עם הרב שלי", הוא לוקח את הפלאפון שלו. "אני לא זז בדבר קטן או גדול בלעדיו. את יודעת זאת". היא אכן יודעת. הרב הוא חלק בכל הכרעה משמעותית שהם החליטו בחייהם.

הרב בלתי ניתן להשגה, כרגע, ואמא ממשיכה להרטיב את דפי ספר התהלים. ארבע שנים זה לא מעט, אבל זה גם לא סוף העולם. בטח במבט לאחור. ובכל זאת, ארבע שנים, כמו ששמוליק תאר אותם, עלולות להיות קשות מאד מאד. הכאב שלה מכרסם בתוך ליבה ללא הרף, בלי מעצור.

אבא לא מצליח לחשוב על שום דבר אחר. הוא חובש את כובעו ולובש את מעילו העליון, ויוצא. הוא יתפלל ערבית ואחר כך ישוב וינסה להשיג שוב את הרב.

אבל הוא מתמהמה ולא שב, והשעה מתאחרת, ואמא כבר לא יודעת מה לחשוב. היא רוצה שהוא יחזור מהר, אחר כך יהיה מאוחר מדי ואי אפשר יהיה לנסות להתקשר לרב. גם היא נתונה במתח גדול ובצער גדול עוד יותר. היא גם רוצה לענות תשובה לשמוליק, שנפשו יוצאת כבר. למה אבא מתעכב בדיוק היום? היא עוברת מחלון לחלון, מביטה למטה, מנסה לקלוט את בבואתו המתקרבת בתוך החושך המעמיק והולך. אבל אבא איננו נראה באופק.

היא לא רגילה לדאוג לו. הוא לא ילד קטן, ואם הוא מאחר - כנראה שיש סיבה טובה. בכל זאת עכשו אין לה סבלנות. כשמפלים המתח עולה גם הדאגה לובשת פנים מפחידות.

"נו, איפה אתה?" הטלפון שלו לא זמין. אמא מנסה לעצור את החרדה. עוד חצי שעה עוברת ועוד אחת, ואחריה עוד שעה. סוף סוף נשמע קול צעדיו במדרגות.

"את לא יודעת עם מי דיברתי?", הוא אומר מיד כשהוא פותח את הדלת. הפנים שלו מאירות ונלהבות. כל כך מהר הוא שכח את שמוליק ואת צערו? אמא חושקת שפתיים ולא עונה. היא לא יכולה לענות.

"את לא מעלה בדעתך. את מכירה את זילברמן, נכון?"

"איזה זילברמן?" שואלת אמא בקושי.

"נו, זה מהאתרוגים", עונה אבא. "יש לו בן ששתיים עשרה שנים לא היו לו ילדים. פגשתי אותו במקרה ב'מעריב', ניגשתי אליו ודיברתי איתו... לא סיפרתי הרבה פרטים, רק שיש לנו בן שעדיין מחכה, ושהתמונה לא מספיק ברורה... הוא סיפר לי על הבן שלו, מעצמו, ואחר כך לקח אותי אליו הביתה. עלינו אליו, יש לו תאומים. את צריכה לראות את האושר. זילברמן האבא רצה שאשמע אצלו מכלי ראשון".

"שתשמע מה?" אז זה כן היה בקשר לקשר לשמוליק. הוא לא שכח.

"מה הביא אצלם את הישועה... " אבא מספר לה על רשת הכוללים 'תורת חסד'. על מעמד התפילות, על האברכים שלא מדברים דיבורי חול מאז שהם לומדים בכוונה ובהתעוררות, ועד שהם מסיימים לקרוע שערי שממים עבור מי שהחזיק להם את הלימוד הזה. אבא מספר על המנין שזילברמן תרם עבור הבן שלו, ואיך, באותו זמן עצמו, גם המשפחה של האישה תרמה, בלי שהם ידעו זה מזה.

"ובסוף נולדו תאומים..." הוא מסיים, והגרונ שלו חנוק. "תאומים, היית צריכה לראות אותם. יפהפיים. מושלמים".

הלב של אמא מתחיל לדפוק מהר.

"תכף ימלאו להם שנה, לתאומים. הם נושעו בתפילות של 'תורת חסד' בזאת חנוכה. היה שם מעמד כביר, בחצות הלילה. שם זעקו שני המנינים את השם שלהם, אחרי שזכות התורה של שני המנינים האלה סללה את התיב בשמיים. תאומים. אני אומר לך שאת צריכה לראות אותם בעיניים, כדי להאמין". "אני מאמינה", לוחשת אמא. "ותכף יבוא שוב היום הגדול הזה, של זאת חנוכה. אנחנו לא הולכים להחמיץ את ההזדמנות החד-שנתית הזאת".

אבא מהנהן. גם אמא.

הוא בזוית אחת, היא בזוית אחרת. שניהם יקרעו את השמיים, והתפילות שלהם יעברו דרך הפתח שיסלול המנין שהם יתרמו.

"אל תגידי אף מילה לשמוליק", מזהיר אבא. "אין הברכה שורה אלא במה שסמוי מן העין. אם הוא ישאל אותך, תגידי שאפשר לעשות הפסקה של חודש-חודשיים, כדי להתאושש. אולי בינתיים תבוא הישועה בדרך הנס..."

אמא מרגישה שהלב שלה יוצא. פתאום היא מבינה את נעמי... היא פוחדת על עצמה. היא לא תעמוד באכזבה - - -

והיא לא צריכה לעמוד. בחנוכה תש"פ תרם מוישה זילברמן עבור הבן שלו. בחנוכה תשפ"א, אבא ואמא של שמוליק תורמים מנין ליתורת חסד. הם אומרים את השמות של שמוליק ושל נעמי לזרע של קיימא. באותו לילה היא מסיימת את ספר התהלים, והוא לומד ומתפלל, ושניהם לא נותנים תנומה לעפעפיהם. ששה שבועות עוברים עד ששמוליק בא להתארח בשבת עם רעייתו, ובלי לומר מילה הם רואים מה שכל הורה רואה.

ביום א' דראש השנה תשפ"ב - שמוליק ונעמי חובקים בת ראשונה, מהממת.

"בסוף היא באה בנס", אומר שמוליק לאמא, רטוב כולו מדמעות הודיה, כשהוא אווז את הבת שלו, דקות ספורות אחרי היוולדה, בחיקו. "את לא תאמיני, אמא. היא באה בנס. בלי רופאים, בלי טיפולים.... כמו שהצעת לנו - עשינו הפסקה, ודווקא אז התרחש הנס".

אמא יודעת. ועוד איך היא יודעת. היא זוכרת את הלילה ההוא, של זאת חנוכה. יש דברים שאי אפשר לשכוח - - -

אל תחכו לסבל שיתעצם.

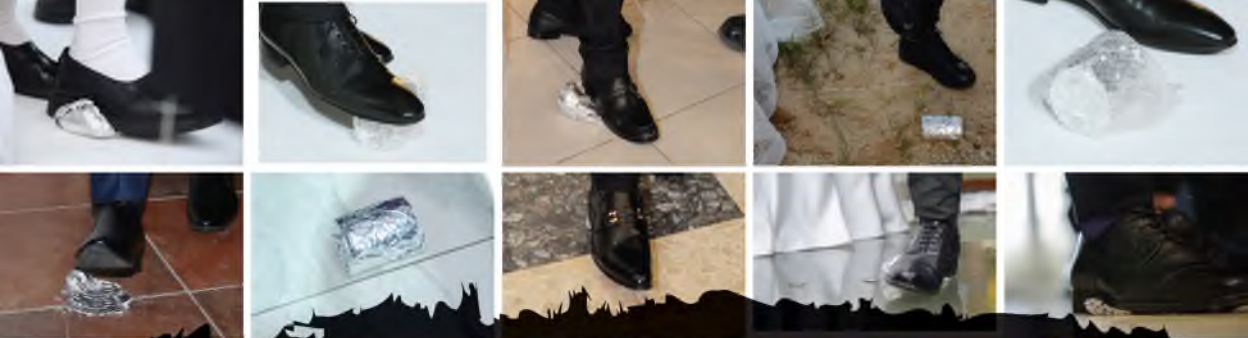
אל תתנו לאנשים לסבול כל כך הרבה. הסבל מפרק את הנפש, ולפעמים הוא נצרב בבשר החי, ולא נעלם גם כשהישועה באה.

משהו לא הולך? הצער גובר וגדל? תעשו משהו. באמת, תעשו משהו!

הכסף הזה הוא צדקה והחזקת תלמידי חכמים שעליהם העולם עומד. המדרגה הכי גבוהה שיש. והישועה שתבוא - תהיה השמחה ביותר בעולם.

בהחזקת מנין לתורת חסד אי אפשר להפסיד, רק להרוויח, ובגדול.

אז תעשו את זה, למען השם!

864 כוסות נשברו בשנה האחרונה

בכח התורה והתפילה

בקרוב אצלך!

מעמד תשועה גדולה

בזאת חנוכה
באשמורת הבוקר
בציון מרגא החזו"א זיע"א

תפילה מיוחדת להשבת
מתמודדים לדרך התורה ויר"ש
ולמצפים לזיווג שני

מעמד תפילה היסטורי ומיוחד בליל זאת חנוכה
לאחר סדר לימוד ע"י מאות אברכי רשת הכוללים 'תורת חסד'
לפי נוסח הסגולה הידועה שתיקן מרן רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

לזיווג הגון

זש"ק, לרפו"ש ולישועה

ויזכירו שם אחר שם בפרטות בתוספת הבקשה האישית לישועתך!
המעמד המרכזי יתקיים בליל זאת חנוכה בחצות הלילה בבית הכנסת חנני השיבות רח' גניחובסקי 7 בני ברק
יעבור לפני התיבה חתנא דבי נשיאה
הגאון הצדיק רבי יצחק קולדצקי שליט"א

זאת ההזדמנות שלך לבנין עדי עד!

1-700-555-013

בזכותך ילמדו לזכותך!

התרומות מוכרות לפי סעיף 46 להחזר ממס הכנסה

כולל
אברכים
לע"י תמימה בת רפאל ע"ה

תורת חסד

לע"י מרן רבי יעקב בן
צבי יהודה אדלשטיין
זצוק"ל

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 64 | פר' מקץ תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הרב צבי קוסטינר, ראש ישיבת מדרבה כעדן
במצפה דמון עם מו"ן שר התורה שליט"א

בהליות הגאון הצדיק
רבי ישי מנדל זצוק"ל

מו"ן הגרמ"צ ברלין שליט"א ראש ישיבת חיים עוזר
במעונו של מו"ן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א

מו"ן הגרמ"ה הירש שליט"א בשיחת חיזוק בליקווד

שמחת הבר מצוה לנ"ן מו"ן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א ונ"ן הגר"א זואלט גאב"ד ברזיל
ונכד הגאון רבי דניאל גינזבורג מראשי ישיבת בית מאיר בן לבנו הג"ר יחזקאל גינזבורג מרבני ישיבת בית מאיר

עצרת זכרון בישיבת אורחות תורה בליל יום היארצייט למרן ראש הישיבה הגדאי"ל שטינמן זצוק"ל

הספרדים בישיבת דנה של תורה - ברמיאל לע"נ מרן הרב שטינמן זצוק"ל
נשאו דברים ראש הישיבה הגר"א סטוארט שליט"א, הגרי"פ גולדווסר משגיח בישיבת אור ישראל שליט"א,
הגר"צ מרגלית רב העיר ברמיאל שליט"א

ביקורו של המשגיח הגה"צ רבי דוד דוד גולד שליט"א בפנמה בשיחה בכולל

שמחת בית בריסק - עטרת שלמה

שמחת נישואי בת מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מעמד הכנסת ספר תורה לשיבת עטרת ישראל בקרית ספר

ועד מיוחד לקראת חנוכה מומדן המשגיח רבי חיים זואלקין שליט"א
לבחירי קיבוץ התלמידים "בית אהרן" שבנשיאותו

הגאון רבי יהודה אריה דינר רב מרכז העיר בני ברק
במסירת שיחת חיווך בהיכל 'אוהל קדושים' - כולל פוניבז' צילום דוד קשת

שמחת השבע ברכות לבת הגר"מ צדוק שליט"א ראש כולל "היכל יוסף שלום"

מרן הגר"ח פיינשטיין דורש

הגר"י אדלשטיין דורש

מרן הגר"ט שפירא דורש

האברכים בריקוד

בריקוד בשמחה

עליה לקבר ביום היארצייט למדן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

הגאון ד' ישעי' אדלר שליט"א
חתן מרן דה"י הגרי"ג אדלשטיין מזמין להתנות בנו

הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א אצל אביו מרן שליט"א להזמין ולהתברך
לקראת חתונת הבן שיחי' שתתקיים בשעתו"מ ביום חמישי נר ה' דחנוכה

שמחת נישואי הבה"ח יהונתן ניסים פרץ מבחירי ישיבת חברון

חזר למלאי

ניתן להשיג בחנויות הספרים
ישיבות ובתי כנסת - ניתן לפנות למכון חכמה ודעת
טלפון: 02-6308060. בארה"ב: 718-3396500
אימייל: office@chochmah-vdaas.com

722-441660

2441670@gmail.com ☒ 02.970.7087 ☎

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

ספר משניות ושו"ת

עם ביאור חובת האדם

מרבין המשגיח
רבי דן סגל שליט"א

פירושים דיוקים ועיונים
בדברי המסילת ישרים

עצות מועילות לעבודת השם
וקניית המעלות

יסודות חכמה ודעת והנהגות מעשה רב
מרבין המשגיח
רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל
ומרבתינו מאורי הדורות זצוק"ל